

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Αναστασία Πούλου

**Διαφθορά αξιωματούχων, κατάχρηση αξιώματος & παράβαση
καθήκοντος στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο**

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΑΘΗΝΑ 2023**

Δρ. Αμφιλόχιος Παπαθωμάς	ΕΠΟΠΤΗΣ
Δρ. Μαριάννα Θωμά	ΜΕΛΟΣ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Δρ. Πέγκυ Καρπούζου	ΜΕΛΟΣ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Δρ. Ροζαλία Χατζηλάμπρου	ΜΕΛΟΣ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Δρ. Βασίλειος Βερτουδάκης	ΜΕΛΟΣ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Δρ. Βασίλειος Λεντάκης	ΜΕΛΟΣ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Δρ. Αικατερίνη Κορολή	ΜΕΛΟΣ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
1.1 STATUS QUAESTIONIS.....	6
1.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: ΜΙΚΡΟΪΣΤΟΡΙΑ & ΔΙΑΦΘΟΡΑ.....	7
1.2.1. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ.....	10
1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ.....	11
1.4 ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	14
1.5 Η ΥΠΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ.....	21
1.6 ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ.....	24
1.6.1 ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ.....	25
1.6.2 (ΕΠΙ)ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ.....	26
1.6.3 ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ.....	27
1.6.4 ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΙΤΗΣ, ΦΥΛΑΚΙΤΗΣ.....	29
1.6.5 ΝΟΜΑΡΧΗΣ, ΤΟΠΑΡΧΗΣ, ΚΩΜΑΡΧΗΣ, ΜΕΡΙΔΑΡΧΗΣ.....	30
1.6.6 ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ.....	33
1.7 ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ, ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ.....	35
2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ & Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΗΣ.....	39
2.1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗ ΑΙΓΥΠΤΟ ΜΕ ΑΥΤΟΝ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ: ΔΙΑΦΟΡΕΣ.....	39
2.2 ΕΙΔΗ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΣΑΝ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ.....	42
2.3 Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ.....	53
2.4 ΑΠΟΤΕΛΟΥΣΑΝ ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΡΑΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ;.....	62
3. ΔΙΑΦΘΟΡΑ & ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΜΕ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ.....	65
4. ΔΙΑΦΘΟΡΑ & ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΧΩΡΙΣ ΚΑΤΑ ΒΑΣΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ.....	87
5. ΕΝΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟΠΑΓΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	108
5.1 Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΗΝΩΝΑ.....	108
5.1.1 ΤΟ ΦΑΓΙΟΥΜ.....	114
5.2 ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΖΗΝΩΝΑ.....	116
6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ & ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	141

6.1 ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ.....	141
6.2 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΟ ΘΕΣΜΟΔΙΚΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	143
6.3 ΑΤΟΜΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΪΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	144
6.4 Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΩΣ ΜΙΚΡΟΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑ.....	146
6.5 ΔΙΑΦΘΟΡΑ: ΔΙΚΤΥΑ, ΣΧΕΔΙΟΠΟΙΗΣΗ & ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑ.....	148
6.6 ΑΠΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ ΣΤΟ ΛΟΓΟ ΤΩΝ ΕΝΤΕΥΞΕΩΝ: ΜΙΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ.....	150
6.7 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΡΟΥΤΙΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΤΑΞΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ.....	151
6.8 Η ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΩΣ ΑΡΧΕΤΥΠΙΚΗ ΕΤΕΡΟΤΟΠΙΑ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ: Ο ΕΚΒΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ.....	154
6.9 Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ: ΔΥΟ ΑΝΤΙΜΑΧΟΜΕΝΑ HABITUS.....	156
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	160
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	 166

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θέμα της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι η διαφθορά των αξιωματούχων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο με αστυνομικά και χωρίς αστυνομικά καθήκοντα καθώς και η ανάληψη αρμοδιοτήτων πέρα από τα τυπικά καθήκοντα εκάστου αξιώματος. Στα πλαίσια της εργασίας μας, θα εξετάσουμε και την ιδιαίτερη περίπτωση του Ζήνωνα, γραμματέα του *Διοικητή*¹ κατά τον 3^ο αιώνα π. Χ., που απέκτησε τόση ισχύ, ώστε έφτασε να επιτελεί στην περιοχή που βρισκόταν υπό την επιρροή του, τη Φιλαδέλφεια, αρμοδιότητες που κανονικά ανήκαν σε κρατικούς αξιωματούχους με αστυνομικά και δικαστικά καθήκοντα ενώ ο ίδιος δεν κατείχε κρατικό αξίωμα.

Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά μας ερωτήματα συνοψίζονται ως εξής: υπήρχε εκτεταμένη παραβατική συμπεριφορά από τους αξιωματούχους στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο και σε ποιο βαθμό μπορούμε (ή δεν μπορούμε) να μιλήσουμε για οργανωμένο έγκλημα; Τα καθήκοντα ποιων αξιωματούχων έφτασε να υποκαθιστά ο Ζήνων και γιατί;

Θα εξετάσουμε σε διαφορετικά κεφάλαια την παραβατική συμπεριφορά αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα και χωρίς αστυνομικά καθήκοντα, καθώς οι πρώτοι αποτελούν την γραμμή κρούσης του κράτους και είναι αυτοί που παρουσιάζονται στον τόπο του εγκλήματος. Ως αποτέλεσμα, κατηγορούνται συχνότερα για παραβατική συμπεριφορά, ύβρεις, παράνομες έρευνες, κατασχέσεις περιουσιών και συλλήψεις. Έτσι, αφού διασώζεται περισσότερο υλικό για τους αξιωματούχους που επιτελούσαν ό,τι σήμερα θεωρείται έργο της αστυνομίας, κρίθηκε σκόπιμο να εξεταστούν χωριστά από τους υπόλοιπους. Οι αξιωματούχοι χωρίς αστυνομικά καθήκοντα, άλλωστε, κατηγορούνται κυρίως για παραβάσεις οικονομικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα.

Αφού εξεταστούν οι παραβατικές συμπεριφορές των αξιωματούχων με και χωρίς αστυνομικά καθήκοντα και το κατά πόσον αυτές μπορούν να αποδοθούν σε οργανωμένο έγκλημα ή πρόκειται για μεμονωμένες παραβάσεις, θα μελετήσουμε την περίπτωση του Ζήνωνα, αρχικά γραμματέα του *Διοικητή* και κατόπιν διευθυντή της περιουσίας του. Ο Ζήνων, παρ' ό,τι δεν ασκούσε εκ του νόμου αστυνομικά ή δικαστικά

¹ Ο *Διοικητής* είχε καθήκοντα που μοιάζουν με αυτά ενός σημερινού Υπουργού Οικονομικών. Αναλυτικά για τα αξιώματα που μελετά η εργασία, θα γίνει λόγος παρακάτω στην *Εισαγωγή*.

καθήκοντα, εν τέλει λόγω της μεγάλης επιρροής του στις περιοχές άσκησης εξουσίας του αφεντικού του έφτασε να αναμειγνύεται στο έργο της αστυνομίας αλλά και στην απονομή της δικαιοσύνης. Στα πλαίσια της εργασίας μας θα εξετάσουμε και την φυλακή στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, τον ρόλο και τον συμβολισμό της, καθώς αναφέρεται με μεγάλη συχνότητα στα αιτήματα που θα διέλθουμε.

Τέλος, θα αναλύσουμε το πειθαρχικό φαινόμενο της *διαφθοράς των αξιωματούχων* στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο υπό το πρίσμα του Foucault και της μεταδομιστικής θεωρίας, σε μια προσπάθεια -που ολοένα εντείνεται στον χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών- να εγγραφούν τα παραδείγματα των αρχαίων κοινωνιών, και στην περίπτωση μας της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, στην σύγχρονη θεωρία με την συνακόλουθη χρήση των μεθοδολογικών της εργαλείων.

Η εξέταση της Πτολεμαϊκής φυλακής σε ξεχωριστό κεφάλαιο, του ρόλου και του συμβολισμού της, κρίνεται απαραίτητη καθώς εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα στα αιτήματα που θα διέλθουμε. Έτσι, θεωρούμε την εννοιολόγηση της Πτολεμαϊκής φυλακής κρίσιμη για την κατανόηση των αιτημάτων και για τη διαδικασία της υποβολής αιτήματος προς τον βασιλέα και τους αξιωματούχους στο σύνολό της.

1.1 STATUS QUAESTIONIS

Σχετικά με την διαφθορά των αξιωματούχων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, δεν υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός μονογραφιών: Το πρόσφατο βιβλίο του J. Bauschatz «*Law and enforcement in Ptolemaic Egypt*» που εξετάζει τη διαφθορά των αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα και προσπαθεί να την εγγράψει στον καθημερινό βίο στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο και η μονογραφία του P. Handrock από το 1967 «*Dienstliche Weisungen in den Papyri der Ptolemäerzeit*» έχουν επιτυχώς καταπιαστεί με το θέμα. Σημαντικές μονογραφίες, ωστόσο, έχουν δημοσιευθεί για μεμονωμένα αξιώματα και τις αρμοδιότητές τους. Τα αξιώματα και οι δικαιοδοσίες καθενός θα αναλυθούν παρακάτω στην *Εισαγωγή*, όπου δίνεται και η ανάλογη Βιβλιογραφία.

Εκτεταμένη είναι η Βιβλιογραφία σχετικά με τα δικαστήρια και τη λειτουργία καθενός αλλά αφορά περισσότερο μια τυπολογία που δεν εντάσσει ικανοποιητικά στην λειτουργία του κράτους την επίσημη υποβολή του αιτήματος ενός υπηκόου στους αξιωματούχους. Ωστόσο, οι παρακάτω έρευνες παραμένουν εμβληματικές και δίνουν στον σημερινό μελετητή, που έχει λόγω της επιστημονικής εξέλιξης τον φακό του περισσότερο στραμμένο σε μια κοινωνιολογία και ανθρωπολογία της ιστορίας παρά σε

μια ακλόνητη τυπολογία δικαστηρίων ή δικαστικών διαδικασιών, την αναγκαία εκκίνηση ώστε να ερμηνεύσει πώς αυτοί οι θεσμοί λειτουργούν στα πλαίσια της κοινότητας και επηρεάζουν τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις των μελών της: Hélmis (1986), Préaux (1954, 1963), Seidl (1962), Méléze-Modrzejewski (1966, 1977-8, 1984), Wolff (1970, 1978, 2002), Peremans (1973, 1982-3), Pestman (1985b), Allam (1991).

Όσον αφορά τα έργα αναφοράς που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία, τα κείμενα των παπύρων προέρχονται από την διαδικτυακή βάση Duke Databank of Documentary Papyri (DDbDP), που βρίσκει κανείς στον ιστότοπο papyri.info, καθώς και από την βάση δεδομένων HEIDELBERGER GESAMTVRZEICHNIS DER GRIECHISCHEN PAPYRUSURKUNDEN ÄGYPTENS (HGV). Το σύστημα της Année Philologique αξιοποιήθηκε για τις συντομογραφίες των περιοδικών. Στην Checklist of Editions of Greek, Latin, Demotic and Coptic Papyri, Ostraca and Tablets, ed. J. F. Oates, R. S. Bagnall, S. J. Clackson, A. A. O'Brien, J. D. Sosin, T. G. Wilfong 8 and K. A. Worp, 5η έκδοση, BASP Suppl. 9 (2001), (Oxbow), που μπορεί κανείς να επισκεφτεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://library.duke.edu/rubenstein/scriptorium/papyrus/texts/clist_papyri.html, παραπέμπουμε για τις συντομογραφίες των εκδόσεων των παπύρων.

1.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: ΜΙΚΡΟΙΣΤΟΡΙΑ & ΔΙΑΦΘΟΡΑ

Στην παρούσα εργασία η διαφθορά των αξιωματούχων της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου προσεγγίζεται μικροϊστορικά, με την έννοια της εστίασης στο ιστορικό υλικό που αφορά στο συγκεκριμένο φαινόμενο θεσμικής παρέκκλισης κατά τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο της βασιλείας των Πτολεμαίων. Η μικροϊστορία, ως διακριτή ιστοριογραφική τάση που συγκροτήθηκε κατά τις δεκαετίες του '70 και του '80², απηχώντας το πνεύμα της γλωσσικής στροφής, συναρτάται με την τοπική και την προφορική ιστορία στο βαθμό που μεταθέτει την ερευνητική προτεραιότητα από τη συρραφή ιστορικού αφηγήματος δια της γεγοντολογικής καταγραφής, στην ανάδειξη εκείνης της εικόνας που λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη μακροσκοπική ιστορική

² «Οι βασικοί εκπρόσωποι της ιταλικής παράδοσης της microstoria, οι Carlo Ginzburg, Carlo Poni, Giovanni Levi και Edoardo Grendi διέθεταν μια θεσμική βάση, το περιοδικό Quaderni Storici, που από την ίδρυσή του, το 1966, κατείχε στην Ιταλία θέση ανάλογη με αυτή των Annales στη Γαλλία» (Iggers 2006, 133-144).

αφήγηση. Σύμφωνα με τον Winfried Schulze³, μικρο-ιστορία είναι η λεπτομερειακή και ευρεία ανάλυση ενός επιμέρους ιστορικού θέματος, που σχετίζεται με κάποιο σημαντικό γεγονός ή με κάποια ιδιαίτερη περίοδο μιας ιστορικής κοινωνίας.

Τα γεγονότα αντιμετωπίζονται από τους μικροϊστορικούς ως αντικειμενικά δεδομένα και όχι ως «στοιχεία μιας κειμενικής δομής της πραγματικότητας»⁴. Στρέφοντας το βλέμμα στο μικροεπίπεδο η ιστορική έρευνα αποκαθιστά ένα κενό το οποίο νομοτελειακά ανακύπτει από τον εξοβελισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κοινωνικών ομάδων, τόπων και τοπικών φαινομένων από τη θετικιστική ιστοριογραφία. Πρόκειται για μια ιστοριογραφική παράδοση που σχετίζεται με την ιστορία από τα κάτω, με την έννοια ότι αποτολμά να επιχειρήσει την ανακατασκευή του παρελθόντος, όπως αυτή αντικατέστησε σταδιακά την πεποίθηση για τη δυνατότητα πιστής του αποτύπωσης, εκκινώντας από τις ατομικές αφηγήσεις γύρω από γεωγραφικά και θεματικά περιορισμένα περιεχόμενα, διεκδικώντας μια εγγύτερη σχέση με το υποκείμενο στην κατεύθυνση της, κατά το δυνατόν, αποκωδικοποίησης των συνθηκών της ύπαρξης και της δράσης του στο ιστορικό περιβάλλον. Ανασύρει τους «απλούς», «άνωνμους» ανθρώπους, τις ξεχασμένες κοινωνικές ομάδες από την ερευνητική αφάνεια και τους αναγνωρίζει ενεργό ρόλο στην ιστορία, τους καθιστά «δρώντα ιστορικά υποκείμενα»⁵.

Εν προκειμένω, εκείνες οι αφηγήσεις που τίθενται στο επίκεντρο είναι οι καταγγελίες Αιγύπτιων υπηκόων για τις αδικίες που υπέστησαν από κρατικούς αξιωματούχους. «Η διαφθορά αποτελεί μόνιμο θέμα δημόσιας συζήτησης από τότε που υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες για τον τρόπο οργάνωσης των κοινωνιών. Περιπτώσεις και αναλύσεις διαφθοράς απαντιόνται από την αρχαία Κίνα μέχρι τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία» (Καρακατσούλης 2005, 45). Το ερευνούμενο φαινόμενο της διαφθοράς παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι ενδείκνυται να αναλυθεί υπό το πρίσμα της μικροϊστορίας ακριβώς λόγω της ενδημικής του ιδιότητας να εκδηλώνεται αδιαφανώς, έτσι που να διαφεύγει από ερευνητικές προσεγγίσεις οι οποίες αξιώνουν την ανακατασκευή του παρελθόντος βασισμένες εξολοκλήρου στις επίσημες κρατικές

³ Schulze, Winfried, «Mikrohistorie versus Makrohistorie», in: Theorie der Geschichte, Beiträge zur Historik, Bd., 5: Historische Methode, Hrsg. von Christian Meier u. Jörn Rüsen. München: dtv wissenschaft, 1985, S. 319-334, αναφ. στο Μαρία Βάινα, Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα, Gutenberg, Αθήνα, 1997, σ. 73.

⁴ Κόκκινος Γ. (1998). Από την Ιστορία στις ιστορίες. Προσεγγίσεις στην ιστορία της ιστοριογραφίας, την επιστημολογία και τη διδακτική της ιστορίας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σ. 272

⁵ Παληκίδης Α. (2015). Μνήμες από την κατοχή στην Ελλάδα. Οδηγός για εκπαιδευτικούς, Freie Universität, Βερολίνο, σ. 22.

πηγές, που συχνά αποκρύπτουν φαινόμενα θεσμικής ασυνέχειας και διατηρητότητας στην προβλεπόμενη κρατική και δημοσιονομική λειτουργία. Οι εντεύξεις συμπτωνώνουν ένα κοινωνικό πρόβλημα· αυτό που καταγράφεται σε αυτές, και εν τέλει αποδεικνύεται, είναι η διαρκής διάρρηξη ενός κοινωνικού συμβολαίου, η μη απόδοση του δικαίου κατά τον τρόπο που το κράτος την υπόσχεται στους υπηκόους του. Οι παραβάσεις που καταγγέλλονται αφορούν κυρίως παρεκκλίσεις από τις νόμιμες οδούς διαχείρισης οικονομικών ζητημάτων, οι οποίες εκδηλώνονται με τη μορφή της διοικητικής αυθαιρεσίας από την πλευρά των αξιωματούχων που στελεχώνουν τον κρατικό μηχανισμό. Υπό το πρίσμα αυτό μας απασχολεί, ως επί το πλείστον, η πτυχή της διαφθοράς που σχετίζεται με το οικονομικό έγκλημα και εκφράζεται μέσω συμπεριφορών και πρακτικών⁶ που παραβιάζουν τους γενικά αποδεκτούς κανόνες. Η διαφθορά, λοιπόν, ως κοινωνική και εμπορική σχέση επισυμβαίνει εις βάρος ατόμων ή ομάδων των οποίων το συμφέρον πλήττεται, έτσι ώστε ο προσπορισμός κέρδους από τους παρανομούντες επιτυγχάνεται με μια σειρά παγιωμένων πρακτικών που συναντώνται διαρκώς στις εντεύξεις, όπως ο χρηματισμός, η υπεξαίρεση, η κατάχρηση εξουσίας, η παραποίηση στοιχείων, η παραχάραξη κ.ο.κ.

Η πολυστρωματική δομή του κρατικού μηχανισμού της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, η οποία αν και διατηρεί τα απολυταρχικά στοιχεία μιας δουλοκτητικής κοινωνίας της εποχής της εμφορείται από μια διοικητική κουλτούρα αποκέντρωσης της εξουσίας, αποτελεί προνομιακό πεδίο εμφάνισης και κανονικοποίησης συμπεριφορών παρέκκλισης από το νόμιμο. Η κατανομή των αρμοδιοτήτων και η διάχυση των ευθυνών συνθέτουν ένα περιβάλλον ευκαιριών στο οποίο η οικονομική απάτη αποτελεί μια επιλογή χαμηλού ρίσκου για τα στελέχη της διοικητικής πυραμίδας, με τις εντεύξεις να επιτελούν το ρόλο ίσως της μοναδικής πιθανότητας αποκάλυψης των παθογενειών της κρατικής λειτουργίας. Η κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας για ιδιοτελείς σκοπούς συγκροτεί δίκτυα⁷ διαπλοκής, απέναντι στην οργανωμένη δράση των οποίων ο μέσος υπήκοος μοιάζει ανήμπορος να βρει το δίκιο του και αποτίνεται σε ανώτερα κλιμάκια:

⁶ Οι Della Porta και Vanucci στο βιβλίο τους «Corrupt Exchanges: Actors, Resources, and Mechanisms of Political Corruption» (1999) κάνουν λόγο για «πρακτικές διαφθοράς», σε μια προσπάθεια υπέρβασης της στενής εννοιολόγησης της διαφθοράς η οποία συχνά την περιορίζει είτε σε φαινόμενο αφηρημένης ηθικής έκπτωσης, είτε σε κατάσταση σώρευσης ποινικά προσδιορισμένων αδικημάτων.

⁷ Σχετικά με τη συγκρότηση δικτύων γύρω από τον παράνομο προσπορισμό πόρων και την ανθεκτικότητα που αυτά παρουσιάζουν απέναντι στο δικαιοκτικό οικοδόμημα ο Baecker 2000 (1) αναφέρει σχετικά: «Εάν εξετάσει κανείς εγγύτερα τη διαφθορά θα αντιληφθεί ότι πρόκειται, μάλλον, για τεχνικές δικτύωσης οι οποίες, από τη μία, επιδρούν καταλυτικά στη λήψη αποφάσεων και, από την άλλη, η εσωτερική λογική των συστημάτων που θίγονται, όπως η οικονομία, η πολιτική και η γραφειοκρατία, παραμένει αδύναμη να την αντιμετωπίσει».

Το γεγονός αυτό μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε το φαινόμενο της διαφθοράς στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο με όρους έκτασης κατατάσσοντάς το στη «μικροδιαφθορά»⁸, με την έννοια ότι τα διακυβεύματα των επίδικων συναλλαγών είναι συνήθως, όπως θα δούμε, μικροπρόσοδοι που πυροδοτούν την αντιδικία ιδιώτη-αξιωματούχου χωρίς να τίθενται μείζονα ζητήματα εθνικής ή κρατικής εμβέλειας.

1.2.1 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Η παρούσα διατριβή χρησιμοποιεί υλικό που είναι σωσμένο σε παπύρους και γραμμένο στην ελληνική γλώσσα και χρονολογείται από το 323 έως το 31 π. Χ. Η εργασία χωρίζεται σε πέντε κυρίως κεφάλαια και σε καθένα από αυτά η διαδικασία ανεύρεσης του πρωτότυπου υλικού βασίστηκε τόσο σε αρχαιακό υλικό όσο και σε δευτερεύουσα βιβλιογραφία.

Στο κεφάλαιο με θέμα τις Πτολεμαϊκές φυλακές, το υλικό έχει ανευρεθεί από τον ικανοποιητικό αριθμό μονογραφιών και άρθρων που υπάρχουν για το θέμα ενώ στο HGV χρησιμοποιήθηκε η λέξη-κλειδί *Gefängnis*.

Στο δεύτερο κεφάλαιο που τιτλοφορείται *Η κατάχρηση αξιώματος των αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα*, πηγή για την ανεύρεση του πρωτότυπου υλικού αποτέλεσε το βιβλίο του Bauschatz, *Law and enforcement in Ptolemaic Egypt*, καθώς και αναζητήσεις στο HGV με αντίστοιχες λέξεις-κλειδιά.

Στο τρίτο κεφάλαιο, όπου μελετάται η παραβατική συμπεριφορά αξιωματούχων χωρίς αστυνομικά καθήκοντα, η ανεύρεση του υλικού έχει γίνει κατά βάση με τη λέξη-κλειδί *Amtsmißbrauch* στο αντίστοιχο πεδίο αναζήτησης του HGV.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, στο οποίο ερευνάται η παράβαση καθήκοντος του αξιωματούχου και παράγοντα της εποχής Ζήνωνα, η ανεύρεση του υλικού έχει γίνει με τη χρήση της λέξης-κλειδί *Zenon* και *Eingabe* στο HGV καθώς και από την πληθώρα δευτερεύουσας βιβλιογραφίας για τον Ζήωνα και το αρχείο του.

Όσον αφορά, τέλος, την εξέταση των πειθαρχικών φαινομένων της διαφθοράς και της παραβατικότητας, χρησιμοποιήθηκαν κατά βάση οι μονογραφίες των Foucault και Bourdieu. Τόσο η μεθοδολογία όσο και η βιβλιογραφία δίνεται αναλυτικά στο οικείο κεφάλαιο.

⁸ Σύμφωνα με τις Della Porta και Rose Ackerman 2002 (12-13) η διαφθορά διακρίνεται σε *grand corruption* και *petty corruption*, ανάλογα με το αν αποβαίνει εξόχως ζημιόγωνα για το κράτος ή όχι.

Υπάρχουν δύο προβλήματα που πρέπει εδώ να σχολιαστούν σχετικά με την μέθοδο έρευνας που ακολουθείται. Το πρώτο είναι οι διαφορετικές γλώσσες που ομιλούσε ο πληθυσμός της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου και το δεύτερο η άνιση γεωγραφική κατανομή των αιτημάτων που θα αναλυθούν στην παρούσα εργασία.

Στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, οι βασικές γλώσσες ήταν η δημοτική αιγυπτιακή και η ελληνική. Στην παρούσα έρευνα, θα χρησιμοποιηθούν και θα εξεταστούν μόνο τα αιτήματα που είναι γραμμένα στα ελληνικά. Αυτό δεν αποτελεί τροχοπέδη για την αξιοπιστία των συμπερασμάτων μας, καθώς το δικαστήριο των *χρηματιστών*⁹ και οι ανώτεροι αξιωματούχοι δικάζαν όλες τις διαφωνίες, των οποίων τα αποδεικτικά έγγραφα που προσκομίζονταν από τους διάδικους (π. χ. συμβόλαια) ήταν γραμμένα στα ελληνικά. Όταν τα αποδεικτικά έγγραφα ήταν γραμμένα στα αιγυπτιακά, τότε αρμόδιοι δικαστές ήταν οι *λαοκρίτες*. Αυτό σημαίνει πως τόσο η υποβολή των αιτημάτων των υπηκόων στο κράτος όσο και οι συναλλαγές μεταξύ τους όταν τα έγγραφα ήταν στα αιγυπτιακά εντάσσονταν σε διαφορετικό δικαιοσύστημα.

Ο άλλος προβληματισμός αφορά την περιορισμένη γεωγραφικά και εκτεταμένη χρονικά σκοπιά της έρευνας. Είναι αλήθεια πως θα μας απασχολήσουν εδώ τρεις αιώνες ενώ τα αιτήματα προέρχονται κυρίως από τον Αρσινοΐτη νομό για τον 3^ο και 2^ο αιώνα π. Χ. και από τον Ηρακλεοπολίτη νομό για τον 1^ο αιώνα π. Χ. λόγω του ξηρού κλίματος των νομών αυτών. Όσον αφορά το χρονικό εύρος, οι θεσμοί δεν άλλαξαν ουσιαστικά στη διάρκεια αυτών των τριών εκατονταετιών, όταν επικράτησαν στην Αίγυπτο οι επίγονοι του Αλεξάνδρου και εγκατέστησαν έναν ελληνικό τρόπο διοίκησης και διαχείρισης του δημόσιου βίου διατηρώντας παράλληλα πολλά στοιχεία της μακραίωνης φαραωνικής παράδοσης της Αιγύπτου. Ελάχιστα αξιώματα έπαψαν ή τροποποιήθηκαν οι αρμοδιότητές τους. Στις γενικές της γραμμές, η απονομή του δικαίου διατήρησε την ίδια φιλοσοφία, την ίδια εκκίνηση ενώ αντιμετώπιζε και τα ίδια προβλήματα, τα οποία εξετάζονται αναλυτικά στην παρούσα διατριβή. Όσον αφορά την γεωγραφική διασπορά των παπύρων, οι δύο αυτοί νομοί μας χαρίζουν μια καλή εικόνα του τι συνέβαινε γενικά στο βασίλειο και δεν προκύπτουν από την έρευνά μας λόγοι να μην πιστεύουμε πως οι διαφορές όσον αφορά την απονομή του δικαίου ήταν απειροελάχιστες, συνοδευμένες από τα εκάστοτε τοπικά χαρακτηριστικά του νομού υπό εξέταση.

⁹ Παρακάτω στην *Εισαγωγή* θα αναλυθεί το δικαστικό σύστημα της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου και ειδικότερα οι *χρηματιστές* και οι *λαοκρίτες*.

1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ

Σχεδόν όλοι οι πάπυροι που θα εξετάσουμε έχουν ως κεντρικό πυλώνα μια έντευξη, ή με άλλα λόγια μια αίτηση παραπόνων (petition) στον Βασιλέα ή σε έναν ανώτερο ή κατώτερο αξιωματούχο για την αδικία που υπέστη ένας υπήκοος από έναν αξιωματούχο. Κατ' εξαίρεση στο κεφάλαιο που αναλύεται η περίπτωση του Ζήνωνα, οι εντεύξεις δύνανται να πάρουν την μορφή ενός προσωπικού γράμματος προς αυτόν - εξηγούνται αμέσως παρακάτω αναλυτικά οι λόγοι - ενώ για τις αδικίες που υφίστανται οι υπήκοοι ευθύνονται άλλοι υπήκοοι και σπανιότερα αξιωματούχοι. Επίσης, εξετάζονται και τα γράμματα ή τα αιτήματα που του στέλνουν φυλακισμένοι προκειμένου να αποφυλακιστούν.

Για να αντεπεξέλθει στον μεγάλο αριθμό των επιστολών ο Βασιλέας είχε κοντά του έναν *Επιστολογράφο*, ο οποίος αποτελούσε κατά κάποιον τρόπο τον προσωπικό γραμματέα του Βασιλέα, ώστε ο τελευταίος να ανταποκρίνεται στη μαζικότητα της επιστολογραφίας και της συνεπακόλουθης γραφειοκρατίας¹⁰. Από τον 2^ο αιώνα π. Χ. κι έπειτα, εμφανίζεται και η θέση του *Υπομνηματογράφου*, παρ' όλα αυτά δεν μπορούμε να διακρίνουμε με βεβαιότητα τις αρμοδιότητες των δύο αυτών αξιωμάτων.

Όταν ένα σοβαρό αδίκημα στρεφόταν εναντίον των κρατικών προσόδων, υποδομών ή γενικά εναντίον των συμφερόντων του στέμματος, αρμόδιος για την απόδοση της δικαιοσύνης ήταν ο ίδιος ο Βασιλέας. Για αδικήματα μικρότερης σημασίας, και ανάλογα με τη φύση καθενός -αν ήταν οικονομικό, αν επρόκειτο για κλοπή, για προσωπική διένεξη κ. ά.- υπήρχαν αξιωματούχοι επιφορτισμένοι με δικαστικές αρμοδιότητες που θα εξεταστούν αναλυτικά παρακάτω, όπως ο *Διοικητής*, ο *Στρατηγός*, ο *Επιστάτης*.

Εξέχουσας σημασίας είναι το γεγονός πως ενώ αρχικά οι περισσότεροι αδικημένοι υπήκοοι απευθύνονταν με το αίτημά τους στο στέμμα, προς την ύστερη Πτολεμαϊκή περίοδο ο αριθμός εντεύξεων προς τον Βασιλέα μειώθηκε σημαντικά ενώ αυτός προς τις τοπικές εξουσίες αυξήθηκε¹¹. Συγκεκριμένα, από τις δεκαεπτά εντεύξεις από την Τεβτύνη των τελών της βασιλείας του Πτολεμαίου VII, μόλις μια απευθυνόταν προς τον Βασιλέα¹². Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Πτολεμαϊκή κρατική μηχανή λειτουργούσε ικανοποιητικά, με τις όποιες καθυστερήσεις και στρεβλώσεις

¹⁰ Bevan 1968, 136

¹¹ ό. π., 137

¹² ό. π., 137

της, και πως η εμπιστοσύνη αλλά και οι διακριτές αρμοδιότητες του κάθε αξιωματούχου εμπεδώνονταν με τον χρόνο από τον τοπικό πληθυσμό.

Δεν είχε κάθε αξιωματούχος που λάμβανε αιτήματα και δικαστικές αρμοδιότητες. Αντίθετα, αρκετά περισσότεροι αξιωματούχοι απ' όσους στο τέλος δικάζαν, λάμβαναν αιτήματα. Αυτοί ήταν επιφορτισμένοι με το καθήκον να θέτουν σε κίνηση την Πτολεμαϊκή μηχανή απονομής του δικαίου: Συλλάμβαναν τους ενόχους, επιθεωρούσαν τον τόπο του εγκλήματος, εξέταζαν μάρτυρες και γενικά συγκέντρωναν όλα εκείνα τα στοιχεία που θα αποδεικνύονταν χρήσιμα, προκειμένου να αποδοθεί δικαιοσύνη. Εάν δεν έκαναν κάτι από τα παραπάνω, απλά προωθούσαν το αίτημα στον σωστό αξιωματούχο, κάτι που πολλές φορές ζητείται από τους ίδιους τους αιτούντες στις εντεύξεις που αποστέλλουν.

Οι εντεύξεις ήταν ο κεντρικός πυλώνας του συστήματος επιβολής του νόμου στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο. Σημαντικοί μελετητές έχουν κατηγοριοποιήσει διαφορετικά τα αιτήματα προς Βασιλείς και αξιωματούχους. Η μελέτη της τυπολογίας των αιτημάτων είναι εξαντλητική. Αναφέρονται οι μελέτες των Hombert και Préaux (1942), di Bitonto Kasser (1967, 1968, 1976) και Parca (1985). Παραδοσιακά, η Di Bitonto Kasser διέκρινε τα αιτήματα σε εντεύξεις από τη μια και υπομνήματα και προσαγγέλματα από την άλλη. Συγκεκριμένα, οι εντεύξεις απευθύνονται στους Βασιλείς¹³ ενώ τα υπομνήματα και τα προσαγγέλματα σε άλλους αξιωματούχους¹⁴. Πρόσφατα, ο Bauschatz επεσήμανε πως οι εντεύξεις και τα υπομνήματα περιείχαν, πέρα από τις λεπτομέρειες του εγκλήματος, και συγκεκριμένα αιτήματα για ανάληψη δράσης προς τον Βασιλέα ή τον εκάστοτε αξιωματούχο αντίστοιχα. Αντίθετα, τα προσαγγέλματα έδιναν μεγαλύτερη βαρύτητα στο έγκλημα που είχε διαπραχθεί αλλά έλειπαν από αυτά αιτήματα για ανάληψη δράσης και επανόρθωση ή αποζημίωση¹⁵.

Παρ' όλα αυτά, υφίσταται ένας περιορισμός: οι εντεύξεις και τα προσαγγέλματα αποτελούν εξαιρετικά μεροληπτικά έγγραφα¹⁶. Στα αιτήματά τους, οι φερόμενοι ως αδικηθέντες είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τα γεγονότα όπως επιθυμούσαν, υπογραμμίζοντας το πόσο κακόπαθαν ή αδικήθηκαν. Ως αποτέλεσμα, παρουσιάζεται μονόπλευρα η υπόθεση. Επιπλέον, τα αιτήματα είναι ρητορικά κείμενα, στον οποίων

¹³ Di Bitonto Kasser 1967

¹⁴ Di Bitonto Kasser 1968

¹⁵ Bauschatz 2013, 177

¹⁶ Bauschatz 2007a, 18

τις περιγραφές οι καταγγέλλοντες κατακλύζονται συχνά από πάθος, ώστε να πείσουν για το δίκιο τους¹⁷.

Σκοπός αυτής της μελέτης δεν είναι να προβεί σε κάποιον τυπολογικό ορισμό και διαχωρισμό ούτε να εμβαθύνει στα εξωτερικά χαρακτηριστικά αυτών των γραπτών μνημείων. Έτσι, παραμένοντας πιστοί στον παραδοσιακό διαχωρισμό τους, θα χρησιμοποιήσουμε αιτήματα, εντεύξεις, υπομνήματα και προσαγγέλματα δηλαδή. Σε πολύ μικρότερο βαθμό και συμπληρωματικά μόνο θα εξεταστούν επίσημα γράμματα, που έπαιζαν ενίοτε το ρόλο των αιτημάτων. Ειδικά ο Ζήνωνας λάμβανε επίσημα γράμματα που όμως στην πραγματικότητα ήταν υπομνήματα και προσαγγέλματα, αφού οι υπήκοοι του ζητούσαν να αναλάβει δράση και να αποκαταστήσει τη δικαιοσύνη. Όμως, καθώς ο Ζήνωνας δεν ήταν κρατικός αξιωματούχος από αυτούς που παραδοσιακά λάμβαναν αιτήματα αλλά ένας πλούσιος και διασυνδεδεμένος τοπικός παράγοντας με ισχύ φτάνοντας στο αποκορύφωμα της καριέρας του να λειτουργεί ως ο αντ' αυτού του *Διοικητή* Απολλώνιου, τα αιτήματα που του απευθύνονταν είχαν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά επίσημων γραμμμάτων.

Στα αιτήματα γενικά αναφερόταν πρώτα το πρόσωπο προς το οποίο προοριζόταν η επιστολή ακολουθούμενο από τους διακριτικούς τίτλους του. Ακολουθούσε το όνομα του αποστολέα, η εθνικότητα, η εργασία και ο τόπος κατοικίας του. Παρακάτω, το θύμα περιέγραφε το αδίκημα που είχε τελεστεί σε βάρος του δίνοντας λεπτομερώς τα στοιχεία του αδικούντος. Τέλος, το θύμα ζητούσε να προωθηθεί το αίτημά του σε συγκεκριμένο, ή στον σωστό, αξιωματούχο ενώ απαιτούσε να αποζημιωθεί για όσα υπέστη. Άλλοτε η αποζημίωση οριζόταν συγκεκριμένα κι άλλοτε όχι. Σε περίπτωση που δεν αποζημιωνόταν, ζητούσε να δοθεί δικαστική λύση. Οι υπήκοοι της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου γνώριζαν σε αδρές γραμμές πώς λειτουργούσε το σύστημα, και πάντα μπορούσαν να ενημερωθούν από έναν τοπικό γραφέα, δίχως αυτή η διατύπωση να υποτιμά την διαχρονικά ισχύουσα ταξική και έμφυλη διάσταση της αναζήτησης και απονομής της δικαιοσύνης.

Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, προς την ύστερη Πτολεμαϊκή περίοδο φαίνεται πως ο αριθμός επιστολών προς τον Βασιλέα είχε μειωθεί σημαντικά ενώ αυτός προς τις τοπικές εξουσίες αυξήθηκε. Οι δικαιοδοσίες και εν γένει η λειτουργία των αξιωματούχων εμπεδώθηκε και πλέον ο λαός απευθυνόταν στον κατάλληλο άνθρωπο

¹⁷ ό. π., 18

προκειμένου να βρει το δίκιο του, αφού έτσι κι αλλιώς τα αιτήματα προς τον Βασιλέα υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να καταλήξουν σ' έναν κατώτερο αξιωματούχο.

1.4 ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η Αίγυπτος, μετά την επικράτηση των Πτολεμαίων και την μετακίνηση πληθυσμού από την ελληνική ενδοχώρα, ισχυροποιήθηκε ναυτικά. Η νέα ηγεσία εγκατέλειψε τις παραδοσιακές βλέψεις για επέκταση στη Συρία στον βορρά και στη Νουμπία στον νότο. Νέος στόχος της Πτολεμαϊκής επεκτατικής πολιτικής ήταν πλέον η Μεσόγειος, με τις μεγάλες δυνατότητες για ανάπτυξη που έδινε στους τομείς του εμπορίου και της ναυτιλίας. Οι Πτολεμαίοι βασιλείς κατέλαβαν την Κύπρο, την Κυρήνη και την Παλαιστίνη και σταδιακά μετέτρεψαν την Αίγυπτο σε μια υπερδύναμη στην Μικρά Ασία, το Αιγαίο αλλά και την ελληνική ενδοχώρα¹⁸.

Οι νέοι Μακεδόνες κυρίαρχοι ίδρυσαν στην Αίγυπτο μόνο δύο πόλεις, την Αλεξάνδρεια και την Πτολεμαίδα Ερμείου. Οι δύο αυτές πόλεις βρήκαν την ήδη υπάρχουσα Ναυκράτιδα που είχε ιδρυθεί τον 6^ο αιώνα π. Χ., και συναποτέλεσαν οι τρεις τους τις πόλεις του νέου βασιλείου. Όλα τα υπόλοιπα εδάφη του Πτολεμαϊκού κράτους αποτελούσαν την Πτολεμαϊκή χώρα.

Πολλά χαρακτηριστικά της ελληνικής πόλεως διατηρήθηκαν, τόσο στη δημόσια σφαίρα όσο και στο δικαϊκό σύστημα, ενώ άλλα εγκαταλείφθηκαν. Η πολιτειακή διαφοροποίηση από τις ελληνικές πόλεις-κράτη και ιδίως από την πρότυπη αθηναϊκή δημοκρατία, από την οποία άντλησε πολλά στοιχεία το νέο κράτος, αποτέλεσε την βασική αιτία για τις διαφορές που παρατηρούμε μεταξύ των δύο συστημάτων: Το να είσαι πολίτης στην Αθήνα σήμαινε να ανήκεις σε μικρότερες ομάδες, όπως δήμους, φυλές και φατρίες που συναποτελούσαν διοικητικά το κράτος. Επίσης, στα πλαίσια της πόλεως, ορίζονταν οι δημόσιες και θρησκευτικές δραστηριότητες των πολιτών. Η διαμόρφωση της κοινής κατά των 5^ο αιώνα επισφράγισε την πολιτική ενοποίηση της Αθήνας: όλες οι νομικές πράξεις και οι δικαιοπραξίες συντάσσονταν στην κοινή, η γλώσσα των θεσμών και της διοίκησης ήταν η ίδια¹⁹. Όπως είναι αναμενόμενο, ελλείπει πρωτεύοντως ενός κοινού πολιτεύματος και δευτερευόντως μιας κοινής γλώσσας που θα εξομοίωνε πολιτειακά τους υπηκόους, αφού το νέο κράτος παρέμεινε από την αρχή έως το τέλος του

¹⁸ Ager 2003, 37-44

¹⁹ Raaflaub 2013

δίγλωσσο, από τους παπύρους ελλείπουν οι λέξεις *δημοκρατία* και όσες απορρέουν άμεσα από αυτήν, όπως *αυτονομία* και *ισονομία*²⁰.

Η *έγγυησις*, η γαμική πράξη, η κόρη ως κληρονόμος και διαδικασίες που αφορούν την γαμική πράξη ελλείπουν εντελώς από τους παπύρους. Ωστόσο, στη νέα γραφειοκρατία άλλοι θεσμοί παρέμειναν. Ενδεικτικά αναφέρονται ο θεσμός της *κηδεμονίας*. Παρ' ότι εξέλειπε ο οίκος σαν ένας νομικός, οικονομικός και θρησκευτικός θεσμός παρόμοιος με αυτόν της Αθήνας του 4^{ου} αιώνα, ο θεσμός του *προστάτη* παραμένει σε ισχύ²¹ καθώς και άλλοι θεσμοί του οικογενειακού δικαίου²², όπως ο *κύριος* της γυναίκας (P.Eleph.Wanger)²³.

Ο αριθμός των νόμων που έχει επιβιώσει από την Πτολεμαϊκή περίοδο είναι 140. Όσον αφορά τους αστικούς νόμους της Αλεξάνδρειας, έχουν βρεθεί 14 και περιλαμβάνονται όλοι σε έναν και μόνο πάπυρο, τον Parygus Halensis, που χρονολογείται τον 3^ο αιώνα π. Χ²⁴. Παράλληλα, διαθέτουμε 82 έγγραφα που περιλαμβάνουν *βασιλικά διατάγματα*, 30 από τα οποία εκδόθηκαν από τον Πτολεμαίο VII, την Κλεοπάτρα II και την Κλεοπάτρα III το 118 π. Χ. και σώζονται επίσης σε έναν μόνο πάπυρο, τον πάπυρο P.Tebt. I 5. Τέλος, 12 *προστάγματα* από το 242 π. Χ. βρίσκονται στον πάπυρο P.Hib. II 198 (Αρσινοΐτης).

Η δημοσίευση των νόμων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο γινόταν μέσω *διαγραμμάτων και προσταγμάτων*. Το *διάγραμμα* αποτελούσε ένα λεπτομερές σύνολο κανόνων με στόχο τη ρύθμιση μιας ολόκληρης σφαίρας κρατικής δραστηριότητας²⁵. Μέσω των *διαγραμμάτων* ρυθμιζόνταν συγκεκριμένα ζητήματα όπως η πώληση των σκλάβων (βλ. C.Ptol.Sklav I 5, 198/7 π. Χ., Αρσινοΐτης), το ζήτημα της αποπληρωμής χρεών και τα δικαιώματα του πιστωτή επί του οφειλέτη και της περιουσίας του (πρᾶξις) (P. Lille I 29.9-12, 3^{ος} αι. π. Χ., Αρσινοΐτης· P. Hib. I 73.12-13, 243/2 π. Χ., Οξυρρυγχίτης)²⁶ καθώς και τα επιτόκια, ιδίως σε περίπτωση αθέτησης υποχρεώσεων (BGU IV 1115.31-33, 13 π. Χ. Αλεξάνδρεια). Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα *διαγράμματα* αφορούσαν δραστηριότητες και εργασίες χρονικά περιορισμένες, όπως η συλλογή των γεωργικών φόρων (P. Rev. Laws passim, 259/8 π. Χ. Αρσινοΐτης· UPZ I 112, 204 π. Χ. Οξυρρυγχίτης). Το *διάγραμμα* που μας πληροφορεί για τις διαφορετικές

²⁰ Yiftach 2015, 3

²¹ Wolff 1952, 166 και Meleze 1981, 247-256

²² Kruse 2017

²³ Kaltsas 2017, Rupprecht 1986

²⁴ Schubart 1937

²⁵ Lenger 1944, 113-115 και Wolff 2002, 67-70

²⁶ Αναλυτικά Wolff 2002, 68

δικαιοδοσίες των δικαστηρίων, καθώς και για ζητήματα διαδικασίας, όπως ο διορισμός των δικαστών και η διαδικασία της έφεσης, περιλαμβάνεται στον πάπυρο BGU XIV 2367 (μέσα 3^{ου} αι. π. Χ., Αλεξάνδρεια?).

Από τα μέσα του 3^{ου} αιώνα, το *πρόσταγμα* γίνεται και αυτό μια επίσημη νομική πηγή. Αρχικά, σήμαινε απλώς μια διαταγή, που εξέδιδε ένας οποιοσδήποτε ανώτερος αξιωματούχος και όχι απαραίτητα ο Βασιλέας, και στόχο είχε να επιλύσει ένα άμεσο πρόβλημα ή να εγκαθιδρύσει μια διαδικασία που θα επέλυε κάποιο επείγον κόλλημα²⁷. Κατά τον 2^ο αιώνα, γίνεται η βασική φόρμουλα για τη δημοσίευση των νόμων. Πάντοτε, ο χαρακτήρας του *προστάγματος* ήταν προσωρινός και στόχευε στην επίλυση φλεγόντων προβλημάτων και στην διόρθωση σφαλμάτων επί διαδικασιών. Έτσι, τα *προστάγματα* είναι μικρά σε έκταση και δίχως παραγράφους.

Όπως με το *διάγραμμα* που περιλαμβάνεται στον πάπυρο BGU XIV 2367, υπάρχουν *προστάγματα* που ασχολούνται με δικονομικά ζητήματα και έχουν ως στόχο να διατηρήσουν αλλά και να εκσυγχρονίσουν/ενημερώσουν τους θεσμούς και τις διαδικασίες που εγκαθίδρυσαν τα *διατάγματα* στην πρώιμη Πτολεμαϊκή εποχή. Ο πάπυρος P.Hib II 198.154-160,161-190?, (μετά το 242 π. Χ., Αρσινοΐτης) ανανεώνει το νομικό πλαίσιο σχετικά με τη δίωξη οφειλετών απέναντι στο κράτος ενώ ο P. Amh II 32.28-37 (περ. 157 π. Χ., Αρσινοΐτης) διατυπώνει απαγόρευση σε συνηγόρους να υπερασπιστούν όσους έχουν κάνει δημοσιονομικές παραβάσεις.

Άλλες νομικές πηγές, μαζί με τα *διαγράμματα* και τα *προστάγματα*, αποτελούσαν οι *πολιτικοί νόμοι*, οι οποίοι χρησιμοποιούνταν ως αναφορές στα ελληνόφωνα δικαστήρια και οι *νόμοι της γης* (the laws of land), οι οποίοι χρησιμοποιούνταν ως αναφορές στο αιγυπτιακό *δικαστήριο των λαοκριτών*.

Το δικαστικό σύστημα στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο διαμορφώθηκε από τις μεταρρυθμίσεις του βασιλέα Πτολεμαίου II Φιλάδελφου²⁸. Με μια νομοθετική πράξη, ο Πτολεμαίος II Φιλάδελφος οργάνωσε τις δικαιοδοσίες του δικαστικού συστήματος γύρω από τον ελληνικό αφενός και τον αιγυπτιακό αφετέρου νόμο, ενώ πάνω απ' όλους βρισκόταν ο Βασιλέας²⁹. Συγκεκριμένα, το δικαστικό σύστημα λειτουργούσε σε τρία επίπεδα προκειμένου να εξυπηρετεί και τις δύο ιδεολογικές στοχεύσεις του βασιλείου: αφενός ο Πτολεμαίος Βασιλέας να παρουσιάζεται ως ο αρχηγός της δικαιοσύνης και ο φορέας του κράτους και της ισχύος του και αφετέρου η Πτολεμαϊκή κρατική μηχανή

²⁷ Wolff 1953, 27

²⁸ Wolff 1960, 209-210

²⁹ Manning 2010. 79-180

να μπορεί να δουλεύει αποτελεσματικά. Το τελευταίο συνέβαινε ιδίως μέσω του συστήματος της ανάθεσης.

Το πρώτο επίπεδο ήταν ο Βασιλέας, ο οποίος λάμβανε προσωπικά γράμματα παραπόνων και αιτήματα από τους υπηκόους. Εκτός από το να τα αποστέλλουν που αποτελούσε τον κανόνα, οι υπήκοοι τα παρέδιδαν απευθείας στον Βασιλέα αν τύχαινε ο τελευταίος να βρίσκεται στην πόλη τους. Είναι γνωστό το παράδειγμα του Πτολεμαίου, *κατόχου*³⁰ στο ναό της Μέμφιδας, που παρέδωσε ο ίδιος στους Βασιλείς Πτολεμαίο και Κλεοπάτρα έντευξη κατά την περιοδεία τους εκεί³¹. Η Μέμφιδα αποτελούσε αρχικά την βασιλική κατοικία πριν αυτή μεταφερθεί στην Αλεξάνδρεια.

Το συνηθέστερο ήταν οι υπήκοοι να απευθύνονται λεκτικά στον Βασιλέα αλλά να παραδίδουν τα αιτήματά τους σε τοπικούς αξιωματούχους, πράγμα που βόλευε τόσο χρονικά και τοπικά όσο και ουσιαστικά αν λάβουμε υπόψη τις πολλές ευθύνες του Βασιλέα σε συνδυασμό με την ασημαντότητα από την οποία διακρίνονταν πολλά αιτήματα. Οι Βασιλείς επιλαμβάνονταν προσωπικά ή τουλάχιστον ενδιαφέρονταν αρκετά για μια υπόθεση, όταν αυτή σχετιζόταν με τη βασιλική γη και αφορούσε με οποιοδήποτε τρόπο ή έθιγε τις προσόδους.

Κατά τις αρχές του 3^{ου} αιώνα π. Χ. είναι δεδομένο ότι εφαρμοζόταν εκτεταμένα ο θεσμός της διαιτησίας (arbitration). Τον νομικό χάρτη άλλαξαν, όπως προελέχθη, οι μεταρρυθμίσεις του Πτολεμαίου II Φιλάδελφου: Αρχικά, στο νεοσύστατο βασίλειο απευθείας από την κλασική Αθήνα εισήχθη το *δικαστήριο*, το οποίο ήταν αρμόδιο να επιδικάσει διαφορές που προέκυπταν μεταξύ των Ελλήνων υπηκόων. Το δικαστήριο στελέχωναν ένορκοι λαϊκοί και εκεί λάμβαναν χώρα οι δίκες, για αστικού τύπου αδικήματα, που αποσκοπούσαν στην χρηματική αποζημίωση του θύματος³². Το δεύτερο επίπεδο, μετά τον Βασιλέα, ώστε να αναζητήσει κάποιος το δίκιο του αποτελούσαν ακριβώς τα κρατικά δικαστήρια.

Από τα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ., τις δικαιοδοσίες του *δικαστηρίου* ανέλαβαν οι *χρηματιστές*. Ο Βασιλέας έστελνε αυτό το *ad hoc* περιοδεύον δικαστήριο, ώστε να επιλύσει συγκεκριμένες ιδιωτικές, αστικές διαφορές μεταξύ υπηκόων³³. Τέλος, το τρίτο επίπεδο απόδοσης της δικαιοσύνης αποτελούσαν υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι,

³⁰ Ο *κάτοχος*, ήταν κάποιος που τον κατοικούσε το πνεύμα του θεού και έβρισκε καταφύγιο σε παρακείμενο ναό. Συνήθως, και στην περίπτωση του Πτολεμαίου κατόχου με βεβαιότητα, αυτό συνέβαινε λόγω της φτώχειας των *κατόχων* που έβρισκαν σε μια τέτοια επιλογή σίγουρη τροφή και στέγη στο ναό της θεότητας, βλ. Thompson 1988

³¹ UPZ I 14, στήλη 1

³² Wolff 1970, 56-63 και Meleze 1988, 173-174

³³ Meleze 1963, 58

και ιδίως ο στρατηγός, οι οποίοι επιδίκαζαν υποθέσεις κάθε φύσεως³⁴. Στο υποκεφάλαιο όπου γίνεται λόγος για τους αξιωματούχους, αναφέρεται αναλυτικά το δικαίωμα δίκης που διατηρούσε καθένας.

Τις διαφορές των Αιγυπτίων υπηκόων, όταν τα έγγραφα ήταν στην αιγυπτιακή γλώσσα, δεν επιδίκαζαν τα ελληνικά δικαστήρια αλλά το *αιγυπτιακό δικαστήριο των λαοκριτών*, όπως αποκαλύπτει ένα βασιλικό διάταγμα (118 π. Χ.), το οποίο διασώθηκε από το προσωπικό αντίγραφο ενός αξιωματούχου από την Τεβτύνη (P.Tebt. I 5) και αποκαταστάθηκε.

[...]
προσ τετάχασι δὲ καὶ περὶ τῶν κρινομένων Αἰγυπτίων
πρὸς Ἑλληνας καὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν [π]ρὸς τοὺς
Αἰγυπτίους ἢ Αἰγυ(πτίων) πρὸς <Αἰγυπτίους καὶ Ἑλλήνων πρὸς> Ἑλληνας γενῶν πάντων
210 πλὴν τῶν γεω(ργούντων) βα(σιλικήν) γῆν καὶ τῶν ὑποτελῶν καὶ τῶν
ἄλλων τῶν ἐπιπεπλεγμένων ταῖς προσόδοις τοὺς
μὲν καθ' Ἑλληνικὰ σύμβολα συνηλαχότας
Ἑλλησιν Αἰγυπτίους ὑπέχειν καὶ λαμβάνειν
τὸ δίκαιον ἐπὶ τῶν χρηματιστῶν. ὅσοι δὲ Ἑλληνες
215 ὄντες συγγράφονται κατ' αἰγύ(πτια) συναλλάγματα
ὑπέχειν τὸ δίκαιον ἐπὶ τῶν λαοκριτῶν κατὰ τοὺς
τῆς χώρας νόμους. τὰς δὲ τῶν Αἰγυ(πτίων) πρὸς τοὺς
αὐτοὺς Γυ(πτίους) κρίσεις μὴ ἐπισπᾶσθαι τοὺς χρημα(τιστὰς)
ἀλλ' ἔαν [[κριν]] διεξάγεσθαι ἐπὶ τῶν λαοκριτῶν κατὰ τοὺς
220 τῆς χώρας νόμους
[...]

Ὅπως διαφαίνεται, οι Αιγύπτιοι δικαστές, ή αλλιώς *λαοκρίται*, ήταν υπεύθυνοι για την κρίση συμβολαίων που ήταν γραμμένα στην δημοτική αιγυπτιακή γλώσσα ενώ οι Έλληνες δικαστές, ή αλλιώς *χρηματισταί*, δικάζαν τις υποθέσεις που αφορούσαν ελληνικά συμβόλαια³⁵. Το τι εθνικότητας ήταν οι διάδικοι δεν διαδραμάτιζε

³⁴ Meleze 1963, 64-67 και Wolff 1953, 31

³⁵ Σύμφωνα με τον Muhs (2016: 215): «*The relationship between these two sets of courts is discussed in one of a set of royal decrees issued in 118 BCE after the civil wars among Ptolemy VIII, Cleopatra II, and Cleopatra III. Official copies of the decrees were circulated throughout the country, and one official in Tebtynis made a personal copy that became P.Tebt. I, 5. The copy seems to be corrupt, because the phrase "Egyptians against Greeks" is repeated twice in the first paragraph. If the second occurrence of the phrase is corrected to "or Egyptians against <Egyptians, and Greeks> against Greeks," the decree*

σημαίνοντα ρόλο. Πρωτεύουσας σημασίας ήταν η γλώσσα στην οποία είχαν συνταχθεί τα έγγραφα, τα οποία χρησιμοποιούνταν ως αποδεικτικά μέσα ενοχής ή αθωότητας³⁶.

Λόγω της αχανούς έκτασης του βασιλείου, ο Βασιλέας και το βασιλικό δικαστήριο με έδρα την Αλεξάνδρεια δεν ήταν αρκετοί για να δικάζουν κάθε υπόθεση. Έτσι, ενεργοποιήθηκαν τα δικαστήρια Ελλήνων και Αιγυπτίων και οι μεμονωμένοι αξιωματούχοι που μπορούσαν να επιδικάζουν υποθέσεις, τα οποία ήδη αναλύθηκαν. Ωστόσο, υπήρχε κι ένας τέταρτος τρόπος απόδοσης του δικαίου, που δεν έχει μελετηθεί εξαντλητικά. Αυτός είναι τα κοινωνικά δίκτυα της εποχής. Συγκεκριμένα, οι οικογενειακοί δεσμοί, που σε κάποιες περιπτώσεις ήταν αρκετά ισχυροί, καθώς και το τοπικό δίκτυο. Οι οικείοι και οι συντοπίτες ήταν τα πρόσωπα-κλειδιά σε πολλές υποθέσεις καθώς μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως μάρτυρες σε γραπτά συμβόλαια ή προφορικές λογοδοσίες καθώς και να ασκήσουν κοινωνική πίεση για εφαρμογή των συμβολαίων και των λόγων και να συμβάλλουν στην επίλυση των διαφορών που ανέκυπταν από αυτά³⁷.

Επιπλέον, υπήρχαν και αντίστοιχα ιδιωτικά κοινωνικά δίκτυα, με κέντρο κατά βάση τη θρησκεία και το επάγγελμα, που επίσης ρύθμιζαν τις σχέσεις μεταξύ των μελών τους και όριζαν την κοινωνική συμπεριφορά τους. Τυπικά, αυτοί οι ρυθμιστικοί κανόνες ίσχυαν για έναν χρόνο, και έπειτα από αυτόν τον χρόνο, τα σωματεία αυτά έφτιαχναν νέους κανόνες και μπορούσαν να ανανεώνουν τα μέλη τους. Οι κανόνες αφορούσαν την πληρωμή ετήσιων συνδρομών ενώ τα μέλη ήταν υποχρεωμένα να συνεισφέρουν για θρησκευτικές τελετές καθώς και τις αντίστοιχες σημερινές χοροεσπερίδες, δηλαδή κοινωνικές εξόδους που σφυρηλατούσαν τις σχέσεις των μελών. Τα μέλη βοηθούσαν το ένα το άλλο κοινωνικά και επαγγελματικά. Όποιο μέλος δεν τηρούσε τους κανόνες, ήταν υποχρεωμένο να πληρώσει το πρόστιμο που όριζε η αδελφότητα. Σύμφωνα με τον Monson, που έχει μελετήσει εις βάθος τα ιδιωτικά κοινωνικά δίκτυα, τα μέλη ανήκαν σε ανώτερες οικονομικές κάστες καθώς μόνο τα τέλη που πλήρωναν μαζί με τις τυχόν ποινές, ξεπερνούσαν το ετήσιο εισόδημα ενός μέσου γεωργού³⁸. Εννοείται πως τα μέλη τέτοιων θρησκευτικών ή επαγγελματικών

can be read to state that disputes arising from notarized contracts written in Demotic should be judged by the Egyptian judges (laokritai), while disputes arising from contracts written in Greek should be judged by the Greek judges (chrematistai) and that the ethnicity of the parties involved was irrelevant.»

³⁶ Pestman 1985, 265-269· Modrzejewski 1975, 699-708

³⁷ Muhs 2016, 219

³⁸ Monson 2006, 223-232

αδελφοτήτων, τα οποία είχαν ισχύ και κοινωνική καταξίωση, βοηθούσαν το ένα το άλλο και όταν έρχονταν αντιμέτωποι με το νόμο.

1.5 Η ΥΠΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το αίτημα ήταν δυνατό να απευθυνθεί στον Βασιλέα ή σε ανώτερους και κατώτερους αξιωματούχους. Αποτελούσε ουσιαστικά την εκκίνηση των διαδικασιών, τις οποίες στη σημερινή εποχή φέρει σε πέρας η αστυνομία, έναρξη ερευνών, συλλήψεις, κατασχέσεις, επιστροφές κλεμμένων περιουσιακών στοιχείων κ.ά. Δικαστικές διαδικασίες είχαν ανατεθεί σε διάφορους τοπικούς αξιωματούχους που δεν είχαν αναγκαστικά επαφή με την κεντρική εξουσία.

Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις ένα αίτημα έπρεπε να σταλεί πολλές φορές, προκειμένου κάποιος αξιωματούχος να αναλάβει την υπόθεση. Για παράδειγμα, παρατηρούμε πολύ συχνά στα αιτήματα ότι ένας ανώτερος αξιωματούχος, π. χ. ο *Στρατηγός*, έδινε διαταγή σε έναν κατώτερο αξιωματούχο, π. χ. τον *Επιστάτη*, ώστε ο τελευταίος να ξεκινήσει την έρευνα για μια υπόθεση.

Όχι μόνο στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο αλλά και σε άλλους αρχαίους κρατικούς σχηματισμούς της Ανατολικής Μεσογείου, όπως στη Μεσοποταμία, τη Φαραωνική Αίγυπτο και την Αθήνα, ο κανόνας ήταν η αυτοβοήθεια και η προσωπική εκκίνηση των διαδικασιών για την απονομή του δικαίου. Αυτό φέρνει σε αμηχανία τον σύγχρονο ερευνητή που γνωρίζει από την σημερινή συνθήκη πως ο παθών απλώς καταγγέλλει την παράβαση ή το έγκλημα στην αστυνομία. Αυτός ο γενικός κανόνας της αυτοβοήθειας παραμένει σε ισχύ και στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, όχι όμως σε απόλυτο βαθμό: η μια όψη είναι η ατομική πρωτοβουλία στην εκκίνηση των διαδικασιών του δικαίου και η άλλη όψη το επαρκές σύστημα αστυνόμευσης και απονομής δικαιοσύνης.

Το θύμα όφειλε να εκκινήσει με ίδιες δυνάμεις τις διαδικασίες, απευθυνόμενο στις αρχές. Ωστόσο, ο υπήκοος δεν ήταν αβοήθητος: η απονομή της δικαιοσύνης πολλές φορές ήταν ταχεία ενώ οι υπήκοοι γνώριζαν και πού να απευθυνθούν, σε ποιους αξιωματούχους.

Χαρακτηριστικά, βασισμένος στο αίτημα P.Tebt 3 796 από τον Αρσινοΐτη νομό που χρονολογείται στο 185 π. Χ., ο Bauschatz αναφέρει ότι υπάρχουν ενδείξεις ότι η γραφειοκρατική δουλειά διεκπεραιωνόταν με ταχύτητα³⁹. Συγκεκριμένα, στον πάπυρο αυτό οι τρεις άνδρες που πέφτουν θύματα κλοπής στέλνουν το αίτημά τους στον

³⁹ Bauschatz 2013, 182-183

Αρχιφυλακίτη και τον Κωμάρχη ακριβώς την επόμενη μέρα της κλοπής ενώ ταυτόχρονα έχουν προετοιμαστεί για να εμφανιστούν μπροστά στον Κωμάρχη. Παράλληλα, ζητούν το αίτημα να μεταβιβαστεί και σε όποιους άλλους αξιωματούχους είναι αρμόδιοι. Οι τρεις άνδρες έχουν προβεί σε δύο έξυπνες κινήσεις: πρώτον, τα αξιώματα του Κωμάρχη και του Αρχιφυλακίτη αλληλοσυμπληρώνονται όσον αφορά τις δικαιοδοσίες τους, το ένα είναι κυριότερα πολιτικό και εντάσσεται στον πυρήνα της Πτολεμαϊκής διοίκησης ενώ το άλλο είναι αστυνομικό στο επίπεδο του τόπου και του χωριού και στα καθήκοντά του περιλαμβάνεται η επίσκεψη στον τόπο του εγκλήματος και η έναρξη των ερευνών για την απονομή του δικαίου. Δεύτερον, στο αίτημα περιέχεται και λίστα με όλα τα αντικείμενα που έχουν κλαπεί μαζί με την αξία τους, γεγονός που θα προσδώσει την αναγκαία πειστικότητα στο αίτημά τους.

ἔτους κα Φαῶφι ια. Φίλ[ω]νι ἀρχιΦυλακίτη
 παρὰ Διονυσίου καὶ Ἀδάμου \((\text{τριακονταρούρων})/\) καὶ Ποσειδωνίου. ὑπερβάν-
 τες τινὲς τῆι νυκτὶ τῆς ι εἰς τὴν ια τοῦ προγε-
 γραμμένου μηνὸς τὴν οἰκίαν ἡμῶν καὶ ἐλθόντες
 5 εἰς τὴν προστάδα, καθευδόντω[ν] τῶν παρ' ἡ-
 μῶν ἐν τοῖς οἴκοις τῶν θυρῶν κεκλειμένων, οἴχονται [ἔ-]
 χοντες ἐν τῆι προστάδι σφυρίδα σίτων ἐν ἧ ἑνῆν
 κρ(ιθῆς) ἡμιαρτάβιον, ἧς τιμὴ (δραχμαὶ) ρ καὶ τῆς σφυρί-
 δος (δραχμαὶ) κ, καὶ ὀθονίων β ἐσχισμένων ὄντων ἐν
 10 σφυρίδι ἄξια (δραχμῶν) χ, καὶ σάκκον τρίχινον αἰγὸς
 ἄξιον (δραχμῶν) τ, ἰδρωῖα β ἄξια (δραχμῶν) ρκ, \(\text{τετραχοίνικον (δραχμῶν) ν}/\), ὥστε εἶναι
 τῆς λέας χαλκοῦ (δραχμᾶς) χιλίας ἑκατ[ὸ]ν ὀγδοήκοντα,
 \(\text{γίνονται (δραχμαὶ) Αρπ}/\). ἐπεὶ οὖν τυγχάνομεν ἐπιδεδωκέναι περὶ τούτων
 τῆι αὐτῆι ἡμέραι Ὁρωὶ Κωμάρχη τῆς Σατύ-
 15 ρου λαύρας, ἀξιοῦμ[ε]ν, ἐά[ν σοι] φαίνεται, συ[ντά-]
 ξα[ι] γρ[ά]ψα[ι οἷ]ς καθήκ[ει]]. [- - -10-]
 δια. . [. .]ρου ἀντίγρ(αφον) [ἴ]να κατ. [. .]. [. .] παρὰ σοὶ
 ὅπως ὑπάρχη ἡμῖν ἐν τῆι πρὸς Ὁρον δικαιολογία.
 εὐτύχει.

Apparatus

9. ὀθόνια...ἐσχισμένα...ὄντα...12. λείας

Με το παραπάνω καταδεικνύεται πως οι τρεις άνδρες γνώριζαν πού να απευθυνθούν και πως έπραξαν ταχύτατα και ορθά. Ωστόσο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν η διείσδυση των αποστολέων στο σύστημα και η εκ των έσω γνώση της λειτουργίας του. Στο παραπάνω αίτημα οι δύο άνδρες είναι *τριακοντάρουροι*, κληρούχοι, μέλη του στρατού που τους έχει δοθεί μερίδιο γης.

Είναι αλήθεια πως στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο οι φτωχοί και αμόρφωτοι πληθυσμοί είχαν θεωρητικά άμεση πρόσβαση στη δικαιοσύνη μέσω των αιτημάτων στους Βασιλείς και τους άλλους αξιωματούχους. Ωστόσο, η αρχαική έρευνα συχνά καταδεικνύει ότι οι αγροτικοί πληθυσμοί της Αιγυπτιακής χώρας δεν γνώριζαν σε ποιον αξιωματούχο να γνωστοποιήσουν το ζήτημά τους κι έτσι έστελναν αίτημα σ' έναν γνωστό ή απλώς αμεσότερα προσβάσιμο αξιωματούχο ζητώντας κατά λέξη *ο σωστός αξιωματούχος* να αναλάβει την υπόθεση. Αντίθετα, τα αιτήματα των αξιωματούχων και των ιερέων, με τις σαφείς εντολές τους για τη σωστή διαχείριση της υπόθεσής τους, καταδεικνύουν πως οι προνομιούχοι, οι εργαζόμενοι στον κρατικό μηχανισμό, οι ιερείς και οι πλούσιοι, γνώριζαν πολύ καλύτερα πώς να θέσουν σε λειτουργία τα γρανάζια της Πτολεμαϊκής κρατικής μηχανής. Το παραπάνω δεν αποτελεί απaráβατο κανόνα: φτωχοί, αμόρφωτοι και άλλες μη προνομιούχες ομάδες του βασιλείου συνέβαινε να γνωρίζουν, ή να έχουν μάθει από άλλους και δη από τον τοπικό γραφέα που σε ορισμένες περιπτώσεις τους βοηθούσε στη σύνταξη του αιτήματός τους, τη διαδρομή που έπρεπε να ακολουθήσει το αίτημά τους.

Στα πλαίσια της αυτοβοήθειας και της προσωπικής πρωτοβουλίας, το απρόσωπο γράμμα δεν ήταν ο μόνος τρόπος να διεκδικήσει κανείς το δίκιο του. Ένας άλλος αρκετά δημοφιλής τρόπος, όπως αποδεικνύεται από την πληθώρα αναφορών για επιτόπια έρευνα στις εντεύξεις, ήταν το θύμα να φέρει μπροστά στη σκηνή του εγκλήματος τους αξιωματούχους με αστυνομικές δικαιοδοσίες. Άλλωστε, η γραπτή μαρτυρία του εκάστοτε εγκλήματος είναι δεδομένο ότι ενίσχυε την θέση του αιτούντος, όταν η υπόθεσή του θα εκδικαζόταν από το αρμόδιο δικαστήριο ή από έναν αξιωματούχο. Κατά κανόνα οι αξιωματούχοι που έσπευδαν στο πεδίο των ερευνών ήταν απλοί αστυνομικοί χωρίς δικαστικές αρμοδιότητες.

Αξιωματούχοι με αστυνομικές και δικαστικές αρμοδιότητες υπήρχαν σε ολόκληρη την πυραμίδα της διοίκησης: από το χωριό και την τοπαρχία έως την μερίδα και τον νομό, υπήρχαν οι αξιωματούχοι εκείνοι που έκαναν συλλήψεις, συγκέντρωναν στοιχεία, επισκέπτονταν τον τόπο του εγκλήματος και δικάζαν.

Στόχος του Πτολεμαϊκού κράτους και της λειτουργίας του ήταν ο Βασιλέας και οι ανώτεροι αξιωματούχοι να έχουν χρόνο να ασχοληθούν με υποθέσεις και αδικήματα που αφορούσαν το κράτος και τις προσόδους του κι όχι με πταίσματα ή μικροεγκλήματα μεταξύ των υπηκόων του βασιλείου. Με αυτά τα πταίσματα ή μικροεγκλήματα ασχολούνταν χαμηλόβαθμοι αξιωματούχοι στο επίπεδο του νομού ή του χωριού, ώστε η ζωή στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, και ιδίως οι παχυλές πρόσοδοι του στέμματος, να εξακολουθήσει δίχως περισπασμούς.

1.6 ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ

Η νομενκλατούρα της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου ήταν μια μείξη αξιωμάτων παραδοσιακών στον ελληνικό κόσμο και στην φαραωνική Αίγυπτο. Οι περισσότερες πληροφορίες για αυτή την περίοδο της ιστορίας, αντλούνται μέσα από επιγραφές και παπύρους, οι οποίοι διασώθηκαν εξαιτίας των ιδιαίτερων κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούσαν σε αυτή την περιοχή του ελληνιστικού κόσμου.

Η βασική διοικητική υποδιαίρεση του Πτολεμαϊκού βασιλείου ήταν οι νομοί. Υπήρχε το επίπεδο της μερίδας, των τόπων κι ακολουθούσε η μικρότερη διοικητική μονάδα που ήταν οι κόμεις, ή αλλιώς τα χωριά⁴⁰. Τα αξιώματα χωρίζονταν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: αξιώματα που είχαν σαν κύρια αρμοδιότητα την διαφύλαξη της τάξης και την επιβολή του νόμου (*Επιστράτηγος, Στρατηγοί, Επιστάτες, Αρχιφυλακίτες, Φυλακίτες* κ. ά.)· αξιώματα που είχαν σαν κύρια αρμοδιότητα την τήρηση αρχείου και την γραφειοκρατία (*Βασιλικοί Γραμματείς, Τοπογραμματείς, Κωμογραμματείς, Αντιγραφείς* κ.ά.)· αξιώματα που είχαν σαν κύρια αρμοδιότητα την οικονομική και πολιτική διαχείριση (*Διοικητής, Υποδιοικητές, Οικονόμοι, Μεριδάρχες, Τοπάρχες, Κωμάρχες* κ. ά). Δεδομένου ότι η Αίγυπτος ήταν ο οίκος των Πτολεμαίων, το κράτος ήταν προσωπική ιδιοκτησία του Βασιλέα και του οίκου του, με άλλα λόγια η διοίκηση των πόρων της ήταν στο χέρι του Βασιλέα.

Ακολουθώντας την πυραμίδα του Manning για τη διάρθρωση των αξιωμάτων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, πρώτος στην κορυφή ιεραρχικά βρισκόταν ο Βασιλέας. Ακριβώς από κάτω του ήταν το βασιλικό συμβούλιο στην Αλεξάνδρεια με πρώτο τον *Διοικητή*. Ακολουθούσαν οι τοπικοί αξιωματούχοι, αρχικά σε επίπεδο νομού (*Επιστράτηγος, Στρατηγοί, Οικονόμος, Βασιλικός Γραμματέας*), μετά σε επίπεδο τόπου (*Τοπάρχης, Επιστάτης*) και τέλος σε επίπεδο κόμης-χωριού (*Κωμογραμματείς, Αρχιφυλακίτες,*

⁴⁰ Falivene 2011, 9

Φυλακίτες)⁴¹. Στο εξής και για όλη την εργασία, τα αξιώματα, που έχουν αναφερθεί ήδη σχεδόν στο σύνολό τους, θα έχουν μορφοποίηση κανονικής και όχι πλάγιας γραφής για την οικονομία του χρόνου. Παρακάτω θα αναφερθούν ακροθιγώς οι αρμοδιότητες κάθε αξιωματούχου που θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία, και ειδικά οι αρμοδιότητές τους που σχετίζονται με την αστυνόμευση, την φυλάκιση παραβατών και την δίκη.

1.6.1 ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

Ένα από τα σημαντικότερα αξιώματα ήταν αυτό του Διοικητή. Ο Διοικητής ήταν ο ανώτερος οικονομικός αξιωματούχος του βασιλείου και αναλάμβανε τα καθήκοντά του μετά από απευθείας εντολή του Βασιλέα⁴². Συγκεκριμένα, ο ρόλος του ομοιάζει με αυτόν ενός σημερινού Υπουργού Οικονομικών. Ο Διοικητής και οι Υποδιοικητές ασχολούνταν με την οικονομία του βασιλείου. Ιεραρχικά κατώτερος ήταν ο Οικονόμος (ένας σε κάθε νομό, κατ' ελάχιστον), ο οποίος επέβλεπε τους Σιτολόγους και τους Τραπεζίτες στο κύριο χωριό της κάθε τοπαρχίας, δηλαδή τους πραγματικούς συλλέκτες φόρων και πληρωμών, σε είδος και σε χρήμα αντίστοιχα. Στην ελληνιστική Αίγυπτο η οικονομία ήταν εγχρήματη και ανταλλακτική ταυτόχρονα⁴³.

Στον Chrest.Mitt. 5 (Αρσινοΐτης νομός, περί το 218 π. Χ.), σε μια έντευξη προς τον Επιμελητή, ένας κρατούμενος που είχε περάσει δέκα μήνες υπό κράτηση ισχυρίστηκε ότι είχε συλληφθεί άδικα, πιθανόν για οικονομικούς λόγους, ενώ στο τέλος υπογραμμίζει το δικαίωμά του σε δίκη ενώπιον του Διοικητή.

[...]

ἀλλὰ γράψαι τῶι διοικη-

τῆι περι τούτων ἢ ἀπο[σ]τέλλ[ειν]

με ἐπ' αὐτὸν [. . . .]

ς ἵνα τῆς σωτηρίας τύχω.

Ο Διοικητής ήταν η απόλυτη αρχή για οικονομικά ζητήματα και αυτός που έδινε τη λύση με δίκη σε διαφορές και ζητήματα που προέκυπταν σε σχέση με τα οικονομικά⁴⁴.

⁴¹ Manning 2010, 145

⁴² Verhoogt 2012, 1

⁴³ Falivene 1991, 219

⁴⁴ Bauschatz 2013, 125

Η εξουσία του Διοικητή εδραζόταν στην πρωτεύουσα του βασιλείου, την Αλεξάνδρεια. Αναρίθμητοι πάπυροι που συμπεριλάμβαναν εντεύξεις, ερωτήσεις και αναφορές από όλα τα μήκη και τα πλάτη του βασιλείου, έφθαναν καθημερινά στο γραφείο του Διοικητή⁴⁵. Από την πλευρά του, ο τελευταίος εξέδιδε διαταγές, οδηγίες και, φυσικά, ανέθετε υποθέσεις σε κατώτερους αξιωματούχους. Καθώς ο Διοικητής είχε μεγάλο φόρτο εργασίας, είναι βέβαιο πως η δουλειά μοιραζόταν σε όμορα τμήματα ή γραφεία με τους αντίστοιχους κυβερνητικούς αξιωματούχους και υπαλλήλους, όπως ήταν ο Υποδιοικητής και ο Εκλογιστής.

1.6.2 (ΕΠΙ)ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Κατά την ύστερη Πτολεμαϊκή περίοδο σημαντικό αξίωμα ήταν ο επιστράτηγος της χώρας, ο οποίος είχε υπό την δικαιοδοσία του όλο του βασίλειο εκτός από την πρωτεύουσα Αλεξάνδρεια και τα περίχωρά της⁴⁶.

Οι Στρατηγοί ήταν οι ανώτεροι αξιωματούχοι για κάθε νομό της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου. Είχαν άμεση επαφή και επικοινωνία με τους Επιστάτες. Μια αναφορά σχετικά με τις δράσεις κάποιων Επιστατών και Φυλακικών καταδεικνύει ότι ο Στρατηγός ήταν ο ανώτερός τους προϊστάμενος (P.Tebt. III 736 Τεβτύνη, 143 π.Χ). Στον παρόντα πάπυρο, ο Στρατηγός ειδοποιείται μέσω μιας οδηγίας για τα πεπραγμένα των Επιστατών και των Φυλακικών. Δυστυχώς, το κείμενο δεν διασώζεται ολόκληρο.

[...]

Fr2

1

30 τῶν φυλακικῶν καὶ Τιμοθέου ἰδιώ[του]/ κα[ὶ] τῶν

ἄλλων ἐπιστατῶν τῶν φυ[λακικῶν]

μεταλαβόντων, μετεπέμψαν[το δὲ τοὺς]

ἐκ Πτολεμαΐδος Ἀράβων Ἄραβε[ς] [οἱ καὶ]

συνηνεγκάσθησαν παρεδρ[εῦειν]

35 ἐπὶ τοῦ ὄρους τὴν τήρησιν ἄ[γοντες(?)]

ἐπὶ δὲ τοῦ λαβυρίνθου αὐλίξ[εσθαι]

καθ' ἡμέραν πρὸς τὸ μὴ ἀποσπᾶ[σθαι]

ἀπὸ τῶν τόπων πρὸς οὗς κ[. . . .]

τῶν λειῶν ἐγένετο προσαντ[. . . .]

40 ἴν' ἐπεὶ οἱ τόποι οὗτοι μάλιστα [κακῶς(?)]

⁴⁵ Bevan 1968, 135

⁴⁶ Bengtson 1991, 94

- ἔχουσιν παρὰ τοὺς ἄλλους τ[οὺς ἐν τῷ]
 γομῶι, ἔτι δὲ καὶ τοὺς δ[.]
 τῆς χώρας διὰ τούτου εἰς τ[.]
 ποιούμενοι, ἐὰν μὴ ἄλλως δ[όξῃ],
 45 συνταγῆσεται, ἐὰν κριθῆ χ[. . . . τὰ]
 εἰς τὸ βασιλικὸν περιγινόμε[να ἐν]
 φορολογίαις \ἀπὸ τῶν εἰσαγομένων/, ἀποτάξαι ἀπὸ μὲν [τῶν]
 κατοίκων ἰππέων ι καὶ τοῦ[ς ἐκ]
 Πτολεμαΐδος Ἀράβων Ἄραβες κ[αὶ ἀπὸ]
 50 τῶν ἰππέων καὶ πεζῶν ἄλλ[οις ι (?)]
 ὑποδεχομένων συντηρηθῆ[ναι . . .]
 [.]. τῆς ὁδοῦ.
 (ἔτους) κη Ἀθ[ῶν . .]
 (m. 2) γρ(άφον) Πτολεμαίωι τῷ στρα(τηγῶι) δι' ἀναφορᾶς πρ[οσφωνήσας τὰ]
 55 συνταγέντα.
 (ἔτους) κη Ἀθῶ(ρ) κδ.

Apparatus

33. Ἄραβα[ς]...34. συνηναγκάσθησαν...39. corr. ex γενεσθαι...49. Ἄραβας

Ο Στρατηγός ήταν ο κατ' εξοχήν ποινικός δικαστής στον οποίο έφταναν οι προσφυγές τον 3^ο αιώνα π. Χ. Ακόμη τον 2^ο π. Χ. αιώνα ο Στρατηγός μπορεί να επιτελέσει αυτόν τον ρόλο, που φαίνεται ότι σταδιακά αντικαθίσταται από τον Επιστάτη Φυλακίων, που θα εξεταστεί αμέσως παρακάτω.

1.6.3 ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ

Ένα άλλο πολύ σημαντικό αξίωμα της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου ήταν αυτό του Επιστάτη. Οι Επιστάτες είχαν πολλά καθήκοντα μέσα στο βασίλειο, πολλές φορές όμοια με αυτά του Αρχιφυλακίτη και του Φυλακίτη, αφού και αυτοί έκαναν επισκέψεις σε σημεία που διαπράχθηκε έγκλημα, πρωτοστατούσαν στις έρευνες, προχωρούσαν σε συλλήψεις. Στο αίτημα που ακολουθεί (P.Princ. 3 117), ζητείται από τον Επιστάτη να αποδώσει το δίκαιο. Κατηγορούμενος και ένοχος για αυτήν την υπόθεση φαίνεται να είναι ο Θησαυροφύλαξ, φύλακας των σιταποθηκών.

[τ]ῶι στρατη[γῶι- - .?-]

- παρὰ Θαήσιος τῆς Χ[.] τῶν ἐκ Φιλαδελφείας
 [ἀ]πέδωκά σοι ὑπόμ[νη]μα κατὰ Τεσε-
 [ν]ούφιος θησαυροφύλακος τοῦ Ἄντι-
 5 [φ]ίλου ἰδιωτικοῦ θησ[α]υροῦ προφερο-
 [μ]ένη[- - .9-] παραθεμέ-
 [ν]ην με α[ὐ]τῶι ἐν τ[ῶι θ]ησαυρῶι (πυροῦ ἀρτάβας) σφγ
 [. . .]σασθ[αι] μ[- - .9-αὐ]τὰς ἐμέ
 συνπεριενεχθῆναι αὐτῶι ἐφ' ᾧ
 10 ἐν τῶι [(ἔτει)] κζ ἀποδώσειεν {καί} βουλο-
 μένη αὐ[τ]ὸ[ν] συ[ν]λ[α]βεῖν ὑπεσχό-
 μην καὶ [ἐ]γρ[ά]ψατο ἐπιστολὴν
 εἰς τοπάρ[χην]]την Πτολεμαίου
 (ἐκατοντάρουρον) ὀνόμ[ατι οὔ] καὶ γεωργῶ τὸν κλη-
 15 ρον. ἔγραψας Σαραπίωνι τῶι ἐπισ-
 τάτει. ἔ[πει]τα καὶ ὁμόλογος γενό-
 μενος συνέσχεν αὐτόν. ἐπεὶ οὖν
 ἐντυχοῦσ[ά] σοι συνέταζας τῶι
 Σ[α]ραπίων[ι] καταστῆσαι αὐτόν.
 20 τούτου δὲ μὴ καθεσταμένου
 ἀ[ξι]ῶ σε ἐπὶ τῶν τόπων εἰ
 β[ού]λη[ι] ὄν[τα] μοι ἐπαναγκάσαι
 [Σαραπ]ίωνα καταστῆσαι
 τ[ὸν ἄνθρ]ωπον ὅπως τύχω
 25 τ[οῦ δικαίου.]
 εὐτύχει
 (m. 2) [- - .?-]Ἐπεὶ παραθέσεως ἔγκ[λημα]
 [- - .?-]τη. . οργη. εὔξομαι τοὺς γρ. . . .
 [- - .?-] αὐτῆι δεῖ τὰς λιπ(ούσας) (πυροῦ ἀρτάβας) σφγ
 30 [- - .?-] ἐπὶ κζ (ἔτους) γεν. . . .

Apparatus

29. λειπ(ούσας)

Το παρόν αποτελεί καλό παράδειγμα ενός αιτούντος που αναζητά συνέχεια για την επιβολή του νόμου σε τοπικό επίπεδο και όχι το αντίστροφο όπως συνηθιζόταν. Η Θαήσις γράφει στον επικεφαλής πολιτικό αξιωματούχο του νομού, στον Στρατηγό, για

να διασφαλιστεί ότι ο αρχηγός κρατικών υπαλλήλων στο χωριό της, ο Επιστάτης, θα πρέπει να τελειώσει αυτό που ξεκίνησε. Συμπεραίνεται, ότι ο Επιστάτης έχει το προβάδισμα στην ανίχνευση, σύλληψη και κράτηση του κατηγορουμένου, αλλά μέχρι στιγμής δεν κατάφερε να τον παρουσιάσει για δίκη. Επίσης, διαφαίνεται και η συνήθης αλληλοεπικάλυψη καθηκόντων που αποτελούσε συχνό πρόβλημα στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, αφού οι Επιστάτες είχαν κοινές αρμοδιότητες με τους υφισταμένους τους, (Αρχι)Φυλακίτες.

Σύμφωνα με ένα άλλο κείμενο εντεύξεως, όταν ένας πλύστης αμφισβήτησε την πληρωμή από έναν Επιστάτη για το πλύσιμο ενός ματιού που του ζητήθηκε, ο Επιστάτης τον χτύπησε βάνουσα και τον ποδοπάτησε. Αργότερα, τον παρέδωσε στην αστυνομία του χωριού (SB XX 15001, Κροκοδειλόπολις, το 217 π. Χ). Ένα μέρος των αρμοδιοτήτων του Επιστάτη ταυτιζόταν με αυτές των Φυλακιδών. Το συγκεκριμένο αίτημα θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο, στην μελέτη της διαφθοράς των αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα, κι έτσι δεν μεταφέρεται εδώ αυτούσιο.

Ο Επιστάτης είχε σαφώς και καθήκοντα σχετικά με την φυλάκιση παραβατών. Επίσης, όπως και οι Αρχιφυλακίτες, οι Επιστάτες παρακολουθούσαν κυβερνητικές δημοπρασίες κατασχεθέντων ή κατασχεθείσης περιουσίας, υποβοηθούσαν άλλους υπαλλήλους στην είσπραξη καθυστερημένων οφειλών και λάμβαναν αλληλογραφία κάθε είδους από πράκτορες της κεντρικής κυβέρνησης καθώς και αιτήματα από υπηκόους.

Παράλληλα με τα παρόμοια καθήκοντα με τους Αρχιφυλακίτες και Φυλακίτες των οποίων οι Επιστάτες προΐσταντο, είχαν και επιπλέον αρμοδιότητες. Για παράδειγμα, αυτοί καλούνταν συχνά να παραδώσουν κλήσεις σε κατηγορούμενους και μάρτυρες⁴⁷ για να εμφανιστούν στα Πτολεμαϊκά δικαστήρια⁴⁸ και επίσης δίκασαν. Όσον αφορά τις δικαστικές τους αρμοδιότητες, οι Επιστάτες αντικατέστησαν τους Στρατηγούς ως οι βασικοί ποινικοί δικαστές που εξέταζαν τις προσφυγές από τον 2^ο αιώνα κι έπειτα.

1.6.4 ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΙΤΗΣ, ΦΥΛΑΚΙΤΗΣ

Οι Αρχιφυλακίτες της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου επέβλεπαν τους Φυλακίτες, ήταν οι ηγέτες των αστυνομικών σωμάτων που σχηματίζονταν και αποτελούνταν από

⁴⁷ Παραδείγματος χάριν: P.Enteux. 43 (Μάγδολα, 221 π. Χ.), P.Enteux. 51 (Μάγδολα, μετά το 222 π. Χ.), P.Hib. II 203 (? , 246-221 π. Χ.)

⁴⁸ Bauschatz 2013, 104

Φυλακίτες. Μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε ως αρχηγούς της αστυνομίας σε επίπεδο πόλης και κόμης. Οι Αρχιφυλακίτες λειτουργούσαν ως πράκτορες της κεντρικής κυβέρνησης και λάμβαναν πολλά επίσημα έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων ειδοποιήσεων και εγκυκλίων από άλλους κυβερνητικούς αξιωματούχους σχετικά με την είσπραξη και τη διαχείριση των φορολογικών εσόδων⁴⁹. Μερικές φορές ήταν παρόντες σε κρατικούς πλειστηριασμούς κατασχεθέντων αγαθών και περιουσιακών στοιχείων και εμφανίζονταν περιστασιακά σε δίκες και έρευνες που πραγματοποιούνταν από άλλους κυβερνητικούς υπαλλήλους.

Η Βιβλιογραφία για τους Φυλακίτες είναι εκτεταμένη: αξίζει εδώ να αναφέρουμε την μονογραφία του Kool (1955). Και άλλοι βέβαια μελετητές έχουν καταπιαστεί με τους Φυλακίτες και γενικά με τους αξιωματούχους με αστυνομικά καθήκοντα, παραθέτοντας και τις αρμοδιότητες κάθε αξιώματος. Παρακάτω δίνονται οι σημαντικότερες μελέτες: Calderini (1924), Frösén (1978), Cuvigny (1984), Hennig (2003), Homoth-Kuhs (2005).

Οι Φυλακίτες λάμβαναν και αυτοί εντεύξεις, οι οποίες αφορούσαν κυρίως κλοπές, ζημιά σε περιουσίες, τραυματισμούς και άλλα, δηλαδή ασήμαντες παραβάσεις και μικροεγκλήματα. Οι Αρχιφυλακίτες και Φυλακίτες θα έπρεπε να διεξάγουν έρευνα για να βρουν τον ένοχο, ο οποίος μέχρι η υπόθεσή του να τελεσιδικήσει ή να εξοφλήσει το χρέος του ετίθετο υπό κράτηση⁵⁰. Σε γενικές γραμμές, όταν λάμβαναν μια έντευξη ήταν υποχρεωμένοι να θέσουν σε λειτουργία τα γρανάζια της Πτολεμαϊκής κρατικής μηχανής⁵¹.

Ένα επίπεδο κάτω από τον Αρχιφυλακίτη, ήταν οι Φυλακίτες⁵². Οι τελευταίοι ήταν τα φυσικά σημεία επαφής για τα θύματα εγκλημάτων. Κατά βάση, οι Φυλακίτες είχαν τα καθήκοντα ενός σύγχρονου αστυνομικού, δηλαδή πραγματοποιούσαν συλλήψεις, κατασχέσεις περιουσιών, οδηγούσαν στη φυλακή παραβάτες κ. ά⁵³ και ήταν πολύ στενά συνδεδεμένοι με τον ντόπιο πληθυσμό.

1.6.5 ΝΟΜΑΡΧΗΣ, ΤΟΠΑΡΧΗΣ, ΚΩΜΑΡΧΗΣ, ΜΕΡΙΔΑΡΧΗΣ

Εκτός από τους Επιστάτες και Στρατηγούς, οι πηγές αποκαλύπτουν ότι διάφοροι κρατικοί υπάλληλοι σε επίπεδο πόλης και χωριού ασκούσαν τα καθήκοντα της

⁴⁹ Bauschatz 2007, 3

⁵⁰ Εντεύξεις προς Αρχιφυλακίτες, π. χ.: P.Giss.Univ. I 7, P.Tebt. I 41, SB VIII 9674

⁵¹ Bauschatz 2007, 5

⁵² Για περισσότερα σχετικά με τους Φυλακίτες, βλέπε: Lesquier 1911 (261-262), Kool 1954, Bevan 1968 (163-165), Thompson 1997 (962-965), Bauschatz 2005 (27-34)

⁵³ Bauschatz 2007, 4

αστυνομίας και των αστυνομικών κατά καιρούς. Κανένας από αυτούς τους αξιωματούχους, ωστόσο, δεν είχε την επιβολή του νόμου ως πρωτεύουσα δικαιοδοσία⁵⁴. Αναλάμβαναν ενίοτε αστυνομικές αρμοδιότητες και αλληλεπιδρούσαν με την αστυνομία αλλά μόνο όταν αυτό ήταν απαραίτητο.

Μια τέτοια ομάδα αξιωματούχων αποτελούνταν από τους Κωμάρχες (αρχηγούς του χωριού), Τοπάρχες (αρχηγούς των τοπαρχιών) και Νομάρχες (αρχηγούς των νομών). Συγκεκριμένα, ο Κωμάρχης μπορούσε να επισκεφθεί σκηνές εγκλήματος, να λάβει αναφορές για εγκλήματα και εντεύξεις, να πραγματοποιήσει συλλήψεις και να οδηγήσει σε κράτηση υπόπτους μαζί με αστυνομικούς⁵⁵. Ένα ιδιαίτερα λεπτομερές κείμενο, μια αναφορά στον Διοικητή σχετικά με τις παράνομες δραστηριότητες ενός Κωμάρχη, είναι ιδιαίτερα πολύτιμο για τα παράθυρα διαφθοράς και πλουτισμού που άνοιγαν οι αρμοδιότητές του σε έναν διεφθαρμένο Κωμάρχη (SB XX 14708). Στο πρώτο τμήμα της αναφοράς του προς τον Διοικητή, ο Χαρμαΐς, ένας αγρότης και καλλιεργητής της βασιλικής γης από τη Φιλαδέλφεια, παραθέτει μια σειρά παράνομων εισπράξεων από τα βασιλικά φορολογικά έσοδα της πόλης Θεαδέλφειας που έκανε ο Κωμάρχης Μεσθασθύμις. Και αυτό το αίτημα αναλύεται στο οικείο κεφάλαιο για τη διαφθορά των αξιωματούχων χωρίς κατά βάση αστυνομικά καθήκοντα και δεν μεταφέρεται εδώ αυτούσιο.

Σε γεωγραφικό επίπεδο, μεγαλύτερος σε έκταση ήταν ο χώρος επιβολής του Τοπάρχη. Οι Τοπάρχες επιλαμβάνονταν των υπηκόων που είχαν οφειλές και χρέη και εξασφάλιζαν την εξόφλησή τους, όπως αποκαλύπτει ο πάπυρος P.Gur.20 από τον Αρσινοΐτη νομό που χρονολογείται στον 3^ο αιώνα π. Χ. Οι Τοπάρχες μπορούσαν επίσης να κινητοποιήσουν στρατιωτικά τμήματα, όπως φαίνεται στην παρακάτω επιστολή προς έναν Τοπάρχη, στον οποίο δίνεται εντολή να κινητοποιήσει ένα σώμα από Μάχιμους (κυριολεκτικά «άντρες που μάχονται», στην πραγματικότητα μέλη της αιγυπτιακής πολεμικής κάστας⁵⁶) (P.Yale I 33, Ηρακλεοπολίτης νομός, 253 π. Χ).

Γ

Δείνων Ἀριμούθῃ χαίρειν. ἐγράψαμέν σοι πρότερον περὶ τῶν μαχίμων
τῶν ὄντων ἐν τοῖς ὑπὸ σὲ τόποις ὅπως ἀποσταλῶσιν μετὰ Βιθελμείνιος τοῦ ἡγε-
μόνος καθότι γράφει Ἀπολλώνιος ὁ Διοικητής, ὡσαύτως δὲ \[σε\] καὶ τοὺς ἐπιγεγραμ-
μένους θεριστὰς κατὰ τὴν δοθεῖσάν σοι γραφὴν, ὁρῶντες δὲ \σε/ καταραθυμοῦντα

⁵⁴ Bauschatz 2013, 113-115

⁵⁵ Επίσκεψη σε σκηνή εγκλήματος: P.Enteux. 65 (Magdola, 221 B.C)· δεχόμενος εντεύξεις: P.Gur. 5, P.Tebt. III 796, P.Yale I 53· σύλληψη και τιμωρία: P.Enteux. 83, P.Tebt. I 13

⁵⁶ Για τους Μάχιμους, βλ. Bevan 1968, 166

- 5 ὄμιην δεῖν καὶ νῦν ἐπιστεῖλαι σ[οι]. ὡς [ἄ]ν ὄν λάβῃς τὴν ἐπιστολὴν πάντα π[ά]ραργα ποιησάμενος ἀπόστειλον πρὸς ἡμᾶς τοὺς μαχίμους ἤδη, τοὺς δ[ὲ] θερισ]τὰς ὡς ἂν ἐτοίμους ποιήσης ἐπίστειλον ἡμῖν. οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν περὶ τούτων τὴν σπουδὴν ποιεῖται ὁ Διοικητής. ἔρρωσο. (ἔτους) λβ Μεχείρ ιγ.

Apparatus

1. corr. ex τωμ...2. corr. ex βιθελμηνιος...5. ὄμιην...λάβης...7.ποιήσης

Σε ανώτερη κλίμακα γεωγραφικά και ως προς τις αρμοδιότητές τους τοποθετούνταν οι Νομάρχες, «η αρχή του νομού». Αυτοί ήταν κυρίως επιφορτισμένοι με την εποπτεία και συντήρηση κυβερνητικών υποδομών⁵⁷. Δευτερευόντως, είχαν και κάποια αστυνομικά καθήκοντα και σίγουρα τη δύναμη να φυλακίσουν και να απολύσουν από τη φυλακή. Αυτό καθίσταται σαφές από μια έντευξη στον Ζήνωνα, στην οποία ένας άντρας παραπονείται ότι συνελήφθη από τους Φυλακίτες, οι οποίοι με βία τον έσυραν στον Νομόρχη, από τον ποιον και δεν δόθηκε άδεια για να ελευθερωθεί (P.Ryl. IV 570, Κροκοδειλόπολη, 254–251 π.Χ). Οι Νομάρχες είχαν επίσης υφισταμένους με εξουσία να συλλαμβάνουν (βλ. BGU VIII 1821).

Οι Νομάρχες φαίνεται πως εκλαμβάνονταν από τον Αιγυπτιακό πληθυσμό ως συνυπεύθυνοι στην απόδοση δικαιοσύνης σε αρκετά ζητήματα ενώ καλούνταν να προβούν σε δίκη ιδίως σε θέματα οικονομικών και δημοσιονομικών υποθέσεων, π. χ. εάν κάποιος είχε φυλακιστεί για χρέη. Οι Νομάρχες είχαν στενή συνεργασία με τους Κωμάρχες και τους Τοπάρχες, αντίστοιχη με την συνεργασία που είχαν σε άλλη διοικητική σφαίρα τα αξιώματα του Στρατηγού και του Επιστάτη⁵⁸.

Οι Μεριδάρχες είναι γνωστοί σε εμάς μέσα από διάφορα έγγραφα που χρονολογούνται κατά τον 1^ο αι. π. Χ. και βρέθηκαν στον Ηρακλεοπολίτη Νομό. Ένα από αυτά είναι και το BGU XIV 2370. Από τους τρεις μεριδάρχες που αναφέρονται σε αυτό το έγγραφο, τουλάχιστον ένας ήταν υπεύθυνος για περισσότερες από μια τοπαρχίες⁵⁹. Αυτό δείχνει ότι ο Ηρακλεοπολίτης Νομός χωρίστηκε σε μερίδες (και αργότερα σε τοπαρχίες). Και ο Αρσινοΐτης Νομός χωρίστηκε σε τρεις μερίδες (Ηρακλείδης, Πολέμων και Θέμιστος) κατά τον 3^ο αιώνα π. Χ⁶⁰.

⁵⁷ Για τους Νομάρχες, βλ. Seider 1938 (11-42), Samuel 1966, Thomas 1978 (192-194), και Clarysse 1997. Επίσης, Héral 1990 και D. J. Thompson 1999 (109–10).

⁵⁸ Bauschatz 2013, 117

⁵⁹ Brashear 1980, 10

⁶⁰ Falivene 2011, 10-11

1.6.6 ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ

Οι Γραμματείς στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο είχαν πολύ περισσότερες αρμοδιότητες από το να αντιγράφουν κείμενα ή να γράφουν κείμενα που τους υπαγόρευαν. Και οι Γραμματείς χωρίζονταν σε Βασιλικούς Γραμματείς, Τοπογραμματείς και Κωμογραμματείς και λάμβαναν εντεύξεις από τους υπηκόους. Στο επίπεδο του χωριού για παράδειγμα, οι εντεύξεις που λάμβανε ο Κωμογραμματέας αφορούσαν κυρίως τύπους μικροπαραπτώματων και μικροεγκλημάτων που απαντώνταν στα αιγυπτιακά χωριά: κλοπή, επίθεση, καταστροφή περιουσίας, παράνομη επικοινωνία, παράνομη σύλληψη και παρόμοια⁶¹.

Οι Κωμογραμματείς, παράλληλα με τις γραφειοκρατικές τους αρμοδιότητες, πραγματοποιούσαν έρευνες, επιθεωρήσεις περιουσίας και ζημιών μετά από αδικήματα, προέβαιναν σε συλλήψεις ενώ υπό τις οδηγίες τους παραβάτες οδηγούνταν υπό κράτηση⁶². Πολύ συχνά, αιτήματα που διαβιβάζονταν σε άλλους αξιωματούχους στέλνονταν και στον Κωμογραμματέα⁶³ ενώ ο ίδιος ο Κωμογραμματέας επίσης διαβίβαζε σε άλλους αξιωματούχους αιτήματα που αρχικά στέλνονταν στον ίδιο. Κύριο μέλημά τους ήταν πάντως η γεωργία: μέτρηση εκτάσεων, δέσμευση κατανομών, καταγραφή αποδόσεων, μεταφορά σιτηρών, αποθήκευση πλεονασμάτων, πρόληψη ελλείψεων, επίβλεψη άρδευσης των αγροτικών εκτάσεων, είσπραξη χρεών, καταμέτρηση φορολογουμένων και διατήρηση τακτικής αλληλογραφίας σχετικά με τις καλλιέργειες. Ο Τοπογραμματέας μπορούσε να επιθεωρήσει ζημιές σε περιουσίες και εκτάσεις, να σφραγίσει σπίτια, να αναφέρει κλοπές, κ.ά.

Σύμφωνα με την Falivene, ο Βασιλικός Γραμματέας ήταν ο κύριος υπεύθυνος για τις επιχειρήσεις έρευνας γης στο νομό του. Σε αυτόν τον αξιωματούχο οφείλουμε τα μακρά έγγραφα έρευνας από το τέλος του 2^{ου} και του 1^{ου} αιώνα π. Χ. (τοπογραφικές έρευνες, εκθέσεις ιδιοκτητών γαιών, εκθέσεις σχετικά με την καλλιέργεια και τις σοδειές που συντάχθηκαν σε διαφορετικές περιόδους του έτους) από την Τεβτύνη και από τον Ηρακλεοπολίτη νομό.

⁶¹ Bauschatz 2013, 119

⁶² ό. π., 120

⁶³ Μερικά παραδείγματα: *P.Heid.* IX 433 (Ηρακλεοπολίτης, 161-155 B.C.), όπου υπάρχει μια αναφορά για μια έντευξη προς τον κωμογραμματέα, τον Αρχιφυλακίτη και τον επιμελητή· *P.Tebt.* III 798 (Οξύρυγχος, 2^{ος} αι. π. Χ.), όπου ένα αντίγραφο της έντευξης σημειώνεται και έχει σταλθεί στους συνηθισμένους ανθρώπους (τοῖς εἰθισμένοις, 28).

Οι Βασιλικοί Γραμματείς εμφανίζονται τακτικά στους παπύρους. Ο αμέσως ανώτερός τους ήταν ο Στρατηγός. Οι αρμοδιότητες του Βασιλικού Γραμματέα ήταν να καταγράψει και να αρχειοθετήσει όλα τα συμβάντα και τα πρόσωπα που εμπλέκονται με την οικονομική δραστηριότητα μέσα στο νομό. Κατά την ύστερη Πτολεμαϊκή εποχή, το αξίωμα του Βασιλικού Γραμματέα έφτασε να αντικαταστήσει αυτό του Οικονόμου. Αυτή η διαπίστωση προέρχεται από τις ενδείξεις σε έγγραφα του κράτους, όπου δεν υπάρχει καμιά επίσημη αναφορά στο αξίωμα του Οικονόμου στην ύστερη Πτολεμαϊκή και στην πρόιμη Ρωμαϊκή περίοδο⁶⁴.

Όπως είναι προφανές, η συμμετοχή τους στα ζητήματα επιβολής του νόμου στην Πτολεμαϊκή χώρα είναι μικρή σε σχέση με αυτή των καθ' ύλην αρμόδιων αξιωματούχων. Λίγα κείμενα δείχνουν το βαθμό στον οποίο οι Βασιλικοί Γραμματείς έπαιξαν κάποιο ρόλο στην πρόληψη και αντιμετώπιση του εγκλήματος: ο Βασιλικός Γραμματέας ήταν ένας αξιωματούχος στο επίπεδο του νομού με σημαντικές επαφές και γνωριμίες. Ήταν μια αξιόπιστη πηγή για την ανακατεύθυνση των αιτημάτων. Οι αιτούντες ανέμεναν πως ο ίδιος θα επικοινωνούσε με τους αρμόδιους αξιωματούχους ως απάντηση στις αναφορές τους. Με άλλα λόγια, του απηύθυναν τα αιτήματα επειδή γνώριζαν πως ο Βασιλικός Γραμματέας θα ήξερε σε ποιον αξιωματούχο να αναθέσει την υπόθεση όταν του παρέχονταν συγκεκριμένες πληροφορίες γι' αυτή.

Σε αρκετές περιπτώσεις, ο παραπονούμενος υπήκοος θα μπορούσε αντ' αυτού να γράψει σε έναν τοπικό άρχοντα. Ένας Αρχιφυλακίτης ή Επιστάτης μοιάζει καλύτερος παραλήπτης για έναν πολίτη, αφού το δίκαιο θα αποδιδόταν γρηγορότερα και ενδεχομένως κατόπιν επιτόπιας έρευνας. Συνήθως δεν είναι σαφές γιατί ένας συγκεκριμένος καταγγέλλων έγραφε στον Βασιλικό Γραμματέα αντί άλλου παραλήπτη. Πιθανολογούμε ακριβώς για τους λόγους που σημειώθηκαν παραπάνω: ο Βασιλικός Γραμματέας ήταν ένα πρόσωπο κοντά στον Βασιλέα, με γνωριμίες και διασυνδέσεις, κι αν δεν μπορούσε να επιληφθεί του αιτήματος ο ίδιος τότε σίγουρα θα γνώριζε σε ποιον να το διαβιβάσει.

Το περιεχόμενο των αναφορών και οι ειδοποιήσεις που έφταναν σε αυτόν αφορούσαν παραβάσεις όλων των ειδών. Το κοινό στοιχείο στα αιτήματα είναι ότι συνηθέστερα αναφέρεται ζημιά, ή η απειλή ζημιάς, σε βασιλική υποδομή ή απώλεια φορολογικών εσόδων⁶⁵.

⁶⁴ Falivene 2011, 8

⁶⁵ Bauschatz 2013, 122

Οι Βασιλικοί Γραμματείς ήταν σε μεγάλο βαθμό δίγλωσσοι. Οι πάπυροι μας δίνουν 41 αιγυπτιακά ονόματα έναντι 20 Ελληνικών για Βασιλικούς Γραμματείς. Βρίσκουμε αποκλειστικά αιγυπτιακά ονόματα, και ένα πιθανώς εξελληνισμένο, μεταξύ των Τοπογραμματοτών και 58 αιγυπτιακά ονόματα από συνολικά 73 για τους Κωμογραμματείς⁶⁶.

Εν κατακλείδι, η Πτολεμαϊκή διοίκηση, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της εγκαθίδρυσής της, βασίστηκε σε 3 κύριους πυλώνες, αυτούς του *άρχειν*, *οικονομείν* και *γράφειν*, με αυτές τις κατηγορίες να εμπλέκονται πολλές φορές μεταξύ τους. Οι Γραμματείς που αναφέρθηκαν τελευταίοι, ανήκουν στον τρίτο πυλώνα.

1.7 ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ, ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ & ΟΔΗΓΙΕΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί εκτενώς, προκειμένου να προσεγγίσουμε τη διαφθορά των αξιωματούχων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο χρησιμοποιούμε κυρίως αιτήματα - εντεύξεις, προσαγγέλματα και υπομνήματα. Συμπληρωματικά προς τα παραπάνω, στο παρόν υποκεφάλαιο θα εξεταστούν τα *βασιλικά διατάγματα* και οι οδηγίες που αποστέλλονταν από ανώτερους αξιωματούχους σε κατώτερους. Τα *βασιλικά διατάγματα* είναι σημαίνουσας σημασίας για την μελέτη της έκτασης της διαφθοράς των αξιωματούχων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο και για το κατά πόσο μπορούμε να μιλάμε για μια κουλτούρα διαφθοράς στις τάξεις του κρατικού μηχανισμού.

Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι πάπυροι P.Tebt. III 703 και SB 1 5675. Ο πρώτος περιέχει οδηγίες ενός Διοικητή πιθανόν σε έναν Οικονόμο για την ενδεδειγμένη συμπεριφορά των αξιωματούχων ενώ ο δεύτερος αποτελεί εγκύκλιο του Βασιλέα προς τους αξιωματούχους με αστυνομικά καθήκοντα για την καλύτερη διεκπεραίωση των καθηκόντων τους.

Ο πάπυρος P.Tebt. III 703 για την ενδεδειγμένη συμπεριφορά των αξιωματούχων είναι ένα κείμενο πολύ μεγάλο σε έκταση και έτσι επιλέγεται να σχολιαστεί το παρακάτω κομμάτι του:

[κ]αὶ ἀπὸ τοῦ βελτίστ[ου ποιοῦντας(?)]

265 ὑμᾶς προσπορεύεσθαι φ[- - .10-]

ἐνδοθησομένης συνγ[.]σο. [.]

τα δίκαια προσεστ[. . . α. [. . ἐ]λαχιστ.

⁶⁶ Falivene 1991, 224

λόγον προσδεξομένων, τ[αὐτ]α γὰρ καὶ
τούτοις παραπλήσια κ[. . .]. εἰς πα-
270 ρεσχε. . [. .]. [. .] καιπερ. . [. . πλ]ειόνων
εὖ μεμαρτυρημένης τῆς καθ' ἡμᾶς
ἀναστροφῆς καὶ ἀγωνίας, μετὰ δὲ ταῦ-
τα [[εὔ]] εὐτακτ[εῖν] καὶ ἀκαμπτεῖν ἐν τοῖς
τόποις, μὴ συμ[πλέ]κεσθαι φαύλοις ὁμι-
275 λίας, φεύγειν [ἄπα]γτα συνδυασμὸν
τὸν ἐπὶ κακία[ι] γενόμενον, νομίζειν
ἐὰν ἐν τούτοις ἀνέγκλητοι γένησ-
θε μειζόνων ἀξιωθήσεσθαι, ἔχειν
τὰ ὑπομνήματα διὰ χερσός, καὶ πε-
280 ρὶ ἐκάστων ἐπιστέλλε[ιν] καθὰ συν-
τέτακται.

Πρόκειται για αντιγραφή ενός επίσημου εγγράφου του Διοικητή προς τον Οικονόμο, το οποίο βρέθηκε στην Τεβτύνη, στον Αρσινοΐτη Νομό, χρονολογείται περί το 210 π. Χ. και εμπεριέχει οδηγίες σχετικά με τις αγροτικές καλλιέργειες, τη μεταφορά, τις βασιλικές δαπάνες και τα μονοπώλια, την επίσημη αλληλογραφία και τη συμπεριφορά που θα πρέπει να επιδεικνύει ένας αξιωματούχος. Το κομμάτι που παρατίθεται είναι προς το τέλος και είναι το πιο σημαντικό για την παρούσα εργασία, αφού περιλαμβάνει οδηγίες για την ενδεδειγμένη συμπεριφορά του αξιωματούχου από την στιγμή ανάληψης των καθηκόντων του⁶⁷.

Σύμφωνα με το κείμενο, ο αξιωματούχος έχει καθήκον να συμπεριφέρεται καλά και να είναι ορθός και δίκαιος στις αποφάσεις για την περιοχή του, να αποφεύγει την κακή συντροφιά ενώ αναφέρεται ότι εάν το αξίζει, θα προωθηθεί. Θα πρέπει επίσης να τηρεί τις οδηγίες που του δίνονται, προφανώς από τον ίδιο τον Βασιλέα και ανώτερους αξιωματούχους. Μπορούν οι παραπάνω αναφορές να στοιχειοθετήσουν την ύπαρξη οργανωμένου εγκλήματος στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο; Κατά την άποψή μας, όχι. Όμως σίγουρα ανακαλούν μεμονωμένα περιστατικά κακής συμπεριφοράς και παράβασης καθήκοντος που θα γίνονταν κατά καιρούς γνωστά και μέσω των παραπάνω οδηγιών γίνεται προσπάθεια να προληφθούν και να περιοριστούν ήδη από την πρώτη μέρα που κάποιος θα διοριστεί αξιωματούχος.

⁶⁷ Για περισσότερα: Bagnall & Derow, *The Hellenistic Period* 2004, No. 103- Schubert 2000 (168-171), No. 58 (44-99, 165-179)

Ο επόμενος πάπυρος είναι πιο σημαντικός γιατί πρόκειται για μια εγκύκλιο του Βασιλέα προς τους αξιωματούχους με αστυνομικά καθήκοντα και γι' αυτό παρατίθεται ολόκληρος (SB 1 5675). Χρονολογείται το 184 με 183 π. Χ.

βασιλεὺς Πτολεμαῖος Νέωνι χαίρειν. τῶν πρὸς τοὺς
ἐπισ[τ]άτας τῶν φυ[λ]ακικῶν γεγραμμένων ἐπιστολῶν ὑποτεθεῖ-
κ[αμ]έ[ν] [σ]οι τὸ ἀντίγραφον, κ[α]ὶ ὑμεῖς οὖν διαστεύλασθε τοῖς παρ' αὐτῶν
τετ[α]γμένους κατὰ τόπον πράσσειν καθάπερ ἐπεστάλκαμεν
ἕξι[ν] ἡμέρας, ὅτι τοῖς παραβαίνουσι τὰ {τὰ} ὑφ' ἡμῶν προστε-
ταγ[μέ]να προσεγεχθ[η]σόμεθα, καθότι προσῆκόν ἐστιν.
ἔρρωσο. (ἔτους) κβ, Δαισίου κς Χοιᾶχ κς.
βασιλ[ε]ὺς Π[τ]ο[λ]εμαῖος Συννόμωι χαίρειν. προσπέτωκεν ἡμῖν

ἄλλο μέρος·

- 10 τὰς δ' ἀνακρίσεις διεξάγετε[ε] κατὰ τὰ διαγράμματα καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν
καὶ τ[ο]ῦ πατρὸς καὶ τῶν προγόνων προστεταγμένα, καὶ τοὺς μὲν
εἰκῆ κ[α]ὶ ἀπροσκέπτως ἀνάγοντάς τινὰς ἐπιπλήσετε,
καθότι προσῆκόν ἐστιν, τ[ο]ῦς δὲ διαφορᾶς ἢ σεισμοῦ χάριν κατα-
πέ[μ]πετε πρὸς ἡμᾶς παραχρῆμα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ
- 15 [τοὺς ἐπ] ὀνόμα[τ]ος τὰς προσαγγελίας ποιουμένους τῶν
[- - -11-τ]ῶν δὲ [κ]αθ' ὑ[πό]νοιαν διδόντων ποιῆσθε
[καταπομπήν][πα]ραχρῆ[μ]α, καὶ ἐὰν μὲν τι αὐτῶν κατα-
[.] κατακ[ο]λοῦθ[οῦ]ν[τες] τοῖς προκειμένοις χρηματισμοῖς
ἀλλοτ[. . .]τ[. . .]τους. ἐὰν δ' εἴς τ[ιν]ας μὴ παρόντας ὀρισμὸς
- 20 γένητ[αι, . . .] [ἀ]γ[ε]τε τοὺς [ἀ]ν[θ]ρώπ[ο]υς, ἵνα μὴ πρὸ κρ[ί]σεως
[- - -15-] κακουργ[ί]ας γ[έ]νωνται, καὶ καθόλου προσέχετε
[τοῖς ὑφ' ἡμῶν προσ]τεταγ[μέ]νοις διαλαμβάνοντες, διότι προσ-
[ε]γεχθ[η]σόμεθ[α] τοῖς παρὰ τα[ῦ]τα πράσσουσι, καθότι προσῆκόν ἐστιν.
(ἔτους) κβ.

Apparatus

10. διεξακρίσεις (1. διακρίσεις) prev. ed... 12. ἀπροσκέπτως... 15. cf. BL 5.98 : [.]
prev. ed... 16. ποιῆσθε... 17. cf. BL 5.98 :- - -9-prev. ed... 21. BL 3.175 : κακούργ[. . .]ς
prev. ed... 23. BL 3.175 : [ἡμ]εῖς το[ῖ]ς τα[ῦ]τα <μῆ> prev. ed.

Στον παρόντα πάπυρο ο Βασιλέας απευθύνεται στον Νέωνα, που με βάση τις αυξημένες αρμοδιότητες επίβλεψης που έχει, ο Bauschatz προτείνει πως πρόκειται για Στρατηγό, ενώ επισυνάπτεται και ένα γράμμα που έχει σταλεί στον Σύννομο, Επιστάτη Φυλακικών⁶⁸.

Συγκεκριμένα, ο Βασιλέας τονίζει στον Νέωνα πως πρέπει όσοι αξιωματούχοι ορίζονται από τον ίδιο να δρουν σύμφωνα με τις οδηγίες του στέμματος και πιο συγκεκριμένα κατά τα διαγράμματα, που αναλύσαμε παραπάνω, αλλιώς θα αντιμετωπίσουν τις κυρώσεις που προβλέπονται. Όσον αφορά τον Σύννομο, εδώ τα πράγματα είναι ακόμα πιο εξόφθαλμα: ο Βασιλέας του λέει πως πρέπει να τιμωρεί όσους αξιωματούχους (προφανώς με αστυνομικά καθήκοντα, μιας και ο Επιστάτης Φυλακικών είναι ο προϊστάμενος ακριβώς αυτών των αξιωματούχων) εξετάζουν ανθρώπους τυχαία ή, ακόμα χειρότερα, προσδοκώντας εκδίκηση ή παράνομο κέρδος. Ο Βασιλέας συνεχίζει υπογραμμίζοντας πως όσοι δεν δρουν σύμφωνα με τις οδηγίες του στέμματος θα υποστούν τις συνέπειες.

Ο πάπυρος αυτός συγκλίνει με την ιστορικά πολυσυζητημένη αύξηση της διαφθοράς και της παρακμής κατά την ύστερη Πτολεμαϊκή περίοδο, αφού ο Βασιλέας απειλεί ευθέως όσους παραβαίνουν τα καθήκοντά τους. Ωστόσο, δεν μπορούμε να γενικεύσουμε και να υποστηρίξουμε την ύπαρξη οργανωμένου εγκλήματος ή εκτεταμένης διαφθοράς στον κρατικό μηχανισμό. Τα μεμονωμένα, ωστόσο, επεισόδια παραβατικής συμπεριφοράς ή διαφθοράς ήταν μάλλον αρκετά, ώστε να προκαλέσουν την έκδοση μιας βασιλικής εγκυκλίου επ' αυτής της παθογένειας.

⁶⁸ Bauschatz 2013, 80-81

2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ & Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΗΣ

Η μελέτη του θεσμού της Πτολεμαϊκής φυλακής είναι ικανοποιητική. Μπορεί κανείς να προστρέξει αρχικά στην εργασία αναφοράς του Taubenschlag (1959) και πιο πρόσφατα σε αυτές των Hélmis (1986), Ambaglio (1987), Marcone (1999) και τελευταίως του Bauschatz (2007).

Οι εργασίες των πρώτων τεσσάρων δίνουν μια πολύ καλή εικόνα για τον τύπο των επικρατούντων εγκλημάτων που οδηγούσαν στη φυλακή ενώ η εργασία του Bauschatz επικεντρώνεται πιο πολύ σε μια τυπολογία της φυλακής, πώς ονομάζονταν τα καταστήματα κράτησης και εάν οι διαπράξαντες ορισμένα εγκλήματα οδηγούνταν σε προορισμένες για τον τύπο παραπτώματων που διέπραξαν φυλακές. Η θεματολογία αυτή δεν εκλείπει τελείως από τις εργασίες των πρώτων τεσσάρων.

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξετασθούν τα παραπτώματα που οδηγούσαν στη φυλακή, η ρητορική των αιτημάτων αποφυλάκισης και ο ρόλος, πρακτικός και συμβολικός, που καλούνταν να διαδραματίσουν στα πλαίσια της Πτολεμαϊκής κοινωνίας οι φυλακές. Όσον αφορά το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα, σημαντική παράμετρο αποτελεί το εάν οι φυλακές αποτελούσαν κρατική μέριμνα ή οι φυλακισμένοι επιβίωναν σε αυτές με ίδια μέσα.

2.1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗ ΑΙΓΥΠΤΟ ΜΕ ΑΥΤΟΝ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ: ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Στον σύγχρονο νομικό πολιτισμό του ανεπτυγμένου κόσμου, και στην χώρα μας, στους νόμους της οποίας θα αναφερθούμε, η φυλάκιση έρχεται ύστερα από την ετυμηγορία ενοχής του κατηγορούμενου που πλέον λογίζεται ως παραβάτης των νόμων.

Πριν την εκδίκαση της υπόθεσής του, ένας κατηγορούμενος -εξακολουθώντας να διαθέτει το τεκμήριο αθωότητας- μπορεί να οδηγηθεί σε προσωρινή κράτηση και όχι σε φυλάκιση. Σε προσωρινή κράτηση οδηγείται κατά το άρθρο 282 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας: *όποιος δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του· κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής· είναι πολύ πιθανό, κατά αιτιολογημένη κρίση, αν αφεθεί ελεύθερος, να διαπράξει και άλλα εγκλήματα, όπως προκύπτει από ειδικά μνημονευόμενα περιστατικά*

της προηγούμενης ζωής του ή από τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης για την οποία κατηγορείται.

Κοντολογίς, ένας κατηγορούμενος οδηγείται σε προσωρινή κράτηση και όχι σε φυλάκιση, μέχρι να λάβει χώρα η δίκη του, εάν έχει υπάρξει φυγόδικος ή υπάρχει κίνδυνος να διαφύγει και εάν υπάρχει φόβος να διαπράξει παρόμοια εγκλήματα. Αυτή η προσωρινή κράτηση κατ' αρχήν αφορά μόνο όσους κατηγορούνται για κακούργημα ή για το πλημμέλημα της κατά συρροή ανθρωποκτονίας από αμέλεια ενώ δεν οδηγείται σε προσωρινή κράτηση ένας κατηγορούμενος εξαιτίας του βάρους της πράξης του μόνο αλλά όταν παράλληλα υπάρχει φόβος διαφυγής ή τέλεσης παρόμοιων αδικημάτων. Προφανώς, όταν μιλάμε για πλημμελήματα, για ελάσσονα παραπτώματα δηλαδή, κάποιος δεν οδηγείται σε προσωρινή κράτηση μέχρι να εκδικαστεί η υπόθεσή του.

Η προσωρινή κράτηση μπορεί να διαρκέσει έως δώδεκα μήνες (που μπορεί να φτάσει τους δεκαοκτώ στην ανώτατη παράταση) εάν ο κατηγορούμενος κατηγορείται για κακούργημα ή έως έξι (που μπορεί να φτάσει έως εννιά στην ανώτατη παράταση) εάν κατηγορείται για το πλημμέλημα της κατά συρροή ανθρωποκτονίας από αμέλεια, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 4 του Συντάγματος. Μετά την πάροδο του διαστήματος αυτού, οι αρχές οφείλουν να αφήσουν τον κατηγορούμενο ελεύθερο μέχρι να οριστεί η δίκη του και τότε πια να αποφασίσει το δικαστήριο εάν ο κατηγορούμενος είναι ένοχος και ποια θα είναι η ποινή του. Η φυλάκιση αποτελεί ποινή επί δίκης και δεν πρέπει να ταυτίζεται με την προσωρινή κράτηση.

Ο θεσμός της φυλακής στην κλασική αρχαιότητα δεν φαίνεται επίσης να ομοιάζει ουσιαστικά με τον σημερινό. Το πασίγνωστο παράδειγμα του Σωκράτη το αποδεικνύει. Ο μεγάλος φιλόσοφος κρατείται στη φυλακή χωρίς να έχει καταδικαστεί, πριν την ετυμηγορία του δικαστηρίου, και η κατηγορία του είναι ασέβεια και προσβολή του θείου. Πράγματι, στην κλασική αρχαιότητα κανείς κρατούνταν στη φυλακή πριν την ετυμηγορία του δικαστηρίου ή την εκτέλεση της ποινής ώστε να αποφευχθεί η διαφυγή του καθώς και στις περιπτώσεις που θεωρούνταν ικανός να θέσει σε κίνδυνο την πολιτεία, μόνο που κρατούνταν για αδικήματα που σήμερα φαίνονται ελάσσονα. Αυτό που για τους αρχαίους αποτελούσε φυλάκιση είναι η σημερινή προσωρινή κράτηση. Η διαφοροποίηση είναι πως στον σύγχρονο νομικό πολιτισμό έχει προστεθεί το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου μέχρι να αποδειχθεί το αντίθετο στη δίκη.

Ειδικά στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, όπου στρέφουμε τώρα οριστικά το ενδιαφέρον μας κατόπιν της σύντομης αναφοράς στην κλασική αρχαιότητα,

παραβάσεις που δεν δύνανται στην σημερινή εποχή να οδηγήσουν τον διαπράξαντα αυτές στη φυλακή, στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο στέκονταν ικανές ώστε να φυλακιστεί κάποιος. Οι παραβάτες οδηγούνταν στη φυλακή προτού μεταφερθούν ενώπιον ενός αξιωματούχου με δικαστικά καθήκοντα για να δικαστούν. Αυτή η κράτηση δηλώνεται στους παπύρους με τα απαρέμφατα *κατέχεσθαι, συνέχεσθαι και ἀσφαλίζεσθαι*⁶⁹.

Μια άλλη διαφορά είναι ότι στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο δεν οδηγούσαν τους παραβάτες στη φυλακή μόνο αξιωματούχοι επιφορτισμένοι με αστυνομικά καθήκοντα αλλά και ιδιώτες κάτοικοι, οι οποίοι μπορούσαν και να παραγγείλουν την απόλυση κάποιου από αυτή. Για παράδειγμα, στον πάπυρο P.Cair.Zen. III 59520 του 3^{ου} αιώνα π. Χ. από την Κροκοδειλόπολη, ένας μελισσοκόμος οδηγεί έναν άνδρα στη φυλακή ενώ σ' έναν άλλο πάπυρο, που θα αναλυθεί αμέσως παρακάτω και χρονολογείται το 285-221 π. Χ. από το Γκοράν του Αρσινοΐτη νομού, ένας άνδρας καταγγέλλει στις αρχές έναν συγγενή του επειδή έχασε κάποια χαρτιά που του είχε δώσει να φυλάξει. Ο κατηγορούμενος συγγενής τελικά οδηγείται στη φυλακή ενώ έπειτα από λίγο χρονικό διάστημα ο καταγγέλλων συγγενής παραγγέλλει την απόλυση του κατηγορούμενου από τη φυλακή, τον οποίο ο ίδιος είχε θέσει σε κράτηση (P.Enteux. 84).

Ο εγκλεισμός κάποιου στη φυλακή δεν ήταν απαραίτητα μια σύννομη διαδικασία κατά την Πτολεμαϊκή εποχή, όπως φαίνεται από τον πάπυρο P.Cair.Zen. IV 59619, με αρχικό παραλήπτη τον Βασιλέα που προωθήθηκε στον Ζήνωνα μάλλον για να στείλει τον κατηγορούμενο σε δίκη. Ο αποστολέας του παρακάτω αιτήματος έχει οδηγηθεί στη φυλακή ενώ ταξίδευε *ἄνευ ἐπισκ/έψεως*, δηλαδή χωρίς να έχει προηγηθεί έρευνα και φυσικά δίκη, ενώ στο διασωθέν κείμενο δεν αναφέρεται λόγος γι' αυτή τη σύλληψη.

r

βασιλεῖ Πτολεμαίωι χαίρε[iv- - .? -]

ἄνω Μέμφεως. ἀδικοῦμαι ὑ[πὸ- - .? - ἐν Φιλα-]

δελφείαι· ἐμοῦ γὰρ ἀποδημή[σαντος- - .? -]

εἰς τὸ δεσμοτήριον ἄνευ ἐπισκ[έψεως- - .? -]

5 (δραχμ) σ. Ζήνων δὲ ἀκούσας ἐξήγα[γεν- - .? - δέομαι οὔν]

σου, βασιλεῦ, ἀποσταλῆναί μ[ου τὴν ἔντευξιν- - .? - ἐὰν ᾗ]

ταῦτα ἀληθῆ, γράψαι Ζήνων[ι- - .? -]

ἐφ' ὑμᾶς κριθῶ καὶ τοῦ δικα[ίου τύχῳ].

⁶⁹ Bauschatz 2007, 6

2.2 ΕΙΔΗ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΣΑΝ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ

Φυσικά, η πληθώρα των παραβατών στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο φυλακιζόταν λόγω χρεών προς το δημόσιο όπως συνέβαινε και στην αρχαία Αθήνα και τη Ρώμη⁷⁰. Οι παραβάτες μόλις αποπλήρωναν τα χρέη τους αφήνονταν ελεύθεροι. Το εάν τα χρέη αυτά ήταν δημόσια ή ιδιωτικά δεν φαίνεται να παίζει σημαίνοντα ρόλο στον τρόπο που θα αντιμετωπιζόνταν οι παραβάτες αλλά ούτε και στην ηθική διάσταση της παράβασης, απ' όσο μπορούμε να διακρίνουμε από τις αφηγήσεις των παπύρων· άλλωστε, όπως θα διαφανεί και παρακάτω στις αναλύσεις των αιτημάτων αποφυλάκισης, δεν γίνεται πάντοτε ξεκάθαρο από την αφήγηση -βέβαια σε αυτό παίζει ρόλο και η κακή κατάσταση πολλών παπύρων- εάν πρόκειται για δημόσιο ή για ιδιωτικό χρέος. Συνεπώς, η φυλακή χρησιμοποιούνταν πρωτίστως σαν ένας μοχλός πίεσης προκειμένου να αποπληρώσουν οι οφειλέτες τα χρεωστούμενα παρά σαν τιμωρητικό μέσο, πόσο μάλλον σωφρονιστικό.

Ο Taubenschlag υποστηρίζει πως οι παραβάτες στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο οδηγούνταν στη φυλακή εξαιτίας μη αποπληρωμής χρεών αλλά και έπειτα από τη διάπραξη πλημμελημάτων⁷¹ ενώ ο Hélmis μαζί με την αποπληρωμή χρεών ως λόγο φυλάκισης συγκαταλέγει και την διάπραξη ποινικών αδικημάτων που προφανώς συνοδεύονταν από τον φόβο ο κατηγορούμενος να διαφύγει⁷².

Ο Taubenschlag έχει δίκιο όσον αφορά την ασημαντότητα, με βάση τα σημερινά κριτήρια, των μικροαδικημάτων που μπορούσαν να οδηγήσουν κάποιον σε φυλάκιση. Ίδια αδικήματα στις μέρες μας κατά κανόνα έχουν αποτέλεσμα χρηματικές αποζημιώσεις και πολύ λιγότερο ποινή φυλάκισης και σε καμία περίπτωση προφυλάκισης, αν και όπως έχει αναφερθεί ήδη στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο δεν είναι διακριτές η προφυλάκιση-προσωρινή κράτηση και η φυλάκιση μετά τη δίκη ως ποινή.

Αυτό συμβαίνει γιατί η φυλάκιση δεν είχε τον τιμωρητικό και παραδειγματικό χαρακτήρα που αναλαμβάνει να παίζει σήμερα αλλά περισσότερο χρησιμοποιούνταν ως μοχλός πίεσης για τους οφειλέτες -όταν μιλούμε για σύλληψη και κράτηση στη φυλακή για περιπτώσεις χρεών- και ως μέσο να μην διαφύγουν μέχρι την επιδίκαση της υπόθεσής τους στις υπόλοιπες περιπτώσεις. Θα δούμε παρακάτω υπηκόους να

⁷⁰ Αναλυτικά για την κράτηση στην αρχαιότητα: Bertrand-Dagenbach, Chauvot, Matter & Salamito 1999, Tovar & Martin 2003, Bertrand-Dagenbach, Chauvot, Salamito & Vaillancourt 2006.

⁷¹ Taubenschlag 1959, 713

⁷² Hélmis 1986, 177-178

οδηγούνται στη φυλακή επειδή δεν έδωσαν πίσω σε συγγενή τους επίσημα χαρτιά, επειδή απέσπασαν ένα χιτώνιο και για άλλους, εξίσου ελάσσονες, λόγους.

Όπως αναφέρθηκε, δεν είναι πάντα ευδιάκριτο εάν τα χρέη ήταν προς το κράτος ή προς ιδιώτες⁷³. Όσον αφορά το ιδιωτικό χρέος, αυτό μπορούσε να είναι οτιδήποτε, όπως χρέος που ανέκυπτε από πωλήσεις, μισθώσεις, δάνεια, ακόμη και εξαρτημένη εργασία⁷⁴.

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο μπορούσε κανείς να οδηγηθεί στη φυλακή είναι η κλοπή. Μάλιστα, ακόμη και η κλοπή ελασσόνων στο μάτι του σημερινού αναγνώστη ιδιοκτησιών, που ήταν πάντως σημαντικές για την αγροτική οικονομία της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, όπως γαϊδάρων, μπορούσαν να οδηγήσουν αυτόν που έκανε την κλοπή στην φυλακή, εάν ο παραβάτης δεν επέστρεφε το κλοπιμαίο ζωντανό (βλ. π. χ. P.Hib I 34 και P.Hib I 73).

Έως και κακή συμπεριφορά κατά τη διάρκεια της οινοποσίας, συμπεριφορά μεθυσμένου δηλαδή, μπορούσε να αποτελέσει αιτία φυλάκισης, όπως μαρτυρά ο πάπυρος P.Eleph. 12 και η μετοχή *τῶν παροινησάντων* που χρησιμοποιείται εκεί, προκειμένου να δηλώσει το είδος της παράβασης που διαπράχθηκε.

Γ

Εὐφρόνιος Μίλωνι χαίρειν. καθάπερ ὄϊου δεῖν, γεγράφαμεν Πλειστάρχωι
τῶι Φυλακίτηι περὶ τῶν παροινησάντων σε ἀποθέσθαι αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν.
ὡς ἂν οὖν ἀναγνῶις τὴν ἐπιστολὴν παράδειξον αὐτῶι τοὺς ἀνθρώπους
ἐπιμελῶς.
[...]

Οι ελάσσονες λόγοι για τους οποίους οδηγούνταν κανείς στη φυλακή είναι παροιμιώδεις. Χαρακτηριστικός είναι ο παρακάτω πάπυρος που θα αναλυθεί και σε επόμενο κεφάλαιο (P.Enteux. 84), και στον οποίο έγινε αναφορά συνοπτικά λίγο παραπάνω. Εδώ βέβαια θα τον εξετάσουμε με τον φακό μας στραμμένο στο πρώτο κομμάτι του που αφορά τον λόγο για τον οποίο ο αιτών οδηγήθηκε στη φυλακή.

Όπως ο ίδιος ο αποστολέας εξομολογείται, οδηγήθηκε στη φυλακή γιατί ενώ πέρναγε χρόνο με τον Απολλώνιο, έναν συγγενή του, αυτός του ζήτησε να του δώσει πίσω κάποια αρχεία που είχε εμπιστευτεί στον αιτούντα να φυλάξει κι επειδή ο

⁷³ Bauschatz 2007, 7

⁷⁴ Lewis 2001, 64

πρωταγωνιστής μας δεν τα βρήκε, ο συγγενής του κάλεσε τον Σπινθήρα, Φυλακίτη στην Κερκεσούχα, για να τον συλλάβει (*διατρίβοντος γάρ μου μετὰ Ἀπολλωνίου ἐμ\αυτ/οῦ οἰκείου,/ καὶ ἐπιζητήσαντος αὐτοῦ/ βυβλάρια τινὰ ἃ ἐδεδώκει μοι/ φυ(λάσσειν), ταῦτα δέ μου οὐχ εὐρίσ-/ κοντος, προσπικρανθεῖς μοι/ ναc. ? \ἀξίωσεν/ \[συνέταξεν] Σπινθῆρα,/ τὸν ἐν Κερκεσούχοις φυ(λακίτην), συν-/ ἔχειν με).*

Πρέπει εδώ να επισημανθεί το γεγονός ότι ο συγγενής μπόρεσε να απασχολήσει τις αρχές για έναν λόγο με ερείσματα, κατά βάση, στο συναίσθημα (*προσπικρανθεῖς μοι*). Ο άνθρωπος που κάνει το αίτημα εδώ οδηγείται στη φυλακή γιατί έχασε αρχαία, όχι γιατί τα πλαστογράφησε ή παραχάραξε ή γιατί προκάλεσε βλάβη στον Απολλώνιο με βάση αυτά, απ' όσο βέβαια αφήνεται να διαφανεί από την αφήγηση.

Βάσει του παρακάτω παπύρου διαγράφεται και η ιδεολογία των φυλακών, ο ρόλος που καλούνταν να παίζουν στο Πτολεμαϊκό βασίλειο. Συγκεκριμένα, ο Φυλακίτης οδήγησε τον αιτούντα στο δεσμοκτήριο και είπε στον Δεσμοφύλακα να τον αφήσει να φύγει, εάν ο Απολλώνιος, ο συγγενής του που τον οδήγησε στη φυλακή, το παραγγείλει (*ἀπαγαγὼν με εἰς τὸ αὐτόθι δεσμο-/ τήριον, εἶπεν τῷ δεσμοφύ(λακι)/ δι' ἣν αἰτίαν συνέσχημαι/ καὶ ἴνα, ἂν Ἀπολλώνιος συντάξῃ,/ ἀφῆι με*).

Αυτός ο πάπυρος είναι σημαντικός καθώς φέρνει στο προσκήνιο την γενική αδυναμία των εντεύξεων όταν χρησιμοποιούνται ως αποδείξεις για ακλόνητα, αντικειμενικά συμπεράσματα, για την οποία έχει ήδη γίνει λόγος. Η αφήγηση είναι χωρίς καμία αμφιβολία μονόπλευρη. Το γεγονός ότι ο αιτών παραδέχεται πως ο Δεσμοφύλακας δεν τον έβγαζε από τη φυλακή, παρ' ότι ο Απολλώνιος το ζήτησε, προσφωνώντας τον κακούργο (*φάσκων εἶναί με κακούργον*), ίσως υπονοεί μια σημαντική απόκρυψη από πλευράς του αποστολέα. Μήπως ήταν όντως κακούργος και είχε συλληφθεί και για άλλους λόγους; Μήπως κάτι σημαντικό αποκρύπτεται εδώ που έκανε τον Δεσμοφύλακα να τον κρατήσει στη φυλακή; Αυτή ακριβώς η επιφύλαξή μας, που εκκινεί από την ίδια την φύση των παπύρων ως μονόπλευρων υποκειμενικών αφηγήσεων, δεν μας αφήνει να εξάγουμε οριστικά συμπεράσματα που να μην επιδέχονται αμφισβήτησης.

Και η απόδραση σκλάβων ήταν ένας λόγος να οδηγηθούν αυτοί στη φυλακή, όπως δείχνουν πολλοί πάπυροι. Ο παρακάτω (P.Diosk. 9) παρουσιάζει, μέσα από τα λόγια της κυρίας της σκλάβου που απέδρασε, πώς ακριβώς οι κύριοι ζητούσαν από τους αξιωματούχους να ασφαλισθεί στη φυλακή (*ἀσφαλισθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ*), δηλαδή να κρατηθεί στη φυλακή, ο σκλάβος που παράνομα διέφυγε. Το παρόν αίτημα απευθύνεται στον Διοσκουρίδη, τον Φρούραρχο.

- Διοσκουρίδει ἡγεμόνι καὶ φρου-
 ράρχῳ παρὰ Κλεοῦς τῆς
 [Ζ]ωίλου τῶν ἐκ Κορκοδίων
 πόλεως τοῦ Ἀρσινοίου νομοῦ
 5 παρεπιδημούσης δ' ἐνταῦθα.
 ἐπειλημμένης μου τῆς
 ὑπαρχούσης μοι παιδίσκης
 Θερμούθιος τῆς καὶ Ἄφρο-
 δισίας ἀποδιδρασκούσης
 10 ταύτην τε βουλομένης
 μου διὰ σοῦ ἀσφαλισθῆναι
 ἐν τῇ φυλακῇι μέχρι τοῦ
 παραγενόμενον Πηλέα
 τὸν ἄνδρα μου καὶ παρα-
 15 [λαβό]ν[τα α]ὐτήν [.] [.]

Ένας πάπυρος που προκαλεί πολύ μεγάλο ενδιαφέρον είναι ο παρακάτω. Συγκεκριμένα, στον πάπυρο PSI IV 406, ένα υπόμνημα στον Ζήωνα που χρονολογείται το 260-258 π. Χ., του ζητείται να ερευνήσει τη δράση δύο ανδρών, του Διονύσιου και του Δριμύλου, που φαίνεται να εμπλέκονται σε διακίνηση λευκής σαρκός σκλάβων γυναικών στην Παλαιστίνη. Οι διαφορές, αλλά και παραδόξως οι ομοιότητες, με τα σύγχρονα νομικά συστήματα πολλές.

Διαβάζοντας τον σχετικά εκτεταμένο πάπυρο, αυτό που μας προκαλεί εντύπωση, και σίγουρα μας θυμίζει σημερινά παραδείγματα, είναι πως ο Διονύσιος, σύμφωνα με τον αποστολέα, δεν φαίνεται να οδηγήθηκε στη φυλακή για το προαναφερθέν έγκλημα αλλά επί του ξεσπάσματος κάποιας δημόσιας αναστάτωσης. Μάλιστα οδηγήθηκε στη φυλακή για επτά μόνο ημέρες.

- 1
 υπόμνημα Ζήωνι
 [. . .] παρὰ Ἡρακλείδου
 τοῦ συνωριστοῦ.
 περὶ ὧν ἀπηργασμένοι εἰσὶν
 5 Δριμύλος καὶ Διονύσιος

- παιδίσκην α [. .]
προσχησάμενος αὐτῆι
παρέδωκεν αὐτὴν τῶι
ὀροφύλακι συνσκευά-
10 σαντες αὐτὴν εἴ τί πο-
τε εἶχεν. αὕτη \δέ/ ἐστίν
ἐμ Πηγαῖς παρὰ τῶι ὀροφύλακι.
—
ἄλλην ἐξηγοσαν ἐξ Ἀμμώνων.
ἀπέδοντο αὐτὴν ἐν Πτολεμαίδι
15 καὶ ἱερα ἤδη τέταρτον
εἰς Ἴόπην καταγήγοχεν
καὶ εἰς Αὔρανα ἀπεδήμησεν
σῶμα θηλυκὸν ἄγων
καὶ ἔλαβεν (δραχμὰς) ρν.
20 κάκειθεν ἀνακάμπτων
συνεσκευάσατο τοὺς Ἀνα-
βαταίους. βοῆς δὲ γενομένης
ἀπάγεται εἰς φυλακὴν
ἡμέρας ζ ἐμ πέδαις ὄν.
2
25 καὶ Δριμύλος παιδίσ-
κην ἠγόραζεν (δραχμὰς) τ.
ἐπ' ἐξοδίαμ μέγ γάρ
ἐκάστης ἡμέρας
ἐπορεύοντο, καὶ ὠ-
30 φελοῦντο λαμπρῶς.
καὶ ταῦτα ποιοῦντες
οὐκ εἶχσαν τὸν
νοῦν πρὸς τοῖς κτή-
νεσιν, ἀλλ' ἦ ὁ μὲν
35 Δριμύλος ἐκάστης
ἡμέρας τῆι ἐρωμέ-
νηι αὐτοῦ ἐθερμαί-
νετο χαλκία δύο

- ὕδατος· πέπρακεν
 40 δὲ καὶ τὴν ὄνον
 τὴν θήλειαν καὶ
 τὸν ὀνάγριον.
 καὶ τούτων μάρ-
 τυρες εἰσὶν.
 45 περὶ δὲ τῶν πλεό-
 νων, ἐὰμ με ἐπε-
 ρωταῖς, εὐρήσεις
 πᾶσαν τὴν ἀλη-
 θεαν.

Apparatus

9. cf. BL 9.314 : ὀρυφύλακι (l. ὀροφύλακι) prev. ed.1.11. l. εἶχεν...12. l. ἐν...cf. BL 9.314 : ὀροφύλακι prev. ed...13. l. ἐξήγον...20. l. καὶ ἐκεῖθεν...21. συνευκεασατο (l. συνεσκεασατο) prev. ed...21-22. BL 1.397 : {α} Ναβαταίους prev. ed...24. l. ἐν...27. l. ἐξοδῖαν... l. μὲν...32. l. εἶχον...42. BL 8.397 : ὀνάγριον (l. ἄγριον) prev. ed...46. l. ἐάν...48-49. ἀλήθειαν prev. ed. l. ἀλήθειαν

Κακές εργασιακές πρακτικές αποτελούσαν επίσης αιτία φυλάκισης. Στο αίτημα που ακολουθεί ο Πάις, ο υφαντής, έχει ήδη καταγγείλει τον συνάδελφό του Νεχθέμβι για τις κακές εργασιακές πρακτικές του, και τώρα προσθέτει και αποδείξεις. Συγκεκριμένα, είχε υγράνει το χαλί που ζύγισε εχθές για να το κάνει να φαίνεται βαρύτερο ενώ ήταν κάτω από το κατάλληλο μέγεθος (P.Cair.Zen III 59484). Επίσης, είχε κόψει κατά μήκος και κατά πλάτος τα ταπέτα τόσο που δεν έφταναν να καλύψουν έναν καναπέ και όταν ήταν να ζυγιστούν πρόσθεσε επιπλέον υλικά στο ζυγό. Είχε, μάλιστα, παρασύρει και τους άλλους υφαντήδες σε ανάλογες διεφθαρμένες πρακτικές. Για όλα αυτά, αναφέρει στον Ζήγωνα, αξίζει να του κοπούν τα χέρια του Νεχθέμβι. Ο Νεχθέμβις, μόλις άκουσε για την καταγγελία, προσπάθησε να διαφύγει αλλά ο Πάις τον συνέλαβε και οδηγήθηκε τελικά στη φυλακή. Όλα αυτά ο Πάις τα αφηγείται στον Ζήγωνα, ώστε να μην εξαπατηθεί και ο ίδιος.

ὑπόμνημα Ζήγωνι παρὰ Πάιτος
 ταπιδοφάντου. περὶ ὧν ἔδωκά σοι περὶ
 Νεχθεμβέως τοῦ ταπιδοφάντου, ὅς ἐστιν
 στασιαστής, ἐφάνη ἐπ' ἀληθείας ὅτι νενόσφισται

- 5 ἀπὸ τῶν ἀμφιτάπων. ὁ δὲ σταθεὶς ἐχθὲς ἔτι ὑγρὸς
 ἦν καὶ ἐγενήθη ἐλάσσω μν(ῶν) ζ. καὶ ἄλλα δὲ
 ἔτι τούτων ἀτοπώτερα ἀπείργασται, περὶ ὧν
 ἐὰν βούλη ἐπισκέψασθαι, δίκαιόν ἐστιν τὰς
 χέρας αὐτοῦ ἀποκόψαι. ἔλασσον γὰρ πεποιί-
- 10 ηκεν πήχεως τὸ μῆκος τῶν ἀμφιτάπων
 καὶ τὸ πλάτος παλαιστῶν δύο, ὥστε μὴ
 ἀρμόσαι κλείνη· καὶ ὅτε ἤμελλον στήσαι
 τοὺς ἀμφιτάπους, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν
 ζυγὸν καὶ τὸν στήμονα. οὐ δίκαιον οὖν ἐστιν
- 15 οὕτως εἶναι. [πρ]ὸς τῷ οὖν ταῦτα ἀπεργά-
 σασθαι καὶ τοὺς λοιποὺς προσδιέφθειρεν
 ταπιδοφάντας. εἰ οὖν σοι δοκεῖ καὶ ἐάσης με
 δειγματίσαι πρὸς αὐτούς, τῶν ἰδ ἀμφι-
 τάπων δώσω σοι ἀμφιτάπους πλείους δύο
- 20 ἐπεὶ δὲ ἔγνω ὅτι κατελέγχεται ὑπ' ἐμοῦ,
 ἤμελλεν ἀναχωρῆσαι ἐχθὲς. συνέλαβον δὲ
 αὐτὸν καὶ ἀπήχθη εἰς τὸ δεσμοτήριον.
 ταῦτα δὲ ἐνεφάνισά σοι ὅπως ἂν μηθεὶς σε
 παρακρούηται καὶ ἐγὼ πολυωρίας τύχω.
- 25 εὐτύχει.

Apparatus

2. ταπιδυφάντου...3. ταπιδυφάντου...9. χεῖρας...12. κλίνη...17. ταπιδυφάντας

Βέβαια, υπάρχουν και οι αιτούντες που ισχυρίζονται ότι οδηγήθηκαν στη φυλακή, όχι γιατί διέπραξαν κάποιο έγκλημα αλλά γιατί ένας αξιωματούχος ήθελε να τους πάρει χρήματα ή για προσωπικούς λόγους ή έχθρα. Φαίνεται πάντως ότι το θέμα της παράνομης κράτησης στη φυλακή και η ευκολία της σύλληψης και της φυλάκισης κάποιου είχε θορυβήσει τους Πτολεμαίους Βασιλείς, όπως διαφαίνεται στο βασιλικό διάταγμα που αναλύθηκε παραπάνω. Επιγραμματικά, σ' αυτό υπογραμμίζεται πως κανένας αξιωματούχος δεν δικαιούται να συλλάβει και να οδηγήσει σε φυλακή ή να κρατήσει σε δικό του χώρο κάποιον άλλο ελεύθερο άνθρωπο -όχι σκλάβο δηλαδή- για ιδιωτικό χρέος ή με βάση προσωπική διένεξη και έχθρα (C.Ord.Ptol. 2 34).

- [μηδένα δ]ὲ μήτε τῶν στρατηγῶν [μήτε]
 [τῶν ἐπιστ]ατῶν μήτε τῶν ἐπιμε[λητῶν]
 [μήτε τῶν π]ρακτόρων μήτε τῶν χρ[ηματι-]
 [στῶν μήτε] τῶν οἰκονόμων μήτε τ[ῶν- - .?]-
 [- - .9-] μήτε τῶν ἄλλων τῶν [πρὸς ταῖς]
- 15 [χρειαίς πραγ]ματευομένων τεταγμ[ένων ἐπὶ]
 [τῶν τε βασ]ιλικῶν καὶ πολιτικῶν κ[αὶ ἱερευ-]
 [τικῶν ἀπά]γιν μηδένα πρὸς ἴδιον [ὀφείλημα]
 [ἢ ἀδίκημα μ]ηδὲ ἰδίας χερας ἔνεκεν [συνέχειν]
 [μηδ' ἐν ταῖς] \οί/κίαις μηδ' ἐν ἄλλοις τ[όποις ἐν]
- 20 [εἰρκτῆι ἐλε]υθέρους· ἀνάγιν δὲ αὐτ[οῦς- - .?]-

Χαρακτηριστικός για τους αιτούντες που ισχυρίζονται ότι οδηγήθηκαν στη φυλακή όχι γιατί διέπραξαν κάποιο έγκλημα αλλά γιατί ένας υπήκοος ή αξιωματούχος είχε προσωπική έχθρα εναντίον τους είναι ο πάπυρος P.Cair.Zen. III 59492. Σ' αυτόν ο Παῶσις, που ο πατέρας του τον είχε θέσει υπό την προστασία του Ζήνωνα, παραπονείται πως ο Ηρακλ(ε)ίδης, επικεφαλής του κτήματος της Φιλαδέλφειας, τον έσυρε στη φυλακή προκειμένου να υφαρπάξει από αυτόν ένα ποσό της τάξεως των εκατό δραχμών. Και εδώ σημειώνεται η μονομέρεια των αφηγήσεων των παπύρων.

r

- Ζήνωνι χαίρειν Παῶσις ὁ πατήρ Ὁρου
 τοῦ κοντωτίτου Ἀπολλωνίου, ὃς καὶ λα-
 βὼν με τῆς χερὸς ἔδωκέν σοι καὶ σὺ ἔλεγες
 ὅτι, ἐάν τις σε ἀδικῆι, ἀνάγγελέ μοι.
- 5 γίνωσκε οὖν Ἡρακλίδην τὸν ἐπὶ τῶν μυρί-
 ῶν ἀπαγαγὼν με εἰς τὸ δεσμοτήριον
 τετιμώρηταί με εἰσπράσσω (δραχμὰς) ρ.
 ἐμοὶ δὲ ὑπάρχει οὐθὲν ἄλλ' ἢ ὅσα μοι
 Ὁρος κατέλιπεν, ὄνον τινὰ καὶ προ-
- 10 τα ἐκείνου ὄντα. μὴ οὖν περιίδης με
 ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἀπολλύμε-
 νον, ἀλλ', εἴ τι ἔχεις μοι βοηθῆσαι, ἐξε-
 λοῦ με, ἕως ἂν πρὸς ἐκεῖνον γράψω,
 καὶ Ἀπολλωνίῳ ἐντεύξεται περὶ
- 15 τούτων.

εὐτύχει.

v

Ζήνωνι

Apparatus

r.3. χειρὸς...r.9-10. πρό<βα>|τα

Αλλά και στον παρακάτω πάπυρο (P.Enteux. 83) ο Κωμάρχης οδηγεί στη φυλακή γυναίκα που για να βγει του δίνει το ιμάτιό της, και αυτός το δίνει στη γυναίκα που διέπραξε το αδίκημα, ακόμη μια σύλληψη που φαίνεται να υποπίπτει σε προσωπικές διαφορές και ίδια συμφέροντα.

r

βασιλεῖ Πτολεμαίωι χαίρειν Θαμοῦνις, Ἡρακλεοπολίτ[ις. ἀδικοῦμαι] ὑπ[ὸ
Θο]θορτάιτος, τῆς κατοικούσης ἐν Ὁξο-
ρύγχοις τοῦ Ἀρσινοίτου νομοῦ. τοῦ γὰρ α (ἔτους), Ἀθύρ, ἐπιξενω[θείσης μ]ου εἰς
Ὁξόρυγχα καὶ πορευθείσης εἰς τὸ βαλανεῖον,
ἢ ἐγκαλουμένη, ἐπιπαραγενομένη καὶ καταλαβοῦσά με λου[ομένη]ν ἐν πυέλωι ἐν τῶι
γυναικείωι θόλωι, ἐξέβαλλέν με ἐκ τῆς
πυέλου· ἐμοῦ δὲ οὐκ ἐκχωρούσης, καταγνοῦσά μου ὅτι ξένη εἰμ[ί, πλη]γὰς μοι
ἐνέβαλεν καὶ πλείους εἰς ὃ τύχοι μέρος τοῦ σώματός
5 μου, τό τε περιτραχηλίδιον ἐκ καθορμίων λιθίνων ἀφείλετό μ[ου· μ]ετὰ δὲ ταῦτα
καταβοησάσης μου Πετοσίρει τῶι κω-
μάρχηι περὶ τούτων, ἀνακληθεῖσα ἢ Θοθορταίς καὶ προσφ[ωνήσ]ασα αὐτῶι ὀποπ[ότ]
ἠβούλετο, συμποιήσας αὐτῇι ὁ Κωμάρχης
προσαπήγαγέν με εἰς τὴν φυλακὴν καὶ συνέσχεν ἐφ' ἡμέρας δ ἔ[ως] τοῦ ἐγδῶσαί με ὃ
περιβεβλήμην ἱμάτιον, ἄξιον (δραχμῶν) λ, ὃ καὶ
[ἔ]χει ἢ ἐγκαλουμένη, καὶ οὕτως διεί[θ]ην. [...]

Apparatus

1.M.Chr.8:(ἔτους) prev. ed...2.Θοθορταίν

Τέλος, ένας ακόμη λόγος που μπορούσε να αποτελέσει αιτία φυλάκισης στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο είναι η προσβολή των αρχών/αξιωματούχων. Στον παρακάτω πάπυρο P.Tebt. I 15 διαφαίνεται ότι οδηγήθηκε στη φυλακή ένας άνδρας επειδή προσέβαλε έναν αξιωματούχο, συγκεκριμένα τον Επιστάτη της Κερκεόσιρις.

1rp

- Ἦρωι χαίρειν. τῆι α τοῦ ὑπο-
κειμένου μηνὸς ὡσεὶ περὶ ὄραν
ια [[κραυγῆς]] θορύβου γενομένου
ἐν τῆι κώ(μηι) καὶ ἡμῶν συνεκ-
5 πηδησάντων κατελαβονον
ὄχλον τῶν ἐκ τῆς κώ(μης) ἐπιβε-
βοηθηκόντων Πολέμωνι τῶι
διεξά(γοντι) τὰ καὶ τὴν ἐπισ(τατείαν) τῆς κώ(μης). πυν-
θανομενομένων δ' ἡμῶν
10 ἔφησαν Ἀπολλόδωρον καὶ τὸν τού-
του υἱὸν Μάρωνα ἐπιτεθεῖσθαι τῶι
Πολέμωνι, τὸν μὲν Ἀπολλόδωρον
ἐξηγμένον, τοῦ δὲ Μάρωνος ἐν ἐρκτεῖ
γε|γονότων/, καὶ τοῦτον καθεσ-
15 τάσθαι ἐπὶ Πτο(λεμαῖον) τὸν συ(γ)γε(νῆ) καὶ στρα(τηγὸν)
τῆι α. καλῶς ἔχειν ὑπελά-
βομεν διασαφῆναι ἴ[ν' εἰ]δῆς.
——
ἔρρω(σο). (ἔτους) γ Μεσορῆ β.
ἄλληι.

Apparatus

1rp.5.κατέλαβον...1rp.8.κα<τὰ>...1rp.8-9.πυν|θανομένων...13.εἰρκτῆι...14.corr.ex
γε[[νομενοι]]

Βέβαια κανείς μπορούσε να συλληφθεί και να κρατηθεί στη φυλακή στα πλαίσια μηχανορραφίας, όπως μαρτυρά ο παρακάτω πάπυρος (P.Cair.Zen. III 59520), που καταδεικνύει και τον τρόπο που λειτουργούσε η διαδικασία της έφεσης. Συγκεκριμένα, ο Φαράτης, ο μελισσοκόμος, είχε μια διαμάχη με έναν άλλο μελισσοκόμο, τον Μαιεύτι. Ο τελευταίος άσκησε έφεση στον Ζήνωνα. Ο Νουμένιος και οι πρεσβύτεροι, σύμφωνα πάντα με τις οδηγίες του Ζήνωνα, είχαν ακούσει την υπόθεση και είχαν βγάλει απόφαση, αλλά ο Μαιεύτις αρνήθηκε να συμμορφωθεί και ζήτησε η υπόθεση να μεταφερθεί ενώπιον του Ζήνωνα.

Ο Μαιεύτις, λοιπόν, μηχανογράφησε με τον Λιμναίο και ο τελευταίος μετέφερε τον Φαράτη στη φυλακή, προκειμένου ο Φαράτης να μην έχει πρόσβαση στον Ζήνωνα. Έτσι, ο Φαράτης ζητά από τον Ζήνωνα τον βγάλει από τη φυλακή, ώστε να συναντήσει τον Μαιεύτι στο δικαστήριο. Άλλωστε, όπως λέει στον οικονομικό διευθυντή Ζήνωνα, είναι η εποχή της μεταφοράς των μελισσών στα βοσκοτόπια τους.

Ζήνωνι χαίρειν Φαράτης μελισσοουργός. [ἀ]δικοῦμαι ὑπὸ Μαιεῦτος μελισσοουργοῦ.
ἀηδίας

γάρ μοι πρὸς αὐτὸν γενομένης κατεβόησεν πρ[ὸς σ]ἐ προφθάσας με καὶ ἔδωκας αὐτῶι
ἐπιστολὴν τοῦ

Παῦνι θ πρὸς Νουμήνιον εἰς Ἀκάνθων πόλιν δι[ακοῦ]σαι ἡμῶν. ἐκρίθημεν οὖν ἐκεῖ ἐπὶ
τε Νουμηγίου

καὶ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων. ὁ δὲ οὐκ ἐνέμεινεν ου[. . . .] . . ὑδεν ἐκεῖνηι τῆι κρίσει, ἀλλ'
ἔφη κριθήσεσθαι ἐπὶ

5 Ζήνωνος {κριθήσεσθαι}. ἐγὼ δὲ ασζ. . . [. . .] . . [- - -.12-]ν [.] . . [. . . .] τω[. .
. . . [. . . .] . . εἰ-

λαι ἐξ ὧν σε ὠφελήσω ἀνακουνῶται Λιμναῖοι. ὁ δ[ἐ] ἀπήγαγέν με εἰς τὸ δεσμωτήριον,
ὅπως μὴ ἐντύχω

σοι [. .] . [. .] . . τὰ [σ]ζμήνη τὰ τῆς Ἰσῖος ἐν Σαρύθει ἐν τῶι Ἀφροδιτοπολίτηι. ἔτι οὐ
καὶ νῦν ἔτοιμός εἰμι

ἐγγυου καταστήσας κριθῆναι αὐτῶι. δέομαι οὖν [σο]υ καὶ ἰκετεύω, εἰ καὶ σ[οι] δοκεῖ,
μὴ περιδῆξιν με

καταφθειρόμενον ἀδίκως ἐν τῶι δεσμωτηρίωι. [γ]γώρισζε δέ με ὄντα ἐν ἀπαγωγῆι
ἡμέρας κβ,

10 ὅτε ὁ καιρὸς ἐστὶ τῶν μελισσῶν εἰς τὰς νομάς μεταφέρειν οὐα. μαί.
εὐτύχει.

Apparatus

2.ἐπιστολὴν...6.ἀνακουνῶται...Λιμναῖοι...7.σμήνη...οὔ<v>...8.ἐγγύου<ς>...9.γνώριζε

2.3 Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ

- (m. 2) [- - .?-]ησον τὸν
(m. 1) [- - .?-]παρ. .
[- - .?-]ουται. . . .
ιερέως Ἀρσινόης καὶ
- 5 Διὸς Κασίου. ἀπο[σ]τα-
λεῖς Φανίας ὑπὸ σοῦ
τὴν ἐπίσκεψιν ποι-
ήσασθαι τοῦ σίτου το[ῦ]
ἐν τῷ ἱερῷ καὶ οὐχ [εὐ-]
- 10 ρόντος λεῖαν οὐδεμ[ί-]
αν γεγενημένην
. . . . ἐπιβολὴν πο[ι-]
ησ. [.]. [.]εκ. . . τον
Ὀνήτωρ [- - .?-]μετ. . ἐγμ[ε-]
- 15 τρεῖ τὸν σῖτον ἐμοῦ
ἀπηγμένου ἐν τῇ[ι]
φυλα[κῆι]. ἀξιῶ οὔν
[σὲ μεταπέ]μψασθαι μ[ε]
[ἐκ τ]ῆς φυλακῆς κα[ὶ]
- 20 ἐὰν φαίνωμαι εμμ. .
. . [. .]. ε. . μενος
ἀφεθῆναι με ἐκ τῆ[ς]
φυλακῆς ὅπως τύ-
[χ]ῳ τῆς παρὰ σοῦ
- 25 [φιλα]γθρωπίας.

Αιτήματα αποφυλάκισης ὅπως το παραπάνω, ενός ιερέα που ζητά την αποφυλάκισή του (P.Heid. VI 378), ἔθεταν σε κίνηση την Πτολεμαϊκή κρατική μηχανή. Τα αιτήματα αποφυλάκισης εἶναι γεμάτα κοινούς ρητορικούς τόπους, προκειμένου να πείσουν τον εκάστοτε αξιωματούχο ή τον Βασιλέα να αποφυλακίσουν τον αιτούντα. Οι τόποι αυτοί δημιουργήθηκαν σταδιακά, καθώς οι τοπικοί γραφεῖς που συχνά αναλάμβαναν να φέρουν σε πέρας τη συγγραφή ενός αιτήματος λειτουργούσαν πάνω σε δεδομένα πρότυπα.

Από πλήθος εξετασθέντων αιτημάτων συμπεραίνεται ότι, είτε ο αιτών απευθυνόταν στους Βασιλείς με έντευξη είτε στους αξιωματούχους με προσάγγελμα και υπόμνημα, το λεξιλόγιο και οι ρητορικοί τόποι που χρησιμοποιούνταν ήταν κοινοί. Για παράδειγμα, στο παρακάτω αίτημα που απευθύνεται στον Νικάνορα, τον Επιμελητή, ο αιτών ζητά ακριβώς αυτά που θα ζητούσε από τον Βασιλέα: να μην τον αφήσει να πεθάνει από την πείνα στη φυλακή όπου βρίσκεται άδικα εδώ και δέκα μήνες αλλά να γράψει στον Διοικητή ώστε να απελευθερωθεί (Chrest.Mitt. 5).

Νικάνορι ἐπιμελητῆι. πολλάκ[ις]
 σοι γέγραφα, διότι καταδεδου-
 ναστεύ\ο/μαι ἐν τῆι φυλ[α]κῆι
 λιμῶι παραπολλύμενος, μῆνες
 5 εἰσιν δέκα , παραγ. . . . με
 ἀδίκως ἀπηγμένον [...]
 (...)

[...] ἀξι-
 ῶ σε δεόμενος μή με ἀπολέσηι
 τῶι λιμῶι ἐν τῆι φυλακῆι,
 30 ἀλλὰ γράψαι τῶι διοικη-
 τῆι περὶ τούτων ἢ ἀπο[σ]τέλλ[ειν]
 με ἐπ' αὐτὸν [. . .]
 ἵνα τῆς σωτηρίας τύχω.

Ένας σημαντικός κοινός τόπος στα αιτήματα είναι πως ο εκάστοτε αιτών συνελήφθη και οδηγήθηκε στη φυλακή χωρίς να χρωστά τίποτα και πουθενά. Το γεγονός ότι αυτόν τον κοινό τόπο τον επικαλούνται τόσο πολλοί, τόσο συχνά και μάλιστα προκαταβολικά, μειώνει δραστικά την αξιοπιστία του.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο παρακάτω πάπυρος, όπου ο Άδραστος που διαχειρίζεται την περιουσία του αδελφού του και μετέφερε στην Τοκώη τη σπορά του κτήματος, συνελήφθη και οδηγήθηκε στη φυλακή από τον Ηράκλειο, τον εισπράκτορα των φόρων, όπως λέει με τη βία και χωρίς να χρωστά πουθενά. Όμως κάτι τέτοιο καθιστά καχύποπτο τον ερευνητή (BGU VIII 1821). Η ανάμειξη του λογευτή εδώ μας οδηγεί να συμπεράνουμε πως ο αιτών ήταν οφειλέτης δημοσίου χρέους.

- τῆ δὲ κζ
- 10 τοῦ Χοίαχ διαπορευομένου μου
 σὺν οἷς εἶχον ἐμπορίου σπέρμασι
 καὶ χαλκυδρίοις εἰς δαπάνην τῆς
 κατασπορᾶς ὡς εἰς Τοκῶν
 προχειρισάμενος Ἡράκλειος
- 15 ὁ λογευτῆς τῆς Σώβθεως ὑπηρέτας
 νομαρχικοὺς καὶ ἀγωγήν μου
 ποιησάμενοι τά τε σπέρματα
 διαρπάσαντες κατακλείσαντές με
 ἐμοῦ μηδὲν ἀπλῶς βασιλικὸν
- 20 ὀφείλοντος, μέχρι δὲ τοῦ νῦν
 φερομέ[ν]ου μου ἐν τῇ συνοχῇ
 μόλις [δὲ δ]υνηθεὶς κατήντηκα
 ἐπὶ τῆ[ν] ἐκ σοῦ βοήθειαν.

Στον παρακάτω πάπυρο, P.Tebt. III 777, πέρα από το πιθανό αδίκημα του Σοκομήνι του Δεσμοφύλακα, το οποίο θα αναλυθεί στο κεφάλαιο για τη διαφθορά των αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα, περιλαμβάνεται ο κοινός ρητορικός τόπος του κινδύνου που ελλοχεύει στη φυλακή και του πιθανού θανάτου του φυλακισμένου.

- [...] ἀξιῶ σε,
 ἐάν σοι φα(ίνηται), καθότι διατελεῖς συν-
- 10 αντιλαμβανόμενος, μὴ ὑπεριδεῖν
 με καταφθαρμένον ἐν τῇ φυ(λακῇ) μηνας η
 καὶ καταπεφρονημένον ὑπὸ τῶν
 [...]

Στον πάπυρο P.Petr. II 19 (2), ο Διονύσιος, που ὅπως φαίνεται ἔχει μπει στην φυλακή για κάποιον λόγο που σχετίζεται με την εργασία, παρακαλεῖ τον Κλεώνυμο να μην τον αφήσει να πεθάνει ἐκεῖ (*[Ἴνα μὴ συμ]βῆι μοι καταφθαρηῆναι ἐν/ [τῇ φυλακῇ]ι*).

- [...]
 δέομαι οὖν σου βοηθῆσαί μοι ἵνα μὴ συμβῆι μοι
 καὶ ἐν τῇ φυλακῇ καταφθαρηῆναι μὴ ἀνα-

10 πληρώσαντα.
ἔρρωσο

Στον παρακάτω πάπυρο, P.Col. IV 103, ο Πάις ενημερώνει τον Ζήγωνα ότι βγήκε από τη φυλακή και βρήκε τον άνθρωπο του Νομάρχη να του παίρνει, παρά το νόμο εννοεί, ολόκληρο το ποσό που προφανώς οφείλει. Πρόκειται, όπως αφήνεται να εννοηθεί, για κάποιο δημόσιο χρέος του Πάι, για το οποίο δεν γίνεται εκτενέστερα λόγος. Ο αιτών βασίζει τη ρητορική επιχειρηματολογία του στο ότι δεν έχει κάνει τίποτα από αυτά για τα οποία κατηγορείται· στα λεγόμενα όμως υποκρύπτεται το αντίθετο⁷⁵.

γ

Πάις Ζήγωνι χαίρειν.
γίνωσκε ὅτι κα ἐξήλ-
θον ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου.
εὔρον παρακαθήμενον
5 τὸν τοῦ νομάρχου οἰκονό-
μον. λαμβάνων [ἀπ' ἐμοῦ]
τὸ πίπτον λόγευμα,
οὐχ ὑπολογῶν μισθόν,
ἤνεχυραε τὸ πᾶν. φρόν-
10 τισον ἵνα οἰκονομηθώμε-
θα πρὸς τὸν οἰκονόμον
καὶ μὴ ἄλλως ποιήσης
καὶ ἀπὸ κγ οὐχ ὑπάρχει
ὔδωρ εἰς τὸ βαλανεῖον.
15 καὶ Ἵρρός μοι ἀναφέρει
[[ἀπὸ]] \ἀπὸ/ ιε ἀνυδρίας
ἡμέρας τέσσαρας . ἐγὼ δὲ
οὐκ ἔφην πεποιηκέ-
ναι αὐτῶν. ἕως ἂν Διο-
20 [[κλη]] κλης σοι ἀναγέλλῃ
ἐπὶ τὸ ὔδωρ πεπόρευται.
ἔρρωσο. Θῶυτ κγ.

⁷⁵ ZPE 156 2006, 184.

Apparatus

9.ἡνεχύρα<σ>ε...19-20.Διοκλῆς

Ένας άλλος κοινός τόπος στα αιτήματα αποφυλάκισης όσων βρίσκονταν στη φυλακή για χρέη αποτελεί η επίκληση του ίδιου του χρέους και της εξυπηρέτησής του. Συγκεκριμένα, επαναλαμβάνεται από τους φυλακισμένους πως έξω από τη φυλακή θα είναι ικανοί να εργασθούν κι έτσι να συγκεντρώσουν τα χρήματα που χρειάζεται ώστε να αποπληρώσουν τα χρέη τους, κάτι που δεν θα γίνει εκ των πραγμάτων όσο παραμένουν υπό κράτηση.

Στον παρακάτω πάπυρο (P.Cair.Zen. IV 59626) ο Καλλισθένης έχει συλληφθεί επειδή δεν αποπλήρωσε ένα χρέος, μάλλον στον Ζήωνα. Ο Καλλισθένης φαίνεται να διαθέτει κρασί που δεν έχει πωληθεί και πρόκειται να χαθεί αν παραμείνει στη φυλακή. Οπότε, παρακαλεί τον Ζήωνα, αφού τον καλέσει σε δίκη να τον ακούσει, και να τον αφήσει ελεύθερο προκειμένου να μπορέσει να συγκεντρώσει το εναπομείναν ποσό του χρέους του και να το αποπληρώσει. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο Ζήων είναι διάδικος και παράλληλα αυτός που θα κρίνει την υπόθεση.

-
- 1 τος ἀπαγήγοχέμ με
 πρὸς τὸ λοιπὸν ὃ προσοφεί-
 λω (δραχμὰς) ξ. ἡμῖν δὲ συμ-
 [βα]ίνει τινὰ μὲν τῶν
- 5 [σκευῶν] διαπεπιστευ-
 κέναι, ὑπάρχει δὲ καὶ
 οἶνος ἔτι ἄπρατος. εἰ οὖν
 σοι δ[ο]κεῖ, καθάπερ καὶ ἔμ-
 [προ]σθεν παρὰ σοῦ ἐπιει-
- 10 [κεί]ας τετεύχαμεν, καὶ
 νῦν ἀνακαλεσάμενός μου
 διάκουσον, ἵνα μὴ συμβῆι
 ἐμὲ μὲν ἐν τῷ δεσμῶ-
 [τη]ρίῳ εἶναι, τὰ δὲ πεπιστευ-

- 15 [μέ]να παραπολέσθαι καὶ
 τὸν λοιπὸν οἶνον τὸν ὑ-
 πάρχοντα διαπεσεῖν, ἀλ-
 λ', ὥσπερ καὶ τὰ λοιπά, καὶ
 [τα]ῦτα συναγαγόντες τὰ
 20 [δίκ]αιά σοι ποιήσωμεν.
 εὐτύχει.
 (m. 2) [Κ]αλλισθένους.

Apparatus

1. ἀπαγήγοχέν

Ο φυλακισμένος στον παρακάτω πάπυρο προτείνει έως και να αφήσει τη γυναίκα του στη φυλακή αντ' αυτού έως ότου ολοκληρωθεί η έρευνα. Πρόκειται μάλλον για πρόβλημα που είχε προκύψει σχετικά με την ενοικίαση κλήρου από τον Ζήνωνα στον αποστολέα του αιτήματος (P.Mich. I 87, Αρσινοΐτης νομός?).

Ζήνωνι χαίρειν Κάλλιππος. ἐπικωιμ[αῖ] [σὺ] περιορῶν \με/ ἐν τῷ δεζμωτηρίωι;
 φρόντισον περὶ

\τῶν/ κτενεῶν τῶν ὑμετέρων. γίνωσκε δ[ὲ] ὅτι, ἐὰν ἐν]ταῦθα ὤσι αἱ αἴγες αἱ τοῦ
 Δημητρίου, ἀπολοῦν-

ται· ἱκανὴ γάρ ἐστιν ἐ ὁδὸς ἣν κατὰ[γει εἰς τ]ὰς νομάς \ἀπορεξαι αὐτάς./ φρόντισον καὶ
 περὶ τοῦ χούρτου τοῦ

κεκομμένου ἐν Σεναρύ, ὅπως ἂν μὴ ἀπόληται· ο μικρὸν γάρ ἐστιν ὃ ὠφεληθήσι·
 ὑπολαμβάνω

- 5 ἔσεσθαι δέξμας εἰς Γ. δέομαί σου καὶ ἱκετέω, μὴ περιίδης μὴ ἐν τῷ δεζμωτηρίωι.
 ἱκανῶς

βέβλαμαι ἀφ' οὔ ἀπεῖμαι ἀπ τοῦ κλήρου ο[ὔ] ἐ]μισθωσάμην ἐπὶ σοὶ πεποιθώς. ὁκ ἰλια
 \βέ/βλα-

ψαι ἀφ' οὔ ἀπεῖμαι, καὶ τὰ προβάτια ἃ περιπεποίημαι ἀφ' οὔ ἐλήλυθα πρὸς ὑμᾶς
 διέρπα-

κται ὑπὸ τῶν ποιμένων ἀφ' οὗ ἀπέγμαι. εἰ δέ \τι / σωι φαίνεται, καταλίψω τὴν γυναῖκα ἐν

τῷ δεσμοτηρίῳ περὶ ἐμοῦ, ἕως ἂν ἐπισκέψη περὶ ὧν μοι ἐγκαλοῦσι.

10 εὐτύχει.

Apparatus

1.ἐπικοιμᾶι...δεσμοτηρίῳ...2.κτηνῶν...3.ἢ...ἀπορρηξαι...χόρτου...4.οὐ...ὠφελήθησ
ει...5.δέσμας...ἰκετεύω...με...δεσμοτηρίῳ...6.ἀπῆγμαι...ἀπό...σοι...οὐκ...ὀλίγα...7.
ἀπῆγμαι...περιπεποίημαι...7-8.διήρα|κται...8.ἀπῆγμαι...σοι...καταλείψω...9.μοι

Υπάρχει, και η κατηγορία εκείνη των ειλικρινῶν οφειλετῶν που, αν και μετέρχονται τον κοινό τόπο της απόλυσης από την φυλακή ὡστε να μπορέσουν να αποπληρώσουν τα χρέη τους, παραδέχονται ὅτι χρωστῶν και υπογραμμίζουν την προθυμία τους να τα αποπληρώσουν τα χρέη τους, αφού βγουν από τη φυλακή.

[Z]ήνωνι χαίρειν Θαμῶς

[κα]ὶ οἱ ὕγοι αὐτοῦ. τὰ πάν-

[τα] πεποίημαι ἵνα μὴ

[ἐγ]καλήσης ἡμῖν. ἔχο-

5 [μεν] δανείου (πυροῦ) (ἀρταβῶν) ἰβ

[καὶ] κριθο(πύρου) ις (ῶν) μημη-

[τρ]ήμεθα εἰς θησαυρὸν κρι-

θο(πύρου) ἰδ. καλῶς ἂν ποιή-

[σαις] συντάξας τῷ παρὰ

10 [σοῦ] ἀφείναι μου τοὺς ὕγους

[ἐ]κ τοῦ δεζμοτηρίου

[ἦ]μῖς δὲ ἀποδώσομ\έ/ν

[σ]οι ἔργα ἃ ἂν συντά-

ξης. ἐν τῷ γὰρ δησμο\-

15 τηρίῳ/ \δόντες/ [οὐ]θέν σοι πληῶ ἔσται, ἐὰν

[δ]ιαφθιρώμεθα [[εν τωι δε]]-

[[σ]μωτηριωι].

εὐτύχει.

Apparatus

2. υἱοὶ...3. πεποίημαι...6-7. μεμη[[τρ]ήμεθα...10. υἱοὺς...11. δεσμωτηρίου...12.
ἡμεῖς...ἐ/νν corr. ex αποδοσομ[[η]]ν...14-15. δεσμω|τηρίωι...15. πλέον...16.
διαφθειρώμεθα

Παρακάτω, πολλοὶ φυλακισμένοι στέλνουν αἴτημα ὅτι εἶναι αθῶοι στον Στρατηγό. Πρόκειται για ἓνα ενδιαφέρον αἴτημα καθὼς στέλνουν πολλοὶ φυλακισμένοι μαζί φέρνοντας στο νου ἓνα εἶδος σημερινοῦ συνδικάτου-ομάδας πίεσης, προκειμένου τα αιτήματά τους να ικανοποιηθῶν. Ωστόσο, οἱ φυλακισμένοι τῆς Πτολεμαϊκῆς Αἰγύπτου δεν εἶχαν τὸ αἶσθημα τοῦ ἀνήκειν σε μια ομάδα οὔτε σχημάτιζαν ομάδες πίεσης ὑπὸ τὴν σημερινή ἔννοια, ὅπως θα ἀναλυθεῖ στο κεφάλαιο γιὰ τὸν συμβολισμό των φυλακῶν με σύγχρονα μεθοδολογικὰ εργαλεῖα. Ἐδῶ και πάλι τὸ αἴτημα των φυλακισμένων εἶναι νὰ βοηθηθῶν γιατί θα πεθάνουν (BGU VIII 1847), ἓνα αἴτημα πιεστικό που ἐβρίσκε ερείσματα στὴν ἀπουσία οποιασδήποτε κρατικῆς φροντίδας και χρηματοδότησης των φυλακῶν.

6Traces 6 lines

- 7 ἀναγαγον[τ- - .? -]
καὶ ἡμᾶ[ς- - .? -]
ἀπαγαγόντων ἀ[- - .? -]
- 10 [οἱ] μὲν οὖν ποιμένες ἀνα[γαγόν]τες
οὐθὲν τῶν . καθ' ἡμᾶς π[ροήνεγ]καν,
καθαροὶ δὲ καὶ ὡς ἐσμ[έν ἐγε]νήθη-
μεν. μετὰ δὲ τοῦτο ἐ[πι Σελε]ύκου στρα-
[τ]ηγῆσαντος μετὰ τὸ κολασθῆναι
- 15 [ὕ]πὸ τοῦ Θεῶνος τοὺς κακούργους
ἀνακληθέντες καὶ βασανισθέντες
κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφάνημεν
[κ]αθαροί. νυνεὶ τε κατὰ τὴν εἰρκτὴν
[ὄ]ντες καὶ παραπολλύμενοι ἐν τοῖς
- 20 [ἀ]ναγκαίοις δεόμεθα καὶ ἀξιοῦμεν
[ἰ]κανὸν χρόνον κατεφθαρμένοι χάριν τοῦ
μὴ ἐσχηκέναι ἡμᾶς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐπ-
ελευσόμενον, διαπεπεμμένοι δὲ Χαρ-
εῖσιον τὸν σύντροφον ἡμῶν, ὃν οὐκ ἀγνοῖς,
- 25 [ἐ]πιδώσ[ο]ντα τὸ ὑπόμνημα, ἐὰν φαίνεται

ἐλεήσαντα ἡμᾶς ἀπολῦσαι.

vac. ? [εὐ]τύχει

Apparatus

18.νυνί...24.ἀγνοεῖς

Πρέπει να σημειωθεί πως η αλήθεια της αιτίας της αναίτιας φυλάκισης ποικίλλει από πάπυρο σε πάπυρο και επαφίεται στο μάτι του έμπειρου μελετητή να κρίνει εάν και εφόσον κάτι που επανέρχεται στα παράπονα ως κοινός τόπος έχει ή δεν έχει έρεισμα στην πραγματικότητα ανά περίπτωση. Για παράδειγμα, στον πάπυρο P.Coll.Youtie I 12 η αιτίαση του φυλακισμένου πως επί τρία χρόνια κρατείται άδικα ενώ έχουν προηγηθεί οι αθώσεις του Διοικητή (και πιθανότητα και του βασιλικού ζεύγους Κλεοπάτρας και Πτολεμαίου) μοιάζει πιστευτή.

1 [- - -.?-]. [- - -.?-]

ὑπ[. . .]αἰα ἀπ[ο]λῦσαι αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐγγύου[ς]
τοῦ ἀ[φευρ]έματος· ὅθεν ἐκεῖνον τὸν χρόνον
ἀπελ[ύθησ]αν ἐκ τῆς φυλακῆς [[τοῦ δὲ]] καὶ οἱ ἐγγυοι.

5 μετὰ [δὲ ταῦ]τα ἐνέτυχεν κατ' ἐμοῦ Ἀλεξανδρος ὁ [[τε]] ἐπ[ι]

τῶν τ[ελω]νῶν [[ἤδη μετηλλα]] Ἀργεῖοι τῶι ἐπιμελητῆι
ἄνευ [ὑπ]ομνήματος ἔν τῶι κε (ἔτει) Μεσορῆ/ ἐπὶ παραλογισμῶι [. . . .]η με
εὐθέως [[δεδοκέναι]] κεῖσθαι τὸ διε[γγύημ]α
α. . . οἰου ἀπήγαγέν με ὁ Ἀργεῖος εἰς [[.]] τῆ[ν ἐν] Κροκο-

10 [δί]λων πόλει μεγάλην φυλακ[ὴν . . .] καὶ ἕως τοῦ νῦν

[ἀπ]ῆγμαι, ἤδη ἔτη εἰσὶν τρία , [οὐκ ἔχ]ων τὰ ταναγκαῖα.
[ἀ]λλ' οὖν πρότερον μὲν ἀπελύ[θημεν ὑ]πὸ Ἀπολλωνίου
τοῦ διοικητοῦ καὶ μετὰ ταῦ[τα] [[ἀπε]λύθησαν]
ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Κλεο[πάτρας] καὶ βασιλέως

15 [Πτο]λε[μαί]ου τῶν τε ἐγκλημά[των καὶ ἀ]γνοημάτων

καὶ [ἀμαρ]τημάτων τῶν ἕως [. . . .] τοῦ κε (ἔτους)
καὶ [προσ]έταξαν μηθενὶ ἐξυ. [.] γ. ευθη. .
ὑπαρ[. . .] π]ρογεγραμμένον παρευ[ρέσει] [[. . .]] μηδεμιᾷ.
ἵνα [οὔν μ]ὴ καταφθίρωμαι ἐν τῆι [φυλακῆι] ἀλογούμενος

20 παρ[ὰ πάν]τα τὰ καλῶς ἔχοντ[α, δέομαί σο]ν μετὰ

πά[σης] δεήσεως ἐπιτάξ[αι]αι

Apparatus

11.ἀναγκαῖα...17.μηδενί...19. corr. ex καταφθειμῶμαι

Πέρα από την ρητορεία και την ανάγκη να την μετέλθει ένας κρατούμενος για να έχει πιθανότητες να αποφυλακιστεί, είναι τεκμηριωμένο πως στις φυλακές οι συνθήκες διαβίωσης ήταν άθλιες: κρατούμενοι ισχυρίζονταν πως έχασαν τα πάντα και στερούνταν ακόμα και τα βασικά για τη ζωή (P.Lond. VII 2045.3) ή ορκίζονταν πως πήραν με σκληρό τρόπο το μάθημά τους (P.Polit.Iud. 2.6-12).

2.4 ΑΠΟΤΕΛΟΥΣΑΝ ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΡΑΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ;

Στα σχόλια του P.Hib. II 19876, αναφέρεται πως οι φυλακές, πέρα από κέντρα κράτησης, χρησίμευαν και ως στρατιωτικά φυλάκια αλλά και ως σταθμοί διοδίων. Οι αξιωματούχοι που δούλευαν στις φυλακές ήταν πολλοί: *δεσμοφύλακες, οί πρό ταις φυλακαῖς τεταγμένοι* ενώ αλλού διαβάζουμε για *τοὺς ἐπὶ ταῖς φυλακαῖς και τοὺς ἐστηκότας τῶν φυλακῶν*⁷⁷.

Επίσης, τα ονόματα που δίνονταν στα κρατητήρια ποίκιλλαν: στους παπύρους συναντώνται η φυλακή και τα δεσμοτήρια, τα δραπεταγωγεία, τα δεσμοφυλάκια, τα εφημερευτήρια, τα οχυρώματα, την ειρκτή και τη συνοχή, τα πρακτορεία και τα λογιστήρια. Ο Taubenschlag ξεχώρισε το χαρακτήρα των κρατητηρίων ως τα δεσμοτήρια όπου κρατούνταν κατηγορούμενοι για ιδιωτικά εγκλήματα και τα πρακτορεία ή λογιστήρια όπου κρατούνταν κατηγορούμενοι για δημοσιονομικά εγκλήματα⁷⁸, άλλωστε κατά τον ίδιο μελετητή μόνον αυτά τα τρία κρατητήρια υπήρχαν⁷⁹.

Ο Bauschatz πιο πρόσφατα, και πιο πειστικά, επιχειρηματολόγησε ότι όλα τα παραπάνω που αναφέρθηκαν στην αρχή της παραγράφου αποτελούσαν φυλακές και ότι όλα, και ιδίως αυτά που αναφέρονται περισσότερο στις πηγές, δηλαδή η φυλακή και τα δεσμοτήρια, φιλοξενούσαν ίδια αδικήματα. Οι παραβάτες φαίνεται πως φυλακίζονταν στον πλησιέστερο εκείνου που συλλαμβάνονταν τόπο⁸⁰.

⁷⁶ P.Hib. II 198, 99

⁷⁷ Bauschatz 2007, 14

⁷⁸ Taubenschlag 1959, 705

⁷⁹ ό.π., 715-716

⁸⁰ Bauschatz 2007, 17, 24

Οι περίοδοι φυλάκισης ποίκιλλαν στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, σε αντίθεση με τις αυστηρές προθεσμίες που δίνονται σήμερα⁸¹. Άλλοι έμεναν για λίγες μέρες ή βδομάδες ενώ άλλοι έμεναν για πολύ καιρό στη φυλακή, για οκτώ, επτά ή ακόμη και δέκα μήνες, όπως δείχνουν οι παρακάτω πάπυροι αντίστοιχα (P.Cair.Zen. III 59368, P.Tebt. III 777, Chrest.Mitt. 5)· ακόμη και για τρία χρόνια (P.Coll.Youtie I 12). Υπήρχαν περιπτώσεις που κάποιοι έδιναν εγγυήσεις προκειμένου να βγουν, θεσμός που εξακολουθεί να ισχύει και σήμερα (Chrest.Mitt. 35, P.Bürgsch. 7, P.Hib. I 92).

Πέρα από τον πρακτικό και συμβολικό χαρακτήρα που διαφοροποιεί την φυλακή της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου από τη σύγχρονη φυλακή, μιας και η φυλακή της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου δεν είχε σωφρονιστικό χαρακτήρα, οι δύο αυτοί θεσμοί παρουσιάζουν διαφοροποίηση και στην χρηματοδότηση. Οι φυλακές στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο δεν αποτελούσαν κρατική μέριμνα. Το πώς θα επιβίωνε μέσα σε αυτές ο κρατούμενος, από άποψη φαγητού, ένδυσης και υπόδησης, αποτελούσε δική του φροντίδα και υποχρέωση. Οι τρεις πάπυροι που πληροφορούν ότι οδηγούνται στη φυλακή δημόσιες προμήθειες, στον πρώτο φαγητό και στους δύο επόμενους κρασί, φαίνεται ότι είχαν σαν αποδέκτες τους αξιωματούχους που δούλευαν στις φυλακές και όχι τους φυλακισμένους (συγκεκριμένα οι SB IV 7451.81-82, 105-106, PSI XIII 13, UPZ I 149.11-12).

Αυτό το χαρακτηριστικό των φυλακών στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο ήταν, επίσης, ένα κεντρικό επιχείρημα σε πολλά αιτήματα φυλακισμένων, όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο για τη ρητορική των αιτημάτων. Ο φυλακισμένος σε μια Πτολεμαϊκή φυλακή μπορούσε να πεθάνει από την πείνα, την κακοπάθεια και τις στερήσεις αλλά και να βλαφθεί με πληθώρα τρόπων, βλάβες από τις οποίες δεν τον προστάτευε σε καμία περίπτωση το κράτος. Στον παρακάτω πάπυρο, που προέρχεται από τον Ηρακλεοπολίτη νομό και χρονολογείται το 59/58 π. Χ., ένας άνδρας σπέρνει παράνομα τη γη ενός άλλου, όταν εκείνος βρίσκεται στη φυλακή. Και έπειτα από την απόλυση από τη φυλακή του τελευταίου, ο πρώτος συνέχισε να χρησιμοποιεί παράνομα τη γη του πρώην φυλακισμένου και, όπως τονίζεται στο έγγραφο της εισαγγελίας, δεν πλήρωσε ποτέ ενοίκιο για την παραγωγή του.

Αν και η Πτολεμαϊκή κρατική μηχανή είχε αποτελεσματικούς τρόπους να διαχειρίζεται τις διαφορές που ανέκυπταν γύρω από τη γη, καθώς οι πρόσοδοι και η αύξησή τους αποτελούσαν πάγιο desideratum του στέμματος, το να είναι κανείς

⁸¹ Taubenschlag 1959, 716· Matter 1999, 102

φυλακισμένος στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο μπορούσε να τον οδηγήσει έως και στον θάνατο.

(m. 2) α. . . . [- - .? -]

(m. 1) [ἔτους β. Φ]αῶφι ζ ἐν Ἡρακλέους πόλει τῆ[ι ὑπὲρ Μέμφιν, ἐπὶ τοῦ δεῖνος συγγενοῦς]

καὶ στρατηγοῦ καὶ ἐπὶ τῶν προσόδων vac. ? [καταστάντος τοῦ ἐπι-]

δόντος ὑπόμνημα Ἰμούθου τοῦ προστατοῦντος [τοῦ δεῖνος καὶ τῶν τούτου]

5 υἱῶν καὶ διὰ τούτου προενεγκαμένου ὑπάρχειν τοῖς προγεγρ[αμμέν]οις π[ερὶ Βουσίριν] ἐκ τοῦ Φίδωνος φυλακτικὸν κληρὸν ἀρουρῶν ι, ὧν καὶ τὰ καθήκ[οντ]α βασιλικά τοῦ κα (ἔτους)

αὐτὸν τετάχθαι, περὶ δὲ τὸν Μεσορῆ μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους συ[σχ]εθέντος καὶ μείναν[τος]

ἕως Ἐπειφ τοῦ κβ (ἔτους) ἐν τῇ εἰρκτῇ Θεμίσιωνα τῶν καταγινομένων ἐν τῇ Βουσίρει κατα-

γνόντα βιαίως ἐμβεβατευκέναι ἐν τῷ κβ (ἔτει) καὶ κατεσπαρκέναι τὸν δηλούμενον κληρὸν

10 καὶ τὰ γενήματα ἀπενηνέχθαι, διεθέντος δ' αὐτοῦ καὶ λογοποιησαμένου περὶ τῶν ἐκφορίων τὸν Θεμίσιωνα στήσαντα ἐκτείσειν μηδεμίαν ἐπιστροφὴν πεποιῆσθαι τῆς ἀποδόσεως ἀλλὰ καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ χρησάμενον ἐν τῷ κγ (ἔτει) κατεσπαρκέναι τὸ ἔδαφος,

ἑαυτοῦ σωματικῇ ἀσθενείᾳ κατεχομέν[ου] ἀξιοῦντός τε τοῦ σπόρου ἀθίκτου ὄν[τος] γραφῆναι τῷ ἀρχιφυλακίτῃ Νεάρχῳ π[ρᾶ]ξαι τὸν Θεμίσιωνα τὰ ἐκφόρια [τοῦ . . (ἔτους)]

15 ἐκ δεκαρτάβου κατὰ τὸν τῶν ἐμβατευόν[των] νόμ[ον] .]ε. . . . εἰς τὰ ἐδάφ[η]

Traces [- - .? -] τῷ Θεμί[σωνι]

3. ΔΙΑΦΘΟΡΑ & ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΜΕ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναζητηθούν και θα ελεγχθούν οι παραβάσεις των αξιωματούχων με αστυνομικές αρμοδιότητες. Οι αξιωματούχοι με αστυνομικά καθήκοντα κατηγορούνται από τους υπηκόους είτε για βίαιη κακομεταχείρισή τους (“police misbehaviour”) είτε για απειθαρχία, αμέλεια και άρνηση τέλεσης των καθηκόντων τους (“insubordination”).⁸²

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, η βίαιη κακομεταχείριση που επικαλούνται οι υπήκοοι πολλάκις ισούται απλώς με την, έστω βίαιη, τέλεση των καθηκόντων των αστυνομικών αξιωματούχων στην προσπάθειά τους κυρίως να συλλέξουν τους φόρους από υπηκόους που δεν τους έχουν αποδώσει. Καθώς αυτή η προσπάθεια περιλαμβάνει συλλήψεις, κατασχέσεις περιουσίας και ανακρίσεις με συνακόλουθη άσκηση βίας είναι αναμενόμενο οι υπήκοοι να προβαίνουν σε κατηγορίες περί ύβρεως εις βάρος των αξιωματούχων.

Η απειθαρχία και η αμέλεια, και ιδίως η άρνηση τέλεσης των καθηκόντων από πλευράς των αξιωματούχων, είναι πιο κρίσιμες για τα ερευνητικά μας ερωτήματα καθώς υπάρχει περίπτωση να μαρτυρούν ένα σχέδιο δράσης εκ μέρους των αξιωματούχων: Στην προσπάθειά τους να κερδοσκοπήσουν οι αξιωματούχοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν το αξίωμά τους και τις αρμοδιότητές του παρακωλύοντας και την απόδοση της δικαιοσύνης.

Ξεκινώντας με την βίαιη κακομεταχείριση, στον πάπυρο που ακολουθεί ένας βασιλικός γεωργός από την Καρανίδα στέλνει αίτημα εναντίον ενός Φυλακίτη. Συγκεκριμένα, ο βασιλικός γεωργός αναφέρει πως έβαλε πάνω στο γαϊδούρι του ψωμί, με σκοπό το γαϊδούρι να το μεταφέρει σ’ έναν φυλακισμένο και σιτηρά για να έχει τα δέοντα και το γαϊδούρι. Στο δρόμο ο Άθωρις ο Φυλακίτης έκλεψε από το γαϊδούρι το φαγητό κι έναν σάκο από λινό κι ο γεωργός τότε έτρεξε για να σώσει τον εαυτό του και ό,τι είχε απομείνει. Το συγκεκριμένο αίτημα είναι σημαντικό και για το γεγονός ότι προβάλλει την επιβίωση των φυλακισμένων ως υπόθεση προσωπική και ανεξάρτητη από την κρατική μέριμνα, καθώς ο βασιλικός γεωργός μεταφέρει φαγητό σ’ έναν φυλακισμένο (SB XVI 12468, 3^{ος} αιώνας, Αρσινοΐτης νομός).

⁸² Bauschatz 2007a, 1

Fr1

-
- 1 ος γεωργοῦ βασιλικοῦ
ἐκ Καραγίδος. ἐμοῦ ἀνα-
φέροντος ἀρτίδια ἐφ' ὄνου
εἰς Κροκοδείλων Πόλιν συνε-
5 χομένωι τινι ἐν τῇ φυλα-
κῇ καὶ τῶν ἀρτιδίων
ἐνότων ἐν μωίοις καὶ
κριθῶν χοινίκων τετά-
ρων ἵνα ἔχηι ἡ ὄνος τὰ δέ-
10 οντα ἀπαντήσας
μοι Ἀθῶρις ὁ Φυλακίτης
τοῦ Φρεμιθίου ἀφείλε-
τό μου τὴν ὄνον ἐπισε-
σαγμένην καὶ ἐπικει-
15 μένων τῶν τε μωίων
τῶν ἄρτων καὶ σάκκου
στιππίνου. ἐγὼ δὲ
ἀνεχώρησα μὴ προσπα-
χθῶ ἕνεκεν κριθῶν (τετραχοινίκων).
20 [-3-4-]ταθέντων δὲ ἐπι . [- - .?-]
[. . .]των ἔδωκα σοὶ ὑπό-
μνημα περὶ τῆς ὄνου
πρὸς ὃ οὐκ ἀνεκλήθην.
ὄθεν ἐνέτυχον Ἀγχώφει
25 τῷ ἀρχιμαχίμωι σου
κατὰ τοῦ προγεγραμμένου
φυλακίτου ὅτι ἔχει μου
τὸν σάκκον καὶ τοὺς

Fr2,r

-
- 29 [. .]. [- - .?-]
30 μον ἐξεκομίσατο [- - .?-]
του τὸν σάκκον ἐμ[οῦ δὲ(?)]

ἀπαιτοῦντος αὐτὸν
 ἤτησέ με τριώβολον κᾶ[ι- - .? -]
 [- - .? -]
 35 πῶς. . . [- - .? -]
 το[- - .? -]

 Fr2,v

 37 πεπρακ[- - .? -]
 ἀξιῶ σὲ συντ[άξει γράψαι]
 Ἀγχώφει ἀποδ[οῦν]αί
 40 μοι τὸν σάκκον κ[α]ἰ τῆ[ν]
 σαγὴν τῆς ὄνου καὶ [- - .? -]
 τὰ μωία vac. ? [- - .? -]

Apparatus
 Fr1.3.ἐπ' ...8-9. τετ<τ>άρων

Ο πάπυρος αυτός αποκαλύπτει μια παράβαση από πλευράς του Φυλακίτη. Πρόκειται για μια κλοπή. Ένας Φυλακίτης κλέβει, χωρίς να μαρτυρείται συνέργεια ή ομαδική δράση. Ωστόσο, η αξιοπιστία της μαρτυρίας του αποστολέα κλονίζεται από το γεγονός ότι παρουσιάζεται να μεταφέρει φαγητό σε έναν φυλακισμένο: αυτό θα μπορούσε να μην σημαίνει τίποτα, όμως θα μπορούσε να καταδεικνύει την σχέση του με τον φυλακισμένο ή τις παραβάσεις του ή ακόμα και τον λόγο για τον οποίο ήθελε να «τιμωρήσει» έναν Φυλακίτη. Οι διαπιστώσεις αυτές, όμως, είναι υποθετικές και δεν μας επιτρέπουν να καταλήξουμε σε οριστικά συμπεράσματα για την αξιοπιστία ή μη της μαρτυρίας του αποστολέα καθώς και για την αξιοπιστία του ίδιου του αποστολέα ως προσώπου.

Σε ένα αίτημα από το 218 π. Χ. και συγκεκριμένα τα Μάγδαλα, ο Σωσιγένης αφηγείται στον Βασιλέα το αδίκημα εναντίον του από τον Ίπποίτο, έναν Φυλακίτη, και του ζητά να επιληφθεί της υπόθεσης. Συγκεκριμένα, ο Φυλακίτης έχει κλέψει τον Σωσιγένη και ο Σωσιγένης ζητά αποκατάσταση για την κλοπή αυτή, την οποία ορίζει ως την επιστροφή της χρυσής κούπας και των χρημάτων που ο Φυλακίτης του απέσπασε (P.Enteux. 28).

Γ

βασιλεῖ Πτολεμαίωι χαίρειν Σωσιγένης, τῶν ἐκ Θεογονίδος. ἀδ[ι]κουμαι ὑπὸ Ἰπποίτου,
τῶν ἐκ [Βερενικίδος]

Θεσμοφόρου. τοῦ γὰρ δ (ἔτους), Τῦβι ιη, ἐξενέγκαντος Δημητρίου τινός, Σύρου, ὃς
ἐτύγγανεν διατ[ρίβων- - .?-]

εἰς (δραχμὰς) ρνδ (ὀβολοὺς) γ, καὶ παραγενομένου αὐτοῦ εἰς τὴν Βερενικίδα καὶ
εὐρεθέντος ὑπὸ Ἰπποίτου τοῦ προγε[γραμμένου διὰ τὸ]

αὐτὸν τότε τῶν φυλακιτῶν εἶναι, ἐπιλ[α]βόμενος αὐτοῦ ἔπραξεν ἀπὸ τῶν
ἐξενεγθέν[των] [- - .?-ποτήριον]

5 χαλκοῦν καὶ χαλκοῦ (δραχμὰς) ιβ. τοῦ δὲ Δημητρίου ἀλόντος καὶ ἀνακρινομένου ὑπὸ
Ἡρακλείδου το[ῦ- - .?-]

ἀνωμολογήσατο δεδοκέναι τῶι Ἰπποίτῃ τό τε ποτήριον καὶ τὰς ιβ (δραχμὰς)· ὅθεν
συνέταξεν Ἡρ[ακλείδης ἀποδοῦ-]

ναὶ τό τε ποτήριον καὶ τὰς ιβ (δραχμὰς). τὸ μ[έν] οὖν ποτήριον ἀποδέδωκεν, τὰς δὲ ιβ
(δραχμὰς) οὐκ ἀποδέδωκε[v- - .?-]

δέομαι οὖν σου, βασιλεῦ, προστάξαι Διοφάνει τῶι στρατηγῶι, ἐπειδὴ ὁ Ἰπποίτας οὐκέτι
ἐστ[ί- - .?-], γράψαι]

Μικίωι τῶι ἐπιστάτῃ ἀποστεῖλαι αὐτὸν ἐπὶ Διοφάνην καί, ἐὰν ἦ καθότι γράφω,
ἐπαναγκάσαι αὐτὸν ἀπο-

10 δοῦναί μοι τὰς ιβ (δραχμὰς). τούτου γὰρ γενομένου, διὰ σέ, βασιλεῦ, τεύξομαι τοῦ
δικαίου.

εὐτύχει.

(m. 2) [Μικίωι. ἐπι(σκεψάμενος) φρόν(τισον) ὅπως τ]ῶν δικαίων τύχηι. (ἔτους) δ, Δίου
γ, Φαμενῶθ κζ.

v

(ἔτους) δ, Δίου γ, Φαμενῶθ κζ.

Σωσιγένης πρ(ὸς) Ἰπποίταν

περὶ (δραχμῶν) ιβ.

Apparatus

4. ἐξενεγθέν[των]

Και πάλι η παράβαση είναι ενεργητική και πρόκειται για ήσσανος σημασίας αδίκημα από έναν αξιωματούχο που ανήκει στα χαμηλά κλιμάκια των Πτολεμαϊκών αξιωμάτων. Οι Φυλακίτες, όπως έχει αναφερθεί, είχαν τον ρόλο ενός σημερινού

αστυνομικού, με διεκπεραιωτικά και εκτελεστικά καθήκοντα στο επίπεδο του χωριού. Δεν είχαν δικαστικές αρμοδιότητες ούτε σύνδεση με την κεντρική εξουσία. Ο προσδιορισμός της αποζημίωσης και κυρίως η ονομαστική αναφορά κλοπιμαίων προσδίδουν αξιοπιστία στην έντευξη αυτή.

Παρακάτω, μια παράβαση καθήκοντος από έναν Δεσμοφύλακα θυμίζει εν πολλοίς τις παραβάσεις του νόμου που συμβαίνουν στις μέρες μας. Συγκεκριμένα, ένας φυλακισμένος, εισπράκτορας φόρων στο επάγγελμα, δίνει εγγύηση στον Σοκομήνη, τον Δεσμοφύλακα, ώστε ο τελευταίος να τον αποδεσμεύσει. Ο Σοκομήνης λαμβάνει μεν δύο εγγυήσεις, κρατά δε τα λεφτά χωρίς να απελευθερώνει τον αποστολέα του αιτήματος (P.Tebt. III 777).

Παρ' ότι οι πάπυροι που έχουμε εξετάσει έως τώρα δεν μας δίνουν τη δυνατότητα να μιλήσουμε για εκτεταμένη παράβαση καθήκοντος στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, δεν μπορούμε παρά να υπογραμμίσουμε πως η παράβαση του Σοκομήνη εδώ αποκαλύπτει μια πρακτική, και ως τέτοια δεν θα μπορούσε να αποτελεί μοναδική εξαίρεση. Λιγότερο ή περισσότερο συχνά, δεν μπορούμε παρά να υποθέσουμε πως ένας αξιωματούχος όπως ο Δεσμοφύλακας θα μπορούσε, αφού λάμβανε μια εγγύηση από τον φυλακισμένο, να την κρατά παρανόμως για τον εαυτό του χωρίς παράλληλα να απελευθερώνει τον κρατούμενο.

-
- 1 κοτ. . . . ρατων τῶν [.] [. . .]
γενομένου ὡν παρ. . . νει. . . ζ[- - .?-τῶι]
ἐνεστῶτι μηνὶ ἐπι. . . στο.
διεγγυήσαντά με Σοκομήνι
- 5 τῶι δεσμοφύ(λακι) ἀφείναί με πρὸς τοῖς
πράγμασι εἶναι. Σοκομήνης δὲ
εἰληφὼς παρ' ἐμοῦ ἐγγύους δύο
ἀποχρηστεύεται. ἀξιῶ σε,
ἐάν σοι φα(ίνηται), καθότι διατελεῖς συν-
- 10 αντιλαμβανόμενος, μὴ ὑπεριδεῖν
με κατεφθαρμένον ἐν τῇ φυ(λακῆι) μηνῶς η
καὶ καταπεφρονημένον ὑπὸ τῶν
[. . .] ὡν οὐκ εὐτακτοῦντες τὰ ἐν
[αὐτοῖ]ς καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἐμβλέ-
- 15 [ψαντ]α εἰς τὸ/ συμφέρον τῆι ὄνῃι

[.] καὶ ἐὰν φα(ίνηται) καθεστακῶς . . .

[. τῶ]ν ἐγγύων τα. πο() διέσθαι με

[. . . . ὅπως] δύνωμαι πρὸς τοῖς πράγμασιν

[εἶναι][[[.]. . . .]]

Apparatus

13. εὐτακτούντων...15. corr. ex τα

Σύμφωνα με ένα άλλο κείμενο εντεύξεως, όταν ένας πλύστης ζήτησε την πληρωμή από έναν Επιστάτη για το πλύσιμο ενός ιματίου, ο Επιστάτης τον χτύπησε βάναισα και τον ποδοπάτησε. Αργότερα τον παρέδωσε στην αστυνομία του χωριού (SB XX 15001, Κροκοδειλόπολις, 217 π. X).

- 1 [- . . .?-.]. ουλυ[- . . .12-]. . [- . . .?-.]
[ἀδικοῦμαι ὑπὸ Τεττάφου τοῦ ἐπιστατοῦντος τὴν Λυσιμαχίδα. τῶι γὰρ] ς (ἔτει), ὡς [αἱ
πρόσοδοι, Π]αῦν[ι α παρα-]
[γενόμενος ἐπὶ τὸ στιβεῖόν μου ἀπήτει με ἰμάτιον ὃ ἐδεδώκει μοι]ι πλῦναι Θα[σῶς ἢ τῶν
ἐ]γ Λυ[σιμα-]
[χίδος ἰσιονόμος· ἐμοῦ δὲ ἀπαιτοῦντος αὐτὸν τὸν συγχωρηθέντα μισθόν, ὃ] δὲ [οὐθ]ένα
λ[όγον] ποιησάμ[ενος,]
- 5 [ἀλλὰ ἐπιτηδῆσας πρὸς με ἐν τῆι προγεγραμμέν]ηι κώμ[ηι] μετ[ὰ] Μενίσκου καὶ
Ξεννί[ο]υ τὰς χε[ῖρας μοι]
[προσῆνεγκεν-25-30-π]υγμαῖς [καὶ] λακτίσμασιν εἰς ὃ τύχ[ο]ι μου μέρος τ[οῦ σώματος]
[-30-35-παρέ]δωκ[έ μ]ε το[ῖς] φυλακίταις, ἱερομηνίας οὔση[ς]
[-35-40-εἰς Κροκοδ]ίλων πόλιν τῆι γ τοῦ αὐτοῦ μη[νός]
[-23-28-] Τέτταφος, ὧι ἐγκαλῶ, [παρα]λαβὼν Πετεῦριν τὸ[ν] φυλ[α]κ[ί]την κ[αὶ]
10 [-20-25-]. ου ἠρεύνων ζητ[οῦντι(?)]ές με ὅπως προσαποτυπα[νί]σσωσ[ίν με,]
[ἀλλ' οὐχ εὐρόντες με] διὰ τὸ ἐν Κροκοδίλων πόλει [εἶναι ἐ]τήρουν ἕως τοῦ . . . καμν.
. τ[.]
[. εἰς τὸ ἐργαστ]ήριον. καὶ οὕτως Τέτταφος [καὶ Ξεν]νίας καὶ Μένισκο[ς] καὶ
Ἑρμυπ[ος] καὶ Π[.]
[-15-20-] ἔχοντες ῥοπάλια εἰσῆλθον εἰς [τὸ ἐργ]αστῆ[ρι]όν μ[ου] καὶ καθικόμενοί μου
π[.]
[-10-15-διεσκόρ]πισαν τὴν ἐμπολὴν παρόντος Π[ετεύρι]ος [τοῦ] φυλακίτου περὶ ὧν
ἐπεμαρτυ[ράμην.]

- 15 [-15-20-κ]αὶ ἐν τῇ παροιναίαι διεφώνησε [πολλὰ ὄν τ]ὰ πλήθη ἀγνοῶ. Ποσειδῶ[νιος δὲ]
 [ὁ οἰκονόμος ἐπέστειλε Ποσει]δίῳ τῷ στρατηγῶ[ι] ἵνα γράφῃ [τῷ Τεττά]φῳ
 παραγενόμενον εἰς Κροκο[δίλων]
 [πόλιν-8-13-διακριθ]ῆναί μοι ἕως τοῦ νῦμ οὐκ ἔκπε[- - .18-ἀξιῶ σὲ δεό]μενο[ς, βασι-]
 [λεῦ, προστάξαι Ποσειδίῳ τῷ] στρατηγῶι ἐπιστεῖλαι τῷ Τε[ττάφῳ παραγενέσθαι ἐ]π'
 αὐτὸ[ν καὶ]
 [-15-20-] . αὶ γὰρ ἐμβαλεῖ[ν] εἰς τὴν κόμην [- - .15-περὶ ὧν συντετέλεσ]ται εἰς με,
 [Ποσει-]
- 20 [δίῳνα διαγῶνα. ἐ]πιστροφῆς δὲ γενομένης καὶ ο[- - .10-ἔσομαι, ἐάν σοι φαίνη]ται,
 τετ[ευχῶς]
 [τῆς παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, βοηθ]είας. εὐτ[ύχει.]

Apparatus

3. [ἐ]κ...17. νῦν

Το προσχέδιο βρέθηκε στην Θηβαΐδα και χρονολογείται στο εύρος 199-175 π. Χ. Ο Επιστάτης επιδόθηκε σε έναν επιπλέον ξυλοδαρμό του πλύστη και γκρέμισε τα εμπορεύματα του τελευταίου μέσα στο μαγαζί του. Με μια πρώτη ανάγνωση, φαίνεται ο Επιστάτης να έχει υποπέσει εδώ σε δύο αδικήματα: αφενός την άρνηση πληρωμής για τις υπηρεσίες του πλύστη και αφετέρου την ύβρη, αφού τον ξυλοκοπεί δις. Ωστόσο, οι αρμοδιότητες του Επιστάτη όσον αφορά την επιτόπια έρευνα, την σύλληψη και την εξέταση μαρτύρων καθώς και η παράδοση του πλύστη στην αστυνομία γεννούν προβληματισμούς: ο πλύστης θα μπορούσε να είναι ένας παραβάτης και ο Επιστάτης να προέβη στην πράξη του ξυλοδαρμού για σύννομους λόγους.

Από την Οξύρυγχο ή την Κροκοδειλόπολη, περίπου το 194 π. Χ., προέρχεται το ακόλουθο υπόμνημα που έστειλε ο χρυσοχόος Μεγχής στον Επιμελητή Πρώταρχο. Συγκεκριμένα, στο αργυροκοπέιο της Κροκοδειλόπολης ο Πτολεμαίος τον βρήκε και τον οδήγησε στην τράπεζα. Εκεί βρισκόταν ο Μενέλαος ο Αρχιφυλακίτης που τον μαστίγωσε, τον οδήγησε στη φυλακή και του απέσπασε διά της βίας έναν βόλο αργυρίου κι ένα κολιέ (P.Mich. XVIII 773).

1

1 [- - .?-]λωι [. . κα-]
 [ταβαλόντο]ς μου κατὰ

- μῆνα (δραχμὰς) Ἀτ καὶ εὐτα-
κτηκότος μου ἕως Παχῶν
5 ὧν τὰ σύμ[β]ολα ἔχω.
τῆι δὲ ε το[ῦ] Παῦνι
εὐρών με ὁ Πτολεμαῖος
ἐν τῷ ἀργυροκοπίῳ ἐν Κρο-
κοδίων πόλει κατέστη-
10 σέ με ἐπὶ τὴν τράπεζαν
καὶ παρέδωκεν Μενελάῳ
τῷ κατὰ πόλιν καὶ [μ]ου λέ-
γοντος μηθὲν ὀφείλε[ι]ν συν-
έταξεν ἐπιστῆσαί μοι μάστι-
15 γας καὶ διαληφθέντος μου
εὔροσαν ἔχοντά με [βῶ]λον
ἀργυρίου καὶ κάθεμα ἃ καὶ
ἀφείλετό μου ἅπαντα (δραχμῶν) ρη/ Μενέλαος
καὶ προσαπήγαγεν ἕως
20 προεῖ τά τε προειρημένα
ἀποστερεῖ με· ἀξιῶ οὔν
σε μεταπέμψασθαι τόν τε
Μενέλαον καὶ Πτολεμαῖον
ὅπως διὰ σοῦ [τ]ὰ δίκαιά μοι
25 γένηται καὶ κομίσωμαι τὰ ἐν-
καλούμενα.
εὐτύχει.

Apparatus

20. προί

Ο πάπυρος αυτός έχει διπλή ανάγνωση που γεννά το εξής ερώτημα: εάν ο Επιμελητής δεν απέσπασε τα ανωτέρω από τον αποστολέα για λόγους οφειλής στο δημόσιο ταμείο, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την αποκάλυψη μιας εδραιωμένης πρακτικής, δηλαδή ένας αξιωματούχος να οδηγεί σύννομα στη φυλακή έναν υπήκοο, ωστόσο κατά την μεταγωγή του να του αποσπά παράνομα πολύτιμα αντικείμενα ή χρήματα;

Σ' ένα υπόμνημα από τη Φιλαδέλφεια, από το 170 π. Χ., παρακολουθούμε στην πράξη την κατάχρηση εξουσίας από έναν Αρχιφυλακίτη σε συνεργασία με έναν Φυλακίτη. Συγκεκριμένα, ο Μαρρίς, έμπορος, γιος του Πετοσείριου, στέλνει στον Ανταίο τον Επιστάτη της Φιλαδέλφειας πως αδικείται από τον Δωρίωνα τον Αρχιφυλακίτη της Φιλαδέλφειας. Ο Αρχιφυλακίτης έκλεψε τα πρόβατα του Μαρρέους και τα παρέδωσε στον Κόσμο, τον Φυλακίτη, για άγνωστο λόγο. Έτσι, ο Μαρρίς ζητά από τον Δωρίωνα να στείλει το υπόμνημα στον Πτολεμαίο τον Στρατηγό, ώστε να του αποδοθεί δικαιοσύνη (BGU III 1012).

Ανταίωι ἐπισ[τ]άτει Φιλαδελφείας
 παρὰ Μαρρέου[ς τ]οῦ Πετ[ο]σείριος
 ἐμπόρου. τ[ῆ]ι κη τοῦ Ἐπειφ τοῦ
 ια (ἔτους) Δωρίων ἀρχιΦυλακίτης
 5 τῆς αὐτῆς Φιλαδελφείας ἀνα-
 γαγῶν ἐκ τοῦ πεδίου τὴν ὑ-
 πάρχουσάν [μο]ι ὑποτελῆ λείαν
 πρόβατα [.]ε ἐνκέκλικεν
 ἐν τῇ Εὐβί[ου] φυλακίτου οἰκίαι
 10 παραδοῦς Κόσμοι Φυλακίτη
 δι' ἣν αἰτίαν ἀγνοῶ. ἵνα οὖν
 μὴ συμβῆι διαλυθῆναι αὐτὰ
 [ἀξι]ῶι α. . ε[. .]εισθα[ι] ἀναγα-
 [γόντ]α κ[α]τ' ἐμέ, καὶ ἐὰν ε[. .] μὴ
 15 [. . .]εν ἔλωμαι καὶ μὴ ὑπο-
 μ[έ]νη ὁ Δωρίων διέσθαι αὐτὰ,
 ὑποτά[ξαι] μου τὸ ὑπ[ό]μνη-
 μα Πτολεμαίωι τῶι ἀρχισω-
 ματοφύλακι καὶ στρατηγῶι,
 20 [ἵνα] τύχω τῶν δικαί[ω]ν.
 εὐτύχει.

Apparatus

13. ἀξιῶ

Η σύμπραξη δύο αξιωματούχων για μία ιδιωτική, όπως φαίνεται, υπόθεση, αποτελεί μία πρώτη απόδειξη συνέργειας επί αδικοπραγιών αξιωματούχων με

αστυνομικά καθήκοντα. Ο Αρχιφυλακίτης, ανώτερος του Φυλακίτη, αποσπά από τον αποστολέα τα πρόβατά του και τα οδηγεί στην οικία του Φυλακίτη. Η αντίστροφη κίνηση, δηλαδή ο Φυλακίτης να παραδίδει τα πρόβατα στον Αρχιφυλακίτη, θα ήταν δηλωτική μιας συντονισμένης επιχείρησης αξιωματούχων για την εξόφληση δημοσίου χρέους: Μια τέτοια ανάγνωση, δηλωτική σύννομης δράσης, δυσχεραίνεται από την παράθεση των γεγονότων.

Σ' ένα αίτημα από την Οξύρρυγχο, από το 148-147 π. Χ., ένας βασιλικός γεωργός παραπονείται για τις αδικίες που υφίσταται από έναν Φυλακίτη. Ο συγκεκριμένος Φυλακίτης έχει στην κατοχή του γη, την οποία ενοικιάζει στον καλλιεργητή. Ο καλλιεργητής διατείνεται ότι παρ' ότι ο ίδιος έδωσε τον χειμώνα τα ενοίκια στον Φυλακίτη, εκείνος έσπασε τη συμφωνία τους και, χρησιμοποιώντας ως συνεργό τον Ωρίωνα τον Αρχιφυλακίτη, τον εμπόδισε να πάρει την παραγωγή που είχαν συμφωνήσει πως θα πάρει. Πλέον τον ενοχλούν και στο ίδιο του το σπίτι (P.Erasm. I 1).

- βασιλεῖ Πτολεμαίωι καὶ βασιλίσσηι Κλεοπάτραι
 τῆι ἀδελφῆι θεοῖς Φιλομήτορσι χαίρειν Ἀρενδώτης
 Πτετέριος ὑμέτερος γεωργὸς τῶν κατοικούντων
 ἐν Ὁξύρρυγχοις τῆς Πολέμωνος μερίδος τοῦ
 5 Ἀρσινοίτου. τοῦ λδ (ἔτους) μισθωσαμένου μου
 παρὰ Ἡρακλείδου τοῦ Ἡρακλείδου φυλακίτου (δεκακούρου)
 τῶν ἀποτεταγμένων ἐπὶ τοὺς ἐν Πτολεμ[α]ί[δ]ι [κατα-]
 μεμετρημένους (ἀρούρας(?)) [- - .? -] γῆς σιτοφόρου ὑπὲρ ὧν
 λόγους πρὸς τὸν Ἡρακλείδην ποιουμένου μου
 10 ἠξίωσεν προδοῦναι αὐτῶι \|[τὴν γεγενημένην]/ τὰ γινόμενα αὐτῶι
 ἐκφόρια \του αὐτοῦ ἔτους/ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ κατ' ἐμοῦ . κου
 [. . χρη]ματισμοῦ \καὶ ἔτους/ Traces
 μ Traces ca. 18 characters φορω[v] Traces ca. 20 characters
 μεταβολὴν ἔχειν τοῦ ἀπενέγκασθαι εἰς τὴν οἰκίαν
 15 προδεδωκὸς αὐτῶι \καὶ ἀνηλωκὸς/ κατὰ χειμῶνα τὰ ἐκφόρια
 ἐπελθὼν ὁ Ἡρακλείδης καὶ ἀθετήσας τὴν
 ἐν ἀνθρώποις ὑπάρχουσαν πίστιν καὶ [- - .? -]
 προσλαβόμενός τε σύνεργον Ὁρίωνα τὸν ἀπὸ Ὁξύρ(υ)γ(χων)
 ἀρχιφυ(λακίτην) ἐκώλυσάν με καὶ ὄν πρότερον εἴασάν με
 20 ἀπενέγκασθαι εἰ μὴ ὁ Ὁρίων ἠνάγκασέ με σύ(μβολα) τῶι

- \Ἡρακλείδῃ/ προέσθαι αὐτῷ ἐπιστολὴν περὶ τοῦ θῆσειν τὰ ἐκφόρια
ἐν παραθέσει. ὑπὲρ \μὲν/ ὧν βουλομένου μου τὸν προσ-
ήκοντα λόγον πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι ὁ αὐτὸς
Ἡρακλείδης καὶ Ὠρίων ἐπιπορευόμενοι ἐπὶ τῆ[v]
25 οἰκίαν μου ποιοῦνται ἐνεχυρασίας πράσσοντες ἐμὲ
ἐγ δευτέρας τὰ ἐκφόρια. οὐ καθῆκον ἀργοῦνται
περὶ συμβολαίων διακούειν ἅ τε ἐν χρηματισμῷ
διεξάγεσθαι καὶ τοῦτο κατ' ἐμὲ ποιήσαντες τὰς
ἐπὶ τῶν τόπων κα. . . . ονας τέρπειν δι' ὧν ἐπάν(αγκον)
30 τὴν ἐφ' ὑμᾶς καταφυγὴν πεποιημένος δέομαι
ὑμῶν ἀποστεῖλαί μου τὴν ἔντευ(ξιν) ἐπὶ τοὺς τὰ ἰδιωτικὰ
κρίνοντας χρηματιστὰς ὧν εἰσαγωγεὺς Ἀρμόδιος
ὅπως διαλέξαντες αὐτὴν εἰς κατάστασιν καὶ ἀνακαλεσά-
μενοι τὸν τε Ἡρακλείδην καὶ Ὠρίωνα δι[ὰ Θ]εοδώρου τοῦ τῆς
35 κώμης ἐπιστάτου προστάξωσιν [α]ὐτοῖς μὴ περισπᾶν
με ἐπὶ τὸ μὴ κλοπῶν ἄρχειν μηδ' εἰσβιάζεσθαι εἰς τὴν
οἰκίαν μου καὶ τὸ ἐνεχυράζειν τρόπῳ μηδενὶ ἀνται-
Traces v τὰς ἐντέυξεις τυχεῖν τοῦ . . . α
Traces
40 εὐτυχεῖτε.

Apparatus

26. ἐκ

Εάν πιστέψουμε την μαρτυρία του βασιλικού γεωργού, η παράβαση εδώ είναι εξόφθαλμη: δύο αξιωματούχοι, ξανά ένας Φυλακίτης με τον προϊστάμενό του, σε συνεννόηση προσπαθούν να αποσπάσουν από έναν φτωχό βασιλικό γεωργό, ότι δικαιούται με βάση τα συμφωνηθέντα. Επιπλέον, τον εκβιάζουν με επισκέψεις στο ίδιο του το σπίτι προκειμένου να τους δώσει για δεύτερη φορά, όπως διατείνεται ο γεωργός, τα ενοίκια.

Έτσι, ο βασιλικός γεωργός ζητεί το αίτημά του να αποσταλεί στους χρηματιστές, τους ελληνόφωνους δικαστές της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Το γεγονός πως ο βασιλικός γεωργός γνωρίζει για το σώμα των χρηματιστών αλλά επιπλέον γνωρίζει πως Εισαγωγέας ήταν ο Αρμόδιος, δείχνει αυτό που έχει επισημανθεί στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας, πως ο πληθυσμός της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου δεν ήταν αβοήθητος και γνώριζε σε γενικές γραμμές πώς να

θέσει σε κίνηση τα γρανάζια της Πτολεμαϊκής μηχανής απόδοσης δικαίου. Επίσης, ο γεωργός ζητά να αποδοθεί ένταλμα σε αυτούς τους δύο, ώστε να σταματήσουν την παράνομη δράση τους, μέσω του Επιστάτη του χωριού, του Θεοδώρου.

Στους παπύρους P.Duk. inv. 605r, 605v και 599⁸³ παρακολουθούμε μια συλλογική παράβαση καθήκοντος από πλευράς της αστυνομίας. Βρισκόμαστε στο 137 π. Χ και στον Ηρακλεοπολίτη νομό. Συγκεκριμένα, ο Ωρίων ένας βασιλικός γεωργός συλλαμβάνεται για κάποιο λόγο που δεν αναφέρεται και στέλνεται στην Ηρακλεόπολη να παραστεί μπροστά στον Επιστάτη της αστυνομίας Κομάνο. Την ίδια μέρα, ο Διονύσιος ο Αρχιφυλακίτης στέλνει άνδρες να βάλουν το σπίτι του Αβαβίκη, όπου κατοικούσε ο βασιλικός γεωργός, υπό πώληση. Ωστόσο, οι παράγοντες του Αρχιφυλακίτη προέβησαν σε παράνομη κατοχή περιουσιακών στοιχείων του σπιτιού.

Έτσι, ο Φανήσις, Κωμογραμματέας Θμοινουσίρεως και των όμορων χωριών, στέλνει γράμμα για να αφηγηθεί τα περιστατικά στον Πεσούρι (inv. 605r). Επίσης, παραθέτει και μια λίστα όσων εκλάπησαν. Ο Πεσούρις με τη σειρά του, φτιάχνει δύο αναφορές για τη σύλληψη και την εκδίκηση των ανδρών που έκαναν την κατάσχεση και τα στέλνει στον Διονύσιο και τον Κομάνο και σ' έναν άλλο, άγνωστο, αξιωματούχο, τον Αμενέα (inv. 599). Διαφαίνεται από το αίτημα ότι οι Κωμογραμματείς είχαν μια βάση και από εκεί είχαν στον έλεγχό τους όμορα χωριά.

Το παραπάνω αποτελεί το πρώτο αίτημα που με βεβαιότητα οι αξιωματούχοι έχουν παρανομήσει, και μάλιστα δρώντας σε συνέργεια. Εφόσον ο Κωμογραμματέας λαμβάνει δράση και ζητά τη σύλληψη και την εκδίκηση των ανδρών που διέπραξαν τα αδικήματα που αναφέρθηκαν, δεν μπορούμε παρά να δεχτούμε την ενοχή τους. Ωστόσο, αυτό το αίτημα παράλληλα με την παράβαση των αξιωματούχων αποκαλύπτει ταυτόχρονα και την αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού διαμέσου των δικλείδων ασφαλείας που έδινε η πολυδιάσπαση των αρμοδιοτήτων και το πλήθος των αξιωμάτων, καθώς οι παραβάτες παρ' ότι μέλη του κρατικού μηχανισμού εντέλει αντιμετώπισαν το νόμο.

Ένα ξεχωριστό αίτημα βρίσκεται παρακάτω και είναι ξεχωριστό διότι βλέπουμε την σύμπραξη αξιωματούχων, με αρχηγό έναν Αρχιφυλακίτη, από διαφορετικές αυτή τη φορά πλευρές της Πτολεμαϊκής κρατικής μηχανής εναντίον ενός μπαλωματή. Στο αίτημα του παπύρου P.Coll.Youtie I.16, από το 109 π. Χ. και την Οξύρρυγχο, ο Πετέρμουθις αφηγείται ένα περιστατικό εξόφθαλμης παράβασης καθήκοντος: Ο

⁸³ ed. Sosin & Bauschatz 2002

Αρχιφυλακίτης Διονύσιος μαζί με άλλους, μέσα σε αυτούς και τον Απολλώνιο τον Εισαγγελέα καθώς και Επωδούς, αξιωματούχους που επίσης ήταν επιφορτισμένοι με αστυνομικά καθήκοντα, έβγαλαν τον αποστολέα από το εργαστήριό του σέρνοντάς τον διαμέσου του χωριού και κακοποιώντας τον και τον άφησαν μόνο όταν τους έδωσε 4 ασημένιες και 1300 χάλκινες δραχμές.

Καθώς ο Πετέρμουθις ήταν Μάχιμος, ανάγκασαν τον Πνεφερόντα, έναν άλλο Μάχιμο, να καταθέσει στην τράπεζα στο όνομα του Πετέρμουθι και για τον Διονύσιο, τον Αρχιφυλακίτη, 44 ασημένιες δραχμές. Πέρα από τον Αρχιφυλακίτη, αντίστοιχος σημερινός αστυνομικός όπως έχουμε ήδη πει, που συμμετέχει εδώ, και τους Επωδούς, στη συγκεκριμένη επιδρομή λαμβάνουν χώρα και άλλοι. Αρχικά, ένας Εισαγγελεύς, που ήταν ένα είδος κατώτερου κλητήρα, καθώς και ένας Επισπουδαστής, ένας αξιωματούχος επιφορτισμένος με αρμοδιότητες σχετικές με τη μεταφορά σιτηρών.

- Πτολεμαίωι συγγενεῖ καὶ στρατηγῶι
παρὰ Πετερμούθιος τοῦ Πετειή-
σιος μαχίμου ἑπταούρου τῶν
διὰ Χομήνιος, ὄντος δὲ καὶ ἡπη-
5 τοῦ ἀ\να/πεύρου, τῶν ἐκ Τεβτύνεως
τῆς Πολέμωνος μερίδος, καταγινο-
μενος δ' ἐν Ὁξυρύγχοις τῆς αὐτῆς
μερίδος. τῆι α τῶν ἐπαγομένων
τοῦ Μεσορῆ τοῦ η (ἔτους) Διονυσίου τοῦ
10 τῆς μερίδος ἀρχιφυλακίτου παραγε-
νηθέντος εἰς τὴν κόμην
12a [[Ἀκουσιλάωι καὶ]] Δημητρίωι καὶ
σὺν [[τοῖς περὶ αὐτὸν ἐφόδοις]] καὶ ἐπελ-
θῶν \ε/πὶ τὸ ἐργαστήριόν μου καὶ
13a Ἀπολλωνίωι εἰσαγγελεῖ καὶ Τεῶτι καὶ
14a Νεκθενίβει καὶ ἄλλοις ἐφόδοις
ἐπιλαβόμενός μου ἤγαγάν με διὰ
15 τῆς κόμης μετὰ τοῦ παντὸς
σκυλμοῦ καὶ ὕβρεως καὶ πληγῶν
17a [[. . . .]]
μέχρι μέσης τῆς ὁδοῦ τῆς πόλεως
καὶ κου πρότερον ἀπέλυσάν με πρὶν

- [[πρότερόν με]] διέσεισάν με ἀργ(υρίου) (δραχμάς) δ
- 20 και χαλκοῦ (δραχμάς) Ἀτ, και συνεινάγ-
κασαν Πνεφερωῶν ὄρου ἕτερον
- 22a [[ὑπὲρ ἐμοῦ ὑπὲρ ἐμοῦ]]
μάχιμον θέσθαι [[ὑπὲρ ἐμοῦ]]
[[χειρ. . . ραλη. εω. . . .]]
- 24a ὑπὲρ ἐμοῦ
αὐτῶι εἰς Ἄρειον τὸν τῆς μερίδος
- 25 ἐπισπουδαστὴν πιττάκιον
ἐπὶ τράπεζαν ἀργ(υρίου) (δραχμῶν) μδ,
και καυτὸν δὲ τὸν Ἄρειον προσεγδέξα-
σθαι αὐτῶι τὰς προκειμένας
- 29a προσ[[εκσκύλαντες τὸ ἐργαστήριόν μο[υ]]]
ἀργ(υρίου) (δραχμάς) μδ, κατεγνωκῶς ἐπὶ τῶι
- 30a ἀπενεγκάμενοι ἃ εἶχον ἐγδόσιμα ἰμά(τια)
- 30 ἀβοήθητόν με εἶναι και ἀνά-
πειρον, ἀξιῶ μὴ ὑπεριδεῖν
με ἀλλ', ἐὰν φαίνεται μὴ παρ-
οραθῆναι, συντάξαι συμπέμψαι
[- - -.?-]ε . . . [- - -.?-]
[2-3 lines missing]
1.msruptούτου δὲ γενομένου ἔσομαι διὰ σὲ βεβοηθημένος.
2.ms(ἔτους) η Μεσο(ρῆ) ἐπαγο(μένων) α. εὐτύχει.

Apparatus

5. ἀναπήρου...6-7. καταγινόμενου...13. corr. ex επελθοντες...14. corr. ex ηγοσεν...18.
οῦ...20-21. συνηνάγ|κασαν...27. αὐτὸν...30-31. ἀνά|πηρον

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρά τις κατηγορίες εναντίον των αξιωματούχων για παράβαση καθήκοντος, φαίνεται πως πρόκειται για μια συντονισμένη προσπάθεια του κρατικού μηχανισμού -με τη σύμπραξη αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα και αξιωματούχων με καθήκοντα οικονομικά και περιφερειακά- για εξόφληση δημόσιου χρέους.

Κατ' εξαίρεση στη χρήσης αιτημάτων και επίσημων γραμμάτων που κάνουμε στην ανάλυση της παρούσας διδακτορικής διατριβής, ακολουθεί μια λίστα γουρουνιών από το αρχείο του Ζήνωνα, όπου αναφέρεται πως πράκτορες του Σίμου του

Αρχιφυλακίτη, ὅχι κατὰ παράβαση των εντολῶν του, ἐκλεψαν ἓνα πρόβατο. Ἡ λίστα προέρχεται ἀπὸ τον Ἀρσινοϊτῆ νομό και χρονολογείται το 250 π. Χ (P.Cair.Zen. III 59312).

- (ἔτους) λς Μεσορῆ ἔχει Πινᾶχθι[ς]
[π]α[ρὰ Ζήν]ωνος δέλφακα[ς]
[- - -.?-]. [- - -.?-] σ
[- - -.?-]. [- - -.?-]. ἀπὸ τοῦ Ταῶτος
5 [- - -.?-]. ος φόρου
[δέλ]φα[κα]ς ιη
[καί] τοκάδας τῶν Σαῶτος
τοῦ ἐγ Μούχι[ο]ς η (γίνονται) σκς (ῶν)
8 a[[Traces 1 line]]
ἐν τῇ ὁδοῖ ἀπέθανε δέλφαξ
10 ὡς ἐγ Φιλαδελεφείας α
ἀπηνέγγθη Πεμνᾶτι
τῶι Πακῶνος
καὶ ἀπώλοντο ἐμ Φιλαδε-
φεΐαι τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ε
15 δέλφακες β
ιβ ἐγ Κερκεσουχοῖς ἀπώλετο α
ιε ἀπέθανεν δέλφαξ α
κ Ὀφελίων καὶ Ἄνδρων
ἐκλέψασαν α
20 Μεσορῆ α ἀπέθανεν α
ε ὑπὸ τῶν ἵπποκόμων καὶ
Πατρόκλου καὶ Ἀσκληπιοδότου
[[. . .]] (m. 2) ἀπεσφάγη α

(m. 1)
ι Πᾶσις γεωργὸς ἀπέκτεινε α
25 ιβ ἀπέθανεν α
κς Ἀρσινοεΐοις τῇ Φιλίσκου
γυναικὶ κατ' ἐπιστολὴν
τῆμ παρὰ Πεμνᾶτος α
τῇ αὐτῇ Κόρριμος καὶ

30 Ἀμμώνιος ἐκλέψασαν
ἐκάτερος α (γίνονται) β
καὶ οἱ παρὰ Σίμου τοῦ
φυλακίτου ἔκλεψαν α
κθ ἀπέθανεν α

35 καὶ ἐν ταῖς ἐπαγομέναις
ἡμέραις ἀπόλετο α

—
Θᾶυτ α ἀπόλετο α
καὶ ἐμ Φιλαδελφεία
β ἀπόλετο α

40 καὶ ἀπέθανεν α
δ ἀπέθανεν α
(γίνονται) κ

Apparatus

8. ἐκ...10. ἐκ...12. τοῦ prev. ed...13. ἐν...16. ἐν...28. τὴν...38. ἐν

Ο παρακάτω πάπυρος με την εισβολή τεσσάρων ανδρών στο σπίτι ενός άντρα που το όνομά του δεν διασώζεται, προέρχεται από τον Ηρακλεοπολίτη νομό και χρονολογείται στο 64-44 π. Χ. Οι δύο αναφέρονται με τα μικρά τους ονόματα ενώ οι άλλοι δύο και με τα ονόματα αλλά και με τους τίτλους τους: πρόκειται για τους Σωσίβιο και Πετεχώντα, τον Αρχεπωδό και τον Θεαγό αντίστοιχα. Αφού εισέβαλαν στο σπίτι του θύματος, επιτέθηκαν στη μητέρα του και παίρνοντας τον περιστερεώνα του σπιτιού, αποχώρησαν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η σύμπραξη των αξιωματούχων και η εισβολή σε οικία με την ταυτόχρονη απόσπαση περιουσιακών στοιχείων (τόσο πρωτότυπων όσο ο περιστερεώνας) μάς οδηγεί ξανά εγγύτερα στο συμπέρασμα πως πρόκειται για προσπάθεια είσπραξης χρέους παρά για διάπραξη αδικήματος BGU VIII 1855.

-
- 1 Traces 1 line
 - 2 Φνεβιέως ὁ άνε. [- - .? -]
μεριδάρχη παρὰ τὴν σὴν μισο-
πονηρίαν οἷς καὶ συνθεωρήσαντες

- 5 τῆι κβ τοῦ Παχῶν ἐπελθόντες
 Μένανδρος καὶ Δημήτριος Θαλοῦ
 [μ]ετ' ἐπαγωγῆς τοῦ ἀρχεφόδου
 Σωσιβίου καὶ Πετεχῶντος θεαγοῦ
 οὐ μόνον συντρίψαντες θύραν [κα]ῖ
- 10 ἐπιθέμενοι τῆι μητρὶ περὶ τούτων
 λογοποιουμένη ἐξύβρισαν οὐ μετρίως
 καὶ εἰς τὸν περὶ τοῦ ζῆν κίνδυνον περι-
 στήσαντες καὶ βία τρυγῆσαντες τὸν περι-
 στερεῶνα ἀπηλλάγησαν. ἀξιῶ
- 15 ἐὰν φαίνεται συντάξει καταστήσαι
 τούτους ἐπὶ σὲ καὶ διαλαβεῖν περὶ αὐτῶν
 μεισοπονήρως, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν μηδὲν
 βίαιον συντελεῖν, τυχόντες ὧν προσήκει
 πρὸς ἐπίστασιν ἄλλων, ἴν' ὃ ἀντειλημμένος.
-
- 20 vac. ? εὐτύχει

Apparatus

17. μισοπονήρως...18. τυχόντας

Ἔως τώρα εξετάσαμε αρκετούς παπύρους που περιλαμβάνουν κατηγορίες των υπηκόων για κακομεταχείρισή τους από τις αρχές. Μπορούν όμως αυτές οι κατηγορίες να στοιχειοθετήσουν δίκτυα εγκλήματος στις τάξεις των αξιωματούχων; Αυτό που φαίνεται να προβάλλει σαν εγκυρότερο συμπέρασμα όσον αφορά τους αξιωματούχους με αστυνομικές αρμοδιότητες, όπως φάνηκε από τους παπύρους που αναλύσαμε και συζητήσαμε παραπάνω, είναι πως χρησιμοποιούν τη βία όχι για να κερδοσκοπήσουν αλλά για να εξαναγκάσουν τους υπηκόους να αποπληρώσουν τα χρέη τους, ιδίως τα δημόσια. Σε όλους σχεδόν τους παπύρους που εξετάσαμε, ο υπήκοος που δέχεται επίθεση φαίνεται να χρωστά στο κράτος. Έτσι, οι αξιωματούχοι μόνοι ή σε συνέργεια, προβαίνουν σε κατασχέσεις περιουσίας και σύλληψη, προκειμένου να αποδοθούν τα οφειλόμενα στο κράτος⁸⁴.

⁸⁴ Τα συμπεράσματα αυτά διατυπώνονται και από τους Crawford (1978), Peremans (1982) και πιο πρόσφατα Bauschatz (2007a).

Στον αντίποδα, ακολουθούν πάπυροι που αναφέρονται σε απειθαρχία αξιωματούχων και άρνηση ή αμέλεια τέλεσης των καθηκόντων τους.

Σ' έναν πάπυρο από το Γκοράν του Αρσινοΐτη νομού που χρονολογείται στο εύρος 285-221 π. Χ., ο Διονυσόδωρος παραπονείται στον Βασιλέα ότι αδικήθηκε από τον Δεσμοφύλακα της Κερκεσούχας (P.ENTEUX. 84). Συγκεκριμένα, ο Διονυσόδωρος βρισκόταν μαζί με τον συγγενή του Απολλώνιο, όταν ο τελευταίος τον ρώτησε για κάτι έγγραφά του -δεν αναφέρεται το είδος τους-, τα οποία του είχε ζητήσει να φυλάξει. Ο Διονυσόδωρος δεν τα βρήκε και ο Απολλώνιος ζήτησε από έναν Φυλακίτη της Κερκεσούχας να τον συλλάβει. Πράγματι, ο Φυλακίτης τον συνέλαβε και τον οδήγησε στο δεσμοτήριο λέγοντας στον Δεσμοφύλακα τον λόγο της κράτησής του. Επίσης, έδωσε εντολή στον Δεσμοφύλακα αν το παραγγείλει ο Απολλώνιος, να απολύσει τον Διονυσόδωρο από τη φυλακή. Τελικά, παρ' ότι ο Απολλώνιος συμφώνησε να ελευθερωθεί, τώρα ο Δεσμοφύλακας τον έχει μεταφέρει στη φυλακή της Κροκοδειλόπολης προσφωνώντας τον «κακούργον».

Η παράβαση στην οποία υποπίπτει εδώ ο Δεσμοφύλακας είναι ότι δεν απελευθερώνει τον κρατούμενο ενώ έχει σαφή εντολή να το πράξει εάν ο συγγενής του το παραγγείλει.

1

βασιλεῖ Πτολεμαίωι χαίρειν
Διονυσόδωρος. ἀδικοῦμαι
ὑπὸ vac. ? τοῦ ἔν Κερκεσούχῃ/ δεσμοφύ(λακος).
διατρίβοντος γάρ μου μετὰ

5 Ἀπολλωνίου ἐμ\αυτ/οῦ οἰκείου,

καὶ ἐπιζητήσαντος αὐτοῦ
βυβλάρια τινὰ ἃ ἐδεδώκει μοι
φυ(λάσσειν), ταῦτα δέ μου οὐχ εὐρίσ-
κοντος, προσπικρανθεῖς μοι

10 vac. ? \ἀξίωσεν/ [[συνέταξεν]] Σπινθηρα,

τὸν ἐν Κερκεσούχοις φυ(λακίτην), συν-
έχειν με. οὗτος δὲ

12 ἀπαγαγὼν με εἰς τὸ αὐτόθι δεσμο-

τήριον, εἶπεν τῷ δεσμοφύ(λακι)

15 δι' ἣν αἰτίαν συνέσχημαι

καὶ ἵνα, ἂν Ἀπολλώνιος συντάξῃ,

ἀφῆι με. [[ὃ δὲ]] νυνὶ δὲ ἀναγή-
γοχέν με εἰς τὸ ἐν Κροκο-
δίλων πό(λει) δεσμωτήριον,
20 φάσκων εἶναί με κακουρ-
γὸν [[δέομαι]] καὶ τοῦ Ἀπολ-
λωνίου ἡξιωκότος αὐ-
τὸν διέσθαι με, οὐ προσέσ-
χηκεν. δέομαι οὖν σ[οῦ]

Ἡ κωλυσιεργία του κρατικού μηχανισμού και η δράση των αξιωματούχων επί προσωπικής ενδεχομένως ἐχθρας και αισθημάτων αποκαλύπτεται στον συγκεκριμένο πάπυρο, εἰάν ληφθούν κατά γράμμα υπόψιν τα λεγόμενα του αποστολέα. Ωστόσο, ὅπως ἔχει ἤδη σημειωθεί, εξαιτίας της μονομέρειας στην αφήγηση των εντεύξεων δεν θα πρέπει να αποκλειστεί η φράση «*φάσκων εἶναί με κακουργὸν*» να αποτελεί πραγματικό γεγονός και οι λόγοι για τους οποίους ο Δεσμοφύλακας ἐδῶ δεν ἀπέλυσε τον αποστολέα ἀπὸ την φυλακή να εἶναι ευθυγραμμισμένοι με το νόμο. Ὅπως διακρίνεται ἀπὸ τον παραπάνω πάπυρο, ἀκόμα και κατώτερα αξιώματα χωρίς δικαστικές αρμοδιότητες μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα ἢ κολλήματα στην εὐρυθμη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού και του μηχανισμού ἀπόδοσης του δικαίου.

Σ' ἓναν πάπυρο ἀπὸ την Οξύρρυγχο που χρονολογείται στο 199 π. Χ. (SB XXIV 16295), ο αιτὼν παραπονείται ὅτι ο αρχικός παραλήπτης του αιτήματός του, ἓνας στρατηγός, εἶχε προηγουμένως διατάζει ἓναν ἐπιστάτη να μεταφέρει τον παραβάτη για δίκη. Ωστόσο, ο ἐπιστάτης δεν ἀνέλαβε δράση με ἀποτέλεσμα ο αιτὼν να ζητά ἀπὸ τον στρατηγὸ να διατάξει για δευτέρα φορά και επιτακτικότερα τον ἐπιστάτη να πράξει το καθήκον του.

Γ

[Ἀγαθίδι στρα]τηγῶι και
ἰπάρχηι παρὰ Θεαμβήσιος
τῆς Ὀνώφριος οἰνοκαπή-
λιος. Ἀδικουμένη ὑπὸ Ἡλι-
5 οδώρου τοῦ Βρομίου τῶν

- κατοικούντων μοι τὴν
αὐτὴν Ὀξύρυγχα τῆς
Πολέμωνος περιίδος, ἐπέ-
δωκά σοι ὑπόμνημα
- 10 διασαφοῦσά σοι ὑπάρχον-
τός μοι αὐτοῦ ἐν γνώσει
δοῦναί με αὐτῶι διὰ χερῶς(*)
χαλκοῦ (δραχμᾶς) Ασξδ καὶ πυ-
ρῶν (ἀρτάβας) α (ἥμισυ) τοῦ ε (ἔτους) Τῦβι
- 15 ἐφ' ᾧ τοκιεῖ μοι τὸν χαλκὸν
ἕως Φαμενώθ λ τοῦ αὐτοῦ (ἔτους),
τοῦ δὲ χρόνου διεληλυθότος
ἀπαιτούμενον ὑπό μου
δοῦναί μοι αὐτὸν γαννάκην
- 20 τοῦ Φαρμοῦθι τοῦ αὐτοῦ (ἔτους)
[ἐ]φ' ᾧ κομιεῖται [π]ρὸς τὴν λ
[το]ῦ αὐτοῦ μη[νός, οὐ]κ ἀξίου
[ὄντο]ς τοῦ προ[γεγρα]μμένου
[πλή]θους. Ἐπ[ειδὴ δὲ σ]οῦ γράψα-
25 [τος] Χαιρεφάνει [ι τ]ῶι ἐπιστά-
τηι ἀποστεῖλαι αὐτὸν ἐπὶ σὲ
ὅπως ἐπαναγκασθῆι κομισά-
μενος τὸν γαννάκην ἀποδοῦ-
ναί μοι τὰ προγεγραμμένα
- 30 κάθοτι ἡξίου, οὐθένα μου
λόγον ἐποίησαντο ὃ τε γαν-
νάκης φθείρεται κείμενος,
ἀξιῶ σε γράψαι τῶι Χαιρεφάνει
ἐπιστρεφέστερον ἐνεχυρά-
35 σαντα αὐτὸν ἀποστεῖλαι
ἐπὶ σὲ ἵνα μὴ περὶ τῶν
αὐτῶν σε παρενοχλῶ ἀλλὰ
διὰ σὲ τύχῳ βοηθείας.
Εὐτύχει
- 40 (hand 2) Χαιρεφάνει.
Πέμπσον πρὸς ἡμᾶς
τοὺς [ἐ]γκαλ<ου>μένους (ἔτους) ζ Θῶτ κβ

(hand 3) Χαιρεφάνει

(hand 4) Εἰς ἀνάγνωσιν.

Apparatus

12.1. χειρὸς

Το συγκεκριμένο αίτημα είναι αποκαλυπτικό για την κωλυσιεργία του επιστάτη να οδηγήσει προς δίκη τον κατηγορούμενο και τα προβλήματα που μπορούσε να δημιουργήσει γενικά στον κρατικό μηχανισμό η αμέλεια των αξιωματούχων να πράξουν το καθήκον τους. Ωστόσο, δεν αναφέρεται κάπου από τον αιτούντα πρόθεση του επιστάτη ή σύνδεσή του με διεφθαρμένη συμπεριφορά ή αξιόποινη πράξη, οπότε δεν μπορούμε να εξάγουμε κάποιο γενικό συμπέρασμα από αυτή την μεμονωμένη, καθώς φαίνεται, αμέλεια.

Σ' ένα υπόμνημα (SB XX 14708) από το 55-54 π. Χ. (άλλη πιθανή χρονολόγηση είναι το 4-3 π. Χ., οπότε και θα ετίθετο αυτομάτως έξω από τα χρονικά όρια της συγκεκριμένης εργασίας), ένα Θησαυροφύλακας του ιδιωτικού θησαυρού του Αντίφιλου αδικεί μια γυναίκα, η οποία καλλιεργεί μια έκταση που όπως φαίνεται ανήκει σ' έναν Τοπάρχη, του οποίου το όνομα δεν διασώζεται. Γνωρίζουμε μόνο ότι είναι γιος του εκατοντάρουρου Πτολεμαίου. Η γυναίκα αυτή είχε καταθέσει 293 αρτάβες σιτηρών αλλά ο Τοπάρχης αρνείται την κατάθεσή τους κι έτσι δεν τα επιστρέφει στη γυναίκα. Έτσι, η γυναίκα γράφει στον Στρατηγό. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Επιστάτης Σαραπίων, έχει συλλάβει τον άνδρα αλλά δεν τον παρουσιάζει προς δίκη. Γι' αυτό η γυναίκα ζητά από τον Στρατηγό τη συμβολή του στην παρουσίαση προς δίκη του αδικούντα Θησαυροφύλακα. Ο Σαραπίων μπορεί ενεργητικά να μην προβαίνει σε παράβαση όμως φανερά καθυστερεί την απόδοση δικαιοσύνης από τη θέση ενός αξιώματος που του επιτρέπει κάτι τέτοιο.

[τ]ῶι στρατη[γῶι [LRI]- - .?-[PDI]]

παρὰ Θαήσιος τῆς Χ[.] τῶν ἐκ Φιλαδελφείας

[ἄ]πέδωκά σοι ὑπόμ[νη]μα κατὰ Τεσε-

[ν]ούφιος θησαυροφύλακος τοῦ Ἀντι-

5 [φ]ίλου ιδιωτικοῦ θησ[α]υροῦ προφερο-

[μ]ένη[- - .9-] παραθεμέ-

- [ν]ην με α[ὺ]τῶι ἐν τ[ῶ]ι θ]ησαυρῶι (πυροῦ ἀρτάβας) σφγ
 [. . . .]σασθ[αι] μ[- - .9-αὺ]τὰς ἐμὲ
 συνπεριενεχθῆναι αὐτῶι ἐφ' ὧι
- 10 ἐν τῶι [(ἔτει)] κζ ἀποδώσειεν {καὶ} βουλο-
 μένη αὐ[τ]ὸ[ν] συ[ν]λ[α]βεῖν ὑπεσχό-
 μην καὶ [ἐ]γρ[ά]ψατο ἐπιστολὴν
 εἰς τοπάρ[χην]]την Πτολεμαίου
 (ἑκατοντάρουρον) ὀνόμ[ατι οὗ] καὶ γεωργῶ τὸν κλη-
- 15 ρον. ἔγραψας Σαραπίωνι τῶι ἐπισ-
 τάτει. ἔ[πει]τα καὶ ὁμόλογος γενό-
 μενος συνέσχεν αὐτόν. ἐπεὶ οὖν
 ἐντυχοῦσ[ά] σοι συνέταζας τῶι
 Σ[α]ραπίων[ι] καταστήσαι αὐτόν.
- 20 τούτου δὲ μὴ καθεσταμένου
 ἀ[ξι]ῶ σε ἐπὶ τῶν τόπων εἰ
 β[ού]ληι ὄν]τα μοι ἐπαναγκάσαι
 [Σαραπ]ίωνα καταστήσαι
 τ[ὸν ἄνθρ]ωπον ὅπως τύχω
- 25 τ[οῦ δικαίου.]
 εὐτύχει
- (m. 2) [- - .?-]Ἐπεὶφ παραθέσεως ἔγκ[λημα]
 [- - .?-]τη . ὄργηι. εὐξομαι τοὺς γρ. . . .
 [- - .?-] αὐτῇ δεῖ τὰς λιπ(ούσας) (πυροῦ ἀρτάβας) σφγ
- 30 [- - .?-] ἐπὶ κζ (ἔτους) γεν. . . .

Apparatus

29. λειπ(ούσας)

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ παραβάσεις που αφορούν στην ἀμέλεια τέλεσης των καθηκόντων εἶναι λίγες και σποραδικές. Δεν μπορούν να στοιχειοθετήσουν μια ἔξη, και δη μια ἔξη προς κερδοσκοπία. Επίσης, στην περίπτωση του Δεσμοφύλακα ὅπως εἶδαμε, ἡ ἀπόφαση του αξιωματούχου να μην ἀποδεσμεύσει τον κρατούμενο ἐνδέχεται να οφειλόταν σε λόγους σύννομους που συνοψίζονται στη φράση *φάσκων εἶναι με κακουργόν*.

4. ΔΙΑΦΘΟΡΑ & ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΧΩΡΙΣ ΚΑΤΑ ΒΑΣΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο κι έπειτα από την εξέταση της διαφθοράς των αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα, θα εξεταστεί η παραβατικότητα των αξιωματούχων χωρίς κατά βάση αστυνομικά καθήκοντα.

Η οικονομία της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου περιγράφεται ως «βασιλική οικονομία», όπου το δημοσιονομικό σύστημα έχει δημιουργηθεί για να χρηματοδοτεί τον Βασιλέα και την γραφειοκρατία της διοίκησης⁸⁵. Η παραδοσιακή άποψη, όπως αυτή σχηματοποιήθηκε από τους Préaux και Rostovtzeff, είναι ότι η Πτολεμαϊκή πολιτική στον τομέα της οικονομίας είναι εμπορική στον πυρήνα της, προωθεί τις εξαγωγές και περιορίζει τις εισαγωγές ενώ ελέγχει αυστηρά την οικονομία μέσα από μονοπώλια και κανονισμούς συναλλαγών. Ωστόσο, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για άσκηση του εμπορίου στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο με την έννοια που αυτή απέκτησε από τον 16^ο αιώνα μ. Χ. και μετά στα Ευρωπαϊκά κράτη-έθνη ούτε για αντίστοιχες πολιτικές προστασίας του.

Η Πτολεμαϊκή κρατική διαστρωμάτωση ενσωμάτωσε αρχαίες θεσμικές δομές σε ένα νέο δημοσιονομικό σύστημα. Καθώς η Πτολεμαϊκή οικονομική πολιτική κόμισε μια νέα θεσμική βάση για την οικονομική συμπεριφορά στην Αίγυπτο, συνδέοντάς την με την Μεσόγειο θάλασσα και εντατικοποιώντας τη δραστηριότητα της αγοράς σ' ένα μεγάλο εύρος του οικονομικού φάσματος, δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί εκσυγχρονιστική⁸⁶. Το κράτος επέβαλλε και εισέπραττε τους φόρους αλλά παράλληλα λειτουργούσε και ως καταναλωτής. Είναι χαρακτηριστική η *πομπή* που λάμβανε χώρα στην Αλεξάνδρεια για την συμπεριφορά του κράτους-καταναλωτή⁸⁷. Παράλληλα με τις διάφορες γιορτές, τη μερίδα του λέοντος στην κρατική δαπάνη λάμβανε ο στρατός.

Όσον αφορά τη φορολόγηση, άλλοι ερευνητές έχουν καταλήξει ότι οι Πτολεμαίοι εξήγαν περισσότερα έσοδα από την πραγματική οικονομία απ' όσα αυτή μπορούσε να αντέξει με αποτέλεσμα την προϊούσα κατάρρευσή της⁸⁸ ενώ άλλοι έχουν συμπεράνει ότι η φορολογική τόνωση ανέβαζε τη συνολική ζήτηση και, κατά συνέπεια, βελτίωνε την οικονομική ζωή⁸⁹.

⁸⁵ Préaux 1939, 569· Descat 2003, 156

⁸⁶ Manning 2010, 122

⁸⁷ Για μια αναλυτική παρουσίαση και κοστολόγηση της συγκεκριμένης πομπής βλ. Thompson 2000b

⁸⁸ Samuel 1983, 32

⁸⁹ Rostovtzeff 1941, 351

Τα βασικά φορολογικά έσοδα σε χρήμα που είχε το Πτολεμαϊκό κράτος ήταν ο φόρος επί των προσώπων (salt tax) και ο φόρος επί των επαγγελμάτων. Ο φόρος επί των προσώπων εισήχθη από τον Πτολεμαίο τον Β' και παρ' ότι τεκμηριώνεται ότι συλλεγόταν από το 263 μέχρι το 217 π. Χ., είναι πιθανό να συλλεγόταν έως και τα μέσα του 2^{ου} αιώνα π. Χ. Τα έσοδα από τον φόρο επί των προσώπων μειώνονταν χρόνο με τον χρόνο καθώς όλο και αυξάνονταν οι παρεχόμενες απαλλαγές από το κράτος⁹⁰. Οι απαλλαγές αυτές έρχονταν να ενδυναμώσουν τη σχέση μεταξύ του Βασιλέα και της νέας ελίτ, των *Ελλήνων*, που εξαιρούνταν από τον παρόντα φόρο. Επίσης, μετά το 256 π. Χ. από τον παρόντα φόρο εξαιρούνταν όσοι είχαν σημαίνουσα θέση στη σφαίρα του πολιτισμού και αθλητισμού (δάσκαλοι, προπονητές, ηθοποιοί κ. ά). Η εξαίρεση αυτή έγινε σταδιακά ένα σύμβολο του ελληνικού πολιτισμικού στάτους του φορέα της. Κατά τη βασιλεία του Πτολεμαίου του Β', οι ιερείς, ακόμα και ζώα που ανήκαν σε ναούς, εξαιρέθηκαν από τον συγκεκριμένο φόρο.

Οι φόροι σιτηρών, φόροι σε είδος, πληρώνονταν στις κρατικές σιταποθήκες σε δόσεις καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς μετά τον θερισμό και έπρεπε να έχουν αποπληρωθεί από τους φορολογούμενους μέχρι το τέλος του βασιλικού έτους. Μια απόδειξη πληρωμής εκδιδόταν για τον φορολογούμενο, την οποία υπέγραφαν κρατικοί αξιωματούχοι, για να προστατεύονται οι φορολογούμενοι από φοροεισπράκτορες με υπερβάλλοντα ζήλο. Για την παραπάνω διαδικασία γνωρίζουμε από τις αποδείξεις πληρωμής φόρων σιτηρών από την Θηβαΐδα⁹¹. Οι αποδείξεις εκδίδονταν και στα ελληνικά και στα αιγυπτιακά. Τέλος, υπήρχε και φόρος επί των μεταβιβάσεων περιουσιακών στοιχείων, που διατηρήθηκε από την Φαραωνική Αίγυπτο, όπου φορολογούνταν η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων που ήταν στην εξουσία των ναών⁹².

Ο Πτολεμαίος Β' (περίοδος βασιλείας 283-246 π. Χ.) υπήρξε αναμορφωτής της Πτολεμαϊκής οικονομίας. Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του παρατηρούνται αλλαγές στο σύστημα φορολόγησης με προεξάρχουσες την ολοένα και εντεινόμενη ενοικίαση της συλλογής των φόρων σε ιδιώτες και την τοποθέτηση Ελλήνων Στρατηγών ως επικεφαλής της συλλογής των φόρων στους νομούς⁹³. Επίσης, άλλαξαν οι ονομασίες των νομισμάτων και η οικονομία έγινε περισσότερο εγχρήματη. Το τι επέβαλλε τις

⁹⁰ Clarysse and Thompson 2006 2, 88-89

⁹¹ Packman 1968, Vandorpe 2000a και 2000b

⁹² Depauw 2000

⁹³ Falivene 1991

συγκεκριμένες δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις έχει γίνει αντικείμενο μελέτης από τους ερευνητές. Η χρηματοδότηση του Δεύτερου Συριακού Πολέμου σίγουρα έπαιξε σημαίνοντα ρόλο⁹⁴, ωστόσο οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα πρέπει να ιδωθούν ως μια συνολική κρατική μεταρρύθμιση που ξεκίνησε από τον Πτολεμαίο I και στόχο είχε τον ισχυρότερο έλεγχο της κοινωνίας και την προσέγγιση των Ελλήνων, αφού όλες οι μεταρρυθμίσεις που συντελέστηκαν είχαν τη βάση τους στην Αθήνα του 4^{ου} αιώνα.

Το σύστημα της ενοικίασης της συλλογής των φόρων σε ιδιώτες και η εγχρήματη οικονομία στο σύνολό της, από τις τράπεζες έως τους δημόσιους πλειστηριασμούς, έχουν τη βάση τους στην Αθήνα του 4^{ου} αιώνα. Συγκεκριμένα, η ενοικίαση της συλλογής των φόρων σε τρίτους, αν και ανέτειλε ως σύστημα αρκετά νωρίτερα, είναι στα μέσα του 3^{ου} αιώνα που παρατηρείται σε τέτοια έκταση. Σκοπός ήταν η εξασφάλιση ροής εσόδων σε μια αχανή, ασύμμετρη έκταση. Ωστόσο, το σύστημα της ενοικίασης των φόρων είχε και ορισμένες αρνητικές επιπτώσεις που αφορούσαν κυρίως την κλοπή και την απιστία από πλευράς των συλλεκτών.

Όπως πληροφορούμαστε από τους επονομαζόμενους Revenue Laws Papyrus (P. Rev.), που αποτελούν συμπλήρωμα κειμένων σχετικών με την οικονομία, όπως έδειξε η έρευνα του Bingen⁹⁵, και όχι μια κωδικοποίηση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και της νέας οικονομίας, οι περισσότεροι από τους φόρους σε χρήμα -ο φόρος σε περιβόλια και αμπέλια καθώς και ο φόρος επί του σησαμέλαιου και του καστορέλαιου- συλλέγονταν με το σύστημα της ενοικίασης των φόρων. Στον αντίποδα, ο φόρος επί της γης παρέμεινε στα χέρια του κράτους, διότι η συλλογή του βασιζόταν σε πιστούς και ευπατρίδες αξιωματούχους⁹⁶, κυρίως τους λογευτές, αν και όπως θα δούμε παρακάτω στα αιτήματα που θα εξετάσουμε υπήρξαν και εκείνοι που αποσκοπούσαν στην κερδοσκοπία μέσω του αξιώματός τους.

Η υβριδική αυτή μορφή της συλλογής των φόρων, όπου ορισμένοι συλλέγονταν από ιδιώτες και άλλοι από κρατικούς αξιωματούχους, συμπλέει με την πολυσυλλεκτικότητα του κράτους της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου. Οι δημόσιες-βασιλικές τράπεζες έπαιζαν το ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ των συλλεκτών των φόρων και του κράτους που τελικά τους εισέπραττε. Στις δημόσιες τράπεζες αναρτούσαν οι ιδιωτικές εταιρείες την δημόσια προσφορά τους για το δικαίωμα συλλογής ενός συγκεκριμένου φόρου για ορισμένο χρονικό διάστημα και σε ορισμένη περιοχή ενώ οι συλλέκτες που

⁹⁴ Turner 1984

⁹⁵ Bingen 1978a

⁹⁶ Kissler 1994, 293

τελικά επιλέγονταν είχαν καθορισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις, όπως περιγράφονται στον P. Rev. 1-22.

Παρά την πεποίθηση πως οι κρατικοί αξιωματούχοι θα ήταν πιο πιστοί κατά την διαδικασία συλλογής των φόρων, η πραγματικότητα δείχνει ότι πολλοί εξ αυτών προέβησαν σε παράνομη κερδοσκοπία. Χαρακτηριστικός είναι ο πάπυρος UPZ 113 (156 π. Χ., Μεμφίτης) όπου ο Δωρίων μαρτυρεί ότι πολλοί έρχονται στην Αλεξάνδρεια προκειμένου να παραπονεθούν για έναν οικονομικό αξιωματούχο του Μεμφίτη νομού (που δεν κατονομάζεται), τους υπ' αυτόν, και ιδίως τους ιδιώτες συλλέκτες των φόρων για καταχρήσεις, δόλιες απαιτήσεις και εκβιασμούς.

Διοσκουρίδης Δωρίωνι χαίρειν. τῆς πρὸς Δωρίωνα ἐπιστολῆς
τὸ ἀντίγραφον ὑπόκειται. νομίσαντες οὖν καὶ πρὸς ὑμᾶς τὰ αὐτὰ ἐπε-
στάλθαι σκοπεῖτε, ἵνα μηθὲν παρὰ ταῦτα γίνηται μηδ' ἡμᾶς τῶν
κακῶς πραχθησομένων διαλανθάνη. ἔρρωσο. (ἔτους) κς Ξανδικοῦ α Θῶυθ κε.

- 5 Δωρίωνι. τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης πρὸ πολλοῦ ἡγουμένων
πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν δικαιοδοτεῖσθαι, εἰς δὲ τὴν
πόλιν καταπλεόντων οὐκ ὀλίγων καὶ τῶν μὲν καθ' ὑμῶν, τῶν
δὲ κατὰ τῶν ὑφ' ὑμᾶς τεταγμένων, μάλιστα δὲ κατὰ τῶν
πρὸς ταῖς τελωνίαις ἐντυγχανόντων περὶ τε διασεισμῶν
10 καὶ παραλογειῶν, ἐνίων δὲ καὶ συκοφαντεῖσθαι προφερομένων,
βουλόμεθ' ὑμᾶς μὴ διαλανθάνειν, ὅτι [[ταῦτα]] πάντα \[ταῦτα/ ἐστὶν
ἀλλότρια τῆς τε ἡμῶν ἀγωγῆς, οὐχ ἦσσαν δὲ καὶ τῆς ὑμε-
τέρας σωτηρίας, ἐπὶ τὴν ἐξελεγχθῆναι λελυπηκῶς τινὰ
τῶν κατὰ μέρος. διὸ καὶ ὅπως μηθὲν ἔτι τοιοῦτο γίνηται
15 μὴ τε ἀδικῆται μηθεὶς ὑπὸ μηδενός, μάλιστα δὲ τῶν
συκοφαντεῖν ἐπιχειρούντων τελωνῶν, αὐτοὶ τε παρα-
φυλάξασθε καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ μέρος διαστείλασθε περὶ τῶν
αὐτῶν μὴ παρέργως.

Στα περισσότερα από τα αιτήματα που θα αναλύσουμε εμπλέκεται η συλλογή των φόρων, καθώς αποτελεί έναυσμα κερδοσκοπίας για ορισμένους αξιωματούχους. Σ' ένα αίτημα από το 253-252 π. Χ. που προέρχεται από τον Αρσινοῖτη νομό και συγκεκριμένα τη Φιλαδέλφεια, ο Νεοπτόλεμος παραπονεῖται εκ μέρους του πατέρα του

Στράτιππου, αμπελουργού στο επάγγελμα (P.Cair.Zen. II 59236). Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι ο πατέρας του έχει πέσει θύμα του Θεοκλή, πρώην Οικονόμου, και του Πετόσιρι, Βασιλικού Γραμματέα του Αφροδιτοπολίτη νομού.

Το έγκλημα στο οποίο προβαίνουν οι δύο αξιωματούχοι δεν έχει σε τίποτε να ζηλέψει τις εγκληματικές πρακτικές σύγχρονων οικονομικών αξιωματούχων: Προκειμένου να κερδοσκοπήσουν, οι δύο αξιωματούχοι αντί να πάρουν ως βάση φορολόγησης των αμπελώνων του Στράτιππου τη μέση απόδοση των τριών τελευταίων ετών, πήραν τη μέση απόδοση των δύο τελευταίων ετών παρουσιάζοντας ως αιτιολογία ότι οι αμπελώνες είχαν προσφάτως φυτευτεί. Έτσι, ο Νεοπτόλεμος ζητά από τον Διότιμο τον Διοικητή να δώσει εντολή στον Ερμόλαο, τον παρόντα Οικονόμο, και στον Πετόσιρι να επαναξιολογήσουν τον φόρο που οφείλει να πληρώσει ο πατέρας του βασισμένοι στην μέση παραγωγή των τριών και όχι των δύο τελευταίων ετών όπως είχαν παρανόμως κάνει. Επίσης, τον παρακαλεί να λάβει ως πληρωμή του φόρου, ή μέρος της πληρωμής αυτού, τα χρήματα που έχουν καταθέσει οι πωλητές κρασιού που αγόρασαν την πρώτη ύλη τους από τον αμπελώνα του πατέρα του.

Γ

Διοτίμωι διοικητῆι χαίρειν Νεοπτόλεμος Μακεδῶν τῶν ἐν Φιλαδελφείαι κληρούχων.

ἀδικῖται μου ὁ πατήρ Στρά-

τιππος ὑπὸ Θεοκλέους τοῦ οἰκονομήσαντος τὸν Ἀφροδιτοπολίτην νομὸν καὶ

Πετοσίριος τοῦ βασιλικοῦ γραμματέως. ἐπιγραφὴν γάρ

ποιούμενοι τοῖς ἀμπελῶσι, ἐκ τριῶν ἐτῶν τὰ γενήματα λαμβάνοντες, τὸ τρίτον μέρος

ἐπέγραφον, τῷ δὲ πατρὶ ἐκ δύο ἐτῶν

τὴν ἐπιγραφὴν πεποιήνται, φάμενοι νεόφυτον εἶναι. δέομαι οὖν σου, εἴ σοι δοκεῖ,

ἐπισκέψασθαι περὶ τούτων, καὶ κὰν ἦι ταῦτα ἀληθῆ,

5 ἐπειδὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκ τριῶν ἐτῶν πεποιήνται τὴν ἐπιγραφὴν, δοῦναί μοι

πρόσταγμα πρὸς Ἑρμόλαον καὶ Πετοσίριν/ [[αὐτοὺς]] ὅπως ἂν ἐκ τριῶν ἐτῶν

τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τῷ πατρὶ ποιήσωνται, εἴτε βούλονται ἀπὸ τοῦ ἐνάτου καὶ εἰκοστοῦ

ἔτους τὴν ἀρχὴν ποιούμενοι, εἴτε ἀπὸ τοῦ τρια-

κοστοῦ ἔτους, ἤδη γὰρ οἰνοποιήκαμεν ἐξ αὐτοῦ ἔτη τέσσαρα, καὶ προσδέξασθαι αὐτῷ

τὸ πεπτωκὸς ἐπὶ τράπεζαν ἀργύριον παρὰ

τῶν οἰνοκαπήλων οἴνου οὗ ἔλαβον ἐκ τοῦ ἀμπελῶνος, ὅπως ἂν διὰ σὲ τοῦ δικαίου

τύχηι.

εὐτύχει.

v

10 Νεοπτόλεμος Διοτίμοι ἔντευξιν περὶ
ἀμπελῶνος.

(perpendicular) υπε

13 .md.

Apparatus

1. ἀδικεῖται...4. ἐὰν

Δυστυχῶς, δεν ἔχουμε ἄλλο υλικό σωσμένο ἀπὸ τυχόν επιπλέον κοινή συνέργεια τῶν δύο αὐτῶν υψηλόβαθμων αξιωματούχων με καθήκοντα οικονομικά. Αξιωματούχοι που ἦταν επιφορτισμένοι με τον ἔλεγχο ἢ/και τη συλλογή τῶν φόρων εἶχαν τη δυνατότητα να ολισθαίνουν σε οικονομικὸ τύπου μικρές ἢ μεγαλύτερες παραβάσεις. Εἶναι δεδομένο ὅτι το επιπλέον ποσό που θα ἀνέκυπτε ἀπὸ οποιαδήποτε τέτοια σκοπίμως λανθασμένη αξιολόγηση τῶν φόρων που ἕνας υπήκοος ὀφείλε να πληρώσει, θα το καρπώνονταν οἱ αξιωματούχοι. Ο συγκεκριμένος πάπυρος ἀποκαλύπτει μια ενεργητικὴ, οικονομικὴ παράβαση που συνιστᾶ ἀπροκάλυπτη παράβαση ἀξιώματος.

Παρακάτω, μια ἀναφορὰ του Ἀσκληπιάδη σχετικά με αξιωματούχους που φαίνεται να διέπραξαν οικονομικὸ ἔγκλημα ἀπὸ κοινού χρονολογεῖται κατὰ τα μέσα τοῦ 2ου αἰ. π. Χ. με πιο πιθανές τις χρονολογίες 165 και 145 π. Χ. και προέρχεται ἀπὸ την Τεβτύνη (C.Ptol.Sklav. II 244). Πρόκειται για ἕνα εντυπωσιακὸ συλλογικὸ ἀδίκημα, και μάλιστα διακρίνουμε ουσιαστικὰ ἴχνη διαφθορᾶς και χειραγώγησης μέσα στην κρατικὴ μηχανή με βάση τη δύναμη ἐνός αξιωματούχου. Συγκεκριμένα, ο Καλλιάναξ, ο οποίος ἦταν ἕνας ἀπὸ τους αξιωματούχους τοῦ νομοῦ ἀναφέρει πως ο Εξακῶν, τοῦ οὐοίου του εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ ἐπίβλεψη τῶν ἀνδρῶν κατὰ την εἰσδοχή τους στο σώμα τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ, εἶχε παρανόμως συλλέξει κατὰ τη διανομή της γης 2 δραχμές και 2 ὀβολούς. Ἐπειτα, γίνεται ἀναφορὰ στον Ἀρχίνο, γραμματέα τοῦ Εξακῶνος, και τον Αἰσῶπο, Οικονόμο, οἱ οὐοίοι με τη σειρά τους παρανόμως συνέλεξαν 4 ἀσημένιες δραχμές και 500 χάλκινες για κάθε 30 ἀούρες ο ἕνας και 300 δραχμές ο ἄλλος. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ αξιωματούχοι -ο Εξακῶν, μετὰ την τοποθέτησή του στη θέση τοῦ Καλλιάνακτος, ο Ἀρχίνος ὡς γραμματέας τοῦ Εξακῶνος και ο Αἰσῶπος ὡς Οικονόμος- διέπραξαν παρανομία ενεργητικὸ τύπου, ἀφοῦ υπέκλεψαν σημαντικὸ ποσό δραχμῶν και ὀβολῶν. Να σημειωθεῖ ἐδῶ πως ο Οικονόμος εἶχε ὑπὸ την ἐπίβλεψή

του το ταμείο του νομού και έδινε αναφορά στον Επιμελητή που ήταν αρμόδιος της οικονομικής διοίκησης του νομού.

Από τον στίχο 15 και εξής φαίνεται πως ο Απολλοφάνης (Στρατηγός σε Οξυρυγχίτη και Κυνοπολίτη Νομό, αδελφός του Εξακώνας) εμφανίζεται με αντίγραφο εντεύξεως στον αδελφό του Βασιλέα. Αυτό έγινε προς υποστήριξη του αδελφού του. Ο Απολλοφάνης αναφέρει πως οι πράξεις του αδελφού του, του Εξακώνας, ήταν καθ' όλα νόμιμες, με αποδείξεις τόσο για την συλλογή των φόρων όσο και για την χρηματοδότηση των ταξιδιών του.

1

Ασκληπιάδης.

Καλλιάνακτος τῶν ἐκ τοῦ [Ἡρ]ακλεοπολίτου πραγματικῶν προσ-
αγγείλαντος δι' ἐντεύξε[ως] ἕτερά τε καὶ Ἐξακῶνα τὸν ταγέντα
πρὸς τῆι προσλήψει τῶν [εἰς τ]ῆν ἐν τῶι νομῶι κατοικίαν ἀνδρῶν

5 ἐπὶ τῆι μερισθείσῃ [γῆι] παραλελογευκ[έναι- - .10-]

ἀρούρας (δραχμ) ἀργυρί[ο]υ [. .]β (διώβολον), Ἀρχῖνον δὲ τὸν γραμματεύσαντα
[αὐ]τῶι ὡς τῶν λ (ἀρουρῶν) ἀργυρίου (δραχμᾶς) δ καὶ χαλκοῦ (δραχμᾶς) φ, καὶ Αἴσωπον
[τὸ]ν οἰκονόμον ὁμοίως (δραχμᾶς) τ, vac. ? βουλόμενοι δὲ μηθὲν ἀνε-
[πί]σκεπτον ἐᾶσαι τοῖς μὲν παρὰ τοῦ Ἐξακῶνος παρηγγέλη

10 [πα]ραγίνεσθαι πρὸς τὴν π[ε]ρὶ τούτων διεξαγωγὴν ἕνεκα τοῦ

[πρ]οσπίπτειν τὸν Ἐξακῶ[να] . . . [- - .12-],

[Α]πολλοφάνου δὲ τοῦ στρα[τη]γοῦντος τὸν Ὀξυρυγχί[την καὶ]

[Κ]υνοπολίτην ἀδελφ[ο]ῦ δὲ τοῦ Ἐξακῶνος συμμείξαντος

[κ]αὶ παραθεμένου ἀντίγραφον ἐντεύξεως ἧς ἔφη τὸν

15 [Ἐ]ξακῶνα ἐπιδεδωκέναι τῶι ἀδελφῶι τοῦ βασιλέως, δι' ἧς

[ἐ]δήλου τὴν μὲν δρα[χ]μὴν τοῦ ἀργυρίου τῆι ἀρούραι μὴ

[π]αραλελογευκέναι [μηδὲ] ἐπιγραφὴν μηδεμίαν πεποι-

[ῆ]σθαι τοῖς ἀνδράσι ἐν [τῆι προσλήψει ἀλλὰ καὶ αὐτοῦς]

πεφιλανθρωπηκέν[αι] καθ' ὃ ἕκαστος αὐτῶν προηρεῖτο,

20 [κ]αὶ τοῖς ἀπὸ τούτων ληφθεῖσι κατακεχρησθαι αὐτὸν εἰς τε

τὰ δαπανήματα τῶ[ν] κατάπλων καὶ ἀνάπλων καὶ εἰς διάφορα

τοῦ ἀποδοκιμασθέν[το]ς ὑπὸ τῶν πρὸς τῆι γάζῃ χρυσίου

2

οὗ ἔφησαν [εἶ]ναι Φωκαῖδος καὶ ἀγναί[. καίπερ ἀγο-]

ρασθέντος ἐν τῆι πόλει ἐκ πλειόν[ων τιμῶν ἢ κατὰ τὰς(?)]

25 οὔσας ἐπὶ τῶν τόπων καὶ ὧν διεπ[- - .16-]

- περὶ δὲ το[ύ]των καὶ σὲ ἀκηκοέναι τ[- -.16-]
καὶ μετὰ [ταῦ]τα δὲ τῶν ἀνδρῶν καταπ[- -.16-]
[.]. [.]εις τὴν ἀλήθειαν ἔχο[- -.16-]
ἐμπεφα[νισ]μένων εὗρον τὰ ἀπολελ[ογημένα ἀληθῆ ὄντα ὑπὸ]
30 μηδενός τ[ε] ἐνκεκλησθαι τῶν ἀνδ[ρῶν] αὐτόν, τὸν δὲ γραμμα-]
τεύσαντα αὐτῷ Ἀρχῖνον ὁμοίως . [- -.16-]
δεδόσθαι αὐ[τῷ] τόν τε σημαινό[μενον- -.11-]
οἰκέτην . [.]του κεχειρικ[- -.21-]
προστ[.]. τον τὰ διάφορα [- -.20-]
35 [- -.9-] καὶ τὰ γινόμενα [- -.20-]
δι. [.]ν ἡξίου προσταγ. [- -.20-]
Ἀρχινο. [. . . .]ν οἰκέτην Αἰσ[ωπ (?)- -.11-τῶν ἐμπε-]
φανισμέ[νων] ἐνκλημάτων [- -.20-]
ὑφ' ἡμιολ[ι] εἰτο ὑπογεγραφ[- -.20-]
40 ὁμοίως δ[ὲ μ]έρος τῶν νῦν πε[φιλανθρωπημένων ὑπὸ τοῦ]
βασιλ[έως καὶ τ]ῆς βασιλίσσης το[- -.19-]
[. τῆς ἐντεύξεως ην[- -.19-]
[- -.9-]ετο ἀπολελύσθαι ἀ[γνοημάτων καὶ ἀμαρτημάτων]
[καὶ ἐγκλημ]άτων καὶ καταγνω[σμάτων καὶ καὶ]
45 αἰτ[ιῶν πασῶ]ν αὐτούς τε καὶ τὰ [τέκνα (?)- -.?-]
[- -.?-] []

Fr

00[- -.?-]η Παχώ[ν- -.?-]

Δεν είναι τυχαίο πως οι σοβαρότερες οικονομικές παραβάσεις που θα εξεταστούν στο παρόν κεφάλαιο λαμβάνουν χώρα από τα τέλη του 2^{ου} αιώνα π. Χ. κι έπειτα, ταυτόχρονα με την προϊούσα παρακμή του Πτολεμαϊκού βασιλείου. Και το παρακάτω υπόμνημα είναι μια ακόμη ένδειξη, από τις όχι πάρα πολλές, που μας διασώζονται για οργανωμένο έγκλημα στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο (SB XX 14708). Πρόκειται για τον Κωμάρχη που εδώ επιδίδεται σε μια «ακραία, αλλά πιθανόν όχι ασυνήθιστη», κατά τα λόγια των Bagnall και Derow, πράξη⁹⁷. Στο συγκεκριμένο αίτημα που προέρχεται από τη Θεαδέλφεια, το 151 π. Χ., ένας Κωμάρχης παρουσιάζεται να προσπαθεί να βγάλει

⁹⁷ Bagnall & Derow 2004, No. 98

κέρδος από τη θέση του, προσθέτοντας στους βασιλικούς φόρους που εισπράττει κι ένα επιπλέον ποσό, το οποίο θα ενθυλακώσουν ο ίδιος και η ομάδα που τον συνοδεύει και τον βοηθά στο έγκλημά του. Το ιδιαίτερο είναι πως το συγκεκριμένο αίτημα προέρχεται από ένα μέλος αυτής της εγκληματικής σπείρας, το οποίο έπεσε θύμα κοροϊδίας από τον αδίστακτο Κωμάρχη, κι έτσι προδίδει ολόκληρη τη σπείρα και τα εγκλήματά της προσπαθώντας παράλληλα να υποτιμήσει την δική του συμμετοχή σ' αυτά.

Αναλυτικά, ο Αρμάις που είναι βασιλικός γεωργός στέλνει αίτημα στον Διοσκούριδη τον Διοικητή. Κατά τη μαρτυρία του, αδικήθηκε και κυνηγήθηκε από τον Κωμάρχη Μεσθασθύμι. Συγκεκριμένα, ο Αρμάις εξομολογείται πως ο Μεσθασθύμις του έδωσε ένα αξίωμα, Δέκανος, αρχηγός των δέκα, και εδώ συνεπακόλουθα αρχηγός γενικά των βασιλικών γεωργών, και δημιούργησε μια παραλογεία, έναν επιπλέον φόρο που δεν ήταν εγκεκριμένος από το στέμμα. Ο Αρμάις δεν ήταν ο μόνος: Ο Μεσθασθύμις είχε στρατολογήσει μια σειρά από συνεργούς προκειμένου να συλλέγουν παράνομους επιπλέον φόρους.

Τελικά, ο Κωμάρχης με μια κατηγορία εναντίον του που δεν έχει διασωθεί, συλλαμβάνει τον Αρμάι και τον μεταφέρει στην φυλακή της Κροκοδειλόπολης. Μάλιστα, δεν τον άφηγε να φύγει πριν ο Αρμάις του εκχωρήσει βασιλική γη μαζί με τους καρπούς, που του ανήκε. Παρακάτω, ο Αρμάις συνεχίζει να απαριθμεί τις παρανομίες του Κωμάρχη ενώ τονίζει παράλληλα πως ο ίδιος έκανε τα πάντα ώστε το στέμμα να μην έχει απώλειες. Ο Κωμάρχης, διέφθειρε κι άλλους Φυλακίτες και Επωδούς και τους έβαλε να επιτηρούν τους δρόμους, προκειμένου να μην μπορέσει ο αιτών να διαφύγει και να κάνει το παρόν αίτημα.

Τονίζεται η ελαφρότητα με την οποία ο συμμετέχων στην εγκληματική σπείρα του Κωμάρχη προσπαθεί να αποσείσει από πάνω του την ευθύνη. Διαφαίνεται ότι φέρει ευθύνη και ότι έλαβε μέρος στο έγκλημα προκειμένου να ωφεληθεί οικονομικά. Μέσω αυτού του αιτήματος, ο Αρμάις προσπαθεί να μειώσει τις ευθύνες του ώστε να έχει μια όσο το δυνατόν πιο ευνοϊκή μεταχείριση, όσο οξύμωρο κι αν είναι κάποιος που προσπαθούσε να κερδοσκοπήσει μέσα από τους φόρους μετά να αυτοπαρουσιάζεται ως προστάτης του στέμματος. Ο Κωμάρχης εδώ όχι μόνο εκμεταλλεύεται το αξίωμά του προκειμένου να κερδοσκοπήσει αλλά και για να βάλει κάποιον στην φυλακή για ίδιο όφελος και προστασία.

[Διοσκ]ουρί[δη] Ἡρακ]λεί[δου ἀρχισωματ]οφύλακι καὶ διοικητῆι
 [παρ]ὰ Ἀρμάιος τοῦ [Μ]αρρέους βασιλικοῦ γεωργοῦ τῶν ἐκ Θεα-
 5 [δέ]λφείας τῆς Θεμίστου μερίδος τοῦ Ἀρσινοίτου νομοῦ. ἡδι-
 [κη]μένος οὐ μετρίως καὶ ἐγδιωκόμενος ἐκ τῆς ἰδίας ὑπὸ
 [Μεσ]θασύθμιος τοῦ τῆς κόμης κωμάρχου ἐπὶ σὲ τὴν κατα-
 [φυ]γὴν πεποιή[μ]αι ἵνα τύχω βοηθείας. τοῦ γάρ κς (ἔτους) προχειρισ-
 [θέν]τος μου ὑπὸ τοῦ Μεσθασύθμιος δεκανὸν τῶν ἐκ τῆς κόμης
 10 [βασι]λικῶν γεωργῶν καὶ τούτου ἱκανὴν παραλογίαν πεποιη-
 [μέ]νου \καθ' ἔτος/ ἐκ τῶν αὐτῶν γεωργῶν ἐκάστης (ἀρούρας) πυροῦ (ἀρτάβην)
 (ἡμίσειαν) καὶ
 [. . .] χαλκοῦ (δραχμάς) ρ ἐξ ὧν συνῆγε τοῦτον ἀπαχθῆναι. συμπαρα-
 [τά]ξας μοι τὸν ἑαυτοῦ γραμματέα Πνεφερῶτα Πετεσοῦχου
 [ἐπὶ] χαλκίνης παραλογίας τῆς τοῦ πυροῦ Κολλού[θ]ην Πατῆτος
 15 [καὶ] Τ[ο]θοῆν Παπεντῶτος τοὺς παρ' αὐτοῦ [. . . .] \[- - .?-]. εὐθῆναι ἅπαντα ἐν τῷ
 Παχῶν μηνί/ κατάγει[ν]
 [οὔ]τως τῆς (ἀρούρας) πυροῦ [(ἀρτάβην)] (ἡμίσειαν) καὶ χαλκοῦ (δραχμάς) πε. ἐν δὲ τῷ
 [κε] ἔτει Σελεύκωί τινα ἐμπεφανικότα κατ' αὐτοῦ περὶ τῶν αὐτῶν
 [παρ]αλογηῶν καὶ ἄλλων εἰδῶν κακῶς ἀποσπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ Σελεύκου
 [. . .] τὴν τούτων μαρ[τ]υρίαν ἐξ ὧν ἀνακεκομικὴ χρηματ<ι>σμῶν.
 20 [το]ῦ δ' ἀναχωρ[ή]σαντος εἰς τὸ ἐν τῇ κ[ώμ]ῃ Σαραπιῆοι διὰ τὸ συν-
 [εἰδ]έναι τοῖς πράγμασιν ὁ προειρημένος Μεσθασύθμιος οὐ πρότερον
 [- - .?-]. νμ[. . .]. . εθεν. η. μη πρότερον διέσεισεν εἰς τὸν [.].
 [- - .?-π]άντας χρηματισμοὺς περὶ τῶν κατὰ τὸν Σέλευκον ἀργυρίου
 [δρα]χμάς ξη ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ἧ ἐποιήσατο ἐπιγραφή τοῖς βασι-
 25 [λικ]οῖς . . [. . .]. ἐν τῷ ἐν τῇ κόμῃ Σαραπιῆωι ἐξ ἧς συνήχθη-
 [σαν] εἰς πυροῦ (ἀρτάβας) φ[. . .] καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν βασιλικὸν θησαυρὸν
 [ἐξ]ήντησεν ἀπὸ τῶν παρακειμένων σπερμάτων ἀφ' ὧν
 [. . .]δε τῶν ἐμῶν μόνου (ἀρτάβας) οε, ἄς καὶ ἀπηνέγκατο εἰς τὸ ἴδιον
 [σὺν] ταῖς ἄλλαις ἐπιλοίποις τῶν φ (ἀρταβῶν), αἱ καὶ ἐξηνέχθεισαν εἰς
 30 [πρ]ᾶσιν διὰ τοῦ Κολλούθου καὶ Θασῶτος τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ
 [Κολ]λούθιος τῆς γυναικός. ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ κθ (ἔτει) συνηνάγκασεν
 [ἡμ]ᾶς προστῆναι τῆς αὐτῆς παραλογίας ἐκάστης (ἀρούρας) πυροῦ (ἀρτάβην)
 (ἡμίσειαν)
 [καί] χαλκοῦ (δραχμάς) ν, ἃ καὶ παρελογεύθη διὰ τε ἡμῶν καὶ Τοθοῆους τοῦ
 [Πα]πεντῶτος τῷ τῆς κόμης μέτρῳ ἐξαχοινίκῳ, τὸν δὲ πυρὸν
 35 [κατ]ατεθῆναι ἐν τῇ Λιμναίου καὶ Λεοντομένου \ὀγδοηκονταρούρου/ οἰκίας τὸν δὲ
 [χα]λκὸν αὐτῷ Μεσθασύτμει ἀποδίδοσθαι. μετὰ δὲ ταῦ[τα]

[- - .?]-. ἐν τῷ λ (ἔτει) προσπεσόντων ἐπὶ τοὺς τόπους χρηματισμῶν

2

π[- - .13]-. ἀν κάμοῦ μεταδόντος τῷ Μεσθασύτμει

[- - .14]- - .9-ἀλλὰ καταπλεύσαντα εἰς τὴν

- 40 [πόλιν ὥστε πω]λεῖν τὰ ἐκ τῆς ἄνωθεν [γῆς] τῆι φύσει μοχθηρὸς ὧν ἐπενέγκας μοι α . . τον αἰτίαν παρέδωκεν εἰς τὴν ἐγ Κροκοδίλων πόλει φυλακὴν ἐφ. . . θρα . . [. . .]. ἀσθαι. οὐ πρότερον διήκατό με πρὶν συνηγάκασέν με τὰ δεσμ. θέσθαι αὐτῷ παρα-
χώρησιν ἧς γεωργῶ βασιλικῆς γῆς σὺν τῷ ἐν αὐτῇ σπόρωι
- 45 μέχρι τοῦ ἐκτεῖ[σ]αί με αὐτῷ. ἐπεὶ δὲ ἐνήνοχεν εἰς τὰ πράγματα ζιμ[ίαν καὶ πληγ]ᾶς, ἔτι δὲ καὶ προσκατενεγύησεν τὰ παρα-
κεί[μενα σπέ]ρματα ἐν τῷ βασιλικῷ θησαυρῷ εἰς (πυροῦ) (ἀρτάβας) ρν ἀνθ' ᾧ[ν δὲ λαβόμε]νος μετὰ πολλῶν διαφόρων, ἐφ' οἷς ἔχω πᾶσα[ν] κατε[ργασίαν ἐμ]ῆν πρὸς τὸ μῆθὲν διάφορον εἰς τὸ βασιλικὸν
- 50 γενέσ[θαι. ἐνε]χόμενος οὖν ὑπὸ ἀνθρώπου μοχθηροῦ ἐξωρμήθ[η]ν εἰς τ[ὸ φυγεῖν ἐ]πὶ τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν ἕκαστα δηλώ[σας ἐν τῇ γραφ]ῇ. ἐν τῇ αὐτῇ αἰρέσει παραλαβὼν φυλακίτα[ς] καὶ ἐ[πισκόπους] αὐτοῦ συνετείρει τὰς ὁδοὺς βουλόμενός μ[ε] πάλιν [ἀπαγαγεῖν] εἰς φυλακὴν πρὸς τὸ μὴ καταπλεύσαντ[α εἰς]
- 55 τὴν [πόλιν τὴν μ]αρτυρίαν ποιήσασθαι. Διὸ προσφερ<ό>μενος τὴν [- - .10-] ἀξιῶ ἐὰν φαίνεται συντάξαι τοῖ[ς]
- πὰρ [σοῦ]ου τὴν περὶ τούτων μαρτυρίαν κατ[α-] λῦσαι [- - .11-τού]των δὲ γενομένων ἔσομα[ι βεβοηθημένος.] εὐτύχει.

- 60 (m. 2) . . ἐπι των . . . τωι τους
παρὰ δὲ τῶν παρόντων πεμφθήτω
χειρογρ(αφία) τῶν μαρτύρων.
(ἔτους) λ Χο(ιάκ) κβ.
(m. 3) Α . Π .

Apparatus

1. 10. παραλογείαν...14. παραλογείας...17. or Σέλευκόν...18. παραλογειῶν
2. 41. ἐν...53. συνετήρει

Στον πάπυρο P.Duk. inv. 598 (ed. Sausin & Bauschatz 2002) που πρέπει να χρονολογήσουμε, όπως πειστικά μας οδηγούν οι Sosin & Bauschatz στο 138 π. Χ., με βάση τον αυλικό τίτλο και το έτος βασιλείας που αναφέρεται, ένας αξιωματούχος προωθεί ένα γράμμα σ' έναν άλλον αξιωματούχο (ίσως τον Πεσούρι)⁹⁸. Το συγκεκριμένο γράμμα, το είχε στείλει πάλι ένας αξιωματούχος, που δεν αποκλείεται να είναι ο ίδιος, στον Ευφράνορα τον Στρατηγό του Ηρακλεοπολίτη νομού. Η αριστερή πλευρά του παπύρου δεν έχει διασωθεί κι έτσι δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι επί των λεπτομερειών. Όπως όμως φαίνεται ξεκάθαρα από την δεξιά πλευρά, πρόκειται για υπεξαίρεση δοχείων κρασιού από αξιωματούχο, ίσως τον Υποστράτηγο μιας τοπαρχίας που το όνομά του δεν διασώζεται⁹⁹.

[-19-25-χαί]ρειν. τῆς πρὸς Εὐφράνορα ἐπιστολῆ[ς] ἀντί-
 [γραφον ὑποτετάχαμεν] [ὅπως εἰδῆς. (?)] vac. ? ἔρρωσο. (ἔτους) λβ Ἐπειφ κθ.
 vac. 1 line
 [Εὐφράνορι-6-12-χαίρειν]. Πεσοῦρις ὁ βασιλικὸς γραμματεὺς ἐκ τῶν ὑπὸ
 [-22-28-]ς τῆι κς τοῦ Ἐπειφ ἀνενεχθέντων περὶ τοῦ
 [-21-27-] τὸν ταγέντα παρὰ Πολεμαίου πρὸς τῆι ὑποστρατη
 [γίαι-14-20-παρα]λογεύειν τοὺς ἐκ τοῦ τόπου οἴνου κεράμια
 [-12-18-] [καλῶς οὖν πο]ιήσεις συντάξας τὸν μὲν ἄνθρωπον κατα-
 [στήσαι ἐπὶ-13-19-]ν, ὅπως ἐξελεγχθεὶς περ. [. . .] θῆι τφι . εξακο-
 [-22-28-]ειν παραλογείας συνίστασθαι μηδ' ἀπλῶς
 [-22-28-] . . ἵνα δύνωνται συμμένοντες πρὸς ταῖς καθε-
 [-16-22-τελεῖν τ]ὰ καθήκοντ' εἰς τὸ βασιλικόν.

Στον επόμενο πάπυρο περιλαμβάνεται μια έντευξη προς τον Πανίσκο. Ο Στρατηγός Πανίσκος είχε γίνει δέκτης αρκετών παραπόνων και εντεύξεων. Οι Στρατηγοί, όπως έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο της εισαγωγής, ήταν οι ανώτεροι αξιωματούχοι στον κάθε νομό. Είχαν άμεση επαφή και επικοινωνία με τους Επιστάτες των νομών. Η επικοινωνία γινόταν με σκοπό την αποστολή οδηγιών, συμβουλών και κατευθυντήριων γραμμών σε διοικητικά και οικονομικά ζητήματα. Επίσης, πολλές φορές ο Διοικητής στέλνει οδηγίες μέσω επιστολών, τόσο στους Στρατηγούς όσο και στους Επιστάτες των νομών¹⁰⁰.

⁹⁸ Sosin & Bauschatz 2002, 178

⁹⁹ H. Bengtson, Die Strategie III 62-64 [Munch. Beitr. 36]

¹⁰⁰ Bauschatz 2013, 111-113

Ο πάπυρος BGU VIII 1821 χρονολογείται περί το 57/56 π.Χ. και βρέθηκε στον Ηρακλεοπολίτη Νομό. Συγκεκριμένα, ο Άδραστος, υπεύθυνος των εκτάσεων του αδερφού του Ίέρακος, καθώς μετέφερε τη σοδειά του στην Τοκώη, δέχθηκε ενέδρα και φυλακίστηκε από τον Ηράκλειο τον Λογευτή, δηλαδή τον φοροεισπράκτορα, της Σώβθεως. Με αυτή την έντευξη προς τον Πανίσκο, επιζητείται ο Ηράκλειος να εμφανιστεί μπροστά στον Στρατηγό για να τιμωρηθεί. Ο Άδραστος παραπονείται γιατί ο Ηράκλειος με τους άνδρες του τού αφαίρεσαν τους σπόρους και τον συνέλαβαν ενώ ο ίδιος δεν όφειλε τίποτα στο στέμμα. Εάν γίνουν πιστευτά τα λεγόμενα του Άδραστου, πρόκειται για μια ενεργητική παράβαση του Λογευτή Ηρακλείου με στόχο το προσωπικό κέρδος.

Οι Λογευτές ήταν επί της ουσίας φοροεισπράκτορες του Πτολεμαϊκού κράτους και λάμβαναν εντολές και οδηγίες κατά βάση από τον Οικονόμο. Οι μισθοί των Λογευτών αποτελούσαν προμήθεια επί του συνολικού ποσού από τους φόρους που θα συγκέντρωναν¹⁰¹.

Γ

1/3(stamp)

Πανίσκωι συγγενεῖ καὶ στρατηγῶι

καὶ ἐπὶ τῶν προσόδων

παρὰ Ἀδράστ[ου] τοῦ κατ[. . . . τῶν]

κατοίκων ἰπέων, προεστη-

5 κότος δὲ καὶ τῶν Ίέρακος [τοῦ] ἀδελφοῦ

τοῦ πατρός μου μεταχειρίζοντος

τὰ τῆς ἐγλογιστῆς τοῦ νομοῦ

ἐδαφῶν τῆς γεωργίας τοῦ

ἐνεστῶτος β (ἔτους). τῆ δὲ κζ

10 τοῦ Χοίαχ διαπορευομένου μου

σὺν οἷς εἶχον ἐμπορήου σπέρμασι

καὶ χαλκυδρίοις εἰς δαπάνην τῆς

κατασπορᾶς ὡς εἰς Τοκῶιν

προχειρισάμενος Ἡράκλειος

15 ὁ λογευτῆς τῆς Σώβθεως ὑπηρέτας

νομαρχικοῦς καὶ ἀγωγὴν μου

ποιησάμενοι τὰ τε σπέρματα

¹⁰¹ Harper 1934, 53

- διαρπάσαντες κατακλείσαντές με
 ἐμοῦ μηδὲν ἀπλῶς βασιλικὸν
 20 ὀφείλοντος, μέχρι δὲ τοῦ νῦν
 φερομέ[ν]ου μου ἐν τῇ συνοχῇ
 μόλις [δὲ δ]υγηθεὶς κατήντηκα
 ἐπὶ τῇ[ν] ἐκ σοῦ βοήθειαν. ἀξιῶ
 τῆς γῆς τοῦ Ἰέρακος παρεγδραμῖν
 25 εἰς ἄσπορον κινδυνευούσης
 ἐὰν φαίνεται συντάξαι καταστήσαι
 τὸν Ἡράκλειον ἐπὶ σέ, ὅπως
 [διὰ σὲ εὖρω τῆς συνο]χῆς ἀπόλυσιν.

v

Πανίσκωι

Apparatus

7. ἐκλογιστεῖ<α>ς...11. ἐμπορείου...16. corr. ex Traces...17. corr. ex ποιησαμενος...24.
 παρεκδραμεῖν

Λίγα χρόνια αργότερα, το 249 π. Χ., και πιο συγκεκριμένα στις 7 του Μάρτη, και πάλι στη Φιλαδέλφεια λαμβάνει χώρα η εξής παράβαση (P.Cair. Zen. III 59322): Στο γράμμα αυτό που στέλνει ο Κρίτων στον Μοσχίωνα, και οι δύο υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι όπως διακρίνεται από τα λεγόμενα, ο πρώτος δίνει διαταγή στον δεύτερο να αποδώσει δικαιοσύνη στον Δημοκράτη που φαίνεται να έχει πέσει θύμα ενός άλλου αξιωματούχου, του Φιλοκλή, που δρούσε ως Τοπάρχης υπό τον Μοσχίωνα.

Συγκεκριμένα, ο Φιλοκλής αφαίρεσε 50 αρτάβες σιτάρι από αυτόν ενώ ο Δημοκράτης ισχυρίζεται πως δεν χρωστάει τίποτα στον Βασιλέα κι έχει αγοράσει το σιτάρι από τους θεριστές. Έτσι, ο Κρίτων προτρέπει τον Μοσχίωνα να βοηθήσει τον Δημοκράτη, που ήδη έστειλε υπόμνημα στον τελευταίο, να ανακτήσει την περιουσία του και να μην επιτρέψει σε κανέναν άλλον να τον αδικήσει, άλλωστε είναι και ο ίδιος ο Δημοκράτης αξιωματούχος, «ἔστιν γὰρ παρ' ἡμῶν», όπως λέει χαρακτηριστικά ο Κρίτων. Πράγματι, ο Δημοκράτης είναι ένας από τους άντρες του Κρίτωνα.

r

Κρίτων Μοσχίωνι χαί[ρει]ν. ἐνέτυχεν ἡμῖν Δημοκράτης
 ὁ ἀποδιδούς σοι τὴν [ἐπισ]τολὴν φάμενος ἀδικεῖσθαι ὑπὸ
 Φιλοκλέους τοῦ τοπαρχοῦντος ὑπὸ σὲ καὶ ἀφειρῆσθαι αὐτοῦ
 πυρῶν (ἀρτάβας) ν, οὐκ ὀφείλοντος αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ οὐθὲν οὐδὲ

5 γεγεωργηκός τ' αὐτόν, ἀλλὰ συνηγορακὼς παρὰ τῶν
θεριστῶν. καλῶς ἂν οὖν ποιήσῃς φροντίσας περὶ αὐτοῦ
ὅπως ἂν κομίσῃται καὶ μὴ ἀδικηθῇ. [[καὶ]] φησὶ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων
τινῶν ἀδικεῖσθαι τῶν ὑπὸ σέ. σὺ οὖν μὴ ἐπίτρεπε αὐτοῖς·
ἔστι γὰρ παρ' ἡμῶν.

10 ἔρρωσο. (ἔτους) λς, Τῦβι ιε.

v

Μοσχίωγι.

Apparatus

3. ἀφηρησθαι...5. ὑπ'...συνηγορακὼς...9. ἔστιν

Ο συγκεκριμένος πάπυρος αναδεικνύει -παράλληλα με την παράβαση στην οποία έχει υποπέσει εδώ ο εκτελών χρέη Τοπάρχη προσπαθώντας να βγάλει κέρδος για τον εαυτό του με την ενεργητική εκμετάλλευση των δικαιοδοσιών του αξιώματός του- την αποτελεσματική λειτουργία του κρατικού μηχανισμού μέσω της αλληλοεπικάλυψης των αρμοδιοτήτων των αξιωματούχων, όπως έχει αναφερθεί.

Επίσης, προβάλλονται και τα παράλληλα δίκτυα απόδοσης της δικαιοσύνης που αναλύθηκαν στο κεφάλαιο της εισαγωγής. Συγκεκριμένα, ένας υπήκοος μπορούσε να στραφεί στις διάφορες επαγγελματικές ενώσεις που υπήρχαν, στις θρησκευτικές ενώσεις αλλά και στην οικογένεια και τους κοινωνικούς δεσμούς που είχε σφυρηλατήσει, προκειμένου να αποδοθεί δικαιοσύνη. Εδώ ο Δημοκράτης, επειδή εργάζεται υπό τις εντολές του Κρίτωνα, φαίνεται πως θα βρει εύκολα το δίκιο του με τη μεσολάβηση του ισχυρού προϊσταμένου του: το να είσαι μέλος ισχυρών επαγγελματικών, θρησκευτικών αδελφοτήτων και οικογενειών μπορούσε να σου εξασφαλίσει ευκολότερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και να διασφαλίσει την αποτελεσματικότερη απόδοσή της.

Στο παρακάτω αίτημα, που χρονολογείται μεταξύ του 195-192 π. Χ. και προέρχεται από τον Αρσινοΐτη νομό, ο Ζώϊλος ο Αντιγραφέας, αξιωματούχος που επέβλεπε τους εισπράκτορες φόρων, ζητά από τον Φίλωνα τον Αρχιφυλακίτη να περιφρουρήσει τον Φίλωνα τον Στρατιώτη και άλλους («ἀξιῶ συντάξαι/ ἀσφαλίσασθαι τὸν Φίλωνα καὶ τοὺς/ μεθ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ ἐπιγνωσθῆναι τὰ κατ' ἐμέ») που τον παρενόχλησαν και τον χτύπησαν ενώ βρισκόταν στα λουτρά (P.Hels. I 2).

- Φίλωνι ἀρχιφυλακίτηι παρὰ
 Διονυσίου τοῦ Ζωΐλου τοῦ
 ἀντιγραφομένου παρ' οἰκονόμου
 τὴν ἀπόμοιραν τῶν περὶ Θεογονίδα
 5 τόπων. τῆι ιη τοῦ ἐνεστῶτος
 μηνὸς \Φ[αμε]γῶθ/ ἤδη λύχνων καομένων
 λουομένου μου ἐν τῷ καλουμένῳ
 Ἀριστοδήμῳ καινῷ βαλανείῳ
 καὶ χρωμένου σικύαι ἀρυταίνῃ
 10 περιεσπᾶσθην ὑπὸ Φίλωνός τινος
 τῶν στρατιωτῶν ὡς παραχύτην
 . . . με. [- - -.15-εἰ-]
 πόντος προσπηδήσας μοι
 μετ' ἄλλων, ὧν τὰ ὀνόματα
 15 ἀγνοῶ, ἔτυπτόν με πυγμαῖς τε
 καὶ λακτίσμασιν εἰς ὃ τύχοι μέρος
 τοῦ σώματος καὶ ἐκσπᾶσαντές
 με ἐκ τοῦ βαλανείου ἦγον ὡς ἐπὶ
 τὴν κατὰ τὸ Σαμοθράκιον πύλην.
 20 ἐπιφανέντων δὲ τινῶν φυλακῶν
 παρέδωκάν με αὐ[τοῖς]. ἐπεὶ [ο]ῦν
 κλεινοπετῆς εἰμι, ἀξιῶ συντάξαι
 ἀσφαλίσασθαι τὸν Φίλωνα καὶ τοὺς
 μεθ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ ἐπιγνωσθῆναι
 25 τὰ κατ' ἐμέ. τούτου δὲ γενομένου

Apparatus

22. κλινοπετῆς

Το συγκεκριμένο αίτημα το εξετάζουμε σε αυτό το κεφάλαιο καθώς ομοιάζει με το παραπάνω, καταδεικνύοντας πως είναι ευκολότερο ένας αξιωματούχος να προστατευθεί από ένα μελλοντικό αδίκημα και να αποζημιωθεί για ένα πεπραγμένο. Ο Αντιγραφέας ζητά προκαταβολικά από τον προϊστάμενο των αστυνομικών να τον προστατεύσει από τυχόν μελλοντικές επιθέσεις των Στρατιωτών που του επιτέθηκαν

και τον παρενόχλησαν στα λουτρά. Πάντως, δεν μπορούν να εξαχθούν από την ανάγνωση του παπύρου αδικήματα που διέπραξαν οι Στρατιώτες εις βάρος του Ζώιλου πέραν αυτού της ύβρεως.

Ο πάπυρος P.Tebt. III 741, ο οποίος βρέθηκε στην περιοχή του Αρσινοΐτη νομού στο Φαγιούμ και χρονολογείται περί το 187-186 π. Χ. αποτελεί ένα επίσημο γράμμα του Αλεξάνδρου, που διατελούσε Επιμελητής, στον Φίλωνα τον Αρχιφυλακίτη. Στο γράμμα αυτό εμπεριέχεται σε αντίγραφο το γράμμα του Αμμώνιου στον Αλέξανδρο. Ο Αμμώνιος, που είχε το αξίωμα του Σιτολόγου, αναφέρει κάτι που έχει λεχθεί και σε υπόμνημά του στον Βάκχωνα, τον Διοικητή, ότι δηλαδή χρωστάει ένα επιπλέον ποσό 2.500 αρτάβων σιτάρι. Μέσω αυτής της επιστολής δεσμεύεται ότι θα πληρώσει 5.000 αρτάβες σιτάρι. Κατ' αυτόν τον τρόπο θεωρεί πως θα ξεχρεώσει.

Γ

Ἀλέξανδρος Φίλωνι χαίρειν. τῆς πρὸς Ἀνί[κητον]
τὸν παρ' ἡμῶν ἐπιστολῆς ὑπόκειται σοι τὸ ἀν[τίγραφον].
καλῶς οὖν ποιήσεις καὶ σὺ συντάξας μὴ περ[ισπᾶν(?)]
τοὺς ἀνθρώπους μέχρι τοῦ ἐπιβα[λό]ντ[α]ς ἡμ[ᾶς ποιήσασθαι]
5 τὴν ἀρμόζουσαν ἐ[πι]στροφὴν [ὑ]πὲρ ὧν δη[λοῦσιν].

ἔρρωσο. (ἔτους) ιθ Φ[α.]

Ἀνικήτωι. [τ]οῦ δεδομένου ἡμῖν ὑπομνήμα[τος]
παρ' Ἀμμωνί[ο]υ τοῦ σιτολογοῦντος Βουβάστον τ[ῆς]
Ἡρακλείδου μερίδος τὸ ἀντίγραφον ὑπόκειται. δο[θήτωσαν]
10 τοῖς διασαφουμέν[ο]ις αἱ πίστεις καὶ γινέσθωσαν π[ρὸς τῆι]
ἐγκεχειρισμένηι χρειᾶι μέχρι τοῦ ἐπιβαλόντας [ἡμᾶς]
ἐπὶ [το]ῦς τόπους τῆ[ν] προσήκουσαν ἐπι[στροφὴν]
ποιήσ[α]σθαι ὑπὲρ ὧν διασαφούσι. [- - .? -]

[Ἀλεξά]νδρῳ ἐπιμελητῆι παρ' Ἀμμωνίου τοῦ
15 [σιτολογοῦντο]ς Βουβά[στο]ν τῆς Ἡρακλείδου [μερίδος].

[. . .]

[.] γτος οἱ[- - .? -]

[.]. ἠν τὴν εἰσδεδεγμένου πλήθους π. [.]

20 [ἐπέδω]κ[ε]ν ὑπόμνημα Βάκχωνι τῶι διοικη[τῆι]
[ἐπαγγ]έλλων ἑαυτὸν προσοφειληκότα πρὸς τὸν [.]

[.]. ἔτους τὰς Βφ (ἀρτάβας) τῶν πυρῶν δι' οἷ διασάφει

[.] ἂν ἀπό τε κενῶν εἰσδοχῶν καὶ ἄλλων συκοφαν-

[τιῶν] πυρῶν (ἀρτάβας) Ε, οἰόμενος ἀπολυθήσεσθαι τοῦ ὀφειλή-
25 [ματος- -.-?]-

v

25 ἀρχιφυ(λακίτη)
Φίλωνι.
Ἀρεσφονο()

Apparatus

3. ποιήσεις...13. ποιήσασθαι

Ο πάπυρος αυτός είναι σημαντικός όχι τόσο για την παράβαση καθήκοντος που οδήγησε τελικά στο να αδικήσει ο Σιτολόγος όσο στη δυνατότητα που έδινε, όπως φαίνεται, το αξίωμα σε κάποιον να έχει μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο (ή άλλες διευκολύνσεις) στην εξυπηρέτηση ενός χρέους. Αν και στη συγκεκριμένη περίπτωση η Πτολεμαϊκή κρατική μηχανή φαίνεται να ενεργεί με ορθό τρόπο καθώς τα διάφορα αξιώματα συνεργάζονται προκειμένου να πράξουν τα δέοντα σχετικά με έναν άλλο αξιωματούχο που χρωστά στο στέμμα, το γεγονός ότι ο παραβάτης ήταν Σιτολόγος εικάζουμε ότι του επέτρεψε και μια τέτοια απάντηση.

Η διαφθορά των αξιωματούχων δεν στρεφόταν πάντως μόνο εναντίον των απλών πολιτών. Ο παρακάτω πάπυρος αποκαλύπτει την καταχρηστική συμπεριφορά ενός Μεριδάρχη απέναντι στον Πτολεμαίο, έναν Δεσμοφύλακα. Προφανώς, δεν είναι συγκρίσιμα τα δύο αξιώματα: ο Μεριδάρχης ήταν πολύ ανώτερος από τον Δεσμοφύλακα. Ο BGU VIII 1828 προέρχεται από τον Ηρακλεοπολίτη νομό και χρονολογείται στο 51 π. Χ.

r

Σελεύκωι συγγενεῖ καὶ στρατηγῶ[ι]
καὶ ἐπὶ τῶν προσόδων
παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπινίκου
δεσμοφύλακος τοῦ ἐν Φνεβιεῖ δεσ-
5 μωτηρίου. γεγεωργηκότος μου
ἐν τῷ ἐνεστῶτι λ τῶι <καὶ> α (ἔτει)
ἀπὸ τῆς πρότερον Ἀπικκίου προσ-
όδου περὶ Φνεβιέα ἐν τῶι πρό-

- 10 τερων Ἀγελάου κλήρωι ἀρούρ(ας) θ
 ἐκφορίου τοῦ σταθέντος ἐκάστης
 ἀρούρας φακοῦ (ἀρτάβας) ε̅ παρὰ Σωτέλους
 προῆγμαι τὴν τοῦ ὑπομνήματος ἐπί-
 δοσιν ποιήσασθαι. vac. ? ἀξιῶ ἐὰν
 φαίνεται συντάξαι γράψαι Ἡρα-
 15 κλείδη τῷ μεριδάρχη κομισά-
 μενον τὸ προκείμενον τῶν ἐκφορί-
 ων κεφάλαιον μὴ παρενοχλεῖν με,
 ἴν' ᾧ τετευχῶς τῆς παρὰ σοῦ
 βοηθείας.
 —
 20 εὐτύχει
 v
 (m. 2)- - .?-

Apparatus

19. βοηθείας

Συγκεκριμένα, ο Δεσμοφύλακας Πτολεμαῖος, γιος του Επίνικου, απευθύνει έντευξη στον Στρατηγὸ Σέλευκο. Ο Πτολεμαῖος ζητά από τον Στρατηγὸ Σέλευκο να γράψει στον Μεριδάρχη Ηρακλείδη, του οποίου τη γη καλλιεργεῖ ο Πτολεμαῖος, και να του ζητήσει να μην ενοχλεῖ τον ἴδιο, αφού του ἔχει αποδώσει την ἀνάλογη προς την σοδεῖά παραγωγή. Ο Μεριδάρχης, ὅπως ἴσως θα ἔκανε και ἕνας απλὸς υπήκοος δίχως αξιώματα, ἀδικεῖ ως ἰδιοκτήτης τον ἄνθρωπο που καλλιεργεῖ τη γη του. Το αξίωμά του δεν καταφέρνει να ἀναχαιτίσει τις παράνομες οικονομικές του βλέψεις ενώ οὔτε το γεγονός ὅτι αὐτός που καλλιεργεῖ την γη του εἶναι Δεσμοφύλακας τον σταματά.

Στον πάπυρο BGU VIII 1779 διακρίνεται η οικονομική αποχαλίνωση που χαρακτήριζε την κοινωνία της Πτολεμαϊκῆς Αιγύπτου στα τέλη της καθὼς και την σιωπηλὴ ἀποδοχὴ, την ἀδιαφορία που ἐπιδείκνυε η νομενκλατούρα. Προέρχεται ἀπὸ τον Ηρακλεοπολίτη νομὸ και χρονολογεῖται περί το 51/50 π.Χ. Ο Αρυώτης, ο Κωμογραμματέας της Πενεψίας, στέλνει αἴτημα στον Στρατηγὸ σχετικά με ἀπάτη οικονομικῆς φύσεως, αφού πρώτα απευθύνθηκε ἀνεπιτυχῶς στον Τοπογραμματέα. Τρεῖς ἄνδρες, που ὅπως ὅλα δείχνουν ἀποτελοῦσαν ἀντιπροσώπους μια εταιρίας ἐνοικιάσεων βασιλικῆς γης, ἐξανάγκασαν παράνομα τους γεωργούς-ἐνοικιαστῆς της

γης να πληρώσουν ιδιαίτερα υψηλούς φόρους. Η εταιρεία που εκπροσωπούν οι άντρες είναι υπεύθυνη για τους σχετικούς φόρους.

Ο αξιωματούχος που εμπλέκεται εδώ είναι ο Τοπογραμματέας που καθυστέρησε να επιληφθεί του αιτήματος ή αγνόησε πλήρως την αναφορά παραπόνων του Αρυώτου.

Ο τελευταίος απευθύνθηκε τελικά στον Στρατηγό.

1

(m. 1) Χ κ. κ. . . . [- - -.?-]

(m. 2) παρ' Αρυ[ώτου] κ[ω]μογραμματέως Τεσενεφν

τυγχάνω προσανενηνοχῶς ὤρωι

τοπογραμματεῖ τὴν αὐτὴν καὶ μηδεμιᾶς

5 προνοιαν γινομένης προσαγγέλω

Μαχάταν Ἀγέου καὶ Ἀρπαησίωνι Νικίου

καὶ Μαχάταν Ἀλεξάνδρου τῶν ἀπὸ τῆς

αὐτῆς παραλελογευκότας τοὺς

ἀπὸ τῆς κόμης πάντας ἐν τῷ [Θὼ]θ

10 καὶ Χοίαχ τοῦ ἐνεστῶτος β (ἔτους) ἐκ[φορί]ων

τῆς ἀμελουμένης περὶ τὴν αὐτὴν

βασιλικῆς γῆς καὶ ἄλλων προσόδων ἀρ[γυρικῶν],

ἧ̄ πεπραγμένοι ἦσαν ἐκ τοῦ ἰδίου

τὰ ἐκφόρια, ἕκαστον μὲν ἄνδρα τῶν

15 κατοίκων ἀνδ(ρῶν) ι ἀνὰ ἀργ(υρίου) (δραχμᾶς) κ ων . . .

καὶ τῶν λαῶν ἄλλων ἀνδ(ρῶν) κ α . . .

χαλκοῦ [(τάλαντα) . .] β . . . τῆς οὖν αὐτῆς γῆς

ἀμελουμ[έ]νης καὶ μηδεμιᾶς προν[οίας]

[γ]ινομέ[νης π]άντων τοῦ . . . [- - -.?-]

20 [- - -.9-]το . . . μικεναι[- - -.?-]

Traces 1 line

22 -----

2

κατα[- - -.?-]

λεων[- - -.?-]

ἀρουρ[- - -.?-]

25 vac. ?

Apparatus

5. προνοίας...προσαγγέλλω...6. Άρπαησίωνα

5. ΕΝΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟΠΑΓΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στη Φιλαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού, στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ., αναπτύσσεται ένα παράλληλο αστυνομικό και δικαστικό προσωποπαγές σύστημα που αποτελεί μια εξαίρεση στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο. Ο Ζήνων, αρχικά ως γραμματέας του Διοικητή¹⁰² Απολλώνιου από το 258 έως το 256 π. Χ. και κατόπιν, από το 256 έως το 248/7 π. Χ., ως διευθυντής της μεγάλης ακίνητης περιουσίας που είχε παραχωρηθεί στον Απολλώνιο από τον Βασιλέα απέκτησε πολύ μεγάλη ισχύ στην περιοχή και υποκατέστησε αξιωματούχους με αστυνομικές και δικαστικές αρμοδιότητες.

5.1 Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΗΝΩΝΑ

Ο Ζήνωνας ήταν ένας άνθρωπος των κοσμικών υποθέσεων, επιχειρηματίας, αξιωματούχος, γραμματέας Διοικητή. Στο αποκορύφωμα της σταδιοδρομίας του έφτασε να γίνει διευθυντής της ιδιωτικής περιουσίας του Διοικητή Απολλώνιου, που αποτέλεσε δωρεά του Πτολεμαίου II στον Διοικητή του.

Όπως ήδη έχει σημειωθεί, όταν προέκυπταν διαφορές μεταξύ ιδιωτών ή μεταξύ ιδιωτών και του κράτους, για οποιοδήποτε θέμα, από ζητήματα που αφορούσαν τη βασιλική γη και τους φόρους μέχρι μικροδιαφορές μεταξύ των ιδιωτών, αρμόδιοι για την επίλυσή τους ήταν οι επιφορτισμένοι μ' αυτές τις δικαιοδοσίες κρατικοί αξιωματούχοι και θεσμοί. Πρώτος ο Βασιλέας, που επιλαμβανόταν όταν το ζήτημα έθιγε άμεσα τις βασιλικές προσόδους, έπειτα τα αρμόδια δικαστήρια και τέλος οι αξιωματούχοι, ορισμένοι εκ των οποίων είχαν δικαιοδοσίες δίκης. Κατά την περίοδο της δράσης του Ζήωνα στη Φιλαδέλφεια παρατηρείται ένα σπάνιο φαινόμενο: αντί να δίνουν εντολές, να συλλαμβάνουν, να βγάζουν από τη φυλακή και να δικάζουν οι αρμόδιοι αξιωματούχοι, αυτές οι εξουσίες πέρασαν στα χέρια του Ζήωνα.

Η διαφορά του Ζήωνα με έναν σημερινό ισχυρό ή πλούσιο άνθρωπο, που λιγότερο ή περισσότερο σύννομα επηρεάζει τις διαδικασίες απόδοσης δικαίου, είναι ότι όχι απλώς παρενέβαινε στις αποφάσεις των αρμόδιων θεσμών αλλά επιτελούσε το ρόλο τους. Μέσα από αιτήματα και γράμματα, θα σκιαγραφήσουμε τις διάφορες

¹⁰²Ο Διοικητής της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου είχε αρμοδιότητες ανάλογες με αυτές ενός σημερινού Υπουργού Οικονομικών.

δικαιοδοσίες του. Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται το παράδοξο ο Ζήνων να είναι ταυτόχρονα διάδικος και αρμόδιος για την πορεία μιας υπόθεσης.

Πριν εξεταστεί ο ρόλος τους στην ευρύτερη περιοχή θα γίνει μια επιγραμματική αναφορά στη ζωή του¹⁰³: Ο Ζήνωνας γεννήθηκε περί το 285 π. Χ. στην Καύνο, μια πόλη στην Καρία, που βρίσκεται νοτιοδυτικά της σημερινής Τουρκίας. Η Καύνος βρισκόταν κοντά σε μια λίμνη και ήταν περιτριγυρισμένη από έλη, γεγονός που έκανε το κλίμα ανθυγιεινό, κυρίως το καλοκαίρι. Ακόμη και οι ταξιδιώτες του 19^{ου} αιώνα που επισκέπτονταν την περιοχή αναφέρουν τακτικά κατοίκους άρρωστους και με πυρετό. Περί τον 4^ο αιώνα π. Χ. η Καρία και οι γύρω πόλεις είχαν σε μεγάλο βαθμό εξελληνιστεί. Στην περιοχή βασίλευε μια γηγενής δυναστεία, της οποίας ο πιο γνωστός εκπρόσωπος ήταν ο Μαύσωλος λόγω του περίφημου μνημειακού του τάφου, του Μαυσωλείου.

Την εποχή του Ζήωνα, η Καρία ανήκε στην αυτοκρατορία των βασιλέων της Αιγύπτου, των Πτολεμαίων. Έτσι, ένα μεγάλος αριθμός εξελληνισμένων κατοίκων της Καρίας εισήχθη σε διοικητικά και στρατιωτικά πόστα, και χιλιάδες από αυτούς πέρασαν στην Αίγυπτο. Ένας εξ αυτών ήταν ο Απολλώνιος, ο οποίος έκανε μια ιδιαίτερα λαμπρή σταδιοδρομία ως Διοικητής. Ένα πλήθος συμπατριωτών του ακολούθησε τα βήματά του στην Αίγυπτο, μεταξύ των οποίων και ο Ζήνωνας.

Οι πάπυροι που άφησε πίσω του ο Ζήνωνας μάς δίνουν τη δυνατότητα να γνωρίσουμε λεπτομερώς την σταδιοδρομία του και τη ζωή του μετά την αναχώρησή του από την Καύνο. Γενικά, το αρχείο του Ζήωνα είναι το γνωστότερο ίσως αρχείο από την Πτολεμαϊκή Αίγυπτο και αποτελεί μωσαϊκό της εποχής, των θεσμών, της οικονομικής, κοινωνικής και εθμικής οργάνωσης της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου.

Η ζωή και η σταδιοδρομία του Ζήωνα συνηθέστερα χωρίζονται σε τέσσερις διακριτές φάσεις: Η πρώτη φάση διήρκησε από τον Οκτώβριο/Νοέμβριο του 261 π. Χ. έως τον Απρίλιο του 258 π. Χ. Αναφορά στον Ζήωνα γίνεται για πρώτη φορά σε μια επιστολή που έγραψε προς αυτόν ο Διοικητής Απολλώνιος στα τέλη του 261 π. Χ. Ένα χρόνο αργότερα, το Νοέμβριο του 260 π. Χ., ο Ζήωνας ετοιμάζεται να εγκαταλείψει την Αίγυπτο για να μεταβεί στην Παλαιστίνη, όπου θα περιηγηθεί ως αντιπρόσωπος πωλήσεων του Διοικητή. Η Παλαιστίνη ανήκε στους Πτολεμαίους, με τους οποίους σε διαρκή διαμάχη για την περιοχή βρίσκονταν οι Σελευκίδες, Βασιλείς της Συρίας, η

¹⁰³ Η εργασία των Clarysse και Vandorpe, *Zénon, un homme d'affaires grec à l'ombre des Pyramides* (1995) αποτελεί την πιο πρόσφατη και ολοκληρωμένη μονογραφία για την ζωή του Ζήωνα.

οποία κορυφώθηκε σε μια σειρά από πολέμους για την κυριαρχία της περιοχής κατά τον 3^ο και 2^ο αι π. Χ. Κατά την περιήγησή του στην Παλαιστίνη, ο Ζήνων ήταν ο άνθρωπος εμπιστοσύνης του Διοικητή και ο εμπορικός του αντιπρόσωπος· δεν έφερε επίσημο τίτλο.

Κατά το πέρασμά του από την Παλαιστίνη δράττεται της ευκαιρίας να πλουτίσει και ο ίδιος, ιδίως με το εμπόριο σκλάβων που ανθούσε. Το ταξίδι του ξεκινά στις ακτές της Μεσογείου, στον πύργο του Στράτωνος (Καισαρεία) ενώ μια δεύτερη περιοδεία τον φέρνει στην περιοχή Εδώμ στα νότια.

Τον Νοέμβριο ή Δεκέμβριο του 259 π. Χ. ο Απολλώνιος, ο οποίος παρέμενε στην Αίγυπτο, έλαβε ως δωρεά από τον Βασιλέα Πτολεμαίο II μια τεράστια περιουσία στα βορειοανατολικά της άσσης Φαγιούμ, κοντά στο χωριό της Φιλαδέλφειας. Τον Δεκέμβριο της ίδια χρονιάς, ο Διοικητής θα επιθεωρήσει τα νέα του εδάφη.

Μεταξύ Νοεμβρίου/Οκτωβρίου 261 π. Χ. και Απριλίου 259 π. Χ. διαμορφώνονται ο *Παλαιστινιακός Φάκελος* του αρχείου του Ζήωνα που συμπεριλαμβάνει επιστολές, λογαριασμούς, συμβόλαια και άλλα τέτοιους είδους έγγραφα που συλλέχθηκαν από τον Ζήωνα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του και ο *Φάκελος της Αλεξάνδρειας* που αφορά αρχείο που εγκαινιάστηκε πριν το ταξίδι του και συμπληρώνεται από ορισμένα κείμενα κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Παλαιστίνη. Το αρχείο συνεχίζεται στην επόμενη φάση της σταδιοδρομίας του.

Κατά τη δεύτερη φάση της σταδιοδρομίας του, που διήρκεσε από τον Σεπτέμβριο του 258 π. Χ. έως τον Απρίλιο/Μάιο του 256 π. Χ., αναλαμβάνει ιδιωτικός γραμματέας του Διοικητή. Συγκεκριμένα, την άνοιξη του 258 π. Χ. ο Ζήωνας έλαβε εντολή να επιστρέψει πίσω στην Αίγυπτο, ίσως λόγω του πολέμου που μόλις είχε ξεσπάσει με τη Συρία. Επέστρεψε πριν τον Σεπτέμβριο και για τα επόμενα δύο χρόνια θα συνοδεύσει τη διοίκηση στην περιήγηση επιθεώρησης στο Δέλτα του Νείλου. Είναι πλέον μέρος της πολυάριθμης ομάδας του Διοικητή ως ιδιωτικός Γραμματέας του και υπεύθυνος για τις προσωπικές του υποθέσεις.

Στις αρχές Οκτωβρίου επισκέφτηκε τη νέα δωρεά του Βασιλέα προς τον Απολλώνιο στο Φαγιούμ. Ξεκινώντας από την Κροκοδειλόπολη και περνώντας από τις Μέμφιδα, κοντά από την Ηλιούπολη, Βουβάστιδα και Λεοντόπολη, φτάνει στη Μένδητα, όπου ο Απολλώνιος έφτασε λίγο μετά τις 10 Απριλίου 257 π. Χ. Στις 15 Απριλίου ο Βασιλέας γιόρτασε τα γενέθλιά του όχι στην κατοικία του στην Αλεξάνδρεια αλλά στη Μένδητα, από όπου μπορούσε να παρακολουθεί στενότερα τον πόλεμο εναντίον της Συρίας. Λίγες μέρες αργότερα, ο Απολλώνιος και ο Ζήωνας

επιστρέφουν στη Μέμφιδα, όπου θα παρευρεθούν στο Ιωβηλαίο της ανόδου του Βασιλέα στο θρόνο στις 28 Απριλίου.

Λίγο μετά τις 9 Μαΐου 257 π. Χ. ένας άντρας επονομαζόμενος Πανακέστωρ διορίζεται διαχειριστής της τεράστιας περιουσίας (*τομέα*), που έλαβε ο Απολλώνιος στο Φαγιούμ. Ο Πανακέστωρ κατάγεται από μια πόλη που συνορεύει με την Καύνο, πατρίδα του Ζήνωνα. Οι δύο άντρες πιθανότατα γνωρίστηκαν στην Παλαιστίνη. Ο Ζήνωνας περνάει το καλοκαίρι στην Αλεξάνδρεια. Το φθινόπωρο συνεχίζει την περιοδεία στο Δέλτα ενώ το χειμώνα εξαφανίζεται.

Ο λόγος της αιφνίδιας απουσίας του από την αλληλογραφία και της παρατεινόμενης παραμονής του στα περίχωρα της Φιλαδέλφειας είναι μια ασθένεια, για την οποία γνωρίζουμε από μια φιλική επιστολή του τραπεζίτη Προμηθέα με παραλήπτη τον Ζήωνα (PSI IV 333).

Ο *Φάκελος της Αλεξάνδρειας* που είχε ήδη εκκινήσει κατά την προηγούμενη φάση πληθαίνει κατά τη διάρκεια των περιηγήσεων επιθεώρησης. Καθώς ο Ζήνωνας δρα ως Γραμματέας του Διοικητή, ανευρίσκονται εκεί διάφορες επιστολές και αναφορές που απευθύνονται στον Διοικητή ενώ ο *Φάκελος του Πανακέστορα* περιλαμβάνει μια ολόκληρη σειρά εγγράφων, χωρισμένη σε τρία αρχεία και μας ενημερώνει για την περιουσία του Απολλώνιου την εποχή εκείνη. Τα τρία αυτά αρχεία είναι: ο ομώνυμος *Φάκελος του Πανακέστορα*, ο οποίος πέρασε αργότερα στα χέρια του Ζήωνα¹⁰⁴. ο *Αλεξανδρινός Φάκελος του Ζήωνα* γι' αυτήν την περίοδο και τα *Αρχεία των μηχανικών Κλέωνος και Θεοδώρου*, υπεύθυνων για τα δημόσια έργα στο Φαγιούμ.

Κατά την τρίτη φάση της σταδιοδρομίας του, ο Ζήνωνας διορίζεται επικεφαλής της περιουσίας του Απολλώνιου στο Φαγιούμ, από τον Απρίλιο/Μάιο του 256 π. Χ. έως και το 248/7 π. Χ. Ο Ζήνων μετά την ασθένειά του εγκαθίσταται στο κέντρο της ιδιωτικής περιουσίας του Απολλώνιου, στο χωριό της Φιλαδέλφειας. Αυτή η περιουσία αποτελείται κατά κύριο λόγο από νέες καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Ο Βασιλιάς είχε ξεκινήσει στο Φαγιούμ ένα μεγάλο σχέδιο ανάπτυξης μέσω τεράστιων έργων άρδευσης, και ο Διοικητής θέλει να κάνει την δική του ιδιωτική περιουσία μια εταιρεία πρότυπο για χιλιάδες Έλληνες αξιωματούχους, στρατιώτες, αγρότες που έχουν λάβει πολλά εδάφη στην περιοχή. Εισάγει νέες ποικιλίες δημητριακών, δημιουργεί φυτείες

¹⁰⁴ Pestman 1980, 175

οπωροφόρων δέντρων και πεύκων και προσπαθεί να αστικοποιήσει το μικρό αιγυπτιακό χωριό για να διαμορφώσει μια μικρή ελληνική πόλη.

Στα τέλη Απριλίου με αρχές Μαΐου 256 π. Χ., ο Ζήνωνας αναλαμβάνει τη διαχείριση αυτής της περιουσίας ενώ ο προκάτοχός του Πανακέστορας μεταφέρεται στη Μέμφιδα. Ο Ζήνωνας θα διατηρήσει αυτή τη θέση για οκτώ χρόνια. Στην αρχή, ο Διοικητής παρακολουθεί στενά την αλληλογραφία του που διεκπεραιώνεται μέσω του Ζήωνα καθώς επίσης και την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής διατάζοντας να καλλιεργούνται προϊόντα για την αναπτυσσόμενη ελληνική αγορά στην Αίγυπτο και την Αλεξάνδρεια. Η στενή προσωπική ενασχόληση του Διοικητή με τα παραπάνω μειώνεται προοδευτικά και ο Απολλώνιος βασίζεται ολοένα και περισσότερο στον Ζήωνα για την οικονομική διεύθυνση του τομέα και συνεπακόλουθα για τις διενέξεις που ανακύπτουν μεταξύ όσων δουλεύουν σ' αυτόν όπως και μεταξύ των κατοίκων της περιοχής.

Η ανάθεση των αρμοδιοτήτων του Διοικητή στον Ζήωνα αποτυπώνεται και στα αιτήματα και γράμματα που δέχεται και αποτελεί την αιτία που ο ίδιος έφτασε να συνιστά ένα προσωποπαγές σύστημα αστυνόμευσης και επιδίκασης. Ο Ζήνων, ενώ διαχειρίζεται το κτήμα ασκεί και άλλες οικονομικές δραστηριότητες προς ίδιον όφελος. Οι επαφές του με την Αλεξάνδρεια είναι πιο επεισοδιακές και τα ταξίδια του στην πρωτεύουσα ολιγάριθμα. Σ' αυτή τη φάση της σταδιοδρομίας του διαμορφώνονται ο *Φάκελος των προσωπικών αρχείων του Ζήωνα* και το *Corpus της ιδιωτικής περιουσίας του Απολλώνιου*.

Σε μια απροσδιόριστη ημερομηνία μεταξύ 24 Νοεμβρίου και αρχές Δεκεμβρίου 247 π. Χ. ο Ζήωνας απολύεται για κάποιον λόγο που δεν γνωρίζουμε. Η διαχείριση της περιουσίας περνά στα χέρια του Ευκλείδη, με βοηθό του ως γραμματέα έναν Απολλώνιο (πιθανόν αδερφός του Ζήωνα). Περίπου την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε μια σημαντική αλλαγή στην κεφαλή της Αιγύπτου: στις 28 Ιανουαρίου 246 π. Χ. ο Πτολεμαίος III διαδέχθηκε στο θρόνο τον πατέρα του. Ενάμιση χρόνο αργότερα, ο Διοικητής Απολλώνιος εξαφανίζεται από την πολιτική σκηνή ενώ την περιουσία του διαχειρίζεται τώρα ένας Βίωνας, θέση που θα διατηρήσει έως το 244 π. Χ.

Όπως αποκαλύπτει ο πάπυρος P.Lond.VII.2052 που χρονολογείται μετά το 245 π. Χ., ο Απολλώνιος εγκατέλειψε την πολιτική σκηνή κάτω από άγνωστες συνθήκες το 245 π. Χ. και τα υπάρχοντά του πουλήθηκαν. Έτσι, και οι δύο σκλάβοι που

αναφέρονται στον πάπυρο, υπάρχοντα και αυτοί του Απολλώνιου κατά το Πτολεμαϊκό δίκαιο, πουλήθηκαν στον Παιδέα.

- ὑπόμνημα Ζήνωνι παρὰ
Σωσικράτους τῶν πρότερον
ὄντων Ἀπολλωνίου τοῦ [[διοι]]
γενομένου διοικητοῦ νῦν δ' ὄν-
5 των Παιδέου. ἐάν τις παραβάλῃ,
συνσχεῖν καὶ ἡμῖν γράψαι.
Πίνδαρον Λύκιον διάκονον
ὡς (ἐτῶν) κθ μέσον μελίχρουν
σύνοφρον ἐπίγρυπον, οὐλή
10 ὑπὸ γόνυ ἀριστερόν.
καὶ Φιλωνίδην ὃς καὶ Βελτε-
νοῦρις καλεῖται, ὡς (ἐτῶν) κδ
μεσος [με]λίχρους, οὐλή ἐπ' ὄφρυι
ἀριστερᾷ καὶ ὑπὸ χεῖλος
15 ἐγ δεξιῶν.
καὶ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ ὀμη-
ρεύσαντος Φιλῖνον Βαβυλώνιον
τριβέα ὡς (ἐτῶν) μδ βραχὺν μελαν-
χρῆ ἐπίγρυπον σύνοφρον, φακὸν
20 ἔχοντα παρὰ τὸν ἀριστερόν
κρόταφον.
καὶ Ἀμύνταν Μῆδον συνωριστήν
ὡς (ἐτῶν) λδ μέσον μελανχρῆ, οὐλή
μετώπῳ καὶ ῥινί.

Apparatus

13. μέσον...[με]λίχρουν...οὐλαί...corr. ex εγ...15. ἐκ...23. οὐλαί

Το 243 π. Χ. η περιουσία επέστρεψε οριστικά στο στέμμα. Ο Ζήνωνας, στην τέταρτη φάση της ζωής του, συνέχισε να ζει στη Φιλαδέλφεια ως ένας ιδιαίτερα πλούσιος και σεβαστός άνθρωπος. Σ' αυτή την περίοδο ανήκουν ο *Φάκελος του Απολλώνιου*, του νέου γραμματέα, όπου διατηρούνται τα αρχεία τα σχετικά με το κτήμα, ο *Φάκελος με τα προσωπικά αρχεία του Ζήωνα*, ο οποίος περιλαμβάνει αρχεία

που αφορούν την διαχείριση των προσωπικών του υποθέσεων, και ο *Φάκελος Ανωνύμου*, που περιλαμβάνει έγγραφα που ένα άγνωστο πρόσωπο -πιθανόν ο Απολλώνιος, αδελφός του Ζήωνα- πρόσθεσε στο αρχείο του Ζήωνα, αφού ο τελευταίος του παρέδωσε τα αρχεία του μετά το 240 π. Χ.

Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του στην υπουργική περιουσία, ο Ζήωνας διαχειρίστηκε καλά τις δικές του υποθέσεις και μετά την απόλυσή του εξακολούθει να χρησιμοποιεί το κεφάλαιο και τις διασυνδέσεις του για να συσσωρεύει πλούτο. Επενδύει τα χρήματά του σε διάφορες επιχειρήσεις καθώς και στην ενοικίαση φόρων και τα έντοκα δάνεια. Από το 256 π. Χ. υπενοικιάζει πάνω από 1000 εκτάρια που ανήκουν σε στρατιώτες που δεν θέλουν να δουλέψουν οι ίδιοι τη γη τους. Για να εκμεταλλευτεί τη γη, ο Ζήωνας διαθέτει με αμοιβή ζώα σε αγρότες. Λίγο αργότερα, περί το 251 π. Χ., ο Ζήωνας αρχίζει να επενδύει στην μικρή κτηνοτροφία: πρόβατα, αίγες και χοίροι μεγάλωσαν σε αριθμό εντυπωσιακά χάρη σε αυτόν σε πολλά χωριά της Αιγύπτου. Ο Ζήωνας ενδιαφέρεται και για την αμπελοργία αλλά φαίνεται πως η παραγωγή κρασιού να είναι μόνο προς δική του ικανοποίηση και για λίγους, στενούς του φίλους.

Το τελευταίο σημάδι ζωής του Ζήωνα χρονολογείται στις 14 Φεβρουαρίου 229 π. Χ. Τον Νοέμβριο ή Δεκέμβριο του ίδιου έτους τα αρχεία εξαφανίζονται με βασιλικό διάταγμα.

5.1.1 ΤΟ ΦΑΓΙΟΥΜ

Για οκτώ χρόνια ο Ζήωνας διαχειριζόταν την τεράστια περιουσία του Διοικητή Απολλώνιου βορειοανατολικά του Φαγιούμ, κοντά στο χωριό της Φιλαδέλφειας. Μετά την απόλυσή του συνεχίζει να ζει για τουλάχιστον ένα τέταρτο του αιώνα σε αυτό το χωριό, όπου ανευρέθηκαν τα έγγραφά του.

Το Φαγιούμ αποτελούσε μια μεγάλης έκτασης έρημο, η οποία τροφοδοτούνταν μόνο από μια λίμνη στο βόρειο τμήμα της περιοχής. Ήδη από την περίοδο βασιλείας των Φαραώ είχαν γίνει προσπάθειες για ύδρευση της περιοχής με εκμετάλλευση της λίμνης, προκειμένου να αυξηθούν οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Ο Πτολεμαίος II ήθελε επίσης να βελτιώσει την άρδευση των παραμεθόριων περιοχών της ερήμου, καθώς παραχώρησε εκτάσεις του Φαγιούμ σε αξιωματούχους και στρατιωτικό προσωπικό.

Ήταν όμως πολύ δύσκολο να καλλιεργηθούν 2000 εκτάρια στην άκρη της ερήμου απουσία μηχανικών μέσων. Ένα από τα έγγραφα που βρέθηκε στην περιοχή αναφέρεται στον Στοτοήτι, ο οποίος εκθέτει ένα σύστημα που εξασφαλίζει τη βέλτιστη

άρδευση της τεράστιας περιουσίας και παρέχει μια εκτίμηση του αναμενόμενου κόστους. Το Δεκέμβριο του 259 π. Χ. ο Απολλώνιος επισκέπτεται τη νέα του περιουσία. Στις αρχές του Ιανουαρίου 258 π. Χ. εγκρίνει το σχέδιο του Στοτοήτι. Το τελικό σχέδιο εκτελέστηκε από περίπου 500 εργαζόμενους σε τρεισήμισι μήνες, από τον Φεβρουάριο έως τον Μάιο του 258 π. Χ. Το επόμενο έτος, τον Μάιο του 257 π. Χ., ο Πανακέστωρ γίνεται διαχειριστής της περιουσίας του Απολλώνιου, και αναλαμβάνει να οργανώσει τον καθαρισμό και την καλλιέργεια της γης. Ο Πανακέστωρ δεχόταν πιέσεις για να επιταχύνει τις διαδικασίες προκειμένου να προλάβει την περίοδο σποράς του Οκτωβρίου/Νοεμβρίου. Ωστόσο, αποτυγχάνει να ολοκληρώσει όλες τις εργασίες εγκαίρως. Όταν, αρχές Μαΐου του 256 π. Χ., μεταφέρεται στη Μέμφιδα και αναλαμβάνει τη θέση του ο Ζήνωνας, το κτήμα είναι έτοιμο για καλλιέργεια στο σύνολό του.

Το 253 π. Χ. ένας μεγάλος αριθμός στρατιωτών εγκαθίστανται ως έποικοι στην περιοχή της Φιλαδέλφειας λαμβάνοντας από πέντε έως είκοσι πέντε εκτάρια, τα οποία σκόπευαν να ενοικιάσουν σε Αιγύπτιους αγρότες προς καλλιέργεια. Όμως οι έποικοι δεν γνωρίζουν ούτε τη γλώσσα ούτε τα τοπικά έθιμα. Έτσι, ο Ζήνων αντιλαμβάνεται πόσα λεφτά θα μπορούσε να αντλήσει ενεργώντας ως μεσάζοντας.

Στην περιουσία του Απολλώνιου η παραγωγή μαλλιού και η ανατροφή προβάτων είχε σημαίνουσα θέση (σύμφωνα με απογραφές ένα κοπάδι μετρούσε 6371 πρόβατα). Μια ιδιαίτερη ράτσα προβάτων με πολύ λεπτό μαλλί είχαν εισαχθεί από τη Μίλητο. Τα μιλησιακά αυτά πρόβατα ήταν τόσο πολύτιμα που το μαλλί τους δεν το ξύριζαν αλλά το κούρευαν και το μάζευαν με το χέρι. Ένα μέρος του μαλλιού πωλούνταν ως πρώτη ύλη αλλά συχνότερα το εκμεταλλεύονταν άμεσα και παρήγαν κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα όπως ρούχα, στρώματα και χαλιά. Από τη μια πλευρά, μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις δούλευαν το μαλλί σε περιορισμένες ποσότητες για τον Απολλώνιο ή και τον ίδιο τον Ζήωνα. Από την άλλη, ο Διοικητής είχε στη Μέμφιδα ένα εργαστήριο ύφανσης όπου εργαζόνταν σκλάβοι και ελεύθεροι εργαζόμενοι.

Ο Ζήωνας, επίσης, συνδέθηκε στενά με τη διαχείριση του τοπικού γυμνασίου. Είναι στενός φίλος του διευθυντή του γυμνασίου και όταν αυτός πεθαίνει ξαφνικά το 242 π. Χ., ο Ζήωνας διευθετεί όλα τα προβλήματα, οικονομικά και άλλα, που άφησε ο νεκρός. Ο Ζήωνας επίσης ήταν υποστηρικτής νεαρών αθλητών και μουσικών προωθώντας με επιτυχία τη σταδιοδρομία τους. Πολλά αγόρια ήταν γιοι στρατιωτών που σκοτώθηκαν σε έναν από τους πολλούς πολέμους που διεξήγαν οι Πτολεμαίοι. Ως εκ τούτου είχαν το δικαίωμα στην εκπαίδευση επιδοτούμενοι από τον κρατικό

προϋπολογισμό. Ο Ζήνωνας ήταν υπεύθυνος και για τις οικονομικές απολαβές που λάμβαναν ο μαθητές του γυμνασίου για να μπορούν να αφοσιωθούν στις σπουδές τους. Στην πράξη, η εκπαίδευση των ορφανών στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο ανατίθετο σε αξιότιμες προσωπικότητες, όπως ο Ζήνωνας.

5.2 ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΖΗΝΩΝΑ

Οι περισσότεροι πάπυροι που θα εξεταστούν χρονολογούνται ανάμεσα στο 258 και το 248/7 π. Χ. Τα χρόνια αυτά ο Ζήνων άρχισε σταδιακά να υποκαθιστά στη Φιλαδέλφεια τους αξιωματούχους με αστυνομικά και δικαστικά καθήκοντα και να διεκπεραιώνει ο ίδιος τις αρμοδιότητες του Διοικητή Απολλώνιου.

Ειδικότερα, ανάμεσα στα έτη 256 έως 248/7 π. Χ., ο Ζήνων και οι αρμοδιότητές του προοδευτικά εξομοιώνονται και ταυτίζονται με αυτές του Διοικητή ενώ νωρίτερα, αν και οι υπήκοοι τον αντιμετωπίζουν ως πηγή του δικαίου, διακρίνουν στα γράμματά τους τις αρμοδιότητες αυτού και του Απολλώνιου, γι' αυτό του ζητούν να *μεσολαβήσει*. Μεταξύ των ετών 258 και 256 π. Χ. ο Ζήνων έχει αναντίρρητα υποκαταστήσει στην Φιλαδέλφεια τα αξιώματα του Επιστάτη και του Κωμάρχη, ωστόσο μετά το έτος 256 π. Χ. όταν ανέλαβε τη διεύθυνση της περιουσίας του Απολλώνιου, υποστηρίζεται από την έρευνά μας πως ασκούσε και δίκη ως ο αντ' αυτού του Διοικητή, κάτι που δεν έκανε νωρίτερα.

Πριν προβούμε στην ανάλυση των παπύρων και των αρμοδιοτήτων του Ζήωνα που αυτοί αποκαλύπτουν, οφείλουμε να αναφερθούμε ακροθιγώς στα χρονολογικά συστήματα που ήταν εν χρήση στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο. Η παράλληλη χρήση διαφορετικών χρονολογικών συστημάτων αποτελεί τον λόγο που η χρονολόγηση των παπύρων του αρχείου του Ζήωνα αποκαλύπτεται ως μια εξαιρετικά δύσκολη εργασία.

Συγκεκριμένα, χρησιμοποιούνταν ταυτόχρονα τρία διαφορετικά συστήματα χρονολόγησης: Το Αιγυπτιακό (βασιλικό) έτος, όπου έτος 1^ο αποτελεί το έτος που ανέρχεται στη βασιλεία κάθε νέος Βασιλέας. Το οικονομικό έτος που ξεκινά την 1^η του μηνός *Μεχείρ* και το Μακεδονικό (βασιλικό) έτος που αποτελεί σεληνιακό έτος και η πρώτη του έτους ταυτίζεται με την ημέρα που κάθε νέος Βασιλέας ανέβαινε στον θρόνο. Το γεγονός ότι χρησιμοποιούνταν αδιακρίτως τα συστήματα χρονολόγησης σε συνδυασμό με τη φθορά πολλών παπύρων καθιστούν το έργο της χρονολόγησης επίμοχθο¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Pestman 1981, 215-219

Ορισμένοι από τους παπύρους που θα εξεταστούν χρονολογούνται με ακρίβεια. Για τους παπύρους που δεν χρονολογούνται με ακρίβεια αλλά τοποθετούνται γενικά στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ.¹⁰⁶, η πρότασή μας είναι η εξής: Όταν σ' αυτούς ο Ζήνωνας παρουσιάζεται με αυξημένες αστυνομικές και κυρίως δικαστικές δικαιοδοσίες να τοποθετούνται στο φάσμα μεταξύ του 256 και του 248/7 π. Χ., όταν υποκατέστησε ουσιαστικά τον Διοικητή Απολλώνιο και τις αρμοδιότητες αυτού, η πιο διακριτή εκ των οποίων ήταν η δίκη. Οι πάπυροι για τους οποίους προτείνουμε αυτήν την περιορισμένη χρονολόγηση σχολιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

Επιστρέφοντας στις αρμοδιότητες του Ζήωνα, ο σημαντικός μελετητής Rostovtzeff ήδη από το 1922 υπογραμμίζει ότι στη Φιλαδέλφεια δεν υπήρχαν οι γνωστές διοικητικές αρμοδιότητες, όπως τις βλέπουμε κατανεμημένες στους υπόλοιπους τόπους και χωριά της Πτολεμαϊκής περιφέρειας. Συγκεκριμένα, πουθενά στα γράμματα του Ζήωνα δεν διαβάζουμε για Κωμάρχες και για Κωμογραμματείς όπως θα ανέμενε κανείς. Δεν υπάρχει επίσης Επιστάτης, με αποτέλεσμα ο Ζήων να εκτελεί και χρέη αρχηγού της αστυνομίας, των (Αρχι)Φυλακικών δηλαδή¹⁰⁷.

Ο παρακάτω πάπυρος (P.Cair.Zen. III 59421) χρονολογείται μεταξύ του 258 και του 256 π. Χ., όταν ο Ζήωνας κατέχει τη θέση του Γραμματέα του Απολλωνίου. Θέση αυτής της εργασίας είναι πως πριν την ανάληψη της διεύθυνσης της περιουσίας του Απολλωνίου το 256 π. Χ., ο Ζήων δεν ασκούσε δίκη, όπως έκανε μεταξύ των ετών 256 και 248/7 π. Χ.

Συγκεκριμένα, στον P.Cair.Zen. III 59421, ο Διονύσιος ο μετρητής του σίτου έχει συλληφθεί γιατί κατηγορήθηκε για επαγγελματικές παραβάσεις. Έτσι, ζητά από τον Ζήωνα είτε ο ίδιος να τον βγάλει από τη φυλακή είτε να πείσει τον Αρτεμίδωρο να δεχθεί εγγυήσεις για την εμφάνισή του σε δίκη μέχρις ότου να επιστρέψει ο Απολλώνιος και να την διεξάγει¹⁰⁸.

Στο μυαλό ενός μέσου υπηκόου αρχίζει ήδη από την περίοδο αυτή ο Ζήων να «συμπορεύεται» με τον ανώτερό του, κάτι που στα έτη 256-248/7 π. Χ. θα οδηγήσει σε επικάλυψη καθηκόντων των δύο ανδρών («*ἐγὼ οὖν κ]αταφεύγω ἐπὶ σέ, ἴσον κρίνων/ [Ἀπολ]λωνίωι· ὁ γὰρ ἂν σὺ κατα[κρίνης] μου, τ[οῦτο] ποιήσω κατὰ τὸ/ ἐπιβάλλ[λ]ον μοι*

¹⁰⁶ Οι πάπυροι που δεν χρονολογούνται με ακρίβεια έχουν τόσο στην έκδοσή τους (Edgar C.C.) όσο και στο HGV ως ημερομηνία «μέσα του 3^{ου} αι» ενώ δεν δίνεται ακριβέστερη ημερομηνία αυτής ούτε στον *Οδηγό του αρχείου του Ζήωνα* του Pestman (1981).

¹⁰⁷ Rostovtzeff 1922, 50-51

¹⁰⁸ C.C. Edgar, ASAE 23, 1923, 204

μέρος»). Ωστόσο, αυτός που ασκεί τη δίκη στα χρόνια 258-256 π. Χ. είναι όπως διακρίνεται ξεκάθαρα ο Απολλώνιος.

Ζήνωνι χαίρειν Διονύσιος σιτομέτρης, δέομαί σου καὶ ἰκετ]εύω, ἐνευχ[όμε]νός] σοι
τ[ο]ῦς
πατρικ[ο]ῦς θεοῦς καὶ τὴν ὑγίειαν τῆ[ν Ἀπολλωνίου]υ, μὴ περιδεῖν με ἀδικούμενον,
ἀλλ[ὰ μ]ά]λισ[τα] μὲν αὐτόν σε ἐπ[ισκέψασθαι] περὶ ἐμοῦ, εἰ δὲ μή γε, Ἀρ[τε]μιδώρῳ
[συ]ντ[άξ]αι ἐγγύους λαβεῖν παρα[μονῆς ἕως] ἂν Ἀπολλώνιος παραγένηται καὶ
5 [περὶ τούτ]ων ἐπισκέψηται· ἐγ[ώ] γὰρ διὰ τῶ]ν πραγμά[τω]ν [οὐ]θὲν ἀπενηνέγμαι,
ἀλ[λὰ] παρειχόμεν τὰς χρείας τοῖς π[αρ' αὐτοῦ], Νίκωνι κ[αὶ Ἀδδ]αίῳ, ὀψώνιον καὶ
σι-
τομετ[ρία]ν λαμβάνων· εἰ δὲ [μ]ή γε, [σύντα]ξον προσδέξασθαι μοι τὸ μεμετρη-
μένο[ν] τῷ δοχικῷ, τοῦ δὲ λ[οι]π[οῦ] προσ]πληρώσομεν τὰς δέκα [τα]ῖς
[έκατ]όν , καθὰ Ἀπολλώνιος γράφε[ι]. ἐγὼ οὖν κ]αταφεύγω ἐπὶ σέ, ἴσον κρίνων
10 [Ἀπολ]λωνίῳ· ὁ γὰρ ἂν σὺ κατα[κρίνης] μου, τ[οῦτο] ποιήσω κατὰ τὸ
ἐπιβάλ[λ]ον μοι μέρος.
εὐτύχει.ν
[Διονύσι]ος σιτομέτρης.

Apparatus

I. ἐπισκέψηται

Οι αναφορές στον ισχυρό Απολλώνιο όταν ο Ζήνων ανέλαβε την διεύθυνση της περιουσίας και έγινε ο αντ' αυτού, δεν παύουν να αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της ρητορικής των αιτημάτων, βλ. π. χ. «δέομαι] οὖν σου ἐνευχόμενος τὴν Ἀπολλωνίου ὑγίειαν- - .?-/ι» (P.Cair.Zen. IV 59628).

Κατά το 252/251 π. Χ., όταν ο Ζήνωνας έχει αναλάβει ήδη τα καθήκοντά του ως διευθυντής της περιουσίας που ανήκε στον Απολλώνιο, στο ιδιωτικό γράμμα PSI VI 570 παρακολουθούμε τον αποστολέα να ζητά από τον Ζήωνα να στείλει τους Φυλακίτες προς σύλληψη ενός διαφυγόντα σκλάβου. Μάλιστα, το συγκεκριμένο απόσπασμα όπου αναφέρονται οι Φυλακίτες έχει αποκατασταθεί διαδοχικά και ως «τοὺς ἐκεῖ φυλ]ακίτας» και ως «τοὺς ὑπὸ σὲ φυλ]ακίτας». Ο Ζήνωνας είχε είτε την δικαιοδοσία να αποστέλλει αστυνομική δύναμη κάπου είτε υποκαθιστούσε τον Αρχιφυλακίτη και τον Επιστάτη, τον αρχηγό και τον πολιτικό προϊστάμενο της αστυνομικής δύναμης, κατά τις δύο αποκαταστάσεις του παπύρου αντίστοιχα. Και

στην μια και στην άλλη περίπτωση, επιτελεί έναν ρόλο που δεν έχει σχέση με αυτόν που θα επιτελούσε ένας άνδρας απλώς επιφορτισμένος με την διεύθυνση μιας μεγάλης περιουσίας.

Πάντως, ο παραπάνω πάπυρος δεν είναι ξεκάθαρος ως προς το εάν ο Ζήνωνας μπορεί να αποστέλλει Φυλακίτες όταν δημιουργείται πρόβλημα που έρχεται εις γνώση του στην περιοχή ή αν διοικεί μια μονάδα Φυλακιδίων. Ο πάπυρος PSI IV 359 φωτίζει περισσότερο το θέμα. Συγκεκριμένα, ακριβώς στην ίδια χρονολογία (252/251 π. Χ.) ο Φιλίσκος, ο Οικονόμος, ζητά από τον Ζήωνα να διατάξει τους Φυλακίτες να παραδώσουν στον άνθρωπο που λειτουργεί για λογαριασμό του, έναν άνδρα που είχε διαφύγει από τη Φιλαδέλφεια με έναν γάιδαρο και μερικούς σάκους. Ο Ζήνων διοικεί μια μονάδα Φυλακιδίων.

γ

[Φιλίσκος Ζήνωνι. τῆς] γεγρ[αμμένης μοι πα]ρὰ \[Δ\]ιογένους/ [[Ζ\ήν\ωνος]]
ἐπιστολῆς τὸ ἀντίγραφον. καλῶς οὖν π[οι]ήσεις συντάξας τοῖς
φυλακ[ί]ταις ἀποστεῖλαι πρ[ὸ]ς ἡμᾶς τὸ σῶμα καθότι γράφει.

3 αἴ[ρρωσο. (ἔτους) λδ,] . .

Διογένης Φιλίσκωι χαίρειν. Φᾶβις ὁ ἀποδ[ιδούς] σοι τὴν ἐπιστολὴν

5 ἐστὶν ἡμῖν [. . .] . [- - .32-]β. . . . ου εἰς

ὑποζύγια καὶ σάκκους αὐτόν. φησὶ δὲ Παύ[ητά(?)] τινὰ μισθωτὸν συνσκευ-
ασάμενον αὐτόν τὸν ὄνον καὶ σάκκους διαχωρῆσαι, καὶ τοῦτον συλλαβὼν
ἐν Φιλαδελφείᾳ παραδεδωκέναι τοῖς φυλακίταις. καλῶς οὖν ποιήσεις γράψας
Ζήνωνι συντάξαι τοῖς φυλακίταις ἀποκατα[σ]τῆσαι τὸ σῶμα ἐπὶ σε.

10 ἔρρωσο. (ἔτους) λδ, Φαμενώθ ιζ.

ν

ἄ . ἔγραψα

Διογένους ἐπ(ιστολῆι).

Ο πάπυρος P.Cair.Zen. III 59149 που χρονολογείται το 256 π. Χ. αποτελεί γράμμα που στέλνει ο Αρτεμίδωρος στον Ζήωνα και γινόμαστε μάρτυρες της εκτεταμένης δύναμης και επιρροής που ασκούσε ο τελευταίος στις περιοχές της Φιλαδέλφειας αλλά και της Μέμφιδας, απ' όπου προέρχεται ο συγκεκριμένος πάπυρος. Συγκεκριμένα, ο Αρτεμίδωρος παραπονείται ότι ο Αγαθίνος δεν πλήρωσε για μια συναλλαγή οίνου που είχαν οι δύο τους. Έτσι, ζητά από τον Ζήωνα να τον εξαναγκάσει να πληρώσει αφού δώσει όρκο για τα οφειλόμενα.

Η δουλειά που καλείται εδώ να κάνει ο Ζήνων περιέχει ταυτόχρονα και τις αρμοδιότητες ενός οικονομικού διευθυντή αλλά και ενός (Αρχι)Φυλακίτη που μπορούσε να προβεί σε συλλήψεις και ανακρίσεις ενόχων. Διακρίνουμε, επίσης, και την πίεση που μπορούσε να ασκήσει το τοπικό δίκτυο για την αποπληρωμή χρεών, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

γ

[Α]ρτεμίδωρος Ζήνωνι χαίρειν.[- .-.?-.]

στι οὔτε ἀπὸ τοῦ κοινοῦ οἴνου κ[- .-.?-.]

κεραμίων τοῦ οἴνου ἀλλ' οὐδὲ δραχμὴν μιαν . καλῶς ἄν [οὔν ποιήσας]

[συ]ναναγκάσας αὐτὸν τό [τε] ἀργύριον ἡμῖν ἀποδοῦναι η. [- .-.?-.]

5 λόγον ὁμόσαντα ἐν τῷ Σαραπειῶι ὡς πέπραται, ἐπειδὴ [- .-.?-.]

μεθα ἐργάζεσθαι ἄλλα τούτωι, εἰ καὶ πεπιστεύκαμεν [- .-.?-.]

ἔρρωσο. (ἔτους) [[κ]] λ, Ἐπειφ [.].

ν

[(ἔτους)] λ, Πανήμου , Ἐπειφ ς.

[Αρτεμίδωρ]ος Ἀγαθίνου.

Ζήνωνι.

Σ' έναν πάπυρο που χρονολογείται μεταξύ του 254 και 251 π. Χ., ένας αποστολέας -που ο πάπυρος έχει φθαρεί πριν την ολοκλήρωση του ονόματός του- στέλνει γράμμα με παραλήπτη τον Ζήωνα πως αδικείται από τους Φυλακίτες της Κερκεσούχης (P.Ryl IV 570). Συγκεκριμένα, παρ' ότι δεν έχει σχέση με τη ληστεία που αναφέρεται («λείας γὰ[ρ]»), οι Φυλακίτες τον συνέλαβαν και τον οδήγησαν στον Τιμόθεο τον Νομάρχη. Όπως αφηγείται εδώ ο άντρας, προέβησαν σε ύβρι εναντίον του και τον έβαλαν στη φυλακή. Προφανώς, ο φυλακισμένος ζητά βοήθεια από τον Ζήωνα, και συγκεκριμένα του ζητά να αποδώσει δικαιοσύνη.

Ζήνωνι χαίρειν Ἀπο[- .-.?-.] ἀδικοῦμαι ὑπὸ τῶν φυλακιστῶν

τῶν ἐγ Κερκεσούχης. λείας γὰ[ρ- .-.?-.] τόποις ἀνήγαγόν με βίαι εἰς Κροκοδίλων

πόλιν ἐπὶ Τιμόθεον τὸν νομά[ρχην- .-.?-.] ἀπελύθη. δέομαι οὔν σου, ἐπειδὴ

βίαι ὑπ' αὐτῶν ἤχ[θη]ν καὶ ὑβρ[ίσθη]- .-.?-.] μοι τῆς κόμης

5 τῆμ φυ[τεῖαν] ὑπαρ[χ. .] ἐμ[- .-.?-.] α ὥστε δύνασθαί σοι τὰ δίκαια ποεῖν.

θέλω δέ σοι καὶ ἐμαυτ[. . .] α[- .-.?-.] παρέχεσθαι ὥστε σε

μηθὲν ἐγκαλεῖν, ἵνα καὶ τ[- -.-?-]αρήσωμαι. καὶ συγγράψασθαί σοι
βούλομαι περὶ τούτων καὶ ς[- -.-?-]αί σοι τοὺς ἀδελφούς. εὐτύχει.

Apparatus

2. ἀνήγαγόν...5. τὴν

Ὅπως και σε όλα τα αιτήματα και τις επιστολές που έχουμε δει, το πάθος και η ρητορική δεινότητα είναι ένας σκόπελος για τον σύγχρονο ερευνητή, τις περισσότερες φορές αζεπέραστος. Αν και η ύβρις («*ύβρ[ίσθην]*») στοιχειοθετούσε έγκλημα στην αρχαιότητα, στην πραγματικότητα ελάχιστες φορές αυτό σημαίνει κάτι παραπάνω από την, έστω βίαιη, σύλληψη και επιτέλεση του καθήκοντος των αξιωματούχων στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο. Επειδή ακριβώς στοιχειοθετούσε αδίκημα, πολλοί κατέφευγαν στη χρήση αυτής της λέξης στα αιτήματα προς τις αρχές. Πώς μπορούμε να είμαστε σίγουροι για το εάν όντως υπέπεσαν εδώ οι Φυλακίτες σε αυτό το αδίκημα, όταν αυτή η λέξη αποτελούσε μέσο πειθούς, και ειδικά σε μια προσωπική υποβολή στον Ζήνωνα;

Στον πάπυρο που θα παρατεθεί παρακάτω, ακόμη ένας φυλακισμένος παρακαλεί τον Ζήνωνα να μεσολαβήσει προκειμένου να βγει από το δεσμωτήριο. Εδώ βλέπουμε ακριβώς τους λόγους για τους οποίους ο Ζήνωνας απέκτησε τέτοια ισχύ στην ευρύτερη περιοχή και δεν ήταν άλλοι από τα οικονομικά συμφέροντα: Όταν τόσοι άνθρωποι εργάζονταν στην περιουσία του Απολλώνιου ή είχαν ευρύτερες οικονομικές συναλλαγές μαζί του και με τον Ζήνωνα, πώς θα μπορούσε ο τελευταίος να μην ενδιαφερθεί για τα οικονομικά συμφέροντα του αποστολέα και, κατ' επέκταση, του ίδιου; Πώς θα μπορούσε να μην ενδιαφερθεί για τα οικονομικά συμφέροντα της «εταιρείας»;

Επικεντρώνοντας την προσοχή μας στον συγκεκριμένο πάπυρο, διαβάζουμε ότι ο Ζήνωνας είχε ενοικιάσει στον αποστολέα Κάλλιπο ένα κομμάτι γης, από το οποίο τον έσυραν έξω. Έτσι, ο φυλακισμένος ζητά από τον Ζήνωνα να μην τον αφήσει στη φυλακή ενώ κάνει την, παράδοξη για τα σημερινά δεδομένα, πρόταση να αφήσει τη γυναίκα του στη φυλακή αντ' αυτού έως ότου ολοκληρωθεί η έρευνα σαν ένα είδος ενσώματης εγγύησης (P.Mich. I 87)¹⁰⁹. Με βάση την μαρτυρία, καταλαβαίνουμε ότι υπήρξε κάποιο πρόβλημα σχετικά με την ενοικίαση του συγκεκριμένου κλήρου¹¹⁰.

¹⁰⁹ Orrieux 1983, 116· Clarysse & Vandorpe 1995, 102

¹¹⁰ Bagnall & Derow 2004, No. 127

Έτσι, εδώ παρατηρείται το πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο ο Ζήνωνας να λειτουργεί και σαν διάδικος αλλά και σαν αρμόδιος για μια υπόθεση, κάτι που επαναλαμβάνεται στα αιτήματα. Συγκεκριμένα, ο Ζήνωνας είναι αυτός που έχει ενοικιάσει τον κλήρο στον αποστολέα του αιτήματος και παράλληλα είναι αυτός στον οποίο ο αποστολέας απευθύνεται προκειμένου να βρει το δίκιο του.

Κάποιος θα μπορούσε να αντιτείνει πως ο Ζήνωνας εδώ έχει απλώς το δικαίωμα που δινόταν στους κατηγορούς να βγάλουν οι ίδιοι, ως ιδιώτες, από τη φυλακή αυτούς που οι ίδιοι κατηγορήσαν και οδήγησαν στο κρατητήριο, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο στον P.Emteux. 84. Αυτό είναι αλήθεια από τη μια μεριά. Από την άλλη, ο Ζήνων ήταν γενικά ο άνθρωπος στον οποίο κάποιος θα προσέτρεχε για να τον βγάλει από τη φυλακή, ενεργώντας ως ο Επιστάτης της περιοχής και ο αντ' αυτού του Διοικητή Απολλώνιου.

Ζήνωνι χαίρειν Κάλλιππος. ἐπικωιμ[αῖ] [σὺ] περιορῶν \με/ ἐν τῶι δεζμωτηρίωι; φρόντισον περὶ
 \τῶν/ κτενεῶν τῶν ὑμετέρων. γίνωσκε δ[ὲ] ὅτι, ἐὰν ἐν]ταῦθα ὧσι αἰ αἶγες αἰ τοῦ
 Δημητρίου, ἀπολοῦν-
 ται· ἰκανὴ γάρ ἐστιν ἡ ὁδὸς ἣν κατὰ[γει εἰς τ]ὰς νομὰς \ἀπορεξαι αὐτάς./ φρόντισον καὶ
 περὶ τοῦ χούρτου τοῦ
 κεκομμένου ἐν Σεναρύ, ὅπως ἂν μὴ ἀπόληται· ο μικρὸν γάρ ἐστιν ὁ ὠφεληθήσι·
 ὑπολαμβάνω
 5 ἔσσεσθαι δέξμας εἰς Γ. δέομαί σου καὶ ἰκετέω, μὴ περιίδης μὴ ἐν τῶι δεζμωτηρίωι. ἰκανῶς
 βέβλαμαι ἀφ' οὔ ἀπεῖμαι ἀπ τοῦ κλήρου ο[ὔ] ἐ]μισθωσάμην ἐπὶ σοὶ πεποιθῶς. ὅκ ἰλια
 \βέ/βλα-
 ψαι ἀφ' οὔ ἀπεῖμαι, καὶ τὰ προβάτια ἃ περιπεποίημαι ἀφ' οὔ ἐλήλυθα πρὸς ὑμᾶς διέρπα-
 κται ὑπὸ τῶν ποιμένων ἀφ' οὔ ἀπεῖμαι. εἰ δέ \τι / σοὶ φαίνεται, καταλίψω τὴν γυναῖκα
 ἐν
 τῶι δεσμωτηρίωι περὶ ἐμοῦ, ἕως ἂν ἐπισκέψη περὶ ὧν μοι ἐνκαλοῦσι.
 10 εὐτύχει.

Apparatus

1.ἐπικωιμαῖ...δεσμωτηρίωι...2.κτηνῶν...3.ἡ...ἀπορρηξαι...Χόρτου...4.οὐ...ὠφεληθήσ
 ει...5.δέσμας...ἰκετεύω...με...δεσμωτηρίωι...6.ἀπῆγμαι...ἀπό...σοὶ...οὐκ...ὀλίγα...7.
 ἀπῆγμαι...περιπεποίημαι...7-8.διήρπα|κται...8.ἀπῆγμαι...σοὶ...καταλείψω...9.μοι

Το άλλο κεντρικό ζήτημα είναι η χρονολόγηση του παπύρου, που τοποθετείται στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ. Η πρόταση της παρούσας εργασίας είναι η χρονολόγηση του παπύρου να περιοριστεί μεταξύ των ετών 256 και 248/7 π. Χ, όταν ο Ζήνων υποκαθιστά τον Διοικητή και παράλληλα μια σειρά άλλων αξιωματούχων με αστυνομικά (Φυλακίτες) και δικαστικά (Επιστάτης, Διοικητής) καθήκοντα.

Σ' ένα γράμμα προς τον Ζήωνα διαφαίνεται η αίγλη και εξουσία που απολάμβανε λειτουργώντας σαν ένα είδος προθαλάμου στη δικαιοσύνη. Το γράμμα χρονολογείται και πάλι άνευ ακρίβειας στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ. Συγκεκριμένα, ο Ηρακλ(ε)ίδης, ο αρχηγός του κτήματος της Φιλαδέλφειας, έβαλε τον αποστολέα του γράμματος, τον Παώσι, στη φυλακή και του ζητά εκατό δραχμές. Ο λόγος για τον οποίο ο Ηρακλίδης θέλει να λάβει από τον αποστολέα εκατό δραχμές είναι άγνωστος. Σε κάθε περίπτωση, ο αποστολέας διατείνεται ότι δεν έχει χρήματα παρά μόνο έναν γάιδαρο και κάποια πρόβατα στην κατοχή του και παρακαλεί τον Ζήωνα να τον βγάλει από τη φυλακή, ώστε να επικοινωνήσει με τον πατέρα του τον Ώρο, που διετέλεσε ναύτης του Απολλώνιου. Εάν βγει από την φυλακή, ο Παώσις λέει πως θα αποταθεί στον Απολλώνιο τον ίδιο, προκειμένου να βρει το δίκιο του (P.Cair.Zen. III 59492)¹¹¹.

γ

Ζήνωνι χαίρειν Παῶσις ὁ πατήρ Ὡρου
τοῦ κοντωτίτου Ἀπολλωνίου, ὃς καὶ λα-
βῶν με τῆς χερὸς ἔδωκέν σοι καὶ σὺ ἔλεγες
ὅτι, ἐάν τις σε ἀδικῆι, ἀνάγγελέ μοι.
5 γίνωσκε οὖν Ἡρακλίδην τὸν ἐπὶ τῶν μυρί-
ων ἀπαγαγὼν με εἰς τὸ δεσμωτήριον
τετιμώρηταί με εἰσπράσσω (δραχμάς) ρ.
ἐμοὶ δὲ ὑπάρχει οὐθὲν ἀλλ' ἢ ὅσα μοι
Ἵωρος κατέλιπεν, ὄνον τινὰ καὶ προ-
10 τα ἐκείνου ὄντα. μὴ οὖν περιίδης με
ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἀπολλύμε-
νον, ἀλλ', εἴ τι ἔχεις μοι βοηθῆσαι, ἐξε-
λοῦ με, ἕως ἂν πρὸς ἐκεῖνον γράψω,
καὶ Ἀπολλωνίῳ ἐντεύξεται περὶ
15 τούτων.

¹¹¹ Orrieux 1983, 129

εὐτύχει.

v

Ζήνωνι

Apparatus

3. χειρὸς...9-10. πρό<βα>|τα

Ένα ακόμη γράμμα στον Ζήωνα που του ζητούν να παρέμβει με σκοπό την αποφυλάκιση και χρονολογείται πάλι γενικά στα μέσα του 3ου αιώνα π. Χ. είναι ο πάπυρος P.Cair.Zen. III 59495. Συγκεκριμένα, ο Πετενούρις και ο Σαμῶς, οι χοιροβοσκοί, παραδέχονται ότι έκαναν λάθος και ως εκ τούτου τιμωρήθηκαν. Παρακαλούν τον Ζήωνα να τους βοηθήσει («δεόμεθα/ οὖν σου, ἐλέησον ἡμᾶς»), ώστε τα αμνοερίφιά τους να μην φθαροῦν δίχως τη φροντίδα τους ενώ οι ίδιοι βρίσκονται ήδη τρίτη μέρα στη φυλακή, γεγονός που ο Ζήνων το γνωρίζει και εκείνοι το τονίζουν («γινώ/σκεις ἀφ' [ο]ῦ ἤκαμεν ἤδη τρίτ[η] ἡμέρα ἐστίν»).

Ζήνωνι χαίρειν Πετενούρις Σαμῶς οἱ ὑοφορβοί. δεόμεθα
οὖν σου, ἐλέησον ἡμᾶς· ὧν γὰρ ἡμάρτομεν τ[ε] τιμωρήμε-
θα· οὐθεῖς γὰρ ἀναμάρτητός ἐστιν· ἵνα μὴ τὰ ἱερα κατα-
φθαρή ἡμῶν ἐγδεόντων. σὺ οὖν πείραν λαβὲ ἡμῶν. γινώ-
5 σκεις ἀφ' [ο]ῦ ἤκαμεν ἤδη τρίτ[η] ἡμέρα ἐστίν· οὐκ ἀφιεῖς ἡμᾶς
ἐργάζεσθαι ἢ ἀπελθεῖν ἐπὶ τὰ ἱερεῶ, ἵνα μὴ παραπόληται ἡμῶι
ἐν φυλακῇ ὄντων. οὐ γὰρ ἔχομεν τῶν δεόντων οὐθέν,
ἀλλὰ παραπολλύμεθα ὧδε. σὺ οὖν ἐπίσκεψαι εἴ σοι δοκεῖ
ἀφεῖναι. οὐ γὰρ ἔχομεν οὐθένα κύριον ἀλλὰ σέ. πρὸς σέ οὖν
10 καταφυγγάνομεν, ἵνα ἐλεημοσύνης τύχωμεν.
εὐτύχει.

Apparatus

3. ἱερ<εῖ>α...6. ἱερεῖα...ἡμῶ<ν>

Ακολουθεῖ ένα υπόμνημα από τον Νικία με παραλήπτη τον Ζήωνα, που χρονολογείται και πάλι κατά τα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ. (P.Cair.Zen III 59475). Ο Νικίας έστειλε στη Βουτώ μια φοράδα για βοσκή. Αλλά επειδή διέφυγε, οι Φυλακίτες από την πόλη Σιμυρά τη συνέλαβαν και την απομόνωσαν. Τότε, ένας Φυλακίτης από

την Βουτώ κι ένας συγγενής του αιτούντα την ακολούθησαν, τη βρήκαν και την πήραν στην κατοχή τους. Αλλά όταν ο Φυλακίτης Νουμένιος έφτασε, τους συνέλαβε. Έτσι, ο Νικίας ζητά από τον Ζήνωνα να μεσολαβήσει ευθέως με γράμμα του στον Νουμένιο, για να αποφυλακιστούν οι δύο άνδρες.

Η Βουτώ και τα Σιμυρά έχουν αστυνομικές δυνάμεις. Ο Ζήνων, ενεργώντας ως ο αντ' αυτού του Διοικητή θα μπορέσει να προσπεράσει ιεραρχικά όλους τους αξιωματούχους των παρακείμενων περιοχών και να επιβάλλει την απόλυση του Νικία από την φυλακή. Η πρότασή μας είναι αυτός ο πάπυρος να χρονολογηθεί εντός των ετών 256-248/7 π. Χ., όταν ο Ζήνων λειτουργούσε ως σκιώδης Διοικητής.

ὑπόμνημα παρὰ Νικίου
Ζήν[ωνι]. ἀπεστεί[λα]μεν εἰς
Βούτον τοῦ Μεμφίτου πῶλον
θηλυκὸν ἐπὶ χόρτον ἐβδόμηι.
5 ἀποπηδαῖ τῆι ὀγδόηι ἐπιζη-
τῶν τῆμι μητέρα. ἀπῆλθε δὲ
τὴν ὁδὸν ἧι ἠώθει πορεύεσθαι.
λαβόντες οἱ φυλακῖται [οἱ ἀπὸ]
Σιμυρὰ ἀπέκλεισαν αὐτόν. ἐδί-
10 ωξεν Φυλακίτης ἐγ Βούτου
καὶ σύγγαμβρός τίς μου κατὰ
τὸ ἴχνος. ἐλθόντες οὖν ἐπελά-
βοντο τοῦ ὑποζυγίου. παραγενο-
μένου Νουμηνίου τοῦ φυλακί-
15 του, προσαπήγαγεν αὐτούς.
δέομαι οὖν σου, εἴ σοι δοκεῖ, γρά-
ψαι αὐτῶι περὶ τούτων.
εὐτύχει.

Apparatus

6. τὴν...7. εἰώθει...10. ἐκ

Ο Ζήωνας κατά τα έτη διεύθυνσης της περιουσίας του Απολλώνιου από το 256 έως το 248/7 π. Χ. ασκούσε τα καθήκοντα του Κομάρχη, του Επιστάτη και του Αρχιφυλακίτη, καθώς ηγούνταν ενός σώματος Φυλακικών, το οποίο μπορούσε να

στέλνει στον τόπο του εγκλήματος και να τους αναθέτει συλλήψεις, έρευνες κ. ά. Επίσης, ο ίδιος μπορούσε να συλλάβει, να παραδώσει στην φυλακή και να βγάλει από την φυλακή ενώ επισκεπτόταν τόπους εγκλημάτων και ανέκρινε μάρτυρες.

Στον πάπυρο P.Cair.Zen. III 59443 που χρονολογείται και πάλι στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ. βλέπουμε τον Θαμώ να παραπονείται στον Ζήωνα ότι ενώ προσπαθούσε να διασώσει τα γουρούνια από τους κροκοδείλους, ο Ψοσαύς του επιτέθηκε. Τώρα, κατά τα λεγόμενά του, βρίσκεται στο κρεβάτι και έχει αναγκαστεί να προσλάβει άλλον προκειμένου τα γουρούνια να συνεχίσουν τις αγροτικές τους εργασίες τις σχετικές με το καλαμπόκι.

Ο Θαμώς από αυτά που ζητάει δείχνει ξεκάθαρα ότι οι κάτοικοι γνώριζαν τα αστυνομικά καθήκοντα του Ζήωνα κατά την περίοδο που ηγούνταν του κτήματος του Απολλώνιου. Έτσι, του ζητάει να κλητεύσει τον Ψοσαύς και να βάλει μπροστά την μηχανή απόδοσης δικαιοσύνης παίρνοντας καταθέσεις από τους εμπλεκόμενους και μάρτυρες (*«καλῶς οὖν ποιήσεις μεταπεμ-/ψάμενος τὸν ἄνθρωπον καὶ τοὺς μάρτυρας/ καὶ ἐπισκέψασθαι εἰ ἔστιν ταῦ[. . .]τα/ [ἀληθῆ, ἴ]να διὰ σοῦ τοῦ δικαίου τύχω»*), ό,τι ακριβώς έκαναν δηλαδή οι αστυνομικοί. Και αυτός ο πάπυρος προτείνουμε να τοποθετηθεί χρονολογικά στο αυστηρό πλαίσιο των ετών από 256 έως 248/7 π. Χ.

[Ζήωνι χαίρειν] Θαμῶς υἰοφορβον ἐ-
[- - -.13-]την. ἀδικοῦμαι ὑπὸ
[Ψοσαν]ντος ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ
[. ἴνα] μὴ διασπάσῃται κροκοδί-
5 [λος]α, παραλαβὼν με Ψοσανῶς
τὰς χ[ἔρα]ς με προσήνεκκεν καὶ τὴν γυ-
ναῖκά [μο]ν \ἐ/παροίνησεν [[τος]] ἐναντίον
μαρτ[ύρω]ν Πετεμοῦνις καὶ Θεοτεὺς τῶν
παρὰ σ[οῦ] γεωργῶν. ἔτι καὶ νῦν κακῶς διά-
10 κειμαι ἐνταῦθα. μισθωτὸν ἀπέστειλα
ἐπὶ τὴν ἄλων ἀλοᾶν, ἴνα μὴ ἀργῶσιν τὰ ἱερεῖα.
ἀπέσταλκά σοι τὴν γυναῖκα φερων σοι τὴν
ἐπιστολήν. καλῶς οὖν ποιήσεις μεταπεμ-
ψάμενος τὸν ἄνθρωπον καὶ τοὺς μάρτυρας
15 καὶ ἐπισκέψασθαι εἰ ἔστιν ταῦ[. . .]τα
[ἀληθῆ, ἴ]να διὰ σοῦ τοῦ δικαίου τύχω.
εὐτύχει.

Apparatus

1. ύοφορβός...6. χ[εῖρας]...[χέρας πρός] με prev. ed...προσήνεκεν...7. [ναῖκά μο]υ \έ/παροίησεν (έ[ναικα μο]υ \ε/παροίησεν corr. ex παροίησαν[[τος]]) prev. ed...8. [μαρτύρω]ν prev. ed...9. [ένταῦθα] prev. ed...10. [κειμαι έν]ταῦθα prev. ed...11. [.]λων prev. ed...12. [ἀπέσταλ]κά prev. ed...φέρουσαν...13. [έπιστολ]ήν prev. ed...14. [ψάμενος] prev. ed...15. [κελεύσα]ς φάσθαι prev. ed...ταῦτα

Και ο παρακάτω πάπυρος P.Cair.Zen. II 59145 χρονολογείται τον Ιούλιο του 256 π. Χ., όταν ο Ζήνων είναι διευθυντής του τομέα, αποκαλύπτει τις δικαιοδοσίες πολιτικού προϊσταμένου των Φυλακιτών της περιοχής του αλλά και των παρακείμενων περιοχών που είχε αναλάβει. Στο συγκεκριμένο αίτημα, μια σκλάβα που έπεσε θύμα ληστείας, απευθύνεται στον Ζήωνα προκειμένου αυτός να γράψει στον Λεοντίσκο τον Αρχιφυλακίτη της περιοχής, στην οποία έγινε η ληστεία σε βάρος της.

Εδώ, η Σφραγίς, που έχει ξαναστείλει όπως διαβάζουμε αίτημα στον Ζήωνα, παραπονείται πως στον δρόμο για τη Σώφθι, ένα χωριό στον Μεμφίτη νομό, έπεσε θύμα ληστείας. Απαριθμεί δε όσα της αφάιρεσαν οι ληστές, συγκεκριμένα δύο ιμάτια, μαλλί καθώς και λιγοστά χάλκινα νομίσματα. Παρακαλεί, λοιπόν, τον Ζήωνα να γράψει στον Λεοντίσκο, τον Αρχιφυλακίτη της περιοχής, όπως θα έκανε ένας Επιστάτης ή ένας Διοικητής, ώστε να της αποδώσει τα κλεμμένα που φαίνεται ότι ευρέθησαν.

Γ

Ζήνωνι χαίρειν
Σφραγίς. ἔδωκά σοι καὶ
τ[ὸ] πρότερον ἔντευ-
ξιν περ[ὶ] ὧν \περ/εκό-
5 πην πορευμένη εἰς
Σῶφθιν τήν ἐν τῷ Μεμφί-
τηι ἐπ' [ἔ]ρια. ἔστιν δὲ
τὸ καθ' ἐν ὧν ἀπόλεσα
ἰμάτια β (δραχμῶν) ιβ καὶ
10 ἔρια (δραχμῶν) β καὶ χαλ(κοῦ) (δραχμῶν) β
(γίνονται) (δραχμαὶ) ις. δέομαι οὖν σου,
εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ, ἐλεῆσαι

με γράψας Λεοντίσκωι
 τῶι ἀρχιφυλακίτηι
 15 ἐπισκεψάμενον τὴν
 λείαν ἀποδοῦναι. ἀνηγ-
 γέλκασι δὲ καὶ ἐμοὶ ὅτι
 εὐρήκασι.
 εὐτύχει.

v

20 (ἔτους) λ, Δαισίου ια, Παῦνι α.
 Σφραγίς ἐπ() πρὸς Λεοντίσκον.

Ο παρακάτω πάπυρος (PSI IV 353), που χρονολογείται και πάλι στα πλαίσια της διεύθυνσης της περιουσίας του Απολλώνιου από τον Ζήνωνα, το 254/253 π. Χ., υποδεικνύει -παρ' ότι τελεί σε κακή, αποσπασματική κατάσταση- πως ο Ζήνων είχε υπό τις εντολές του τόσο μέλη των αστυνομικών δυνάμεων (Φυλακίτες) όσο και άνδρες του στρατού (Μάχιμοι), οι οποίοι υποβοηθούσαν τους Φυλακίτες στα αστυνομικά τους καθήκοντα και τα καθήκοντα περιπολίας.

r

α. . . [- . . . ?-ἀ-]
 νεθείην τῆι Κα[λλι(?)]κράτους κώμηι λειτουργεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ ἀπέσ[τειλα(?)]
 δις τῶ. . . σωμάτων μηκέτι μοι ἐπαναπορευομένων πρὸς ἡμᾶς. ἦνα[γ-]
 κάσθη [δεδῶν(?)]τιγραφεὺς ἐντυχεῖν Ἀθηναγόραι περὶ τούτων. ἐγὼ μὲν γὰρ α[. . .]
 5 [- . . . ?-]. νδ[. . .]
 . [- . . . 12-ἀν]τιγραφεὺς . . . [. . .] δῶι μὴ ἐνοχλεῖν μηδὲ ἀποστέλλ[ειν(?)]
 ἐκ τ[ῆς προειρημένη(?)]ς κώμης σώματα. Ἐρμόλαος δὲ μοι ἀντιγράφει ἀξιῶν
 τοι. [. . .]ε[- . . . 11-σ]ώματα. ἀπέσταλκα οὖν. παραγενόμενος δὲ . . . [. . . .]
 δης μετὰ Μ[ηνοδ(?)]ώρου τοῦ τοπάρχου ἦιται με τὰ πέντε σώματα· ἐγὼ δὲ ἀπ[ε-]
 10 φάμην . . . [. . . .]ῆσθαι μοι ἀλλ' ἢ τρία . προσεμαρτύρει δὲ μοι καὶ Ἡλιόδωρος.
 ἠξίωσ[ε μὲν οὖν] Ἡρακλείδης συναπο[σ]τεῖλαι αὐτῶι Φυλακίτην ὃς παραδεί-
 ξει τ[αῦτα πάντα . . .]. αὶ δὲ συναρπά[ζε]ι τὸν Φυλακίτην [. . .] . . . [. . .]
 μ. [- . . . 12-αὐ(?)]τὸν ἐν τῶι δεσμοτηρίωι καὶ τὸν μεθ' αὐτοῦ συμπο-
 ρευόμενον [μάχι]μον. καλῶς ἂν οὖν ποιήσῃς ἐπισκεψάμενος περὶ τούτῳ[ν]
 15 καὶ ἀποστει[λας ἢ]μῖν τὸν τε Φυλακίτην καὶ τὸν μάχιμον, ἅμα δὲ κ[αὶ]
 γράμμ[ατα, ἐὰν ἐπιμέλ]ειαν ἔχῃς τῶν παρ' ἡμῖν· καὶ μὴ ἐπιλανθάνου ἡμῶν.
 ἔρρωσο. (ἔτους) λβ, Φαρμοῦθι ζ.

Ζήνωνι.

Apparatus

12. [. . .]. ας prev. ed...14. [.]. ον prev. Ed

Ο παρακάτω πάπυρος (P.Lond. 7 1976) χρονολογείται το 253 π. Χ. Και οι Clarysse και Vandorpe σημειώνουν στην σημαντική εργασία τους για τον Ζήωνα πως κατά τα έτη που συντάσσεται το συγκεκριμένο αίτημα, ο Ζήων δεν αποτελεί διαχειριστή απλώς της περιουσίας του Απολλώνιου αλλά κατά έναν τρόπο διευθύνοντα ολόκληρης της πόλης της Φιλαδέλφειας που φαίνεται πλέον να ανθεί¹¹².

Συγκεκριμένα, στέλνει στον Ζήωνα αίτημα ακόμη μια γυναίκα, και μάλιστα μια επαγγελματίας γυναίκα που έχει στην κατοχή της μια μπουραρία για την λειτουργία της οποίας αγοράζει μύρα από το μεγάλο ζυθοπωλείο της Φιλαδέλφειας τακτοποιώντας πάντα όπως υπογραμμίζει τις οικονομικές της εκκρεμότητες. Η επαγγελματίας, λοιπόν, ισχυρίζεται ότι ο αμπελουργός εξαπάτησε την κόρη της που την βοηθά ώστε να τακτοποιεί τις οικονομικές της υποθέσεις και να διατηρεί το ζυθοπωλείο και την έκλεψε. Παραπονείται δε ότι ο αμπελουργός είπε κατάφορα ψέματα και εξαπάτησε το νεαρό κορίτσι, μιας και ο ίδιος έχει και γυναίκα και παιδιά, κι έτσι αποκλείεται να αποκαταστήσει την εξηπατημένη κόρη της¹¹³.

γ

Αὔγχις Ζήνωνι χαίρειν.

λαμβάνουσα ζῦτον ἐκ

τοῦ μεγάλου ζυτοπω-

λίου διατίθημι τὴν

5 ἡμέραν (δραχμῶν(?)) δ, καὶ εὐτακτῶ.

Δημήτρ[ι]ος δέ μου ὁ ἀμ-

πελουργὸς ἀπατήσας

τὴν θυγατέρα ἐξαγα-

γῶν κρύπτει, φάμενος

¹¹² Clarysse, Vandorpe 1995, 98

¹¹³ Rowlandson 1998, 209· Bagnall & Cribiore 2008, 102

- 10 συνοικήσ[ε]ιν αὐτῆι ἄνευ
 ἐμοῦ. αὐτῆ δὲ συνένεμε
 τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐμέ
 ἔτρεφεν πρεσβυτέραν οὐ-
 σαν. νῦν οὖν ζημιαν ποι-
- 15 ὦ ταύτης ἐξελθούσης, καὶ
 αὐτῆ δὲ τὰ δέοντα οὐκ ἔ-
 χω. ἔχει δὲ καὶ γυναῖκα
 ἑτέραν καὶ παιδιά ὧδε
 ὥστε οὐ δύναται συνοικεῖν
- 20 ἧ ἠπάτησεν. ἀξιῶ οὖν βο-
 ηθῆσαί μοι διὰ τὸ γῆρας
 καὶ παραδοῦναί μοι αὐτήν.
 ἔρρωσο.

v

(ἔτους) λβ, μεχείρ.

- 25 Αὐγχις.

Apparatus

20. corr. ex ην

Στον παρακάτω πάπυρο ο Νικίας παρακαλεῖ τον Ζήωνα να τον σώσει μ' ένα γράμμα ἐμπλεο πάθους (P.Cair.Zen. III 59474, μετά το 256 π. X).

- [Ζήωνι χαίρειν] Νικίας. γίνωσκέ με οὐκ ὄντα ἀ[λλότριόν σοι]-
 [εἰμί γάρ . . .]σάνδρου υἱός. ἐναρῶμαι οὔ[ν σοι τὴν ὑγίειαν τοῦ]
 [πατρὸς κα]ὶ Ἐφαρμόστου τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ σ[ου μὴ περιδεῖν]
 [με ὑπὸ Νικά]νορος ἀδικούμενον. ὦν γὰρ καταδ[- - -.?-]
 5 [- - -.?-]. . ρτιν. γενεσ. [- - -.?-]
 vac. ?
 [- - -.?-ὑπολα]μβάνων βέλτειόν τι πρά[ξιν- - -.?-]
 [- - -.?-]λευκῶς ἔτη δύο καὶ ἐξάμ[ηνον- - -.?-]
 Traces 1 line
 9 [- - -.?-]. ἐψέμ με παρὰ Νικάνορος καὶ Μενιπ[- - -.?-]
 10 [- - -.?-ἔ]ν εἰργμῶι ὄντων. ἐν τούτῳ οὖν τ[- - -.?-]

- [- - -.?-]αρίου ἐκέλευέν με μετ' αὐτοῦ γ[- - -.?-]
 [- - -.?-] μετέχοντι αὐτῶι τὸν παράδεισον [- - -.?-]
 [- - -.?-]έρετο ἐμοῦ κακοπαθοῦντος γεωρ[- - -.?-]
 [- - -.?-]νον ἀφειρημένον αὐτόν μου καὶ προς. [- - -.?-]
 15 [- - -.?-]ὐτῶι διότι τάξομ μοι δίχαλκον τη[- - -.?-]
 [- - -.?-]οι καὶ σινδόνα καὶ χιτῶνα καὶ τὴν μα[- - -.?-]
 [- - -.?-]π]ολλάκις ἔχοντα πρὸς σὲ παραγινε[- - -.?-]
 [- - -.?-] τῆς πολιτείας ἐπαναγκάσαι Νικ[άνορα- - -.?-]
 [- - -.?-]κα]ταφθαρῶ γυμνὸς ὥσπερ οἱ δραπέται.

Apparatus

6. βέλτιόν...14. ἀφρημένον...15. τάξον

Σταδιακά ο Ζήνων αποκτά αυξημένες αρμοδιότητες που πλέον θα λέγαμε, σε αντίθεση με ό,τι έχει διατυπώσει ο Rostovtzeff και παραμένει λίγο έως πολύ αποδεκτό στην έρευνα ακόμα και σήμερα, «εισβάλλει» και στο πλαίσιο της δίκης. Σ' αυτά τα πλαίσια, ο επόμενος πάπυρος (P.Cair. Zen. II 59224) από τις 8 Ιανουαρίου του 253 π. Χ. αποτελεί ένα γράμμα στον Ζήωνα από τον Τέο.

γ

- Ζήνων[ι] [χα]ίρειν Τ[εῶ]ς. π[ορείαν]
 μὲν οὔμ μ[ου] ποιουμέ[νου] εἰς Φιλα[δέλφει-]
 αν, περιεκ[όπ]ην ὑπὸ λη[ιστ]οῦ ἀποδ[ημη-]
 σας οὔν εἰς [Ἄρσ]ινοίδα εὐρίσκω τὸν [ἄνθρωπον]
 5 τὸν περικ[όψ]αντά με [κ]αὶ παρέδ[ειξα αὐ-]
 τὸν Ἑρμάε[ι] τῶι ἐκεῖ ἀρχ[ιφυ]λακίτ[ηι. καλῶς]
 οὔν ποιήσεις γράψας πρὸς [Ἑρμ]άν ἐπ[ιστολήν],
 ὅπως ἂν τὸ σῶμα ἀπ[οκα]ταστή[σηι πρὸς σέ,]
 ἵνα ἐπὶ σὲ [κα]ταφυγὼν τοῦ δικαίω[υ τύχω.]
 10 εὐτύ[χει].

ν

- 10 (ἔτους(?)) λβ, Ἄθῶρ ιε. Τεῶς
 λείας.

Apparatus

1. Ζήνων[ι- - .?-] prev. ed...2. 1. οὔν, μένου μ. [- - .?-] prev. ed...3. αν περιεκ[- - .?-] prev. ed... ληστοῦ..4. σας οὔν ερ. [- - .?-] prev. ed...5. τὸν περικ[- - .?-] prev. ed...6. τὸν Ἑρμαφ[- - .?-] prev. ed...7. οὔν ποιήσα[ις- - .?-] prev. ed...8. ὅπως τὰ γ[- - .?-] prev. ed...9. ἵνα ἐπὶ σὲ [- - .?-] prev. ed.

Για τον συγκεκριμένο πάπυρο, ο μελετητής Bauschatz σημειώνει: “What is perhaps most striking about this little letter is the addressee: Zenon, not Hermais the archiphylakites. Why did the victim not simply contact the archiphylakites himself and ask for the arrest? We have already seen examples of petitions and notifications to archiphylakitai from Egyptian villagers with requests for arrests and more. The necessity of Zenon as an intermediary becomes even more puzzling when we learn that the petitioner had already made contact with the archiphylakites in person and pointed out the offender. We, of course, cannot be sure as to why Teos chose to write to Zenon and not Hermais. First and foremost among the possibilities, Zenon was an Arsinoite authority figure like no other (save for Apollonios the dioiketes) in the late third century B.C. and was thus a natural option for a petitioner”¹¹⁴.

Ο Ζήνων ήδη από τα χρόνια που ήταν Γραμματέας του Απολλώνιου διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην απονομή της δικαιοσύνης ως ο παραλήπτης των γραμμάτων/παραπόνων: Ο Απολλώνιος, όταν επέστρεφε, άκουγε την ιστορία από το στόμα του Ζήωνα και αποφάσιζε ο ίδιος, τουλάχιστον στην αρχή. Προοδευτικά όμως, και ιδίως μετά την ανάληψη της διεύθυνσης του τομέα, δεν υπάρχει αμφιβολία πως τις υποθέσεις τις χειριζόταν ο Ζήνων προσωπικά και ασκούσε, μέσα στα άλλα του καθήκοντα, και αυτό της δίκης. Αυτό δεν αποτελεί παραδοσιακή αρμοδιότητα του Γραμματέα του Διοικητή ή του Διευθυντή της ατομικής περιουσίας αυτού. Ο Ζήνων δρα με έναν ιδιότυπο παραθεσμικό ρόλο.

Ακόμη κάτι ενδιαφέρον για τον συγκεκριμένο πάπυρο είναι η αρχική υποβολή του Τέο του Αιγύπτιου στον Ερμάι, τον Αρχιφυλακίτη της Αρσινόης και η ακόλουθη απεύθυνσή του στον Ζήωνα. Ο Ζήνων με την απήχηση που είχε στα λαϊκά στρώματα ως ένας εργοδότης και παράγοντας της περιοχής έγινε τελικά ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των γηγενών Αιγυπτίων με την ελληνόφωνη γραφειοκρατία, κάτι που του χάρισε βέβαια δημοφιλία και ισχύ.

¹¹⁴ Bauschatz 2013, 225

Το ότι ο Ζήνων λειτουργούσε ως ένα είδος Επιστάτη, πολιτικού προϊσταμένου των Φυλακικών, που μπορούσε από τη μια να παίρνει μέρος σε έρευνες, ανακρίσεις και φυλακίσεις προσώπων καθώς και κατασχέσεις περιουσιών και από την άλλη να δίνει οδηγίες και εντολές στους απλούς αστυνομικούς φαίνεται και από τον παρακάτω πάπυρο (P.Cair. Zen. III 59451) που χρονολογείται και πάλι στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ.

Στον συγκεκριμένο πάπυρο, δύο αιλουροβοσκοί (με άλλα λόγια εκτροφείς γατών) που ήταν θεράποντες της λατρείας της Βουβάστιος, της θεάς της Αιγύπτου που στον θρησκευτικό συγκρητισμό των Πτολεμαίων ταυτιζόταν με την Άρτεμη, στο χωριό της Σώφθεως. Το ιερό ζώο της θεάς ήταν η γάτα και η ίδια η θεά είχε αιλουροειδή μορφή¹¹⁵.

Οι δύο αυτοί αιλουροβοσκοί υπενθυμίζουν στον Ζήωνα ότι ο Βασιλέας και μαζί του ο Διοικητής και προϊστάμενος του ίδιου, Απολλώνιος, είχαν διατάξει όσοι ασκούσαν το συγκεκριμένο επάγγελμα σε όλη τη χώρα να εξαιρούνται από την υποχρεωτική εργασία. Όμως ο Λεοντίσκος, ο Αρχιφυλακίτης, τους έστειλε να δουλέψουν κατά το θερισμό και εκείνοι υπάκουσαν, γιατί δεν ήθελαν να φέρουν σε δύσκολη θέση τον Ζήωνα.

Τώρα όμως που ο Λεοντίσκος τους έστειλε να φτιάξουν τούβλα, ενώ δεν ενόχλησε καν δύο επαγγελματίες πλινθοποιούς στο ίδιο χωριό, το ποτήρι ξεχείλισε. Έτσι, ζητούν από τον Ζήωνα να επιβεβαιώσει την εντολή του Βασιλέα και του Διοικητή.

Ζήνωνι χαίρειν οἱ ἱερόδουλοι τῆς Βου-
βάστιος ὄντες ἀιλουροβοσκοί. καλῶς
ποιῶν ὁ βασιλεὺς ἀφεῖκεν τὸ γένο[ς]
τοῦτο κατὰ τὴν χώραν ἀλειτούρ-
5 γητον, ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀπολλώ-
νιος. ἐσμὲν δὲ ἡμεῖς ἐξ Ὀφθεως. Λε-
οντίσκος οὖν ἡμᾶς βιασάμενος ἀπέσ-
τειλεν ἐπὶ τὸν θερισμόν, καὶ ἵνα
μὴ σε ἐνοχλήσωμεν, ἀπελειρτουρ-
10 γήσαμεν τὸ γινόμενον ἡμῖν. νυ-

¹¹⁵ Για περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τον συγκεκριμένο πάπυρο, βλ. Metzger 1974, No. 67· Austin 1981, No. 246· Orrieux 1983, 127

- νὶ δὲ ἐγ δευτέρας πάλιν ἡμᾶς
 Λεοντίσκος ἀπέσταλκεν ἵνα [[θε]]-
 [[ρίζωμεν]] \πλινθουλκῶμεν· ἐσμέν δὲ δύο ·/ τοὺς δὲ πλινθουλκοὺς
 σκεπάζει \τοὺς ἐν Σώφθει Ἀμερῶν καὶ Βησᾶν,/ οὓς ἔδει νῦν λειτουρ-
 15 γεῖν, πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶι. κα-
 λῶς ἂν οἶν ποιήσῃς, καθὰ καὶ ὁ βασι-
 λεὺς καὶ Ἀπολλώνιος ὁ διοικητῆς
 συντέταχεν, καὶ σὺ ἐπακολουθήσῃς
 ὡσαύτως· πρὸς ὃν γὰρ καταβοή-
 20 σωμεν οὐκ ἔχομεν σοῦ παρόντος.
 εὐτύχει.

Apparatus

6. <Σ>ώφθεως...9-10. ἀπελειτουρηγήσαμεν...11. ἐκ...19. ὄν

Από τα λεγόμενα των ιεροδουλων δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως οι δύο τους ήξεραν πού να απευθυνθούν όταν αδικήθηκαν από τον Λεοντίσκο, τον Αρχιφυλακίτη και πως αυτός που απευθυνθήθηκαν ήταν οπωσδήποτε ανώτερος από έναν Αρχιφυλακίτη.

Ο παρακάτω πάπυρος χρονολογείται στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ. Και εδώ ο Ζήνων παρουσιάζεται σαν τον επαίοντα που γνωρίζει ακριβώς πώς να ελιχθεί και σε ποιους ανθρώπους να απευθυνθεί προκειμένου να υπάρξει απόδοση δικαίου. Επίσης, προβάλλει ο σημαντικός ρόλος του Ζήωνα στην επικοινωνία του αιγυπτιακού πληθυσμού με τις ελληνόφωνες αρχές. Καθώς ο Ζήνων αποτελούσε παράγοντα του τόπου, οι Αιγύπτιοι του απηύθυναν τα αιτήματά τους σε κακά ή απλούστατα ελληνικά όπως φαίνεται παρακάτω.

Στον συγκεκριμένο πάπυρο (P.Cair. Zen. III 59528) παρακολουθούμε τον Χεσθώτι που καθώς φαίνεται είχε δανείσει 284 δραχμές και είχε σφραγιστεί από βασιλικό όρκο. Τα χρήματα αυτά τα είχε δανείσει σε έναν άλλο Αιγύπτιο, που όμως δεν αποπλήρωσε το δάνειο με αποτέλεσμα τώρα ο Χεσθώτις να γράφει στον Ζήωνα ζητώντας του να γράψει στους αρμόδιους.

Ζήνωνι χείρειν Χεσθ[- - .?-ἀδικοῦμαι]
 ὑπὸ [Ο]αφροῦτος τ[ῆ]ς Ἴνα[ρῶτος- - .?-]
 καθ' ὄρκον βασιλέως Π[τολεμαίου- - .?-]

(δραχμ) σπδ, ἐφ' ὧι, ἐὰμ μὴ ἀπο[δῶι- - -.?-]
5 νῦν δὲ ἐξελθόντος τ[οῦ χρόνου- - -.?-δέομαι οὖν]
σου, εἴ σοι δοκεῖ, γράψα[ι- - -.?-]

Apparatus

2. τ[ο]ῦ prev. ed...4. 1. ἐὰν

Ἡ σύγχυση οικονομικῶν καὶ διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν που παρατηρεῖται στη δρᾶση τοῦ Ζήνωνα καὶ μαρτυρεῖται στα αιτήματα τῶν υπηκόων πρὸς αὐτὸν εἶναι εμφανέστατη στὸν παρακάτω πάπυρο. Βέβαια, ὁ πάπυρος που ἀκολουθεῖ καὶ χρονολογεῖται ἐπίσης στα μέσα τοῦ 3^{ου} π. Χ. εἶναι πολὺ ενδιαφέρον καὶ ξεχωριστὸς καὶ γιὰ τὸ θέμα τοῦ (P.Cair.Zen. III 59482).

Συγκεκριμένα, παρακολουθοῦμε τὸν Παθιώφι νὰ παρακαλεῖ τὸν Ζήνωνα νὰ βγάλει τὴ γυναῖκα τοῦ ἀπὸ τὴ φυλακὴ. Ὁ Ζήνων εἶναι αφεντικὸς, εργοδότης τοῦ Παθιώφθι. Πολὺ ἐξυπνα, ὁ Παθιώφθις δὲν ξεχνᾷ νὰ υπογραμμίσῃ πὼς εἰάν ὁ Ζήνων δὲν βγάλει τὴ γυναῖκα τοῦ ἀπὸ τὴ φυλακὴ, με ἀποτέλεσμα κάποιος νὰ προσέχει τὰ παιδιὰ τοῦ καὶ βέβαια νὰ φροντίζει τὰ τοῦ οἴκου, ὁ ἴδιος θὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ προσέρχεται στὴ δουλειά. Παρακολουθοῦμε ἕνα ἐμμεσο ἐκβιασμὸ στὸν Ζήωνα-εργοδότη, προκειμένου νὰ καμφθῆ ὁ Ζήνων-αξιωματοῦχος. Πάντως πρέπει νὰ θεωροῦμε δεδομένο πὼς ὁ Παθιώφθις με τὴ γυναῖκα τοῦ εἶχαν υποπέσει σὲ κάποιο ἀδίκημα, καθὼς ὁ αἰτῶν λέει ξεκάθαρα πὼς εἰάν ὁ Ζήνων τοὺς πιάσει νὰ κάνουν κάτι τέτοιο ξανά (δὲν διευκρινίζεται τι), δὲν θὰ τοὺς ζητήσουν ἐλεημοσύνη, πόσο μάλλον τὴν ενεργὸ βοήθειά τοῦ, ὅπως τοῦ ζητᾷ ἐδῶ ὁ Παθιώφθις.

ὑπόμνημα Ζήνωνι
παρὰ Παθιώφθις. ἐνεύχο-
μαί σοι τὴν Ἀπολλωνίου
σφτηρίαν, καθάπερ μοι
5 ἐπηγγείλω, ἄφεις τὴν
γυναῖκά μου, ὅπως μὴ
συμβῆι αὐτῇι παραπολέσθαι
ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ
ἀθύμως διακειμένῃ
10 ἐπὶ τοῖς παιδίοις ἐγὼ τε

- δύνωμαι πρὸς τῇ ἐργασίαι
 γίνεσθαι. εἰς δὲ τὸ λοιπὸν,
 ἐάν τι ἡμᾶς λάβῃς τοιοῦτό τι
 διαπραττομένους, οὐ παραιτού-
 15 μεθα, ἀλλὰ χρῆσαι ἡμῖν ὡς
 βούλει. ὥσπερ οὖν διατελεῖς
 πάντας σώιζων καὶ οὐθεὶς
 διὰ σοῦ οὐθὲν πέποσγεν ἄτο-
 πον, καὶ ἐμὲ δεόμενόν σου
 20 ἐλέησον.
 εὐτύχει.

Apparatus

5. ἀφεῖναι...17. σφύζων`

Σε αὐτὸν τὸν πάπυρο εμπλέκονται οἱ οικονομικὲς ἀρμοδιότητες με τὶς δικαιοδοσίες ἀξιωματοῦχου τοῦ Ζήνωνα σε τέτοιο βαθμὸ που το τι ἀναμένεται ἀπὸ αὐτὸν νὰ κάνει ὡς οικονομικὸς προϊστάμενος καὶ ὡς ἀξιωματοῦχος εἶναι πράγματα ἀντικρουόμενα.

Στον παρακάτω πάπυρο, που χρονολογεῖται ἐπίσης στα μέσα τοῦ 3^{ου} αἰώνα π. Χ. (P.Cair.Zen. IV 59626), ὁ Ζήνωνας ἐμφανίζεται καὶ πάλι σε ρόλο κριτῆ τῆς υπόθεσης. Συγκεκριμένα, ὁ Καλλισθένης συλλαμβάνεται γιὰ τὸν πιο δημοφιλή λόγο τόσο στὴν ἀρχαία Αθήνα ὅσο καὶ στὴν Πτολεμαϊκὴ Αἴγυπτο που δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν ἀνικανότητά του νὰ ἀποπληρώσει ἓνα χρέος. Ὁ ἴδιος ἔχει δώσει ὡς ἐγγύηση κάποια ἀπὸ τὰ υπάρχοντά του ἀλλὰ κατέχει ποσότητα κρασιοῦ που παραμένει ἀπούλητη. Ἐτσι, παρακαλεῖ τὸν Ζήωνα νὰ τὸν καλέσει καὶ νὰ τὸν ἀκούσει, προκειμένου νὰ τὸν ἀποφυλακίσει, κι ἔτσι νὰ καταστῆ ἰκανὸς πρὸς ἐργασία καὶ ἀποπληρωμὴ τοῦ χρέους. Οἱ λέξεις που χρησιμοποιεῖ ἐδῶ ὁ αὐτὸν εἶναι ἐνδεικτικὲς: «καὶ/ νῦν ἀνακαλεσάμενός μου/ διάκουσον, ἵνα μὴ συμβῆ/ ἐμὲ μὲν ἐν τῷ δεσμῷ-/[τῆ]ρίῳ εἶναι».

- 1 τος ἀπαγήγοχέμ με
 πρὸς τὸ λοιπὸν ὃ προσοφεῖ-
 λω (δραχμὰς) ξ. ἡμῖν δὲ συμ-
 [βα]ίνει τινὰ μὲν τῶν
 5 [σκευῶν] διαπεπιστευ-

- κέναι, ὑπάρχει δὲ καὶ
 οἶνος ἔτι ἄπρατος. εἰ οὖν
 σοι δ[ο]κεῖ, καθάπερ καὶ ἔμ-
 [προ]σθεν παρὰ σοῦ ἐπιει-
 10 [κεί]ας τετεύχαμεν, καὶ
 νῦν ἀνακαλεσάμενός μου
 διάκουσον, ἵνα μὴ συμβῆι
 ἐμὲ μὲν ἐν τῷ δεσμω-
 [τη]ρίῳ εἶναι, τὰ δὲ πεπιστευ-
 15 [μέ]να παραπολέσθαι καὶ
 τὸν λοιπὸν οἶνον τὸν ὑ-
 πάρχοντα διαπεσεῖν, ἀλ-
 λ', ὥσπερ καὶ τὰ λοιπά, καὶ
 [τα]ῦτα συναγαγόντες τὰ
 20 [δίκ]αῖά σοι ποιήσωμεν.
 εὐτύχει.
 (m. 2) [Κ]αλλισθένους.

Apparatus

1. ἀπαγγεγμένον

Ο πάπυρος αυτός με την προτροπή «νῦν ἀνακαλεσάμενός μου διάκουσον» θα πρέπει να τοποθετηθεῖ μεταξύ των ετών 256 και 248/7 π. Χ. όταν ο Ζήνων άκουγε υποθέσεις και αποφάσιζε, παρ' ότι κάτι τέτοιο δεν είναι αναντίστοιχο και με τον ρόλο του ως οικονομικού διευθυντή, εφόσον ο αιτών εργάζεται υπό τις εντολές του.

Με κοινό ὄφρος, οι παρακάτω φυλακισμένοι παρακαλούν τον Ζήωνα ὥστε να τύχουν του δικαίου μέσω της καταλυτικής παρέμβασής του (PSI IV 419, μέσα 3ου αἰῶνα π. Χ).

- Ζήνωνι χαίρειν Ῥόδων, Μένιππος, Πausανίας. δεόμεθά σου ἀξιῶσαι Φιλίσκον
 ἵνα ἐξεληθόντες διακριθῶμεν πρὸς Διονύσιον [.] περὶ ὧν ἐπικαλεῖ ἡμῖν, καὶ μὴ
 παραπολώ-
 μεθα ἐν τῷ [δ]εσμοτηρίῳ τῷ λιμῶι ξένοι ὄντες, ἀλλὰ κριθέντες διὰ σὲ τοῦ δικαίου
 τύχωμεν. ἀπεστάλκαμεν δὲ καὶ Φιλίσκῳ ἐντευξίν ταῦτα ἀξιούντες.
 5 εὐτύχει.

Στον παρακάτω πάπυρο (P.Cair.Zen. III 59520), που είναι κι ένας πάπυρος που μας δείχνει πώς λειτουργούσε η διαδικασία της έφεσης, ο Φαράτης, ο μελισσοκόμος, είχε μια διαμάχη με έναν άλλο μελισσοκόμο, τον Μαιεύτι. Ο τελευταίος άσκησε έφεση στον Ζήνωνα. Ο Νουμένιος και οι πρεσβύτεροι, σύμφωνα πάντα με τις οδηγίες του Ζήνωνα, είχαν ακούσει την υπόθεση και είχαν βγάλει απόφαση, αλλά ο Μαιεύτις αρνήθηκε να υπακούσει στην απόφαση και ζήτησε η υπόθεση να μεταφερθεί ενώπιον του Ζήνωνα.

Ο Μαιεύτις, λοιπόν, μηχανογράφησε με τον Λιμναίο και ο τελευταίος μετέφερε τον Φαράτη στη φυλακή, προκειμένου ο Φαράτης να μην έχει πρόσβαση στον Ζήνωνα. Έτσι, ο Φαράτης ζητά από τον Ζήνωνα να τον βγάλει από τη φυλακή, αφού του δώσει εγγυήσεις, και να συναντήσει έτσι τον Μαιεύτι στο δικαστήριο. Άλλωστε, όπως λέει στον οικονομικό παράγοντα Ζήνωνα, είναι η εποχή της μεταφοράς των μελισσών στα βοσκοτόπια τους.

Ζήνωνι χαίρειν Φαράτης μελισσοουργός. [ἀ]δικοῦμαι ὑπὸ Μαιεῦτος μελισσοουργοῦ.
 ἀηδίας
 γάρ μοι πρὸς αὐτὸν γενομένης κατεβόησεν πρ[ὸς σ]ε προφθάσας με καὶ ἔδωκας αὐτῶι
 ἐπιστολὴν τοῦ
 Παῦνι θ πρὸς Νουμήνιον εἰς Ἀκάνθων πόλιν δι[ακοῦ]σαι ἡμῶν. ἐκρίθημεν οὖν ἐκεῖ ἐπὶ
 τε Νουμηνίου
 καὶ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων. ὁ δὲ οὐκ ἐνέμεινεν ου[. . .] . . ὕδεν ἐκεῖνηι τῆι κρίσει, ἀλλ'
 ἔφη κριθήσεσθαι ἐπὶ
 5 Ζήνωνος {κριθήσεσθαι}. ἐγὼ δὲ ασζ. . . [. .] [- - -.12-]ν [.] . . [. . . .]τω[. .
 . . . [. . .] . εἰ-
 λαι ἐξ ὧν σε ὠφελήσω ἀνακουνούται Λιμναιοι. ὁ δ[ἐ] ἀπήγαγέν με εἰς τὸ δεσμοκτήριον,
 ὅπως μὴ ἐντύχω
 σοι [.] [. .] . τὰ [σ]ζμήνη τὰ τῆς Ἰσῖος ἐν Σαρύθει ἐν τῶι Ἀφροδιτοπολίτη. ἔτι οὐ
 καὶ νῦν ἔτοιμός εἰμι
 ἐγγυου καταστήσας κριθῆναι αὐτῶι. δέομαι οὖν [σο]υ καὶ ἰκετεύω, εἰ καὶ σ[οι] δοκεῖ,
 μὴ περιδεῖν με
 καταφθειρόμενον ἀδίκως ἐν τῶι δεσμοτηρίωι. [γ]νώρισζε δέ με ὄντα ἐν ἀπαγωγῆι
 ἡμέρας κβ,
 10 ὅτε ὁ καιρὸς ἐστί τῶν μελισσῶν εἰς τὰς νομὰς μεταφέρειν οὐα. μαί.
 εὐτύχει.

Apparatus

3. ἐπιστολὴν...6. ἀνακοινοῦται...Λιμναίωι...7. σμήνη... οὐ<ν>...8. ἐγγύου<ς>...9.
Γνώριζε

Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί πως δεν τοποθετείται κάθε αίτημα αποφυλάκισης με παραλήπτη τον Ζήωνα στην περίοδο που κορυφώθηκαν οι αρμοδιότητές του. Για παράδειγμα, ο P.Cair.Zen. III 59496 χρονολογείται μεταξύ του 248 και 241 π. Χ. Συγκεκριμένα, ο Πετόβαστις, γεωργός που απασχολούνταν υπό τον Ζήωνα συνελήφθη από τον Ερμάφιλο τον Οικονόμο για κάτι που δεν προκύπτει ξεκάθαρα από τον πάπυρο. Ο Ερμάφιλος αρνείται να απελευθερώσει τον παραβάτη αν ο ίδιος ο Ζήων δεν του το ζητήσει. Όμως, ο Ζήων δεν φαίνεται να ασχολείται ιδιαίτερα με το θέμα και ο Πετόβαστις στέλνει ο ίδιος έναν αγγελιαφόρο να πάρει ένα γράμμα από τον Ζήωνα για τον Ερμάφιλο, προκειμένου ο τελευταίος να τον απελευθερώσει, και παράλληλα του ζητά να κάνει ό,τι χρειάζεται προκειμένου να απελευθερωθεί από την φυλακή, στην οποία βρίσκεται αδίκως.

Το συγκεκριμένο αίτημα μας θυμίζει φυσικά ευθέως το αίτημα P.Enteux. 84 και προηγούμενο πάπυρο. Υπενθυμίζουμε εν τάχει πως στον P.Enteux. 84 ένας άντρας μπορεί να παραγγείλει την απόλυση του συγγενή του από την φυλακή, τον οποίο ο ίδιος οδήγησε εκεί, γιατί είχε χάσει κάποια χαρτιά που του έδωσε να φυλάξει. Όπως έχουμε δει, και ένας ιδιώτης που εμπλεκόταν σε μια υπόθεση μπορούσε να παραγγείλει την απόλυση από την φυλακή αυτού που ο ίδιος είχε οδηγήσει εκεί. Ο Ζήων, και μετά την παύση των αρμοδιοτήτων του (248/247 π. Χ.), μπορούσε ως ιδιώτης να παραγγέλνει την απόλυση κάποιου από την φυλακή.

Αξίζει να σημειώσουμε πως δεν λείπει από την επιστολή του Πετόβαστι το γνωστό πάθος που διακρίνουμε γενικά στο αρχείο του Ζήωνα και ειδικά στα αιτήματα φυλακισμένων που περιλαμβάνονται σε αυτό, όπως φαίνεται από τις επικλήσεις του αιτούντα στην αθωότητά του και στις πράξεις που έχει επιτελέσει στην υπηρεσία του στέμματος.

r

Πετοβάστις Ζήωνι χαίρειν. γέγ[ραφ]ά σοι πλε[ο]νάκις περί μου ὅπως ἂν γράψεις
Ἐρμαφίλωι

ἵνα {με} διῆταί \με/ ἐκ τῆς φυλακῆς· σὺ [δὲ κα]τε[ρ]ρα[θ]ύμηκας, καὶ ταῦτα ἔργων ἡμῶν ἐνεστηκότων.

ὑπελάμβανον οὖν σε μὴ οὕτως ε. [. . . . ε]ιν, [ἀλλὰ] τὴν πᾶσαν σπουδὴν περὶ μου \ποίησθαι/ ὁ γὰρ Ἐρ-

μάφιλος οὗ φησιν ἀφήσειν με, ἐὰν μὴ σὺ α[ὐ]τῷ γράψεις. πολλάκις γὰρ αὐτῷ ἀπέσταλκα

5 ὑπομνήματα. γίνωσκε δὲ διότι οὐ πρὸς ὀφείλημα ἀπῆγμαι· τὰ γὰρ δίκαια πεπόηκα τῷ βα-

σιλεῖ. σὺ οὖν καλῶς ἂν ποιήσας γράψαις αὐτῷ ἐπιστολὴν ἵνα ἀφεθῶ· ὡσαύτως δὲ καὶ Πύθωνι

καὶ Ἀντιπάτρῳ γράψον αὐτοῖς ἵνα μνησθῶσιν αὐτῷ ἅμα τῇ ἐπιστολῇ τῇ παρὰ σοῦ ἀποδιδομέ-

νη αὐτῷ. ἠξίωσα δὲ καὶ Νικαίαν ἀποδημῆσαι πρὸς σέ, ὅπως ἂν αὐτῷ δοῖς ἐπιστολὴν πρὸς Ἐρ-

μάφιλον· λέγουσιν γὰρ αὐτὸν μέλλειν ἐγδημεῖν εἰς Μέμφιν. ἔρρωσο.

v

Ζήνω[νι].

Apparatus

1. γράψης...3. ποιήσεσθαι...4. γράψης...5. πεποίηκα...6. ποιήσας...γράψας...7. corr. ex επιστολης...corr. ex της...8. δῶις...9. corr. ex ελλειν

6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ & ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται η κατάδειξη των ταξικών, θεσμικών, πολιτισμικών και εννοιακών προϋποθέσεων και περιεχομένων των διαφόρων εκδηλούμενων πτυχών της διαφθοράς στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο.

6.1 ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Όρους αναφοράς στην ανάλυσή μας θα αποτελέσουν το έργο-ορόσημο του Michael Foucault καθώς και μεταδομιστές θεωρητικοί που επηρεάζονται από αυτόν. Σημείο εκκίνησης της έρευνας αποτελούν οι ίδιες οι καταγραφές των εμπλεκόμενων σε αυτά τα φαινόμενα μέσω των εντεύξεων που απευθύνουν στους αξιωματούχους - κατά το ιστοριογραφικό παράδειγμα της μικροϊστορίας-, ώστε οι τελευταίοι να εκκινήσουν τις διαδικασίες απόδοσης του δικαίου. Η διαφθορά αφορά ανώτερους και κατώτερους αξιωματούχους που διαστρέβλωσαν το περιεχόμενο του καθήκοντός τους για ίδιον όφελος εις βάρος κατά κύριο λόγο του αγροτικού πληθυσμού της Αιγύπτου.

Αρχικά, εξετάζεται η σχέση του δουλοκτητικού σταδίου ιστορικής ανάπτυξης της κοινωνίας και του Πτολεμαϊκού θεσμοδικαϊκού συστήματος από τη σκοπιά της δομικής, κατά τον Foucault¹¹⁶, αντίθεσης της κωδικοποίησης και της εξατομίκευσης στο δίκαιο. Συγκεκριμένα, η κωδικοποίηση και η εξατομίκευση στο δίκαιο συνιστούν αντίρροπες δυνάμεις που η μεταξύ τους ισορροπία καθορίζει αφενός τη φυσιολογία του πειθαρχικού συστήματος και αφετέρου τους περιορισμούς και τις δυνατότητες σκέψης και δράσης των επιτηρούμενων -εν προκειμένω των καταγγελλόντων και ιδίως των φυλακισμένων, οι οποίοι απευθύνονται μέσω των εντεύξεων στους ανώτερους και κατώτερους αξιωματούχους για την εξυπηρέτηση των υποθέσεών τους.

Κατόπιν, εντοπίζεται και επιχειρείται να εξηγηθεί, ως ρητορική τακτική στις εντεύξεις, η συμπληρωματική σχέση απουσίας (absence) και εξατομίκευσης (individualization), με την πρώτη να εκφράζεται ως μη παρουσία συνείδησης του ανήκειν σε επιτηρούμενη κατηγορία υπηκόων από τους κρατούμενους και τη δεύτερη να εκδηλώνεται δια της εμμένειας στην προσωπική ονομάτιση διεφθαρμένων διοικητικών υπαλλήλων.

Ομοίως, επιχειρείται να ερμηνευτεί η ρητορική τακτική της υπονόμησης της αποτελεσματικότητας της φυλάκισης από τους καταγγέλλοντες οφειλέτες, μέσω

¹¹⁶Foucault 1989, 130-134

αφενός της ρουτινοποίησης του δικαίου, στο βαθμό που αυτή ιδιοποιείται από τον αγροτικό πληθυσμό ως επιχείρημα για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του στέμματος, και αφετέρου μέσω της αναγωγής της από τους φυλακισμένους σε κομβικό αίτημα απελευθέρωσης από την φυλακή με την έννοια του επανενχρονισμού, της επανενσωμάτωσης στην κοινωνία με την επανένταξη στη ροή του κυκλικού χρόνου της αγροτικής παραγωγής· η απόλυση από την φυλάκιση συμφέρει πρώτα απ' όλους το ίδιο το στέμμα και τις προσόδους του, διατείνονται κατά συρροή στα αιτήματά τους οι φυλακισμένοι.

Η Πτολεμαϊκή φυλακή προσεγγίζεται ως ετεροτοπία της απόκλισης κατά τη διάκριση του Foucault: Σύμφωνα με τη σαφή διαφοροποίησή της από τα χαρακτηριστικά των μεταγενέστερων προνοιακών/σωφρονιστικών ιδρυματικών δομών, αφού στην Πτολεμαϊκή φυλακή απουσιάζουν οι έννοιες του σωφρονισμού και του παραδειγματισμού όπως ξεκάθαρα προκύπτει από την αρχαιακή έρευνα, διερευνούμε τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται η διττή φύση της φυλακής: του εκβιασμού για την επιδιόρθωση της δημοσιονομικής ή ιδιωτικής βλάβης και του παραδειγματικού/συμβολικού τόπου εξορίας εντός του κοινωνικού χώρου.

Για τη χαρτογράφηση της σχέσης του θεσμικού οικοδομήματος της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου με την κουλτούρα διαφθοράς και παραβατικότητας στο ευρύτερο ιστορικό συγκείμενο της προμεσαιωνικής δουλοκτησίας, αναζητούμε ερείσματα στην γενεαλογική προσέγγιση του Foucault, με την έννοια της μεθοδολογικής αντίστασης στα κανονιστικά και ιστορικιστικά μοντέλα και του προβαδίσματος που δίνεται στην ανακάλυψη δικτύων (*réseaux*) και πλεγμάτων (*grilles*).

Για την περιπτωσιολογική μελέτη της *«γλώσσας των από κάτω»* όπως αυτή εκφράζεται στις αφηγήσεις των εντεύξεων επιλέγουμε ενεπίγνωστα τη διασταύρωση θεωρητικών σχημάτων που αντλούν από την θεματολογική, εννοιολογική και μεθοδολογική στροφή που οδήγησε στον ιστοριογραφικό μεταμοντερνισμό, ως επιστημολογικό παράδειγμα συμπερίληψης των εκτοπισμένων ομάδων στα εγχειρήματα νοητικής ανασύστασης του παρελθόντος. Μέσω των εννοιών του *habitus*, του πεδίου και του κεφαλαίου, του Pierre Bourdieu επιχειρούμε να εξηγήσουμε στο επίπεδο της καθημερινής πρακτικής τα φαινόμενα διαφθοράς, μέσω της σύγκρουσης της κοινωνικοϊστορικής δομής με τη δράση των υποκειμένων και τις προδιαθέσεις που αυτή η σύγκρουση συγκροτεί. Η διαφθορά μάς απασχολεί εδώ ως παράγοντας ανακατάταξης θέσεων εντός της κοινωνικής δομής, με την παράβαση καθήκοντος από τη μια και τις καταγγελίες των εντεύξεων από την άλλη να συνθέτουν ένα

συγκρουσιακό πεδίο επί του οποίου διαμορφώνονται αντικρουόμενες έξεις. Ειδικότερα, οι αξιώσεις της θεωρητικής προσέγγισης του Bourdieu, όπως αντανακλώνται και στις λειτουργίες των ερμηνευτικών εργαλείων του, για την υπέρβαση των άκαμπτων πολιτισμικών κανόνων του δορισμού και την ταυτόχρονη διατήρηση της ισορροπίας με την αντικειμενική ιστορική πραγματικότητα¹¹⁷, είναι καθ' όλα συμβατές με τα ιστοριογραφικά εγχειρήματα μικροϊστορίας, όπως αυτά αντλούν από το έργο των C. Ginzburg, G. Levi και E. Grendi¹¹⁸.

6.2 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΟ ΘΕΣΜΟΔΙΚΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οι κοινωνίες των πολυεθνικών ελληνοιστικών βασιλείων προσεγγίζονται συχνά ως μοντέλα ποικίλων καινοτόμων χαρακτηριστικών, τα οποία αν και αναπτύσσονται κατά την περίοδο της δουλοκτησίας και μοναρχίας εμφανίζουν ομοιότητες με μεταγενέστερες φεουδαρχικές ή ακόμα και πρώιμες εμπορικές οικονομίες. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στην Αίγυπτο της Πτολεμαϊκής περιόδου τα χαρακτηριστικά αυτά εντοπίζονται, ως επί το πλείστον, στο οικονομικοκοινωνικό αποτύπωμα της πολιτικής ανομοιογένειας των διοικητικών υποδιαίρέσεων, όπως αυτή εκδιπλώνεται κυρίως κατά την περίοδο που εκκινεί από τις νομισματικές μεταρρυθμίσεις του 310 π. Χ.¹¹⁹ και την άνθιση του εμπορίου των καραβανιών, ως απότοκη της εξωστρεφούς νομισματικής πολιτικής του Πτολεμαίου I Σωτήρ, έως το συμβατικό όριο του θανάτου του Πτολεμαίου V (181 π.Χ.), ο οποίος σηματοδότησε την εποχή της μεγάλης οικονομικής ύφεσης.

Το πολυεπίπεδο της διάρθρωσης του πολιτειακού οικοδομήματος εντεινόταν διαρκώς ανταποκρινόμενο στην ανάγκη κεφαλαιοποίησης της τεχνολογικής καινοτομίας στο πεδίο της αγροτικής παραγωγής, η οποία εξασφάλιζε τις προσόδους του Βασιλέα και, σε συνδυασμό με την σταθερή δημογραφική έξαρση και τη διεύρυνση των αγορών της Ανατολικής Μεσογείου, μετέβαλλε σταδιακά τη φυσιογνωμία του βασιλείου εισάγοντας πολυκεντρικά στοιχεία: Ενώ το κράτος της Αίγυπτου, ως οίκος των Πτολεμαίων, εξακολουθούσε να αποτελεί ιδιοκτησία του Βασιλέα, σταδιακά εμφανίστηκαν μεγαλοϊδιοκτήτες καλλιεργήσιμης γης, κυρίως στα βόρεια της χώρας, οι

¹¹⁷Περισσότερα στοιχεία για τη μεθοδολογική αφετηρία του Bourdieu και τη θέση του απέναντι στο κυρίαρχο δίπολο των δύο κυρίαρχων ρευμάτων του '60, του δορισμού και του μεταδορισμού, παρατίθενται στην ενότητα 1.7.

¹¹⁸ Burke 2009, 101-106

¹¹⁹ Rostofzeff 194, 399

οποίοι συχνά εκδήλωναν αποσχιστικές τάσεις¹²⁰ και αξιώσεις σύγκρουσης με τις διοικητικές αποφάσεις της κεντρικής εξουσίας.

Το θεσμονομικό/δικαϊκό και πολιτικό οικοδόμημα, κατ' εικόνα αυτών των κοινωνικοοικονομικών ιδιαιτεροτήτων, εμφανίζει κάποιες ιδιαιτερότητες σε σχέση με την αναμενόμενη πολιτειακή κουλτούρα της δουλοκτησίας και μοναρχίας, ωστόσο ταυτόχρονα στον πυρήνα του δεν διαφεύγει των περιορισμών που αντιστοιχούν στα καθεστώτα της εποχής. Στη μοναρχία η κοινωνία σωματοποιείται δια του ηγεμόνα ο οποίος βρίσκεται υπεράνω του νόμου, ενσαρκώνοντάς τον. Η εξουσία του ηγεμόνα συνιστά έναν απροϋπόθετο θεμέλιο για τη συγκρότηση νομοκατεστημένης τάξης έτσι που ο ίδιος, κατά τον Lefort, ανάγεται σε εκπρόσωπο και εγγυητή της ενότητας του βασιλείου¹²¹. Ο κοινωνικός χώρος προβάλλει ως στατικός και άκαμπος με την ανάληψη θέσης εντός του να ανακύπτει από την ιστορική και γεγοντολογική συγκυρία, την οικογένεια, το νεποτισμό ή την επιγαμία και γενικότερα ο ανταγωνισμός προσιδιάζει σε μια προπολιτική κατάσταση σύγκρουσης για τη διατήρηση του υπάρχοντος, χωρίς τίποτα το κοινό και μαζικό να τίθεται υπό διακύβευση.

6.3 ΑΤΟΜΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΪΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι παρά τις ομοιότητες των παραπόνων, καταγγελιών και διεκδικήσεων που διατυπώνονται στις εντεύξεις των φυλακισμένων, οι κατάδικοι δεν συλλαμβάνουν τον εαυτό τους ως μέλη μιας κοινωνικής κατηγορίας με κοινά χαρακτηριστικά αλλά ως μονάδες σε κρίση. Στην αδυνατότητα αυτής της σύλληψης του εαυτού ως συμμετέχοντος σε μια κοινωνική διαδικασία από συγκεκριμένη θέση στην οποία ανήκουν και άλλοι προσδιορισμένοι και περιορισμένοι από την ίδια δομή, αντανακλάται αρχικά μια πρόωμη μορφή μιας ενδημικής, όπως την περιγράφει ο Foucault, αντίθεσης του δικαίου: Η αντίθεση ατομικοποίησης και κωδικοποίησης¹²². Ο Foucault εκκινώντας από την προβληματική της ποινικής σημειωτικής, που διαπνέει τις ταξινομήσεις των παραβάσεων, διαπιστώνει ότι η πάλη μεταξύ της συμπερίληψης της ατομικής ιδιαιτερότητας του υπόδικου, εγκληματία και επιτηρούμενου και της ανάγκης χαρτογράφησης ενός διαρκώς διευρυνόμενου χαρτογραφημένου δικαίου, όπου θα καθίσταται κάθε πτυχή του παραβάτη ή της

¹²⁰ Lefevre 2016, 422-428

¹²¹ Lefort 2008, 60-61

¹²² Foucault 1989, 130-134

παράβασης προσαρτήσιμη σε αυτό με σαφείς όρους, υπερβαίνει το ιστορικό συγκείμενο της Γαλλίας του 18^{ου} αιώνα και την ποινική της μεταρρύθμιση, την οποία κυρίως εξετάζει στο βιβλίο του «*Surveiller et punir*» («*Επιτήρηση και Τιμωρία*») του 1975.

Η διαχρονικότητα αυτής της αντίθεσης εντοπίζεται στο γεγονός ότι στην ιστορική πορεία του δικαίου μετατίθεται η σημασία εντός της, δημιουργώντας ιστορικά μια ετεροβαρή συνθήκη αρχικά υπέρ του κώδικα και προοδευτικά υπέρ του υποκειμένου που εμπίπτει σε αυτόν. Ενώ, δηλαδή, την εποχή της σταδιακής κατίσχυσης του εννοιολογικού οπλοστασίου του πολιτικού ορθολογισμού του Διαφωτισμού τα δικαιώματα του ατόμου τοποθετούνται στο προσκήνιο ως εγγεγραμμένα σε ένα αναπαλλοτρίωτο δίκαιο της φύσης και ως κεντρική ιστορική στόχευση προβάλλει η θεσμική κατοχύρωσή τους εις βάρος των απαρχαιωμένων, αυταρχικών κωδίκων που αντλούσαν νόημα από μεσαιωνικές θεολογικοπολιτικές μήτρες, στα μοναρχικά καθεστώτα της δουλοκτησίας-και ειδικά στο καθεστώς της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου ως βασική πρόκληση προβάλλει η αρτιότητα του κώδικα ως προς την λεπτομερή, στοχευμένη ταξινόμηση και αντιστοίχιση αδικημάτων και ποινών. Ο ανθρώπινος παράγοντας και οι λεπτές διαφορές μεταξύ προσωπικοτήτων και συγκυριών αγνοούνται. Στο πλαίσιο αυτό οι εντεύξεις αποκαλύπτουν τη ματαιότητα της σύγκρουσης της προσωπικής αφήγησης και του βιώματος της αδικίας με το άκαμπτο του κώδικα και τον τρόπο με τον οποίο αυτός καθίσταται αξιοποιήσιμος, λόγω ακριβώς αυτής του της ιδιότητας, από διεφθαρμένους αξιωματούχους προς ίδιον όφελος.

Στην κοινωνία της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου η υπέρβαση των εξωδικαϊκών ορίων, κατά Foucault, και η σύνδεση της επιτήρησης με τον σωφρονισμό δια μέσου της κοινωνιολογίας και της ψυχιατρικής δεν έχει εκ των πραγμάτων καμία θέση: Η επιτήρηση ως περιστολή της σωματικής ελευθερίας επιτελεί εδώ καθαρά εκβιαστικό και παραδειγματικό ρόλο¹²³ απέναντι, κυρίως, στους οφειλέτες. Η φύση του εγκλήματος και του εγκληματία είναι άλλωστε ιστορικά προσδιορισμένη όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω. Επιπλέον, η αναμόρφωση του κατάδικου δεν έχει καμία θέση στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο. Η έννοια της αναμόρφωσης αφορά το ίδιο το έγκλημα και όχι το δράστη, προσλαμβάνοντας το χαρακτήρα της επιδιόρθωσης, της επανόρθωσης με την έννοια της αποπληρωμής του χρέους, της πρόληψης της υποτροπής και του επιπολασμού της παράβασης, δηλαδή εν προκειμένω της σώρευσης χρέους. Τα

¹²³ Αυτή η διπλή λειτουργία της Πτολεμαϊκής φυλακής θα αναλυθεί λεπτομερώς στην ενότητα 1.8.

αιτήματα των φυλακισμένων προσκρούουν στην κωδικοποίηση μέσω της επίκλησης στις ατομικές και προσωπικές κακοπάθειες και αρετές του καταγγέλλοντος καθώς και στις συγκυρίες και στις στρεβλώσεις που οδήγησαν στο να αδικηθούν. Η επίλυση των προβλημάτων τους εντός μιας συλλογικής διεκδίκησης, στη βάση των κοινών χαρακτηριστικών που μοιράζονται με τους συγκρατούμενούς τους εντός της βασιλικής επικράτειας, δεν υπάρχει καν σαν ενδεχόμενο.

Οι συνομαδώσεις πολιτικής φύσεως δεν ευδοκιμούν στη μοναρχία ακριβώς λόγω του ότι η πολιτική συνιστά έναν περιχαραγμένο χώρο εντός του κοινωνικού, έναν διακριτό πόλο που δεν επιδέχεται κατάληψη και συγκεντρώνει αποκλειστικά και εξ ολοκλήρου την παραγωγή κοινωνικής τάξης και συνοχής¹²⁴. Το πολιτικό αποτέλεσμα αυτής της περιχαρακωμένης κεντρικής εξουσίας είναι η ετερόνομη κοινωνική θέσμιση, η προπολιτική κοινωνία του εξαναγκασμού που εκπηγάει από τη μυθοποιημένη υπερβατική βαθμίδα των Βασιλέων.

6.4 Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΩΣ ΜΙΚΡΟΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑ

Ο Foucault προσεγγίζει την εξουσία ως μικροφυσική, με την έννοια ότι συγκροτείται ως πλέγμα που λειτουργεί συμπληρωματικά και ανταγωνιστικά προς την επίσημη νομοθεσία, αποτελώντας τη σκοτεινή πλευρά της¹²⁵. Στην περίπτωση του Πτολεμαϊκού διοικητικού μηχανισμού ως σκοτεινή πλευρά αποκαλύπτεται η διαφθορά, η παρέκκλιση από την κρατική στόχευση με το να εξυπηρετηθούν σκοποί διαφορετικοί από εκείνον της μοναρχίας, δηλαδή την αποτελεσματική εξασφάλιση προσόδων στον Βασιλέα. Η πολυστρωματική κρατική δομή, προκειμένου να αποδώσει, κατανέμει τον έλεγχο και οργανώνεται μια οικονομία, εντός της οποίας οι εντεύξεις συνιστούν μια νέα γραφειοκρατική κατηγορία παρά μεμονωμένες και σποραδικές προσπάθειες διεκδίκησης.

Εδώ η εξουσία ως μικροφυσική, ιστορικά προσδιορισμένη και συνεπακόλουθα περιορισμένη καθώς είναι, δεν δύναται να εκφραστεί ως κάτι άλλο πέρα από παράκεντρα εντός της κεντρικής εξουσίας που προβάλλει ως αδιάτρητη εξωτερικότητα. Η μικροφυσική της εξουσίας δεν δύναται να εκφραστεί εδώ ως τεχνολογία επιτήρησης, διαφοροποιημένος σωφρονισμός, η δεσμοθηριακό continuum,

¹²⁴Ο Lefort 2008, 59 επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι η μοναρχία ισοπεδώνει το κοινωνικό πεδίο και με την ταυτόχρονη εγγραφή του σε αυτό, ως χώρος Δικαιοσύνης και Κυρίαρχου Λόγου ανεπίδεκτος κατάληψης, το ενοποιεί.

¹²⁵Foucault 1989, 39

όπως την περιγράφει ο Foucault αναφερόμενος στο νεωτερικό παράδειγμα των κολαστικών συστημάτων, και περιορίζεται στο παρακρατικό έθος λόγω της φύσης του εγκλήματος και του εγκληματία. Οι καταγγελίες των εντεύξεων εκφράζουν μεν τη διάσταση εκείνη του ανταγωνισμού των ανθρωπίνων σχέσεων, αλλά απευθύνονται σε μια κεντρική δομή εγκαθιδρυμένη ουσιοκρατικά. Αφενός δηλαδή δεν νοείται ως ρυθμιστικός παράγοντας των υποθέσεων η εξατομίκευση της ποινικής διαδικασίας, ώστε να συζητάμε για ανάγκη εμβάθυνσης της νομικής κουλτούρας, και αφετέρου οποιαδήποτε υπόδειξη αυθαιρεσίας οδηγεί στην καλύτερη περίπτωση σε αναστοχασμό επί της αποτελεσματικότητας της διοικητικής λειτουργίας παρά στον προβληματισμό για την επιδιόρθωση της βλάβης που υφίστανται οι υπήκοοι ως αντικείμενα των θεσμοδικαϊκών πράξεων.

Η φύση, λοιπόν, του εγκλήματος και του εγκληματία είναι ο καθοριστικός παράγοντας αυτών των περικλειστων ορίων: Ο Πασουκάνις εντοπίζει τη γραφειοκρατικοποίηση του ποινικού συστήματος της μοναρχίας στον πιστοδοτικό προσανατολισμό, ως απόρροια της διεύρυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και των εμπορικών συναλλαγών κατά τη μετάβαση από τις πόλεις-κράτη στις μοναρχίες της ύστερης αρχαιότητας¹²⁶. Η εισπρακτική δραστηριότητα με όλα τα στοιχεία που τη συναπάρτιζαν-ανθρώπινο δυναμικό, πόστα, αρμοδιότητες, θεσμούς, δομές-αφομοιώνεται από τη νέα συνθήκη απάλειψης του χώρου των κοινών και της εγκαθίδρυσης του στέμματος ως ομογενοποιητικής αλλά ταυτόχρονα και ισοπεδωτικής ουσίας της κοινωνικής δραστηριότητας και νόμιμου παράγοντα κατανομής θέσεων στην ιεραρχία.

Συμπερασματικά, εφόσον η πολιτική περιχαράσσεται στην υπερβατική βαθμίδα των Βασιλέων, τα αδικήματα εξοβελίζονται από το χώρο της συλλογικής δεοντολογίας και των ηθικών υποχρεώσεων που συνόδευαν την κοινωνία των πολιτών, που αντικαταστάθηκε από την κοινωνία των υπηκόων, στο πεδίο της ανταπόκρισης στο καθήκον της οικονομικής συνεισφοράς στα κρατικά ταμεία. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η φυσιογνωμία της καταστολής περιστέλλεται σε οικονομικό εργαλείο, σε ύστατο μέσο απόσπασης χρηματικών και περιουσιακών μεγεθών ή εχεγγύων. Ο ανθρωπότυπος του εγκληματία-οφειλέτη που ανακύπτει ως ιστορικό σύμπτωμα αυτής της συνθήκης δεν νοείται να υπόκειται σε καμία άλλη κρατική πίεση πέρα από αυτήν που οδηγεί στην αποπληρωμή των χρεών του, έτσι το ποινικό σύστημα απεκδύεται τα τιμωρητικά και

¹²⁶Πασουκάνις 1977, 153

σωφρονιστικά χαρακτηριστικά του, διατηρώντας μόνο τη διάσταση του παραδειγματισμού, ως αποτρεπτικού παράγοντα σώρευσης χρέους.

6.5 ΔΙΑΦΘΟΡΑ: ΔΙΚΤΥΑ, ΣΧΕΔΙΟΠΟΙΗΣΗ & ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑ

Μια χαρακτηριστική περίπτωση σχηματισμού ενός δικτύου προσοδοθηρίας αποτελεί η έντευξη P.Cair.Zen.II59236 στην οποία γιος καταγγέλλει την υπερφορολόγηση του πατέρα του από δύο αξιωματούχους, έναν πρώην Οικονόμο και έναν Βασιλικό Γραμματέα. Σύμφωνα με την καταγγελία οι δυο τους παραποιούν λογιστικά δεδομένα προκειμένου να τεκμηριώσουν υποχρέωση κατάθεσης μεγαλύτερου ποσού από αυτό που κανονικά θα δικαιολογούταν. Πρόκειται για μια περίπτωση που αφενός αντανakλά τη δικτυακή φύση της διαφθοράς, αφού οι δύο αξιωματούχοι συνασπίζονται εις βάρος του άτυχου πατέρα, και αφετέρου τη συχνή εξάρτησή της από το γραφειοκρατικό οικοδόμημα: Εν προκειμένω, για να επιτευχθεί η υπερφορολόγηση είναι απαραίτητο να δικαιολογούν το διεκδικούμενο ποσό τα στοιχεία της μέσης απόδοσης του αμπελώνα που κατέχει ο πολίτης. Στο τέλος της έντευξης ο γιος του θιγόμενου παρακαλεί να γίνουν δεκτά ως πληρωμή του φόρου χρήματα που έχουν κατατεθεί από πωλητές κρασιού που αγόρασαν την πρώτη ύλη τους από τον αμπελώνα του πατέρα του, προς επίρρωση του ότι τα κοινωνικά στρώματα που πλήττονται περισσότερο από τη διαφθορά είναι τα χαμηλότερα και φτωχότερα. Στη συνέχεια θα δούμε ότι από αυτή τη μοίρα, λόγω του ελλείμματος εξουσιαστικής ισχύος, δεν διαφεύγουν ούτε οι ίδιοι οι αξιωματούχοι που βρίσκονται χαμηλά στην ιεραρχία.

Ομοίως στην έντευξη C.Ptol.Sklav. II 244 καταγγέλλεται ξανά μια περίπτωση παράνομης είσπραξης ποσών κατά τις διαδικασίες διανομής της γης, αυτή τη φορά με τη διευρυμένη εμπλοκή περισσότερων αξιωματούχων. Σε αυτή την περίπτωση η αυθαιρεσία είναι κατάφορη και δεν διαμεσολαβείται από την προσπάθεια παραχάραξης οικονομικών δεδομένων, ωστόσο ο συνασπισμός της διαπλοκής είναι ευρύτερος. Και στις δύο περιπτώσεις αναδεικνύεται η δικτυακή φύση του φαινομένου, με την έννοια ότι προκειμένου να επιτευχθεί η παράνομη είσπραξη συμπράττουν αξιωματούχοι διαφορετικών αρμοδιοτήτων, έτσι ώστε κάθε αρμός της προβλεπόμενης διαδικασίας να βρίσκεται υπό τον κατάλληλο έλεγχο ώστε αυτή να υπονομευθεί τελικά εις βάρος των υπηκόων.

Το υπόμνημα, ωστόσο, στο οποίο αποκαλύπτεται η εντυπωσιακή έκταση της οργάνωσης που προσλαμβάνει η διαφθορά στην πτολεμαϊκή Αίγυπτο είναι το SB XX

14708, στο οποίο ο καταγγέλλων αποτελεί, παραδόξως, και ο ίδιος μέλος της ομάδας που παρανόμησε. Σύμφωνα με την καταγγελία του, με ιθύνοντα νου έναν διεφθαρμένο Κωμάρχη είχε στηθεί μια επιχείρηση οικονομικού εγκλήματος με πολλά πρόσωπα σε θέσεις κλειδιά τα οποία αποσπούσαν παράνομους φόρους. Το ιδιαίτερο στοιχείο αυτής της καταγγελίας είναι ότι κατά την περιγραφή αυτού του κυκλώματος διαπλοκής αναφέρονται τακτικές που προσομοιάζουν σε μαφιόζικες πρακτικές, όπως η επινόηση φόρων, ο εκβιασμός με φυλάκιση ή ακόμα και η παρεμπόδιση του καταγγέλλοντα να συντάξει το εν λόγω υπόμνημα αποκαλύπτοντας τις έκνομες ενέργειες. Ειδικότερα, αυτή η απόπειρα παρεμπόδισης δίνει ένα στίγμα για την κανονικοποίηση της διαφθοράς στην καθημερινή ζωή της πτολεμαϊκής Αιγύπτου· πρόκειται για ένα φαινόμενο γύρω από το οποίο οι συμπεριφορές, οι τακτικές και οι πρακτικές είναι εμποδωμένες, με τις εντεύξεις να αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της πραγματικότητας, ως εκείνο το μέσο δυνατότητας αποκάλυψης της παρανομίας που, συνεπώς, προβάλλει ως ο ελάχιστος παράγοντας ρίσκου για τους παρανομούντες. Ο χρηματισμός κρατικών υπαλλήλων για να επιτηρούν τους δρόμους ώστε να παρεμποδιστεί η δυνατότητα του καταγγέλλοντα να αποκαλύψει τα εγκλήματα είναι μια ρεαλιστική προσέγγιση μιας κατάστασης που εκτροχιάστηκε εκ των έσω, ενός σχεδίου που κινδυνεύει να ναυαγήσει λόγω εσωτερικής αποστασίας. Η ωμότητα αυτού του ρεαλισμού, που θυμίζει απολύτως σύγχρονες πρακτικές φίμωσης από κυκλώματα του οργανωμένου εγκλήματος, αποκαλύπτει την κοινωνική φύση της διαφθοράς: «Η διαφθορά λειτουργεί ως αναγκαίο ‘ανορθολογικό’ ενός ‘ορθολογικού’, και αυτή ακριβώς η απο-ηθικοποίηση/εργαλειοποίησή της τη μετατάσσει από τις ηθικά καταδικαστέες στις λειτουργικά αναγκαίες στάσεις και συμπεριφορές» (Καρακατσούλης, 2005: 50).

Στον πάπυρο BGU VIII 1821 ξανά το έγκλημα σχετίζεται με την είσπραξη των φόρων και είναι μάλλον εγγύτερο σε μια τυπική περίπτωση ληστείας παρά μια σχεδιοποιημένη οικονομική απάτη αφού η απόσπαση του τμήματος της σοδειάς, που καταγγέλλει ο ενάγων, συμβαίνει κατόπιν ενέδρας και ακόλουθης φυλάκισης του κατόχου της. Πρόκειται για μια περίπτωση ωμής κατάχρησης εξουσίας στην οποία ο εναγόμενος κατέχει το αξίωμα του Λογευτή, δηλαδή του φοροεισπράκτορα του πτολεμαϊκού κράτους.

Ιδιαίτερη είναι, επίσης, η καταγγελία του παπύρου BGUVIII 1828 η οποία αποκαλύπτει και την ιδιότυπη διαστρωμάτωση ισχύος εντός του ίδιου του διοικητικού μηχανισμού, αφού εν προκειμένω ο καταγγέλλων κατέχει το αξίωμα του δεσμοφύλακα

και παραπονεείται για οχλήσεις που δέχεται από έναν Μεριδάρχη του οποίου τη γη καλλιεργεί. Όπως αναφέρει, παρά το γεγονός ότι του έχει αποδώσει την ανάλογη προς τη σοδειά παραγωγή εκείνος ζητά περισσότερα. Το αξίωμα του Δεσμοφύλακα, ως πολύ κατώτερο αυτού του Μεριδάρχη, φαίνεται πως δεν καθίσταται σε αυτήν την περίπτωση ικανό να προστατεύσει τον κάτοχό του από τις αυθαιρεσίες των ανωτέρων του. Αυτή η ενδοδιοικητική πτυχή της διαφθοράς μας επιτρέπει να αντιληφθούμε και τη σκληρά οπορτουριστική φύση του φαινομένου, με την έννοια ότι η παραμικρή ανισομέρεια στην ισχύ και στην εξουσία προσλαμβάνει τη μορφή της ευκαιρίας για προσοδοθηρία.

6.6 ΑΠΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ ΣΤΟ ΛΟΓΟ ΤΩΝ ΕΝΤΕΥΞΕΩΝ: ΜΙΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Όπως αναφέρθηκε ακροθιγώς παραπάνω, στους ρητορικούς τύπους των εντεύξεων η σύλληψη της κατηγορίας των επιτηρούμενων ως εκτεθειμένων στην ίδια συνθήκη και περιορισμένων από την ίδια άκαμπτη δομή απουσιάζει· εκτός των κοινωνικοϊστορικών προϋποθέσεων που αναλύθηκαν στην ενότητα 6.2., η απουσία της (absence) εξηγείται και ιδεολογικά¹²⁷, με όρους ανάλυσης λόγου: Θεωρητικά θα μπορούσε να εκφέρεται, αλλά είναι πρακτικά αδύνατο στο βαθμό που η μοναρχική και δουλοκτητική κοινωνία ως συγκεκριμένο στάδιο ιστορικής ανάπτυξης της κοινωνίας είναι μανιχαϊστικά διαιρεμένη σε άρχουσα βαθμίδα και αρχούμενο πλήθος, με οποιαδήποτε συνομάδωση γύρω από κοινή αφετηρία ή προορισμό να καθίσταται μη αρθρώσιμη προσκρούοντας στην ανυπαρξία δημόσιου πεδίου συλλογικής αναδιακύβευσης. Ταυτοχρόνως, ωστόσο, στις εντεύξεις εκφράζονται οριζόντιες συγκλίσεις στις τακτικές επικοινωνίας, οι οποίες υποδηλώνουν την ύπαρξη μιας συλλογικής συνείδησης, όπως αυτή εκπορεύεται από τους τοπικούς γραφείς που έγραφαν τις εντεύξεις των αμόρφωτων ή αλλόφωνων πληθυσμών με βάση προϋπάρχοντα πρότυπα.

Μια τέτοια σύγκλιση είναι η εξατομίκευση (individualization) όπως σχηματοποιείται δια της εμμένειας στην προσωπική αναφορά: Στην ονομάτιση. Παρά το γεγονός ότι η σύνταξη μιας επιστολής που απευθύνεται σε έναν κρατικό αξιωματούχο θα περίμενε κανείς να προκρίνει ως κεντρικά αφηγηματικά σημεία πλάι στις έκνομες ενέργειες τα αξιώματα, παρατηρούμε την παράθεση ονομάτων και καταγωγών τόσο των ίδιων των καταγγελλόντων όσο και των αξιωματούχων στους

¹²⁷ Kress, G., & Leite-Garda, R. and Theo van Leeuwen, 1997: 170-199

οποίους απευθύνονται: Οι κοινωνικοί ρόλοι δεν αναφέρονται ως τέτοιοι, αλλά ως συγκεκριμένες ατομικότητες, έτσι που η συνειδητότητα πίσω από αυτήν την προτεραιοποίηση στην σκιαγράφηση των εμπλεκόμενων στις αφηγήσεις των εντεύξεων αντανακλά τη συλλογική εμπέδωση της προσωποπαγούς διάστασης της διαφθοράς. Άλλωστε, η εξατομίκευση (individualization) των κοινωνικών ρόλων λειτουργεί εδώ επικουρικά προς την προαναφερθείσα απουσία (absence) αυτοσυνείδησης του ανήκειν, υπό την έννοια ότι ο επιτηρούμενος γνωρίζει βιωματικά ότι δύναται να απευθύνεται στον κρατικό μηχανισμό παρά μόνο ως μονάδα σε κρίση και ταυτοχρόνως ότι οι μονάδες που στελεχώνουν τον μηχανισμό αυτό στο βαθμό που αποκλίνουν από τα προβλεπόμενα καθήκοντά τους να τον εξυπηρετούν καθίστανται και αυτές σε κρίση: Είναι κατακερματισμένες και αποσχισμένες από το απρόσωπο του εξουσιαστικού οικοδομήματος από το οποίο παρέκκλιναν, άρα ονοματίσιμες.

6.7 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΡΟΥΤΙΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΤΑΞΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Μια άλλη ρητορική σύγκλιση, δηλωτική μιας συλλογικά κεκτημένης συνειδητοποίησης για τη λειτουργία του καθεστώτος της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, αποτελεί η συχνότητα χρήσης του επιχειρήματος της αναποτελεσματικότητας του εγκλεισμού ως ποινής, στο βαθμό που επιβάλλεται για πιστοδοτικούς λόγους. Το επιχείρημα αυτό δομείται στο προφανές παράδοξο ότι η αποστέρηση της ελευθερίας συνεπάγεται την παρεμπόδιση της εργασίας και κατά συνέπεια την αδυνατότητα αποπληρωμής χρεών¹²⁸. Σαφώς, η εμμένεια στην ανάδειξη αυτής της αντίφασης αποκρύπτει τις περιπτώσεις εκείνες της υπεξαίρεσης, κατά τις οποίες η εργασία του δράστη είναι μάλλον μη σχετιζόμενη με το έγκλημα και ως εκ τούτου το επιχείρημα της αναποτελεσματικότητας του εγκλεισμού προσιδιάζει σε εξαπατητικό τέχνασμα αποφυγής της περιστολής της ελευθερίας και της επιστροφής των κλοπιμαίων, ωστόσο ανακύπτουν δυο ενδιαφέροντα παράδοξα.

Το πρώτο εντοπίζεται στο ότι επιβεβαιώνεται και σε αυτήν την περίπτωση ότι οι επιτηρούμενοι, αν και απευθύνονται ως μονάδες στο κράτος, αντιλαμβάνονται στο σύνολό τους την ενιαία φύση της ποινικής καταστολής εντός του συγκεκριμένου

¹²⁸Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της έντευξης P.Cair.Zen.4.59626, στην οποία ο οφειλέτης-αιτών διεκδικεί την απελευθέρωσή του επικαλούμενος ποσότητα κρασιού την οποία έχει στην κατοχή του και ως εγκλειστος δεν θα μπορέσει να την πουλήσει ώστε να συγκεντρώσει το ποσό της οφειλής του.

ιστορικοκοινωνικού συγκείμενου στο οποίο παρανομούν, γνωρίζουν δηλαδή ότι επιτηρούνται για να αποπληρώσουν, έτσι που διαρρηγνύουν τους ρόλους συνδιαλλαγής, τοποθετώντας τους εαυτούς τους στην ίδια πλευρά συμφερόντων με την εξουσία: ενδιαφέρονται τώρα και οι ίδιοι να επιδιορθώσουν τη ζημιά για την οποία τιμωρούνται και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που υποδεικνύουν στον αξιωματούχο στον οποίο απευθύνονται την αναποτελεσματικότητα της ποινής, ως αστοχίας που πλήττει τελικά τον ίδιο κρατικό μηχανισμό που τους τιμωρεί.

Εν προκειμένω, τίθεται υπό αμφισβήτηση η αποτελεσματικότητα συνολικά μιας θεσμισμένης πραγματικότητας που συμπυκνώνει τις πολλαπλές αποκρύψεις των εναλλακτικών που απορρίφθηκαν ως την τελική της επικράτηση, από τον αναπροσανατολισμό του προβληματισμού στο αρχικό καθεστώς ενδεχομενικότητας δια του οποίου αναδύθηκε η κρατούσα κατάσταση. Υπό αυτό το πρίσμα, της επιβεβλημένης συναίνεσης που αίρεται εμπράκτως στο πεδίο του κοινωνικού ανταγωνισμού, οι καταγγέλοντες που καταθέτουν το επιχείρημα της απομάκρυνσης της ποινής από τον αρχικό της στόχο-την αποπλήρωση των χρεών-υπονοούν τη ρουτινοποίηση του δικαίου ως βλαβερή στο βαθμό που δεν εξυπηρετεί πλέον τους αρχικούς σκοπούς γύρω από τους οποίους συγκροτήθηκε και στρέφουν το ενδιαφέρον στην αρχική κατάσταση, στις συνθήκες εκείνες από τις οποίες ανακύπτει η ίδια η ανάγκη επιβολής ποινών, ώστε να ανασκευάσουν κατά τις επιταγές των αρχικών συνθηκών ενδεχομενικότητας των εναλλακτικών προς μια νέα θέσμιση, αποτελεσματικότερη αυτής σύμφωνα με την οποία τιμωρούνται.

Το δεύτερο ενδιαφέρον παράδοξο που αποκαλύπτει αυτή η σύγκλιση είναι η σύγκρουση δυο ταξικά προσδιορισμένων χρονικών αναπαραστάσεων: Από τη μια, ο βιωμένος κυκλικός χρόνος¹²⁹ του αγροτικού πληθυσμού και από την άλλη ο γραμμικός και γεγοντολογικός χρόνος της εξουσίας και των εγγύτερων σε αυτήν ανώτερων στρωμάτων.

Ο Debord στο θεμελιώδες έργο του «*La Société du spectacle*» του 1967, επιχειρώντας να διατρέξει την ιστορία των αναπαραστάσεων του χρόνου κατά την ιστορική ανάπτυξη των κοινωνιών, ώστε να φτάσει στον διαιρεμένο χρόνο του Θεάματος στον καπιταλισμό, διαπιστώνει ότι οι προμεσαιωνικές στατικές κοινωνίες

¹²⁹Σύμφωνα με τον Agamben(2003: 17), ο κυκλικός χρόνος συνιστά ένα «σημειακό, ατελείωτο και ποσοτικοποιημένο *continuum*». Κατά τούτο η κίνηση απαλλαγμένη από τις ιδιότητες της διεύθυνσης, της εκκίνησης και του τέλους, προσλαμβάνεται ως υποδεέστερη κατηγορία έναντι της ακινησίας, η οποία ως μια εξωχωρική και υπερχρονική κατάσταση είναι εγγύτερη στο αμετάβλητο, στο ταυτόσημο μόνο ως προς τον εαυτό του, στο απρόσιτο της μοναρχικής εξουσίας.

οργανώνουν το χρόνο τους σύμφωνα με την άμεση εμπειρία της φύσης κατά τα πρότυπα του κυκλικού χρόνου¹³⁰. Αυτό απορρέει, εν πολλοίς, από την εδαφοπαγή εμπειρία του χρόνου, την πρόσληψη του ως «διαρκείς επιστροφές» στο χώρο κατά την ατέρμονη κυκλική διαδοχή των εποχών που ρυθμίζουν την αγροτική παραγωγή. Στον αγροτικό τρόπο παραγωγής η εργασία συγκροτείται ως συλλογικός κυκλικός χρόνος, ενώ ταυτόχρονα η άρχουσα τάξη, ως κατέχουσα την εργασιακή υπεραξία, κατέχει και τη συλλογική ανώνυμη χρονική υπεραξία, βιώνοντας έναν άλλον παράλληλο-προνομιακό χρόνο: τον γραμμικό. Η γραμμική χρονική αναπαράσταση είναι επώνυμη και γεγοντολογική και καθίσταται προνομιακό πεδίο της εξουσίας στο βαθμό που η πάροδος του χρόνου σωρεύει σημαίνοντα ιστορικά γεγονότα: διαδοχή Βασιλέων, πολεμικές συρράξεις, διακρατικές συμφωνίες, διοικητικές μεταρρυθμίσεις κ.ά.

Κατ' αυτή την έννοια, τα αιτήματα παύσης της περιστολής της ελευθερίας καθίστανται αφενός αιτήματα επανενχρονισμού, επανένταξης στον κοινωνικό κυκλικό χρόνο της παραγωγής, και αφετέρου ύστατες προσπάθειες αντίστασης απέναντι σε μια «ύπουλη» πτυχή της διαφθοράς που σχετίζεται με το οικονομικό έγκλημα: Το σύνολο της αθέμιτης εκείνης δραστηριότητας, η οποία τελείται κατά τρόπο που βλάπτει την αξία των περιουσιακών δικαιωμάτων τρίτων με μη βίαιο συνήθως τρόπο¹³¹. Κατά την παρεμπόδιση ενός ανθρώπου, ο οποίος έπεσε θύμα έκνομης ενέργειας με σκοπό την οικονομική του απομύζηση, να εργαστεί, η διαφθορά ως πλέγμα ενεργειών διευρύνεται και προσανατολίζεται στον έλεγχο του θιγόμενου με τρόπο τέτοιο ώστε να στερείται βασικά δικαιώματα διαχείρισης της περιουσίας του. Ο φυλακισμένος είναι εξοβελισμένος από την επαναλαμβανόμενη αναπαραγωγή της κοινωνικής βάσης, έτσι που υποβαθμίζεται σε απολύτως αποκοινωνικοποιημένο στοιχείο χωρίς δυνατότητες επιστροφής στο ιστορικό συνεχές. Οι εντεύξεις, λοιπόν, στις οποίες η επιχειρηματολογία περιστρέφεται γύρω από την επίκληση της απελευθέρωσης ως προϋπόθεσης αποπληρωμής χρεών, προσλαμβάνουν το χαρακτήρα των αιτημάτων αμνήστευσης στη βάση της παραδοχής ότι η εργασία είναι καθολικά συνυφασμένη με τη συμμετοχή στον κοινωνικό/κυκλικό χρόνο της παραγωγής.

¹³⁰Debord 2000, 102

¹³¹Θεοδωράκης 2011, 18

6.8 Η ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΩΣ ΑΡΧΕΤΥΠΙΚΗ ΕΤΕΡΟΤΟΠΙΑ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ: Ο ΕΚΒΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Ο Foucault (1986: 22-27) προσδιορίζει τις ετεροτοπίες ως λειτουργικούς τόπους ενσαρκωμένης ουτοπίας ή δυστοπίας που αντανakλούν θέσεις της κοινωνίας εντός της οποίας περιχαράσσονται¹³². Ως ετεροτοπίες απόκλισης διακρίνει εκείνες που προορίζονται για την υποδοχή «ατόμων σε κρίση», δηλαδή ατόμων τα οποία εκπίπτουν σε υπάλληλη τάξη στερούμενα των βασικών δικαιωμάτων συμμετοχής στο κοινωνικό γίνεσθαι κατά τον τρόπο που συμμετέχει το υπόλοιπο κοινωνικό σώμα. Η Πτολεμαϊκή φυλακή, ως προμεσαιωνικός θεσμός, προσεγγίζει αυτή την ανάγνωση πολύ πιο ανάγλυφα από τη μεταγενέστερη εξέλιξη του θεσμού, καθώς συνιστά την έσχατη συνθήκη ύπαρξης εντός ενός κοινωνικού χώρου που είναι ήδη πυραμιδωτά διαιρεμένος με σαφείς ιεραρχικούς όρους. Εντός του χώρου της φυλακής δρουν μόνο οι επιτηρητές και οι επιτηρούμενοι, αφού η κοινωνική της χρησιμότητα δεν συνίσταται στην κοινωνική πρόνοια ή στο σωφρονισμό ώστε να υπάρχει κάποιου τύπου πολυπλοκότερος καταμερισμός εργασίας ή αρμοδιοτήτων, αλλά στον εκβιασμό και στον παραδειγματισμό. Ειδικότερα τα κυκλώματα διαπλοκής που δρουν με απώτερο σκοπό την προσοδοθηρία μεταχειρίζονται τη φυλακή ως αποθετήριο θυμάτων, ως έναν χώρο στον οποίο οι άνθρωποι που τίθενται στο στόχαστρο της οργανωμένης απάτης τοποθετούνται για τη διευκόλυνση ή τη νομιμοποίηση της καταλήστευσής τους.

Ως προς την εκβιαστική πτυχή, στη φυλακή ο επιτηρούμενος, όπως μαρτυρά πληθώρα καταγγελιών, αφενός καταλήγει συχνά έχοντας αδικηθεί από την έκνομη δράση οργανωμένων κυκλωμάτων διαφθοράς και αφετέρου κινδυνεύει να πεθάνει από μια σειρά στοιχειωδών στερήσεων-υποσιτισμός, μόλυνση, κρύο-αφού δεν προβλέπεται κεντρικά η μέριμνα της διαβίωσής του από ειδικό προσωπικό. Ο έγκλειστος υπήκοος εκτίθεται σε συνθήκες παρόμοιες με αυτές της πρωτογονικής/κοινοτικής εξορίας: καταδικάζεται να αναμετρηθεί απομονωμένος με τη φυσική κακουχία ως εξωκοινωνικό στοιχείο στερημένο από την προστασία της κοινωνικής συνύπαρξης, με μόνο δυνατό εισιτήριο επανένταξης στην κοινωνία την εκπλήρωση επιδιορθωτικών υποχρεώσεων, συνήθως πιστοδοτικής φύσεως. Χαρακτηριστική είναι η έντευξη Chrest.Mitt.5, στην οποία ο αιτών, απευθυνόμενος στον αρμόδιο επιμελητή, καθιστά σαφές ότι στην περίπτωση που δεν αποφυλακιστεί είναι βέβαιο ότι θα πεθάνει

¹³²Foucault 1986, 22-27

έγκλειστος. Ομοίως, στην έντευξη BGU.VIII.1847, οι φυλακισμένοι ζητούν βοήθεια, εκθέτοντας με σαφήνεια τον κίνδυνο να πεθάνουν από την έλλειψη στοιχειώδους μέριμνας για την επιβίωσή τους. Στο συγκεκριμένο αίτημα, μάλιστα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συσπείρωση των κρατουμένων ώστε να καταγγείλουν από κοινού τις κακοπάθειες της κράτησης: Το γεγονός αυτό είναι σπάνιο, για τους λόγους που εκθέσαμε παραπάνω, και μαρτυρά ακριβώς την επιτακτικότητα της βελτίωσης των απάνθρωπων συνθηκών της φυλακής.

Ως προς την πτυχή του παραδειγματισμού, η Πτολεμαϊκή φυλακή διαπνέεται από έναν σαφή συμβολισμό συμπερίληψης της καθεστωτικής ακαμψίας: Αποτελεί εκείνον το χώρο στον οποίο ο υπήκοος βρίσκεται έχοντας αποκτήσει την ιδιότητα του συμμετρικού αντίθετου του Βασιλέα¹³³. Η φυλακή, ως ετεροτοπία της απόκλισης, αναπαριστά τη μανιχαϊστική φύση της δουλοκτητικής μοναρχίας, το υπαρκτικό ασυμβίβαστο της σχέσης άρχοντα-αρχούμενου στην πιο καθαρή μορφή του. Κατ' αυτήν την έννοια προσλαμβάνει την κοινωνική λειτουργία του έσχατου χώρου· ως ένας τόπος εξορίας εντός της κοινωνίας, ως το κατ' εξοχήν αποφευκτέο μέρος για να βρίσκεται κανείς. Η ετεροτοπία ξεκινάει να λειτουργεί πλήρως όταν οι άνθρωποι βρίσκονται σε ένα είδος απόλυτης ρήξης με τον παραδοσιακό τους χρόνο¹³⁴. εν προκειμένω, η Πτολεμαϊκή φυλακή αποσπά τον υπήκοο από τον κυκλικό χρόνο της αγροτικής παραγωγής, όπως αναφέραμε και πρωτύτερα, εισάγοντάς τον σε μια συνθήκη πλήρους χρονικής αποδιοργάνωσης, όπου η καθημερινότητά του εκτυλίσσεται προοδοκεντρικά είτε προς το θάνατο είτε προς την απελευθέρωσή του, χωρίς ενδιάμεσα καθήκοντα, προγραμματισμένα γεγονότα πρώιμης επανένταξης ή ρουτίνες προσομοίωσης μιας εξωιδρυματικής καθημερινότητας, όπως συμβαίνει με τις νεωτερικές σωφρονιστικές εκφάνσεις του θεσμού.

Αυτή η διττή κοινωνική λειτουργία της Πτολεμαϊκής φυλακής, του εκβιασμού και του παραδειγματισμού, την οριοθετεί ως την περιοχή που αναπαριστά τα συμπτώματα της καθολικής ήττας, της απόλυτης εκχώρησης των δικαιωμάτων έως την τελική ατομική αποκτήνωση: Είναι το περιβάλλον όπου κατοχυρώνεται νομικά η υφαρπαγή κάθε εξουσίας από τους τιμωρημένους, έτσι που τα αιτήματα αποφυλάκισης, ως ο λόγος των εκτοπισμένων ανθρώπων που υφίστανται τις αυθαιρεσίες των οργανωμένων κυκλωμάτων διαπλοκής, συνθέτουν τη «γλώσσα των από κάτω».

¹³³Foucault 1989, 42

¹³⁴Foucault 1984, 46-49

6.9 Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ: ΔΥΟ ΑΝΤΙΜΑΧΟΜΕΝΑ HABITUS

Τα αιτήματα αποφυλάκισης, ως διακριτή κατηγορία ανάμεσα στις καταγγελίες ή τις προειδοποιήσεις, ιδωμένα υπό το πρίσμα που προσεγγίσαμε την απότωση των επιτηρούμενων στους αξιωματούχους που στελεχώνουν τον κρατικό μηχανισμό, διεκδικούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο μια ανακατανομή θέσεων, μια ανακατάταξη κοινωνικών ρόλων, με την έννοια της διεκδίκησης της άρσης μιας έκπτωσης: της επιβεβλημένης και τιμωρητικής υποβάθμισης του υπηκόου στην κατώτερη ιεραρχική βαθμίδα του κατάδικου. Η συνθήκη αυτής της αναντιστοιχίας μεταξύ κοινωνικού ρόλου και ατομικής επιθυμίας αναδεικνύει τη σύγκρουση του υποκειμένου με τη δομή και κατά συνέπεια τις εμπειρικές τακτικές και τις στρατηγικές που αναπτύσσουν τα άτομα για να ελίσσονται εντός των αντικειμενικών εμποδίων στα οποία προσκρούουν οι επιθυμίες τους.

Το θεμελιώδες έργο του Γάλλου κοινωνιολόγου Pierre Bourdieu «*Le sens pratique*» (1980) επιχείρησε να υπερβεί τη μονομέρεια των δύο κυρίαρχων ρευμάτων, του δομισμού και του μεταδομισμού. Η δομιστική προσέγγιση¹³⁵, στην πιο αγοραία εκδοχή της, υποβαθμίζει το άτομο σε μεταβλητή υποδοχής δοσμένων ρόλων οι οποίοι ανακύπτουν από τις ανακατατάξεις μιας κοινωνικής πραγματικότητας που προβάλλει ως αυτοκινούμενη, ενώ αντίστροφα στις πιο ακραίες μεταδομιστικές προσεγγίσεις¹³⁶ παραγνωρίζονται ολοκληρωτικά οι αντικειμενικές συνθήκες ως ρυθμιστικός παράγοντας της ατομικής δράσης.

Ο Bourdieu στην «*Αίσθηση της Πρακτικής*» επανατοποθετεί το ζήτημα αυτής της μεθοδολογικής σύγκρουσης στο πεδίο της κριτικής του ίδιου του θεωρητικού λόγου. Ως βασική παρελκυστική απόρροια των μονομερών προσεγγίσεων-δηλαδή την εμμένεια στον στείρο αντικειμενισμό από την μια και στην παντοδυναμία του ατόμου από την άλλη-διακρίνει την αδυνατότητα του κοινωνικού επιστήμονα να υπερβεί το ρόλο του παρατηρητή, με αποτέλεσμα να αντικαθιστά διαρκώς την πραγματικότητα από τα μοντέλα εντός των οποίων τη μελετά. Από αυτήν την εκτροπή νομοτελειακά προκύπτουν λανθασμένες αναγωγές, με την έννοια ότι στο πεδίο της πραγματικής

¹³⁵Με κύριους εκπροσώπους τον Louis Pierre Althusser στη φιλοσοφία και τον Claude Lévi-Strauss στην ανθρωπολογία.

¹³⁶Το βιβλίο των L. Berger και T. Luckmann «*The Social Construction of Reality*» (1966), άσκησε ιδιαίτερη επιρροή σε αυτό το ρεύμα σκέψης το οποίο απέδωσε υπερβαρύτητα στο υποκείμενο, ως κοινωνικοπλαστικό στοιχείο, έναντι της δομής.

δράσης ο χαρακτήρας της εμπλοκής είναι διαφορετικός και αφ' εαυτού του μη προβλέψιμος σε εργαστηριακές συνθήκες θεωρητικής/εννοιολογικής παραγωγής καθ' ότι διαμορφώνεται κατά την εκδίπλωση της πρακτικής και όχι της παρατήρησής της. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ a priori και a posteriori, καθώς τα μοντέλα ανάλυσης κατασκευάζονται στη βάση της παρατήρησης της κοινωνικής πρακτικής η οποία όμως ταυτοχρόνως διαμορφώνεται πάντα «εκ των υστέρων» και σε απόλυτη εξάρτηση με την εμπειρία της πραγματικής εμπλοκής στην κοινωνική δράση.

Αυτήν ακριβώς την a posteriori διάσταση της πρακτικής που διαφεύγει των προκατασκευασμένων θεωρητικών ερμηνευτικών σχημάτων επιχειρεί να σχηματοποιήσει ο Bourdieu εισάγοντας την έννοια του habitus. Με τον όρο αυτόν, που παραπέμπει στην αριστοτέλεια «έξη» ή στην καθημερινή συνήθεια, αναφέρεται σε ρευστά¹³⁷ συστήματα προδιαθέσεων τα οποία διαμορφώνονται από τα άτομα κατά την πλοήγησή τους στον κοινωνικό χώρο. Το υποκείμενο δρώντας εντός της δομής συνειδητοποιεί δυνατότητες και αδυνατότητες δια της επαναλαμβανόμενης έκθεσής του σε διαφορετικές συνθήκες, έτσι που η δομή να μην κυριαρχεί ως προς τους όρους της ανθρώπινης δράσης αλλά ταυτοχρόνως αποκαλύπτει διαφορετικά όρια και διαφορετικούς περιορισμούς ανάλογα με το περιεχόμενο αυτής της δράσης. Επομένως, πρόκειται για ένα αδιαφανές και εξερευνήσιμο πεδίο πιθανοτήτων το οποίο από τη μια οριοθετεί την κίνηση των ατόμων και από την άλλη παρουσιάζει διαφορετικές πτυχές ανάλογα με τις πράξεις των μονάδων.

Η διαφθορά, λοιπόν, των διοικητικών υπαλλήλων της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, όπως επιβεβαιώνεται από τα σχετικά διατάγματα¹³⁸ και καταγγέλλεται στις εντεύξεις, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αμφίδρομης σχέσης μεταξύ δομής και υποκειμένου, με την έννοια ότι οι επιδιδόμενοι σε τέτοιας φύσης αποκλίνοσες συμπεριφορές έχουν εμπειρικά αποκτήσει συνείδηση του επιτρεπτού πέρα από το νόμιμο. Ενώ, δηλαδή, η δομή εν προκειμένω εκφράζεται στη θεσμοθετημένη λειτουργία του μοναρχικού καθεστώτος το οποίο επισήμως διακρίνει το επιτρεπτό από το τιμωρητέο, ανεπίσημα τα όρια ρευστοποιούνται δια της διαμόρφωσης τέτοιων τακτικών και στρατηγικών οι οποίες ανιχνεύουν δυνατότητες παράκαμψης του νόμου. Η ανακάλυψη αυτών των δυνατοτήτων είναι σωρευτικό προϊόν έκνομων

¹³⁷Τη ρευστότητα αυτών των συστημάτων ο Bourdieu την αποδίδει στο ότι «επιτρέπουν ελεγχόμενα άπειρη παραγωγή σκέψεων και δράσεων» (Bourdieu 2006, 91-100).

¹³⁸Χαρακτηριστική είναι εδώ η βασιλική εγκύκλιος του 184-183 π.Χ. (πάπυρος SB.1.5675) προς τους αξιωματούχους με αστυνομικά καθήκοντα για την ενδεδειγμένη συμπεριφορά των κρατικών υπαλλήλων και το σχετικό καθηκοντολόγιο.

συμπεριφορών και η τελική αξιοποίησή τους έως το σημείο να διαμορφωθεί μια ολόκληρη κουλτούρα διαφθοράς των αξιωματούχων, όπως μαρτυρά το πλήθος των καταγγελιών, είναι απόρροια της προσαρμογής της δράσης ανθρώπων με συγκεκριμένα αξιώματα και αρμοδιότητες στην εμπειρική συνειδητοποίηση της χαλαρότητας των ορίων και των τρόπων υπέρβασης των θεσμοδικαϊκών περιορισμών άνευ ποινικού κόστους.

Είναι σαφές ότι εδώ η δομή, ως το σύνολο των αντικειμενικών συνθηκών εντός των οποίων εκδιπλώνεται η ανθρώπινη δραστηριότητα, καθίσταται εύπλαστη καθώς συνιστά ένα σύστημα κοινωνικών θέσεων. Στο πολυστρωματικό διοικητικό οικοδόμημα τα άτομα που καταλαμβάνουν αξιώματα διαμορφώνουν *habitus* ανάλογα με τις προσβασιμότητες και τα κωλύματα που ανακαλύπτουν μέσα από την εξερεύνηση του πόστου τους και τη σχέση της θέσης τους με τη γενικότερη κατανομή κοινωνικών θέσεων. Στον πάπυρο P.Enteux.83, επί παραδείγματι, καταγγέλλεται μια χαρακτηριστική περίπτωση κατά την οποία ο Κωμάρχης εκμεταλλευόμενος τις δυνατότητες που εκπορεύονται συγκεκριμένα από τις αρμοδιότητές του, αφού οδήγησε στη φυλακή μια γυναίκα της απέσπασε το ιμάτιό της ως αντάλλαγμα για την ελευθερία της, πράγμα που συνιστά κατάφορη παράβαση καθήκοντος.

Ταυτοχρόνως, η συστηματοποίηση της ατιμώρητης παράκαμψης των κανόνων σε διοικητικό ήθος με τους δικούς του άφατους κανόνες βρίσκει το αντίθετό της στο *habitus* των αδικημένων κατά τις διυποκειμενικές σχέσεις διαφθοράς, ή έστω εκείνων που ισχυρίζονται ότι αδικήθηκαν και εκ των πραγμάτων βρίσκονται στη δυσχερέστερη θέση. Οι εντεύξεις είναι η έκφραση αυτού του αντίστροφου *habitus*, είναι μια πρακτική που για τους κοινωνικοϊστορικούς λόγους που αναλύθηκαν παραπάνω δεν διενεργείται μαζικά, ωστόσο είναι κοινή σε τέτοιο βαθμό που ανάγεται σε γραφειοκρατική κατηγορία με τους δικούς της άρρητους κανόνες. Ένας τέτοιος «κανόνας», επί παραδείγματι, αφορά στις προτιμήσεις της υποβολής των αποστολέων οι οποίοι εμπειρικά διακρίνουν με όρους αποτελεσματικότητας, μέσω των επαναλαμβανόμενων προσπαθειών επικοινωνίας με τα ανώτερα διοικητικά κλιμάκια, ποιος αξιωματούχος είναι κατά περίπτωση ο καταλληλότερος για να εκθέσουν το επίδικο ζήτημα ώστε να διασφαλίσουν μεγαλύτερες πιθανότητες επίτευξης των εκάστοτε σκοπών τους. Στα πλαίσια αυτά ο κατάδικος προσοικειώνεται τη δομή δια της ανάπτυξης ενός *habitus* που την ενσωματώνει, όχι μόνο με την έννοια ότι οι συνήθειές του εναρμονίζονται με τον επαναπροσανατολισμό της απεύθυνσής του, αλλά και στο ίδιο το πεδίο των

ρητορικών σχημάτων τα οποία μεταχειρίζεται για να εξυπηρετήσει κατάλληλα την υπόθεσή του.

Ακολουθώντας τη συλλογιστική του Bourdieu, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι το habitus συγκροτείται επί της δομής που προϋπάρχει, επί του πεδίου το οποίο εκ προοιμίου σχηματοποιεί το φάσμα δυνατοτήτων κοινωνικής πράξης, άρα τα συστήματα προδιαθέσεων έχουν κοινωνικό χαρακτήρα. Αυτή η μαζική διάσταση της υπό διαμόρφωση έξης δεν αποτελεί, ωστόσο, τεκμήριο συντονισμένης δράσης των μονάδων, παρά επιβεβαιώνει την πρωταρχία του πεδίου επί της δράσης¹³⁹ στο βαθμό που τα άτομα παρουσιάζουν συμπεριφορικές συγκλίσεις, ακόμη κι αν δεν συγκροτούνται ως κοινωνικές κατηγορίες παρεμφερών συμφερόντων, προβλημάτων ή επιδιώξεων. Ειδικά στις δουλοκτητικές κοινωνίες, όπου η υπέρβαση των υπερβατικά θεμελιωμένων ταξικών φραγμών είναι σπάνιο φαινόμενο, ο κοινωνικός χώρος ως πεδίο αγώνα κατάληψης θέσεων, λόγω της απλούστερης μορφής κοινωνικής οργάνωσης, μας επιτρέπει να διαγνώσουμε με σχετική ευκολία τον τρόπο με τον οποίο η κατανομή κεφαλαίων λειτουργεί ως βατήρας ή τροχοπέδη για συγκεκριμένες ανακατατάξεις. Το πεδίο συνίσταται σε δίκτυα σχέσεων ορισμένα με βάση την κεφαλαιακή κατανομή¹⁴⁰, δηλαδή το διαφορετικό βαθμό και τρόπο κατοχής μέσω των οποίων προς επίτευξη στόχων. Στα δύο αυτά αντίστροφα habitus, ως το αξιοποιήσιμο κεφάλαιο των καταδίκων προκρίνεται το πολιτισμικό, με την έννοια ότι αξιοποιούν κυρίως εμπειρικά κτηθείσες πληροφορίες περί του ποιο πόστο ειδικεύεται στην περίπτωση τους και ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος έκθεσης του προβλήματός τους, ούτως ώστε να πράξουν αποτελεσματικά προς την τελική του επίλυση, ενώ παράλληλα και η καταγωγή των καταγγελλόντων την οποία φροντίζουν να υπερτονίζουν όταν είναι ελληνική. Στην περίπτωση των διοικητικών υπαλλήλων συνιστά, βεβαίως, κομβικό παράγοντα επίσης η κατοχή της πληροφορίας, αλλά κυρίως η κατοχή συμβολικού και κοινωνικού κεφαλαίου, καθώς στα πλαίσια της ανύπαρκτης κοινωνικής κινητικότητας της μοναρχίας, μάλλον το οικονομικό κεφάλαιο λειτουργεί περισσότερο ως ευνοϊκή αφετηρία παρά ως κεφαλαιοποιήσιμο εργαλείο για τις κατώτερες βαθμίδες του βασιλικού κύκλου.

¹³⁹Η τάση αναπαραγωγής του υπάρχοντος στο habitus και η ταύτισή του με μια δύσκαμπτη δύναμη συντήρησης από τον Bourdieu, αποτέλεσε την αφορμή να «κατηγορηθεί» τελικά και ο ίδιος ως δομιστής παρά το γεγονός ότι εισήγαγε την έννοια κυρίως για λόγους υπέρβασης της μονομερούς ανάλυσης της αλτουσεριανής σχολής.

¹⁴⁰Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Bourdieu το οικονομικό κεφάλαιο ταυτίζεται με τους πόρους, το πολιτισμικό με τη γνώση/πληροφορία, το κοινωνικό με τα δίκτυα γνωριμιών και το συμβολικό με το κοινωνικό κύρος.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εκκίνηση της διαδικασίας απονομής του δικαίου στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο γινόταν από τον υπήκοο που αδικήθηκε. Την υπόθεσή του εκδίκασε σπανιότερα ο ίδιος ο Βασιλέας -εάν αφορούσε το κράτος και τις προσόδους του-, τα δικαστήρια και ορισμένοι αξιωματούχοι που επιδίκαζαν υποθέσεις. Περισσότεροι αξιωματούχοι απ' όσους δίκασαν λάμβαναν εντεύξεις. Τα αιτήματα των αδικούντων προς του Βασιλείς ή τους αξιωματούχους ήταν ο τρόπος οι υπήκοοι να απευθυνθούν στο κράτος διεκδικώντας δικαιοσύνη, εκτός εάν τύχαινε να είναι παρόντες στη σκηνή του εγκλήματος Φυλακίτες ή άλλοι αξιωματούχοι στο επίπεδο του χωριού και του τόπου.

Η πληθώρα των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν αποκαλύπτει ότι ο μηχανισμός επιβολής του νόμου ήταν αποτελεσματικός, αφού τα αιτήματα έφταναν τελικά είτε σε τοπικούς αξιωματούχους είτε στους αξιωματούχους της κεντρικής εξουσίας και τον Βασιλέα, οι οποίοι με την σειρά τους φρόντιζαν να αποδοθεί δικαιοσύνη. Συνήθης πρακτική ήταν η αποστολή των αιτημάτων (*delegation*) από έναν ανώτερο αξιωματούχο, ή τον Βασιλέα και το γραφείο του, σε έναν κατώτερο, όταν το αίτημα μπορούσε να διεκπεραιωθεί σε τοπικό επίπεδο, και αντίστροφα από έναν κατώτερο αξιωματούχο σε έναν ανώτερο, όταν το αίτημα αφορούσε σοβαρότερη υπόθεση που δεν μπορούσε ο ίδιος να διαχειριστεί. Πολλές φορές το αίτημα μεταφερόταν στον «σωστό» αξιωματούχο, όπως ζητούσαν και οι αιτούντες στα γράμματά τους. Αυτό συνέβαινε ιδίως όταν αποστολείς ήταν χωρικοί και φτωχοί υπήκοοι που δεν γνώριζαν πώς να κινηθούν και έστελναν το αίτημά τους αδιακρίτως σε έναν αξιωματούχο που απλώς λάμβανε αιτήματα σε τοπικό επίπεδο αλλά δεν ήταν ο καθ' ύλην αρμόδιος για να εξετάσει την υπόθεσή τους.

Όπως προκύπτει από την έρευνά μας, στο Πτολεμαϊκό βασίλειο συγκεκριμένες τάξεις, όπως οι πλούσιοι, οι ιερείς και τα μέλη των επαγγελματικών σωματείων, είχαν την γνώση και τις δυνατότητες να κινήσουν με μεγαλύτερη ταχύτητα και αποτελεσματικότητα τα γρανάζια της μηχανής απόδοσης του δικαίου. Ωστόσο, οι χωρικοί μέσω κομβικών ανθρώπων, για παράδειγμα των τοπικών αξιωματούχων και του τοπικού γραφέα, μάθαιναν πώς να εκκινήσουν τις διαδικασίες απόδοσης δικαιοσύνης.

Ξεκινώντας την παράθεση των συμπερασμάτων μας με τον θεσμό της φυλακής, η Πτολεμαϊκή φυλακή δεν αποτελούσε κρατική μέριμνα. Η επιβίωση του φυλακισμένου ήταν υπόθεση προσωπική και των οικείων του, καθώς οι κρατούμενοι βασίζονταν σε ίδιους πόρους. Οι τρεις πάπυροι που αναφέρονται σε δημόσιες

προμήθειες που αποστέλλονται στην φυλακή, αφορούν την επιβίωση των αξιωματούχων που δούλευαν σε αυτές και όχι των κρατουμένων.

Επίσης, δεν υπήρχε ο θεσμός της προσωρινής κράτησης που βασίζεται στο τεκμήριο της αθωότητας, ένα επίτευγμα του σύγχρονου νομικού πολιτισμού. Ένας υπήκοος με οποιαδήποτε κατηγορία, από την οφειλή ενός δημόσιου ή ιδιωτικού χρέους μέχρι και την εμπλοκή σε καυγά, οδηγούνταν στην φυλακή μέχρις ότου αποζημιώσει αυτόν που αδίκησε ή μέχρι να υπάρξει δίκη. Σκοπός της φυλάκισης ήταν ο καταγγελλόμενος να αποπληρώσει το χρέος που όφειλε και να μην διαφύγει. Ένας κρατούμενος ήταν δυνατό να βγει από την φυλακή όταν ο ιδιώτης τον οποίο αδίκησε το ζητούσε. Επίσης, ένας ιδιώτης, όπως είχε τη δυνατότητα να παραγγείλει την απόλυση του αδικούντα από την φυλακή, μπορούσε να τον οδηγήσει ο ίδιος στην φυλακή. Με άλλα λόγια, ένας αξιωματούχος δεν ήταν απαραίτητος και η αυτοδικία ήταν εν πολλοίς παρούσα στην καθημερινή πρακτική. Συνηθέστερα ωστόσο, οι αξιωματούχοι ήταν αυτοί που οδηγούσαν ή απέλυαν κάποιον από την φυλακή.

Συμπερασματικά, οι φυλακές δεν είχαν τιμωρητικό, πόσο μάλλον σωφρονιστικό χαρακτήρα στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο. Κατά βάση αποτελούσαν έναν μοχλό πίεσης, ώστε ο φυλακισμένος να αποπληρώσει το δημόσιο ή ιδιωτικό του χρέος ή να επιστρέψει τα κλοπιμαία χωρίς να υπάρξει κίνδυνος διαφυγής.

Περιέργως, ακριβώς ο λόγος που φυλακίζονταν ήταν και ο λόγος που επικαλούνταν οι κρατούμενοι προκειμένου να απολυθούν από τη φυλακή. Στα αιτήματά τους βασικός ρητορικός τόπος είναι η επικείμενη αποπληρωμή του χρέους όταν βγουν από την φυλακή και καταστούν ξανά ικανοί για εργασία. Έτσι, παρακαλούν τον εκάστοτε αξιωματούχο ή τον Βασιλέα να τους βγάλει από την φυλακή προκειμένου να δουλέψουν και να αποπληρώσουν το χρέος τους. Άλλοι κοινοί ρητορικοί τόποι που μετέρχονται οι φυλακισμένοι στα αιτήματα αποφυλάκισης είναι ότι φυλακίστηκαν άδικα, ότι ο κατηγορός τους παρακινείται από προσωπικό συμφέρον ή έχθρα, ότι κινδυνεύουν να πεθάνουν καθώς δεν έχουν τα αναγκαία, ότι έχουν ήδη μείνει έγκλειστοι υπερβολικά μεγάλο διάστημα κ. ά.

Οι λόγοι για τους οποίους φυλακίζόταν κάποιος ήταν ποικίλοι, άλλοι σημαντικοί και άλλοι τόσο ασήμαντοι όσο η κλοπή ενός γαϊδάρου, και αναλύθηκαν εκτενώς στο οικείο κεφάλαιο. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι παρά τα διαφορετικά ονόματα που υπήρχαν για τις φυλακές, αυτές φαίνεται πως δεν χρησιμοποιούνταν ως τόποι εγκλεισμού διαφορετικών τύπων αδικημάτων. Αντίθετα, ο κάθε παραβάτης

φυλακίζόταν στο πλησιέστερο τοπικά κρατητήριο ανεξάρτητα από το αδίκημα που είχε διαπράξει.

Η διαφθορά των αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα δεν ήταν εκτεταμένη, με βάση τα αιτήματα που εξετάστηκαν. Αναντίρρητα, υπάρχουν αιτήματα που εμπλέκουν σε αδικήματα τους Δεσμοφύλακες, Αρχιφυλακίτες, Φυλακίτες, Επιστάτες και Στρατιώτες, οι οποίοι υποβοηθούσαν στην εκτέλεση των αστυνομικών καθηκόντων. Ωστόσο, υπάρχουν δύο σημαντικές παράμετροι που πρέπει να ληφθούν υπόψιν: Πρώτον, τα αιτήματα είναι υποκειμενικές αφηγήσεις ενός περιστατικού και δεύτερον είναι μάλλον πιθανότερο όπως αποδείξαμε οι αξιωματούχοι απλώς να έκαναν τη δουλειά τους και να κατηγορούνταν ακριβώς γι' αυτό. Καθώς οι αξιωματούχοι με καθήκοντα αστυνομικά βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή της αντιμετώπισης του εγκλήματος και λάμβαναν μέρος σε έρευνες, συλλήψεις υπόπτων, κατασχέσεις κ. ά., είναι φυσικό να δέχονται τα πυρά των εμπλεκόμενων στις υποθέσεις, οι οποίοι κατέφευγαν σε μονομερείς αφηγήσεις -τα αιτήματα.

Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις αποδεικνύεται από την έρευνα ότι ιδίως σε ό,τι αφορά κατασχέσεις και συλλήψεις για χρέη, οι αξιωματούχοι έπρατταν το καθήκον τους. Στα αιτήματα που εξετάστηκαν διακρίνουμε κατηγορίες σε βάρος αξιωματούχων για βίαιες εισβολές σε σπίτια και μαγαζιά, κατασχέσεις περιουσιών και συλλήψεις, οι οποίες όμως είναι δυνατόν να αφορούσαν χρέος, και κυρίως δημόσιο, που παρέμενε ανεξόφλητο.

Με βάση τα παραπάνω, δεν μπορούμε να χρεώσουμε στους αξιωματούχους με αστυνομικά καθήκοντα εκτεταμένη παραβατικότητα. Επιπλέον, στα αιτήματα που αφορούν τη διαφθορά αξιωματούχων με αστυνομικά καθήκοντα διακρίναμε μόνο ένα αίτημα με σύμπραξη πολλών αξιωματούχων, γεγονός που αποδεικνύει πως οι παραβάσεις των Πτολεμαϊκών αστυνομικών ήταν ευκαιριακές και ατομικές.

Τέλος, η αμέλεια και άρνηση τέλεσης των καθηκόντων ενός αξιωματούχου είναι πολύ περιορισμένες σε εύρος, αποτελούν μεμονωμένα παραδείγματα ενώ στην κρισιμότερη αυτών, ο Δεσμοφύλακας φαίνεται πως έδρασε έτσι για σύννομους λόγους.

Οι αξιωματούχοι με δημοσιονομικά και οικονομικά καθήκοντα φαίνεται πως είχαν περιθώριο να αναπτύξουν παραβατικές συμπεριφορές πιο εκτεταμένα. Ιδίως οι αξιωματούχοι που εμπλέκονταν στην είσπραξη των φόρων έβρισκαν εύφορο έδαφος, ώστε μόνοι ή σε συνέργεια με άλλους να κερδοσκοπήσουν σε βάρος των φτωχών υπηκόων και των βασιλικών γεωργών.

Ο τρόπος που δρούσαν, όπως φάνηκε από τα αιτήματα που εξετάσαμε, ήταν να προσθέτουν ένα ποσοστό στον φόρο που ήδη εισέπρατταν και να το παρακρατούν. Επίσης, προσέθεταν, όπως δείχνει η περίπτωση του Μεσθασθύμι, *παραλογείες*, επιπλέον φόρους δηλαδή, που δεν ήταν εγκεκριμένοι από το στέμμα. Ωστόσο, μερικοί επεδείκνυαν και φαντασία προκειμένου να κερδοσκοπήσουν, όπως ο Θεοκλής με τον Πετόσιρι, οι οποίοι μέτρησαν την μέση σοδειά των 2 τελευταίων ετών των αμπελώνων του πατέρα του αιτούντα και όχι των 3, ώστε ο φόρος προς πληρωμή να βγει μεγαλύτερος.

Δεν χωρά πάντως αμφιβολία ότι παρατηρείται μεγαλύτερη οργάνωση και συνέργεια στις παραβατικές πράξεις των αξιωματούχων χωρίς αστυνομικά καθήκοντα απ' ό,τι στους αξιωματούχους με αστυνομικά καθήκοντα ενώ υπάρχουν ίχνη οργανωμένων δικτύων εγκλήματος, ειδικά σε περιπτώσεις όπως αυτή του Μεσθασθύμι και της συμμορίας του.

Όσον αφορά τη μοναδική περίπτωση του Ζήωνα, αποδείχθηκε μέσω της αρχειακής έρευνας πως ο τελευταίος αποτελούσε ένα προσωποπαγές σύστημα αστυνόμευσης και απονομής του δικαίου στη Φιλαδέλφεια και δευτερευόντως την Μέμφιδα, συγκεντρώνοντας αρμοδιότητες διαφόρων αξιωματούχων με αστυνομικά κατά βάση καθήκοντα (Επιστάτη, Αρχιφυλακίτη, Φυλακίτη αλλά και Κωμάρχη) και δρώντας ως ο αντ' αυτού του Διοικητή. Μετά το 256 και έως το 248/7 π. Χ., οπότε και διορίστηκε διευθυντής της περιουσίας του Διοικητή Απολλώνιου στη Φιλαδέλφεια, ασκούσε και δίκη στο όνομα του Απολλώνιου, αφού ο Διοικητής σταδιακά επιφόρτισε τον προϊστάμενό του με όλα τα καθήκοντά του.

Έτσι, πρότασή μας είναι σε όσους παπύρους διακρίνονται οι δικαστικές αρμοδιότητες του Ζήωνα και χρονολογούνται γενικά στα μέσα του 3^{ου} αι., η χρονολόγησή τους να περιοριστεί με ακρίβεια μεταξύ των ετών 256 έως 248/7 π. Χ., όταν ο Ζήων ήταν Διευθυντής της περιουσίας του Απολλώνιου. Ήδη από το έτος 258 π. Χ., οπότε ο Ζήων ανέλαβε Γραμματέας του Διοικητή Απολλώνιου, είχε αρχίσει σταδιακά να υποκαθιστά όλους τους προαναφερθέντες αξιωματούχους στη Φιλαδέλφεια. Η ταύτιση πάντως των αρμοδιοτήτων του με αυτές του πολιτικού προϊσταμένου του, και ιδίως η ανάληψη του καθήκοντος της δίκης, έγινε προοδευτικά και εμπεδώθηκε πλήρως από τον τοπικό πληθυσμό κατά τα τελευταία έτη της διεύθυνσης από τον ίδιο της περιουσίας του Απολλώνιου.

Ο Ζήων διηθύνε τους Φυλακίτες, υποκαθιστούσε τον Επιστάτη και τον Κωμάρχη και μπορούσε ο ίδιος να συλλάβει, να παραδώσει στην φυλακή και να

απολύσει από αυτήν κρατούμενους ενώ επισκεπτόταν τόπους εγκλημάτων και ανέκρινε μάρτυρες. Η θεσμική και η επιχειρηματική του παρουσία ήταν εξίσου έντονες και πολλές φορές εμπλέκονταν, με αποτέλεσμα σε ορισμένους παπύρους να βλέπουμε το παράδοξο φαινόμενο ο Ζήνων να παρουσιάζεται και σαν διάδικος και σαν αρμόδιος να τακτοποιήσει μια υπόθεση.

Στο κεφάλαιο όπου αναλύονται με τα μεθοδολογικά εργαλεία της σύγχρονης θεωρίας τα πειθαρχικά παραπτώματα της διαφθοράς και της παραβατικότητας, αξιοποιήσαμε μεθοδολογικά την αντίθεση της κωδικοποίησης και της εξατομίκευσης στο δίκαιο, την φυλακή ως «ετεροτοπία» και την γενεαλογική προσέγγιση του Foucault, την συμπληρωματική σχέση απουσίας (absence) και εξατομίκευσης (individualization) και τα δύο αντιμαχόμενα habitus της Πτολεμαϊκής κοινωνίας κατά Bourdieu. Σημείο εκκίνησης αποτέλεσαν οι ίδιες οι μαρτυρίες των εμπλεκόμενων, όπως αυτές διατυπώνονται στις εντεύξεις που έχουν αναλυθεί στα παραπάνω κεφάλαια και αναφέρονται και στο παρόν.

Καταλήξαμε στο ότι -παρά τις ομοιότητες των παραπόνων και των καταγγελιών στις εντεύξεις των φυλακισμένων- οι κατάδικοι δεν συλλαμβάνουν των εαυτό τους ως μια κοινωνική κατηγορία με κοινές διεκδικήσεις, σε κέρδος της κωδικοποίησης αφού η αρτιότητα του κώδικα κατισχύει. Επιπλέον, σε αντίθεση με τις πόλεις-κράτη δεν υπάρχει ο νοητικός και φυσικός κοινωνικός χώρος εντός του οποίου συντελείται η αναδιακύβευση αλλά οι φυλακισμένοι αποτελούν ατομικότητες που συλλαμβάνουν τον εαυτό τους απλώς ως μονάδες σε κρίση.

Επιπλέον, μελετήσαμε το παράδοξο οι φυλακισμένοι να καταδεικνύουν τη ρουτινοποίηση του δικαίου ως βλαβερή για τα συμφέροντα του Βασιλέα και να ζητούν την άρση της προκειμένου να απολυθούν από την φυλακή και να εργαστούν ώστε να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Στο συγκεκριμένο επιχείρημα, διακινδυνεύσαμε την διατύπωση και ενός άλλου παράδοξου: το υποβόσκον αίτημα των φυλακισμένων να επιστρέψουν στον κυκλικό χρόνο της αγροτικής παραγωγής, σε αντίθεση με τον γραμμικό και γεγοντολογικό χρόνο του Βασιλέα και των συν αυτώ, παρ' ότι αυτόν ακριβώς τον κυκλικό χρόνο θέλησαν να διαρρήξουν ή απλώς διέρρηξαν με την παράβασή τους.

Η ίδια η Πτολεμαϊκή φυλακή, νοούμενη ως «ετεροτοπία» που προορίζεται για την υποδοχή «ατόμων σε κρίση» που στερούνται δικαιωμάτων συμμετοχής στο κοινωνικό γίγνεσθαι κατά Φουκώ, επιτελεί τη διττή κοινωνική λειτουργία του

εκβιασμού για την εξόφληση χρεών και του παραδειγματισμού προς αποτροπή σώρευσης χρεών για τους υπόλοιπους υπηκόους.

Τέλος, με τα δύο αντιμαχόμενα habitus κατά Bourdieu, της δομής και του υποκειμένου, εξηγήσαμε τη διαφθορά των διοικητικών υπαλλήλων της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, ως αποκλίνουσα συμπεριφορά που έχει εμπειρικά αποκτηθεί ως συνείδηση του επιτρεπτού πέρα από το νόμιμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abel, F.M., 1923. La liste géographique du Papyrus 71 de Zenon. *Revue Biblique* (1892-1940), 32(3), pp.409-415.

———. 1924. MARISA DANS LE PAPYRUS 76 DE ZÉNON: ET LA TRAITE DES ESCLAVES EN IDUMÉE. *Revue Biblique* (1892-1940), 33(4), pp.566-574.

Agamben, G. 2003. Χρόνος και Ιστορία: Κριτική του στιγμιαίου και του συνεχούς, μτφρ. Δ. Αρμάος, Αθήνα: Ίνδικτος

Allam, S. 1991. "Egyptian Law Courts in Pharaonic and Hellenistic Times." *JEA* 77: 109–27.

Ager, Sheila L. 2003: "An Uneasy Balance: From the Death of Seleukos to the Battle of Raphia." in *A Companion to the Hellenistic World*. (Blackwell Companions to the Ancient World.), Blackwell Companions to the Ancient World 35-50.

Ambaglio, D. 1987. "Tensioni etniche e sociali nella ch ó ra tolemaica." *Studi ellenistici* 2. Biblioteca di studi antichii 54. Ed. B. Virgilio. Pisa: Giardini editori e stampatori. 129–62.

Baecker, D. 2000. Korruption, empirisch, *Die Tageszeitung*, 24-01-2000.

Bagnall, R.S., 1974. The Toparch Leon and his archive.

———. 1976. The Administration of the Ptolemaic Possessions Outside Egypt: With 3 Maps (Vol. 4). Brill Archive.

———. 1984. The origins of Ptolemaic cleruchs. *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, 21(1/4), pp.7-20.

———. 2011. *The Oxford handbook of papyrology*. Ed. Oxford University Press.

———. 2020. The Fayum and its people. In *Ancient Faces* (pp. 26-29). Routledge.

Bagnall, R. S., and P. Derow, eds. 2004. *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*. 2nd ed. Malden, Mass.: Blackwell.

Bagnall, R.S. and Rathbone, D.W. eds., 2017. *Egypt from Alexander to the Copts: an archaeological and historical guide*. IB Tauris.

Bauschatz, J. 2005. "Policing the Chora: Law Enforcement in Ptolemaic Egypt." Diss. Duke.

———. 2007a. "Archiphylakitai in Ptolemaic Egypt: A Hierarchy of Equals?" *SyllClass* 18: 181 – 211.

———. 2007b. "Ptolemaic Prisons Reconsidered." *CB* 83: 3 – 48.

———. 2007c. "The Strong Arm of the Law? Police Corruption in Ptolemaic Egypt." *CJ* 103: 13 – 39.

Bell, H.I., 1924. Notes on early Ptolemaic papyri.

Bengston, H. 1964–7. *Die Strategie in der hellenistischen Zeit. Ein Beitrag zum antiken Staatsrecht.* 3 vols. 2nd ed. Munich: Beck.

Bengtson H., 1991. *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος. (από τις απαρχές έως τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία) (μετάφραση: Αντρέα Γαβρίλη). Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα.*

Benjamin, W., & Benjamin, W. W. (1999). *The arcades project.* Harvard University Press.

Berger, P., & Luckmann, T. (2016). *The social construction of reality.* In *Social Theory Re-Wired* (pp. 110-122). Routledge.

Berneker, E., 1933. *Zur Sondergerichtsbarkeit (P. Cairo Zenon 59466).* *Aegyptus*, 13(1/2), pp.25-30.

Bertrand-Dagenbach, C., A. Chauvot, M. Matter, and J.-M. Salamito, eds. 1999. *Carcer: Prison et privation de liberté dans l'antiquité classique. Actes du colloque de Strasbourg (5 et 6 décembre 1997).* Paris: De Boccard.

Bertrand-Dagenbach, C., J.-M. Salamito, and D. Vaillancourt, eds. 2004. *Carcer II: Prison et privation de liberté dans l'Empire romain et l'Occident médiéval. Actes du colloque de Strasbourg (décembre 2000).* Paris: De Boccard.

Bingen, J., 1969. *Un épistratège ptolémaïque (Inscr. Philae 44).* *Chronique d'Égypte*, 44(88), pp.334-338.

- . 1981. Notes d'épigraphie grecque. II et III. Chronique d'Égypte, 56(111), pp.134-144.
- . 1988. Ptolémée Ier Sôter ou la quête de la légitimité. Bulletins de l'Académie Royale de Belgique, 74(1), pp.34-51.
- . 1994. Le papyrus Revenue Laws: tradition grecque et adaptation hellénistique. Westdeutscher Verlag, Kiser, Edgar. "Markets and hierarchies in early modern tax systems: a principal-agent analysis." *Politics & Society* 22, no. 3: 284-315.1978.
- . 2007. Hellenistic Egypt: monarchy, society, economy, culture (Vol. 49). Univ of California Press.
- Bourdieu, P., 2006 Η αίσθηση της πρακτικής, μτφρ. Θ. Παραδέλλης, Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Burke, P. 2009. Τι είναι πολιτισμική ιστορία;, μτφρ. Σ. Σηφακάκης, Αθήνα: Μεταίχμιο
- Bevan, E. R. 1968. The House of Ptolemy: A History of Egypt under the Ptolemaic Dynasty. Chicago: Argonaut.
- Brashear, William M. 1980. Ptolemäische Urkunden Aus Mumienkartonage. Berlin: Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz.
- Calderini, A. 1924. ΘΗΣΑΥΡΟΙ. Ricerche di topograia e d'istoria della pubblica amministrazione nell' Egitto greco-romano. Milan: Aegyptus.
- Chauvot, A. 1999. "Conclusion." In C. Bertrand-Dagenbach et al., 221–4.
- Clarysse, W., 1992. Some Greeks in Egypt (pp. 51-56). The university of Chicago; Chicago.
- . 1995. Greeks in Ptolemaic Thebes. In *Hundred-Gated Thebes* (pp. 1-19). Brill.
- . 2007. Two Ptolemaic Stelae for the Sacred Lion of Leonton Polis (Tell Moqdam). *Chronique d'Égypte*, 82(163-164), pp.77-100.
- . 2007. A Royal Journey in the Delta in 257 BC and the Date of the Mendes Stele. *Chronique d'Égypte*, 82(163-164), pp.201-206.

———. 2010. Linguistic diversity in the archive of the engineers Kleon and Theodoros. The language of the papyri, pp.35-50.

Clarysse, W., and K. Vandorpe. 1995. Zenon, un homme d'affaires grec à l'ombre des pyramides. Leuven: Presses universitaires de Louvain.

Clarysse, W., Gallazzi, C. and Kruit, N., 2000. Three Joins from the Zenon Archive. *Ancient Society*, 30, pp.5-27.

Clarysse, W., Muszynski, M., Schutgens, A., Tait, W.J. and Winnicki, J.K., 1980. Greek texts from the archive of Zenon. In *Greek and Demotic Texts from the Zenon Archive* (pp. 89-250). Brill.

Clarysse, Willy, and Dorothy J. Thompson. 2006. *Counting the People in Hellenistic Egypt: Volume 2, Historical Studies. Vol. 2.* Cambridge University Press..

Cuvigny, H. 1984. "La surveillance des récoltes (γενηματοφυλακία)." *CE* 59: 123 – 35.

di Bitonto Kasser, A. 1967 . "Le petizioni al re. Studio sul formulario." *Aegyptus* 47: 5 – 57.

———. 1968. "Le petizioni ai funzionari nel periodo tolemaico. Studio sul formulario." *Aegyptus* 48: 53 – 107.

———. 1976. "Frammenti di petizioni del periodo tolemaico. Studio sul formulario." *Aegyptus* 56: 109 – 43

Debord, G. 2000. *Η Κοινωνία του Θεάματος*. Αθήνα: Διεθνής Βιβλιοθήκη.

DellaPorta, D. &Vannucci, A. 1999. *Corrupt Exchanges. Actors, Resources, and Mechanisms of Political Corruption*. NewYork: Aldine de Gruyter.

Della Porta, D., & Rose-Ackerman, S. (Eds.). 2002. *Corrupt exchanges: Empirical themes in the politics and political economy of corruption* (Vol. 23). Nomos Verlagsgesellschaft Mbh & Company.

Depauw, Mark. 2000. The archive of Teos and Thabis from early Ptolemaic Thebes:- P. Brux. Dem. Inv. E. 8252-8256. Vol. 8. Brepols, Turnhout.

Descat, Raymond. 2003. "Qu'est-ce que l'économie royale?." *Pallas* 62: 149-168.

Durand, X., 2003. Des Grecs en Palestine au IIIe siècle avant Jésus-Christ: Le dossier syrien des archives de Zénon de Caunos (261-252) (Vol. 38). Gabalda.

Edgar, C.C., 1926. Zenon papyri (Vol. 79). l'Institut français d'archéologie orientale.

———.1928. Three Ptolemaic Papyri. *The Journal of Egyptian Archaeology*, 14(1), pp.288-293.

———. ed., 1931. Zenon papyri in the University of Michigan collection (Vol. 24). University of Michigan Press.

———.1934. A new group of Zenon papyri. *Bulletin of the John Rylands Library*, 18(1), pp.111-130.

Evans, T., 2012. Complaints of the natives in a Greek dress: the Zenon Archive and the problem of Egyptian interference. *Multilingualism in the Graeco-Roman worlds*, pp.106-123.

———.2012. Linguistic and stylistic variation in the Zenon archive. *Variation and change in Greek and Latin*, pp.25-42.

Falivene, M. R. 1991. "Government, Management, Literacy: Aspects of Ptolemaic Administration in the Early Hellenistic Period." *AncSoc* 22: 203 – 27.

———. 1998. *The Herakleopolite Nome: A Catalogue of the Toponyms with Introduction and Commentary*. Atlanta: Scholars Press.

Foucault, M. 1984. Ομιλίες & Γραπτά: Περί αλλοτινών χώρων (διάλεξη στη λέσχη αρχιτεκτονικών μελετών, 14 Μαρτίου 1967), *Architecture, Mouvement, Continuité*, Vol 5, 46-49

———. . Επιτήρηση και Τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής, μτφρ. Κ. Χατζημίδου & Ι. Ράλλη, Αθήνα: Ράππα.

Foucault, M., & Miskowiec, J. 1986. Of Other Spaces. *Diacritics*, 16(1), 22–27. <https://doi.org/10.2307/464648>

Franco, G.F., 1988. Sitometria in the Zenon Archive: Identifying Zenon's Personal Documents. *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, 25(1/4), pp.13-98.

- Frösén, J. 1978. "Le transport du blé et le rôle des ἐπίπλοοι." *Arctos* 12: 5 – 17.
- Gagos, T. and Sijpesteijn, P.J., 1994. Two Papyri from the "Zenon Group" in the Michigan Collection. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, pp.69-77.
- Grier, E., 1934. Accounting in the Zenon papyri. In *Accounting in the Zenon Papyri*. Columbia University Press.
- Clarysse, W., 2009. The Zenon papyri thirty years on (pp. 31-43). Istituto papirologico G. Vitelli; Firenze.
- Handrock, P. 1967. "Dienstliche Weisungen in den Papyri der Ptolemäerzeit." Diss. Köln.
- Harper, G. M., Jr. 1934. "Menches, komogrammateus of Kerkeosiris." *Aegyptus* 14: 14 – 32.
- Hauben, H., 1975. The Date of P. Hibeh II 205 and the Death of Apollonios the Dioiketes. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 16, pp.292-294.
- Hélmis, A. 1986. "Crime et châtement dans l'Égypte ptolémaïque. Recherches sur l'autonomie d'un mod è le penal." Diss. Paris.
- Hennig, D. 2002. "Nyktophylakes, Nyktostrategen, und die παραφυλακή τῆς πόλεως." *Chiron* 32: 281 – 95
- 2003. "Sicherheitskräfte zur Überwachung der Wüstengrenzen und Karawanenwege im ptolemäischen Ägypten" *Chiron* 33: 145 – 74.
- Héral, S. 1990. "Deux equivalents d é motiques du titre de νομάρχης." *CE* 65: 304–20.
- Hombert, M., and C. Préaux. 1942. "Recherches sur le prosangelma à l' époque ptolémaïque." *CE* 17: 259 – 86.
- Homoth-Kuhs, C. 2005. *Phylakes und Phylakon –Steuer im griechisch-römischen Ägypten. Ein Beitrag zur Geschichte des antiken Sicherheitswesens*. Munich and Leipzig: K. G. Saur.
- Iggers, G. 2006. *Η ιστοριογραφία στον εικοστό πρώτο αιώνα. Από την επιστημονική αντικειμενικότητα στην πρόκληση του μεταμοντερνισμού*, (μτφρ.) Π. Ματαλάς, Νεφέλη, Αθήνα.

- Kaltsas, D. 2017. "The False Guardian: An Interpretation of P.Eleph. Wagner 1", in: U. Yiftach & M.Faraguna (eds.), *Ancient Guardianship: Legal Incapacities in the Ancient World* (Jerusalem, 3-5.11.2013) (Legal Documents in Ancient Societies VI), 147-163.
- Kanavou, N., & Papathomas, A. 2016. An Alexandrian Murder Case Revisited (P. Philammon= BGU IV 1024, pp. 6.3–8.21). *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 453-469.
- Kraemer, C.J., 1927, January. The Nomarch Nicanor-P. NYU Inv. II 89. In *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* (Vol. 58, pp. 155-169). Johns Hopkins University Press, American Philological Association.
- Kress, G., & Leite-Garda, R. 1997. and Theo van Leeuwen. *Discourse as Structure and Process*, 1, 257.
- Kruse, Th. 2017. "Governmental Control of Guardianships over Minors in Roman Egypt", in: U.Yiftach & M. Faraguna (eds.), *Ancient Guardianship: Legal Incapacities in the Ancient World*(Jerusalem, 3-5.11.2013) (Legal Documents in Ancient Societies VI) 175-188
- Kunderewicz, C. and Aly, Z., 1962. " New Data from the Zenon Papyri", Zaki Aly," *Études de Papyrologie*", t. 8, 1957:[recenzja]/CK. *The Journal of Juristic Papyrology*, 14.
- Láda, C., & Papathomas, A. 2003. A Ptolemaic petition by a royal farmer concerning the postponement of legal proceedings before the Laokritai. ———.2015. *Enteuxis Concerning Illegal Sale of Cedria*. *TYCHE–Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik*, 30.
- Lavigne, E. 1945. *De epistates van het Dorp in Ptolemaeisch Egypte*. Leuven: Bibliotheca Universitatis.
- Lefevre, F. 2016. *Η Ιστορία του Αρχαίου Ελληνικού Κόσμου*, μτφρ. Α. Κεφάλα, Αθήνα: Καρδάμυτσα.
- Lefort, C. 2008. Το ζήτημα της δημοκρατίας. Στο Γ. Σταυρακάκης & Γ. Σταφυλάκης (Επιμ.), *Το πολιτικό στη σύγχρονη τέχνη* (σ. 60-61). Αθήνα: Εκκρεμές
- Lenger, M.-Th. 1944. "Les lois et ordonnances des Lagides", *CdÉ* 19 108-146

Lewis, N., 1933. New Light on the Greek House from the Zenon Papyri. *American Journal of Archaeology*, 37(3), pp.397-399.

———. 2001. *Greeks in Ptolemaic Egypt. Case Studies in the Social History of the Hellenistic World*. 2nd ed. Oakville, Conn.: American Society of Papyrologists.

Malz, G., 1935. Another Zenon Papyrus at the University of Wisconsin. *American Journal of Archaeology*, 39(3), pp.373-377.

Manning, J. G. 2003. *Land and Power in Ptolemaic Egypt: The Structure of Land Tenure*. Cambridge: Cambridge University Press.

———. 2009. *The Last Pharaohs: Egypt under the Ptolemies, 305–30 B.C.* Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Marcone, A. 1999. “La privation de liberté dans l’Égypte gréco-romaine.”

In C. Bertrand-Dagenbach et al., 89–98.

Maresch, K., Schenke, G., Gronewald, M., Azzarello, G., Lundon, J., Reiter, F., & Willis, W. H. (Eds.). (16 Jan. 2002). *The epistrategos in Ptolemaic and Roman Egypt*. Leiden, The Netherlands: Brill | Schöningh. Retrieved Dec 28, 2022, from <https://brill.com/view/title/42829>

Matter, M. 1999. “Privation de liberté et lieux de détention en Égypte romaine.” In C. Bertrand-Dagenbach et al., 99–104.

Mélèze-Modrzejewski, J. 1966. “La règle de droit dans l’Égypte ptolémaïque.” In *Essays in Honor of C. Bradford Welles*, ed. A. E. Samuel. New Haven, Conn.: American Society of Papyrologists. 125–73.

———. 1975. “Chrématistes et laocrites.” In *Le Monde grec: pensée, littérature, histoire, documents. Hommages à Claire Préaux*, ed. J. Bingen, G. Cambier, and G. Nachtergaele. Brussels: Ed. de l’Univ. 699–708.

———. 1977-8. “Papyrologie et droits de l’antiquité.” *AEHE* (section 4) 110: 351 – 72.

———. 1984. “Droit et justice dans le monde hellénistique au IIIe siècle avant notre ère: expérience lagide.” In *Mneme Georgiou A. Petropoulou (1897–1964)*, ed. P. D. Dimakis. Athens: Ant. N. Sakkoulas. 1:53–77.

- . 1984. 'Documentazione privata e prova. Le document grec dans l'Égypte ptolémaïque', in: *Atti del XVII Congresso Internazionale di Papirologia* (Napoli, 19–26 maggio 1983) 1173-1187
- Muhs, B. 2005. *Tax Receipts, Taxpayers, and Taxes in Early Ptolemaic Thebes*. Chicago: Oriental Institute of the University of Chicago.
- Orrieux, C., 1980. Les archives d'Euclès et la fin de la dôrea du diécète Apollonios. *Chronique d'Égypte*, 55(109-110), pp.213-239.
- . 1983. *Les papyrus de Zénon. L'horizon d'un Grec en Égypte au IIIe siècle av. J.C.* Paris: É d. Macula.
- . 1985. *Zénon de Caunos parépidèmos et le destin grec*. Paris: Les Belles Lettres.
- Packman, Zola M. 1968. *The Taxes in Grain in Ptolemaic Egypt*. American Society of Papyrologists.
- Parca, M. 1985. "Prosangelmata ptolémaïques: une mise à jour." *CE* 60: 240 – 7.
- . 1963. Review of H. J. Wolff, *Das Justizwesen der Ptolemäer*. *CE* 38: 329 – 38
- Papathomas, A. 1994. Überlegungen zu dokumentarischen Texten aus Ägypten. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 85-87.
- . 2006. Literarische und rhetorische Elemente in P. Oxy. XXXIV 2713.
- . 2015. Ezechiel 12, 16–19 und 23–25 in einem griechischen Pergament aus Ägypten. *TYCHE–Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik*, 30.
- Pearson, L., 1949. Callisthenes in the Zenon Papyri. *Classical Philology*, 44(3), pp.200-202.
- Peremans, W. 1972. "Égyptiens et é trangers dans l'arm é e de terre et dans la police de l' É gypte ptolémaïque." *AncSoc* 3: 67 – 76.
- . 1973. "Égyptiens et é trangers dans le clergé, le notariat et les tribunaux de l'Égypte ptolémaïque." *AncSoc* 4: 59 – 69.
- . 1978. "Les révolutions égyptiennes sous les Lagides." In *Das ptolemäische Ägypten. Akten des internationalen Symposions 27.–29. September 1976 in Berlin*, ed. H. Maehler and V. M. Strocka. Mainz: von Zabern. 39–50.

———. 1982a. “Die Amtsmissbrauche un ptolemaischen Ägypten.” In *Korruption im Altertum: Konstanzer Symposium, Oktober 1979*, ed. W. Schuller. Munich: R. Oldenbourg. 103–33.

———. 1982b. “Sur le bilinguisme dans l’Égypte des Lagides.” In *Studia Paulo Naster oblata, II: Orientalia antiqua*, ed. J. Quaegebeur. Leuven: Peeters. 143–54.

———. 1982–3. “Égyptiens et étrangers dans l’organisation judiciaire des Lagides.” *AncSoc* 13: 147 – 59.

———. 1983. “Le bilinguisme dans les relations gréco-égyptiennes sous les Lagides.” In *Egypt and the Hellenistic World: Proceedings of the International Colloquium, Leuven, 24–26 May 1982*, ed. E. Van’t Dack, P. Van Dessel, and W. van Gucht. Leuven: Orientaliste. 253–80.

———. 1985b. “The Competence of Greek and Egyptian Tribunals According to the Decree of 118 B.C.” *BASP* 22: 265 – 9.

Préaux, C., 1944. *La bienfaisance dans les archives de Zénon. Chronique d’Égypte*, 19(38), pp.281-290.

———. 1947. *Les Grecs en Égypte d’après les archives de Zénon*. Office de publicité.

———. 1954. “Les villes hellénistiques, principalement en Orient: leurs institutions administratives et judiciaires”, *RSJB* 6: 69 – 134

Van ’t Dack, E. 1948. “Les strat è ges dans les archives d’Assiout.” In *StudiaHellenistica* 5, ed. L. Cerfaux and W. Peremans. Lugduni Batavorum: Brill. 45–55.

———. 1949. “Recherches sur l’administration du nome dans la Thébaïde au temps des Lagides.” *Aegyptus* 29: 3 – 44.

———. 1951. *Ptolemaica*. Leuven: E. Nauwelaerts.

———. 1988. *Ptolemaica Selecta: études sur l’armée et l’administration lagides*. Leuven: Peeters.

———. 1989 “L’Épistate Artemon: un des fonctionnaires Lagides προκαθήμενοι της χώρας.” *AncSoc* 20: 147 – 58.

- Raaflaub, K. 2013: "Archaic and Classical Greek Reflections on Politics and Government: From Description to Conceptualization, Analysis, and Theory", in: H. Beck, *A Companion to Ancient Greek Government*, 73-92.
- Reekmans, T., 1998. P. Col. Zen. II 75 et l'oïkos de Zénon. *Chronique d'Egypte*, 73(146), pp.303-323.
- Rigsby, K.J., 2011. Two Texts of the "dioiketes" Apollonius. *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, pp.131-139.
- Reekmans, T., 2001. Deux lettres adressées à Zénon. *Chronique d'Egypte*, 76(151-152), pp.181-186.
- Rostovtzeff, M. I. 1922. *A Large Estate in Egypt in the Third Century B.C.: A Study in Economic History*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Samuel, A. E. 1962. *Ptolemaic Chronology*. Munich: Beck.
- . 1972. *Greek and Roman chronology: Calendars and years in classical antiquity* (Vol. 1). CH Beck.
- . 1966. "The Internal Organization of the Nomarch's Bureau in the Third Century B.C." In *Essays in Honor of C. Bradford Welles*, ed. A. E. Samuel. New Haven, Conn.: American Society of Papyrologists. 213–29.
- . 1972. *Greek and Roman Chronology: Calendars and Years in Classical Antiquity*. Munich: Beck.
- . 1983. *From Athens to Alexandria: Hellenism and Social Goals in Ptolemaic Egypt*. Leuven: Imprimerie Orientaliste.
- Rupprecht, H.-A. 1986: "Zur Frage der Frauentutel im römischen Ägypten", in: G. Wesener et al. (eds.) *Festschrift für Arnold Kränzlein : Beiträge zur antiken Rechtsgeschichte* (Graz 1986) 95-102
- Schubart, W. 1937: "Causa Halensis", *ArchPF* 12 27-39
- Schwendner, G. and Sijpesteijn, P.J., 1994. An Enteuxis from the Zenon Archive from a Female Plaintiff. *Ancient Society*, 25, pp.141-149.

Seidl, E., 1952. Neue Studien zum Eid im ptolemäischen Recht. *Aegyptus*, 32(2), pp.311-323.

———. 1962. *Ptolemäische Rechtsgeschichte*. 2nd ed. Gluckstadt: J. J. Augustin.

Seider, R. 1938. Beitr ä ge zur ptolem ä ischen Verwaltungsgeschichte. Der Nomarches. Der Dioketes Apollonios. Heidelberg: Bilabel.

Sosin, J. D. and Bauschatz, J. “Four Duke Papyri Concerning Pesouris, Basilikos Grammateus.”, *ZPE*, 141 (2002), pp. 177-190.

Taubenschlag, R. 1959a [1940]. “L’emprisonnement dans le droit gréco égyptien.” In *Opera Minora*, vol. 2. Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe. 713–19.

Tovar, S. T., and I. P. Mart í n , eds. 2003. *Castigo y reclusiónen el mundo antiguo*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Cient í i cas.

Thomas, J.D., 2013. *The Epistrategos in Ptolemaic and Roman Egypt: The Ptolemaic Epistrategos (Vol. 6)*. Springer Science & Business Media.

Thompson, D. J. 1983. “Nile Grain Transport under the Ptolemies.” In *Trade in the Ancient Economy*, ed. P. Garnsey, K. Hopkins, and C. R. Whittaker. London: Chatto & Windus. 64–75, 190–2.

———. 1988. *Memphis under the Ptolemies*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

———. 1992a. “Language and Literacy in Early Hellenistic Egypt.” In *Ethnicity in Hellenistic Egypt*, ed. P. Bilde, T. Engberg-Pedersen, L. Hannestad, and J. Zahle. Aarhus: Aarhus University Press. 39–52.

———. 1992b. “Literacy and the Administration in Early Ptolemaic Egypt.” In *Life in a Multi-cultural Society: Egypt from Cambyses to Constantine and Beyond*, ed. J. H. Johnson. Chicago: Oriental Institute of the University of Chicago. 323–6.

———. 1994a. “Conquest and Literacy: The Case of Ptolemaic Egypt.” In *Literacy: Interdisciplinary Conversations* ed. D. Keller-Cohen. Cresskill, N.J.: Hampton. 71–89.

———. 1994b. "Literacy and Power in Ptolemaic Egypt." In *Literacy and Power in the Ancient World*, ed. A. K. Bowman and G. Woolf. Cambridge: Cambridge University Press. 67–83.

———. 1997. "Policing the Ptolemaic Countryside." In *Akten des 21. Internationalen Papyrologenkongresses, Berlin, 13.–19.8.1995*, ed. B. Kramer, W. Luppe, H. Maehler, and G. Poethke. Stuttgart; Leipzig: Teubner. 961–6.

———. 1999. "Irrigation and Drainage in the Early Ptolemaic Fayyum." In *Agriculture in Egypt: from Pharaonic to Modern Times*, ed. A. K. Bowman and E. Rogan. New York: Oxford University Press. 107–22.

———. 2001. "Hellenistic Hellenes: The Case of Ptolemaic Egypt." In *Ancient Perceptions of Greek Ethnicity*, ed. I. Malkin. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Turner, Eric G., and Frank W. Walbank. "Ptolemaic Egypt." *The Cambridge Ancient History*. 7, 1. The Hellenistic world 1 (1984): 118-174.

Uebel, F., 1978. *DIE GIESSENER ZENON-PAPYRI (P. IAND. ZEN.)*.

Van Beek, B., 2005. "A LETTER FROM ZENON TO KLEON: A NEW DATE FOR" *P. ZEN. PESTM*". *SUPPL. B. Ancient society*, pp.119-128.

Vandorpe, K. 2000. "The Ptolemaic epigraphe or harvest tax (shemu)."

———. 2000. "Paying Taxes to the Thesouroi of the Pathyrites in a Century of Rebellion (186-88 BC)." In *International colloquium, Peeters; Leuven, 2000*.

———. 2010. *The Ptolemaic Period. A Companion to Ancient Egypt*, 1, pp.159-179.

Vandorpe, K., Clarysse, W. and Verreth, H., 2015. *Graeco-Roman archives from the Fayum (Vol. 6)*. Peeters, 496 pp; Leuven-Paris-Bristol.

Verhoogt, A. M. F. W. 1997. *Menches, Komogrammateus of Kerkeosiris: The Doings and Dealings of a Village Scribe in the Late Ptolemaic Period (120–110 B.C.)*. New York: Brill.

Welles, C.B., 1942. *Zenon papyri: business papers of the third century BC dealing with Palestine and Egypt*.

Westermann, W.L., 1921. The "Uninundated Lands" in Ptolemaic and Roman Egypt. *Classical Philology*, 16(2), pp.169-188.

———. 1927. A Lease from the Estate of Apollonius. *Memoirs of the American Academy in Rome*, 6, pp.147-167.

Wolff, H. J. 1944. Marriage law and family organization in ancient Athens: a study on the interrelation of public and private law in the Greek city. *Traditio*, 43-95.

———. 1946. The origin of judicial litigation among the Greeks. *Traditio*, 31-87.

———. 1950. Der Unterschied zwischen öffentlichem und privatem Recht. *Archiv des öffentlichen Rechts*, 76(2), pp.205-217.

———. 1953. II. Faktoren der Rechtsbildung im hellenistisch-römischen Ägypten. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 70(1), pp.20-57.

———. 1970. *Das Justizwesen der Ptolemäer* (No. 44). CH Beck.

———. 1973. V. Hellenistisches Privatrecht. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 90(1), pp.63-90.

———. 2002: *Das Recht der griechischen Papyri Ägyptens in der Zeit der Ptolemaeer und des Prinzipats*. 1 (HdAW 10.5.1). Munich.

Yiftach-Firanko, Uri. 2003: *Marriage and Marital Arrangements. A History of the Greek Marriage Document in Egypt. 4th century BCE-4th century CE*.

———. 2015: "Law in Ptolemaic and Roman Egypt", in E. M. Harris, M. Canevaro, *Oxford Handbook of Ancient Greek Law* (Oxford).

Βάινα, Μαρία. 1997. Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα, Gutenberg, Αθήνα.

Καρκατσούλης, Π. 2005. Διαφθορά και διακυβέρνηση. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 15.

Κόκκινος, Γ. 1998. *Από την Ιστορία στις ιστορίες. Προσεγγίσεις στην ιστορία της ιστοριογραφίας, την επιστημολογία και τη διδακτική της ιστορίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Κουμπής, Τ. 2007. Αρχιτεκτονική και Φιλοσοφία: Αντηχήσεις/Διατοπίσεις. *Αρχιτέκτονες*, 2007(64), 56-58.

Πασουκάνης, Ε. 1977. *Μαρξισμός και Δίκαιο*, μτφρ. Α. Χριστόπουλος & Μ. Ζορμπά, Αθήνα: Οδυσσέας.

Παπαθωμάς, Α. 2019. Αρχαία και Μεσαιωνικά κείμενα σε παπύρους, όστρακα, πινακίδες και πρώιμες περγαμινές (430/420 π. Χ. – Αρχές 9ου αι. μ. Χ.), Αθήνα: Σίλλυβος.

Παληκίδης, Α. 2015. *Μνήμες από την κατοχή στην Ελλάδα. Οδηγός για εκπαιδευτικούς*, Freie Universität, Βερολίνο.